THEOLOGIÆ
REDACTÆ
IN COMPENDIUM
TOMUS SECUNDUS.

PARS PRIMA
De Deo Authore Gratiæ.

Nota. GRatia inde nomen accepit quòd gratis detur. Sumitur verò tribus modis. 1. latè, nimirùm pro eo omni quod gratis datur, sive sit naturale, sive sit supernaturale; eo sensu creatio dici potest gratia. 2. strictè, nempè pro beneficiis supernaturalibus, sive sint ex Christi meritis, sive non sint: sic dona Adamo innocenti concessa, appellantur gratiæ nomine. 3. strictissimè pro beneficiis supernaturalibus, quæ homini lapso ex Christi meritis conferuntur. Gratia in hoc ultimo sensu sumpta, dividitur in actualem & habitualem: de utraque hic à nobis est dicendum. Nomine verò gratiæ actualis intelligitur actio divina, per quam creatura rationalis adjuvatur ad operationes, quæ naturales illius vires superant, quæque ad æternam illius salutem ordinantur.

CAPUT PRIMUM.
De necessitate Gratiæ Actualis.

Nota. GRatia actualis potest esse necessaria vel ad cognoscendum Verum, vel ad agendum Bonum. Verum autem & Bonum duplicis sunt

ordinis, naturalis nimirùm, & ſupernaturalis. Primum nullum dicit reſpectum ad æternam hominis ſalutem; alterum è contrà ad eum refertur. De neceſſitate gratiæ ad Verum cognoſcendum, & Bonum agendum ſecundùm duplicem illum ordinem conſideratum, hoc in capite dicendum nobis incumbit.

§. I.

De neceſſitate Gratiæ ad cognoſcendum Verum.

1. *Quæſt.* VErum ordinis ſupernaturalis poteſtne cognoſci ſine gratia?

R. Non poteſt: quia intellectus creatus non habet ſine gratia proportionem cum Vero ſupernaturali, ſcilicet diverſi ſunt ordinis.

2. Q. Homo poteſtne ſine gratia elicere actum fidei prout oportet?

R. Non poteſt: quia elicere actum fidei, *prout oportet*, eſt eum ità elicere, ut fiat ſatis præcepto credendi: ſed homo ſic eum elicere non poteſt, quia per præceptum credendi imperatur actus fidei ſupernaturalis, hoc eſt, qui ad æternam ſalutem referatur, & ad juſtificationem diſponat.

3. Q. Homo poteſtne ſine gratia habere imperfectum ſaltem fidei deſiderium?

R. Non poteſt. Nam 1. Concilium Arauſicanum II. Can. 5. ità contra Semipelagianos definiit. 2. Apoſtolus in Epiſtola ad Philippenſes cap. 2. non minùs Dei gratiæ tribuit imperfectum rei ſupernaturalis deſiderium, quàm perfectam illius voluntatem: *Operatur* (inquit) *velle & perficere*.

4. Q. Cogitationes de amplectenda fide, quæ mentem ſubeunt, audita Evangelii prædicatione, poſſuntne haberi ſine gratia?

R. Non poſſunt: juxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* 5. Q.

5. *Q.* Liberum arbitrium poteſtne actu merè naturali iis aſſentiri quæ fides docet ?

R. Non poteſt : quia aſſentiri iis quæ fides docet, eſt aſſentiri propter divinam revelationem : atqui liberum arbitrium non poteſt ſine gratia, propter divinam revelationem iis aſſentiri quæ fides docet: motivum enim divinæ revelationis eſt motiuum omninò ſupernaturale.

6. *Q.* Gratia quæ ad fidem requiritur, eſtne gratia intellectus ſimul & voluntatis?

R. Eſt : quia intellectus & voluntas concurrunt ad actum fidei : ille quidem, cogitando, iſta verò, aſſentiendo: ſcilicet ut Auguſtinus ait in libro de prædeſtin. SS. cap.2. *Credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare.*

7. *Q.* Gratia fidei eſtne gratia prima, quæ ordinem dicat ad ſalutem?

R. Non eſt prima gratia, ſi nomine fidei intelligatur aſſenſus, quem intellectus præbet revelatis: ſcilicet aſſenſum illum præcedunt deſiderium audiendi Evangelium, cogitationes de credendo, pius affectus erga revelata : ex iis verò neutrum haberi poteſt ſine gratia.

8. *Q.* Gratia eſtne neceſſaria ad cognoſcendum Verum ſpeculativum ordinis naturalis?

R. Non eſt neceſſaria ad cognoſcendum quodcumque Verum merè ſpeculativum; hoc eſt, quod ad agẽdum non movet : quia Gentiles ſine gratia quæ per Chriſtum datur, multas veritates tùm metaſiſicas, tùm phyſicas, tùm morales cognoverunt, ut ex eorum libris patet. Eſt tamen neceſſaria ut omnes illæ veritates *collectivè* ſumptæ cognoſcantur : quia ad hoc tolli debent varia impedimenta, quæ homo per ſe ipſum, moraliter loquendo, ſuperare non poteſt.

9. *Q.* Gratia eſtne neceſſaria ad cognoſcendum Verum morale practicum, ſeu quod movet ad Bonum agendum?

R. Aliquæ veritates morales sine gratia cognosci possunt, eæ v. g. quæ expressè continentur in Decalogo: quia licèt vires intellectus per peccatum debilitatæ fuerint, non tamen extinctæ sunt: ac proinde ab eo cognosci possunt ea, quorum cognitio est maximè facilis.

Obj. 1. Scriptura asserit, intellectum non posse sine gratia cogitare de bono: Patres dicunt intellectum per peccatum, factum fuisse omninò cœcum: ergo. &c.

Resp. Dist. circa ea quæ conferunt ad salutem æternam, conc. ant. Circà ea quæ ad eam non conferunt, & quorum cognitio est aliunde facilis, nego ant.

Obj. 2. Fideles solent à Deo petere cognitionem præceptorum moralium etiam facilium: ergo supponunt eam sine gratia haberi non posse: *Oratio enim* (ait Augustinus Epist. 95.) *est clarissima gratiæ testificatio*.

Resp. Dist. ant. Petere in ordine ad Dei gloriam, conc. ant. Sine ordine ad Dei gloriam, nego ant. Nempè fideles gratiam petunt, ut vero morali, etiam quod intellectu facile sit, utantur ad Dei gloriam; non autem, ut illud simpliciter cognoscant.

10. Q. Gratia estne necessaria ad cognoscendas quasdam veritates morales, quæ maximè distant à principiis, ex quibus alioquin sequuntur?

R. Est: ita enim docuit Augustinus adversùs Pelagianos, qui contendebant tantæ virtutis esse mentem hominis, etiam in præsenti rerum statu, ut per se veritates morum etiam abstrusiores, cognoscere valeat. Intereà, licèt intellectus per peccatum extinctus non fuerit, vires tamen illius attenuatæ fuerunt. Addendum est, hominem sæpe præoccupationibus, pravis habitibus, & mala educatione impediri, ne Verum de quo agitur, cognoscat. At sine gratiæ auxilio hujusmodi impedimenta tolli minimè possunt.

§. II.

§. II.

De necessitate Gratiæ ad agendum bonum Morale.

1. *Quæst.* Quid est bonum morale?

R. Est illud quod ex parte objecti bonum est, & ex parte operantis refertur ad finem honestum, hoc est rationi consentaneum.

2. Q. Homo per peccatum lapsus, potestne sine gratia agere aliquod bonum morale quod sit facile?

R. Potest. Scilicet Gentilis potest sine gratiæ auxilio, suos parentes colere, & reddere depositum, precisè quòd id jubeat ratio. Hinc verò concluditur, meritò à Summis Pontificibus proscriptam fuisse hanc propositionem: *Omnia opera infidelium sunt peccata.*

3. Q. Homo lapsus potestne sine gratia bonum aliquod morale ad Deum, saltem ut authorem naturæ, prout oportet, referre?

R. Non potest: quia actus non refertur ad aliquem finem, nisi ex amore illius finis: at Deus (ut suo loco cum Bellarmino dicetur) non potest, etiam prout author naturæ, amari sine gratia.

4. Q. Homo lapsus potestne sine gratia servare aliqua Decalogi præcepta?

R. Potest: quia nonnullorum officia potest exercere propter honestum finem: sic obstetrices Ægyptiæ non obtemperarunt iniquo Pharaonis de interficiendis omnibus Judæorum masculis mandato, quia id vetabat ratio, unde meruerunt etiam ut merces temporalis honestæ earum intentioni rependeretur.

5. Q. Homo lapsus potestne sine gratia, omnia Decalogi mandata saltem secundùm substantiam accepta servare?

R. Non potest: scilicet non potest servare primum quo Dei super omnia dilectio jubetur: neque etiam

istud : *Non concupisces*, quo præcipitur ne tentationi consensus præbeatur : illa enim duo sunt maximè difficilia, etiam quoad substantiam accepta.

Obj. 1. Ex Apostolo ad Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*: at in ultimo Apostolicæ sententiæ membro, *quæ Legis sunt faciunt*, intelligitur Decalogus.

R. 1. Apostolus (ex S. Thoma) loquitur de gentibus ad fidem conversis, quæ quidem *naturaliter*, hoc est, sine lumine per legem scriptam accepto, non autem sine gratia, Decalogum observant.

R. 2. Dist. min. In ultimo membro intelligitur Decalogus secundùm aliqua præcepta, conc. ant. secundùm omnia, nego ant.

Obj. 2. Apud Isaiam cap. 44. de Cyro dicitur quòd omnem Dei voluntatem compleverit : ergo, &c.

R. Dist. ant. Voluntatem beneplaciti, conc. ant. Voluntatem signi, seù præcepti, nego ant. Neque enim Cyrus idolis nuntium remisit.

Obj. 3. Omnia & singula Decalogi mandata sunt observatu possibilia : ergo, &c.

R. Dist. ant. Observatu possibilia cum auxilio gratiæ, concedo ant. sine auxilio gratiæ, nego ant. Ita S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 4.

6. Q. Homo lapsus potestne sine gratia aliquo modo, saltem imperfectò, Deum diligere, ut est author naturæ?

R. Non potest. Ita conceptis terminis docet Bellarminus. Ratio est, quia *quilibet* in Deum amor, absolutè ac sine restrictione non homini, sed gratiæ in Scripturis tribuitur : *Charitas* (primæ Joann. 4.) *ex Deo est*. Eodem modò loquitur Concilium Arausicanum II. can. 25. *Prorsùs Dei donum est diligere Deum*: unde hæc ait sanctus Augustinus in Epistola ad Vitalem : *Liberum arbitrium* (hoc est vires) *ad di-*

diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.

Obj. 1. Homo lapsus potest seipsum super omnia diligere: ergo & Deum.

R. Nego conseq. Ratio est, quia homo lapsus innato pondere fertur ad fruendum seipso, & aliis creaturis; nullo verò pondere naturali fertur ad Dei dilectionem.

Obj. 2. Homo habet inclinationem sibi innatam ad Deum diligendum: ergo, &c.

R. Dist. ant. Homo innocens, conc. ant. homo lapsus, nego ant. Scilicet naturali pondere fertur ad sui & aliarum creaturarum fruitionem: illud verò pondus non potest sine gratia superari; quia amor terrenus nonnisi amore cœlesti pellitur.

Obj. 1. Intellectus hominis lapsi cognoscit sine gratia, Deum esse super omnia diligendum: ergo voluntas potest quoque illum amare sine gratia.

R. Conc. ant. nego conseq. quia (ut ait sanctus Thomas) homo per peccatum lapsus, magis per peccatum læsus est, quantùm ad appetitum boni, quàm quantùm ad cognitionem veri. Nec mirum; voluntas enim in primo parente magis contulit ad peccatum, quàm intellectus in quo nullus error ante peccatum esse potuit.

Obj. 4. Datur aliquis Dei amor naturalis: ergo Deus potest amari sine gratia.

R. Dist. ant. naturalis secundùm objectum conc. ant. Deus enim amari potest, & debet tanquam author naturæ: naturalis secundùm principium, & modum, nego ant.

Obj. 5. Datur Dei amor, qui non sit *sicut oportet*: siquidem datur aliquis, qui sit *sicut oportet*: ergo datur Dei amor, qui possit elici naturæ viribus.

R. Conc. antec. nego consequ. Ideò enim amor aliquis dicitur *sicut oportet* ut amor castus à spurio distinguatur: ille enim, diligit Deum, sive quod

in se sit summè bonus, sive quòd sit finis creaturæ rationalis; iste è contrà Deum diligit tantùm propter bona temporalia.

6. Q. Homo lapsus poteſtne sine gratia, superare aliquam tentationem sicut oportet?

R. Non potest. Ita Bellarminus. Ratio 1. quia Scriptura victoriam ex tentationibus, non hominis viribus, sed gratiæ auxilio tribuit: *In te* (ait Rex Propheta Psalm. 17.) *eripiar à tentatione*: unde Matthæi 6. jubemur orare ad obtinendam ex tentatione victoriam: *Et ne nos inducas in tentationem*. 2. Traditio non minùs apertè in eundem sensum loquitur: *Fateatur* (ait Augustinus Epistola 106. de Pelagio loquens) *quando contrà tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adjutorio Dei nostram provenire victoriam*. Eodem tendunt hæc Innocentii Papæ I. rescribentis ad Concilium Carthaginense: *Necesse est enim ut quo auxiliante vincimus, eo iterùm non adjuvante vincamur*.

Dices. Textus laudati intelliguntur tantùm de tentationibus gravibus, non autem de iis, quæ graves non sunt, sed leves: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nam 1. in laudatis textibus nulla est omninò exceptio, nempe indefiniti sunt & generales, 2. Non ex gravibus tantùm tentationibus, sed etiam ex levibus, quotidianis nimirùm victoriam à Deo petere jubemur hisce verbis Orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas in tentationem*.

Obj. Homo lapsus potest sine gratia aliquod opus in se bonum, ad finem honestum referre: ergo & aliquam tentationem superare.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia pleraque opera sunt maximè facilia, quòd ex inclinatione fiant, ut cum mater curat ægrotum filium: at victoria ex tentatione quæcumque sit, est sem-

semper difficilis propter innatum homini lapso concupiscentiæ pondus.

7. Q. Theologi possuntne inurere censuram aliquam opinioni, quæ docet levem aliquam tentationem sine gratia superari posse?

R. Non possunt. Scilicet (teste Gabriele Vasquez) eam privatorum censuram Pius Papa V. prohibuit ac rejecit; cum hance damnavit propositionem: *Non solum ii sunt fures & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant; sed etiam quicumque aliunde quàm per ipsum in viam justitiæ, hoc est, aliquam justitiam conscendi posse dixerit, aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.*

8. Q. Gratia actualis estne necessaria ad vitandum peccatum?

R. Est: quia in statu naturæ lapsæ non peccatur, nisi consentiendo tentationi aut concupiscentiæ: ergo cùm (ut superiùs dictum est) nulla tentatio superari possit ut oportet sine gratia: ita nec vitari peccatum.

Obj. Gratia habitualis, quæ est in quolibet justo, anima sanat; ergo satis est ad vitandum peccatum.

Resp. Dist. ant. Sanat imperfectè, conc. ant. tollit enim dominantem animæ conversionem ad creaturam: sanat perfectè, nego ant. Neque enim concupiscentiam, hoc est, propensionem ad malum extinguit in voluntate; proindeque opus est gratia actuali per quam illa propensio vincatur.

9. Q. Justus cum ordinariis gratiæ auxiliis potestne per exiguum tempus, vitare omnia peccata venialia?

R. Potest: aut enim per aliquod instans non premetur tentatione; aut si prematur, eam superabit.

Obj.

Obj. Hæc habentur primæ Joannis 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*: ergo, &c.

R. Ea sententia non intelligitur de reatu, qui semper sit præsens, sed qui ita frequens sit, ut quodam modo sit continuus. Ita sanctus Thomas 1.p. q.79. art.4.ad 2. Præterea nemo, etiam pro brevissimo instanti, de suo interno statu, ac intima dispositione certus & securus esse potest.

10. *Q.* Homo lapsus potestne cum ordinariis gratiæ auxiliis, omnia venialia per diuturnum tempus devitare?

R. Non potest, saltem collectivè sumpta; scilicet non est aliquis justus qui verè & humiliter non dicat: *Dimitte nobis debita nostra*; unde Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 23. sic loquitur: *Si quis hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

Obj. 1. Præter beatam Virginem fuerunt in hac vita quidam homines perfecti, juxta illud ad Philippens. 3. *Quicumque ergo perfecti sumus*: ergo & homines qui omne peccatum veniale vitaverint.

R. Dist. ant. perfecti, perfectione ad quam impensè tenderint, conc. ant. perfectione quam in hac vita consecuti sint, nego ant. Unde Apostolus ad Philippenses 3. de seipso, quem paulò ante perfectum dixerat, sic loquitur: *Non quod jam acceperim, aut perfectus sim.*

Obj. 2. De Zacharia & Elisabeth hæc habentur Lucæ 1. *Incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine macula*: ergo, &c.

R. Incedentes imperfectè, conc. perfectè, nego. *Non autem dictum est hoc* (ait Augustinus in libro de gratia Christi cap. 48.) *secundum illam perfectionem justitiæ, in qua verè, & omnimodè immacu-*

culati perfectèque vivemus in patria.

Obj. 3. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*: ergo, &c.

℟. Dist. ant. Peccatum non facit, nec potest peccare, quatenùs operatur prout natus ex Deo: tunc enim agit ex charitate, conc. ant. quatenùs operatur ut natus ex homine lapso, nego ant. quia tunc agit ex concupiscentia. Ita Augustinus in lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, capitibus 7. 8. & 9.

Obj. 4. Si homo justus non possit sine speciali privilegio vitare per totam vitam omnia omninò peccata venialia, necessario peccabit: quod tamen dictu impium est: ergo, &c.

℟. Nego maj. Ut enim homo justus liberè peccet, non requiritur ut omnia *collectivè* peccata vitare possit, sed satis est ut omnia vitare possit *distributivè*; hoc est, satis est ut nullum sit, quod in individuo vitare non possit. Ita S. Thomas 1. 2. q. 103. art. 8.

11. *Q.* Gratia actualis estne homini lapso necessaria ad perseverandum?

℟. Est. Nam 1. gratia est necessaria ad singulos actus; ita contra Pelagium definiit Palæstina Synodus. 2. Perseverantia in singulis (una excepta) orationis Dominicæ petitionibus, à justis hominibus poscitur: juxtà illud Augustini in libro de dono perseverantiæ cap. 3. *Quinto orationis loco dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, quia sola petitione non invenitur posci perseverantia*, ergo est Dei donum:

12. *Q.* In quo positum est perseverantiæ donum?

℟. Positum est in conjunctione mortis cum statu gratiæ. Ea verò conjunctio oritur ex efficaci Dei voluntate, conferendi gloriam suis electis: ea autem voluntas respectu parvulorum qui post Baptismum mo-

riun-

siuntur, dicit singularem Dei providentiam, per quam sic causas secundas disposuit, ut mortem parvulis illis inferant, antequàm actu peccare possint. In adultis verò dicit aut præservationem ab occasionibus peccati, aut gratiam victricem quæ in illis occasionibus, si adsint, illis detur ex gratuita illorum ad gloriam electione.

13. *Q.* Gratia estne necessaria ad singulos actus?

R. Necessaria est: *Scimus* (ait Augustinus in Epistola ad Vitalem, de gratia loquens) *gratiam ad singulos actus dari.*

14. *Q.* Actus ad quos gratia dicitur esse necessaria, seu dari, suntne actus ordinis naturalis?

R. Non sunt: scilicet homo lapsus potest naturæ viribus quædam agere, quæ moraliter sunt bona tùm respectu operis quod agitur, tum ex parte finis ad quem ex se tendit, tùm ex parte finis quem operans sibi proponit.

15. *Q.* In hoc axiomate: *Gratia datur ad singulos actus*: intelligiturne gratia habitualis?

R. Non intelligitur: tùm quòd positum sit illud axioma contra Pelagianos, quibus Ecclesia nullam unquam litem movit circa gratiam habitualem, eam enim ultrò admittebant: tum etiam quod actus qui ad justificationem præparant, fiant ut oportet, ab homine qui agit ex motu & impulsu gratiæ actualis: in illo igitur axiomate de quo est quæstio, nomine gratiæ intelligitur gratia actualis: *Quæ* (ut ait Augustinus in libro de gratia Christi) *dilectionem inspirat, ut id quod faciendum esse cognoverit, faciat. Quæ* (ut ibidem ait sanctus Doctor) *velle & operari operatur in nobis*: ergo intelligitur gratia actualis.

16. *Q.* Quid in aliquo actu tribui debet gratiæ, quæ datur ad singulos actus?

R. Totus actus tribui debet gratiæ, totus quoque libero arbitrio agenti: *Non partim gratia* (inquit Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio cap. 14.) *par-*

partim liberum arbitrium, sed totum singula opera individuo peragunt: Totum quidem hoc,& totum illa, sed ut totum in illo, sic totum ex illa.

17. *Q.* Homo innocens indiguitne gratia?

R. Indiguit. Nam id expreſsè docet Auguſtinus: *Quid ergo* (inquit in libro de correptione, & gratia, cap. 11.) *Adam non habuit Dei gratiam?*

18. *Q.* Gratia fuitne homini innocenti neceſſaria ad ſingulos actus?

R. Fuit *Meritum* (ait Auguſtinus in libro 14. de Civit. Dei cap. 27.) *habens In adjuta divinitùs voluntate*: hoc eſt Adamus innocens in ſingulis actibus ante ſuum peccatum meruit: ergo gratia indiguit; non enim poteſt eſſe meritum ſine gratia.

19. *Q.* Nomine gratiæ homini innocenti ad ſingulos actus neceſſariæ, intelligiturne ſola habitualis?

R. Non intelligitur. Nam 1. nuſquam de gratia habituali quæſtio fuit cum Pelagianis; eam nempè tum in homine lapſo, tum in innocente admittebant: Gratia, ex Auguſtino, Adamo neceſſaria erat, ſicut alimenta quæ ad vitam corporalem conſervandam requiruntur; ſed alimenta illa diſtinguntur a vita corporali: ergo & gratia Adamo neceſſaria diſtinguitur ab illius ſpirituali vita; quæ quidem vita non alia erat, quàm gratia habitualis, ſeu charitas qua juſtus erat.

20. *Q.* Gratia actualis Adamo innocenti neceſſaria, eratne ſimplex concurſus ſimultaneus?

R. Non erat. Nam 1. concurſus ſimultaneus influit quidem in opus, ſed non in cauſam operis: at in operis cauſam, ſeu voluntatem influebat gratia Adamo neceſſaria. 2. Concurſus ſimultaneus non ſubtrahitur homini in pœnam peccati: at gratia qua Adamus innocens indiguit, ſubtrahitur nonnumquam homini lapſo (ut in quibuſdam obduratis patet) in pœnam præcedentium peccatorum: *Nunc au-*

tem

tem (ait August. in lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.*

Obj. 1. Adamus innocens nec ignorantia, nec concupiscentia laborabat: ergo non indigebat gratia actuali.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Non indigebat ad depellendam ignorantiam, aut ad concupiscentiam superandam, conc. conseq. ad aliud, nempè ut actus suos ad finem supernaturalem ordinaret, nego conseq. Ita Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 11.

Obj. 2. Ex Augustino, in Adamo innocente fuit potestas rectè vivendi, fuit facultas ad Deum diligendum; fuerunt vires ut serpentis tentationem superaret: ergo non indiguit gratia actuali.

Resp. Dist. ant. In Adamo adjuto gratia versatili, hoc est, quæ Adamum non determinaret ad agendum; quemadmodùm determinare debet hominem lapsum, conc. ant. non adjuto gratia versatili, nego ant.

Obj. 3. Ex sancto Thoma 1. p. q. 109. art. 3. *Homo in statu naturæ integræ poterat absque superadditione gratuiti doni, diligere Deum super omnia*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. amore innato & necessario, conc. ant. amore elicito & libero, nego ant. *Homo* (inquit sanctus Thomas) *in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licèt non absque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum super omnia est quoddam connaturale bonum, & etiam cuilibet creaturæ, non solùm rationali, sed irrationali & inanimatæ, secundùm modum amoris, qui unicuique creaturæ competere potest.*

CA-

CAPUT II.

De Gratuitate Gratiæ.

1. *Quæst.* GRatia estne donum omninò gratuitum?

R. Est. Scilicet ita quondam Ecclesia contra Pelagianos definiit: *Gratia* (verba sunt Palæstinæ Synodi) *secundùm merita nostra non datur.*

2. *Q.* Quæ gratia non datur secundùm merita?

R. Habitualis, & actualis. Utramque enim secundùm merita nostra dari contendebant Pelagiani, quos in eo capite damnavit Ecclesia.

Obj. Augustinus in Epistola ad Sixtum, dogma de quo agitur, exponit de gratia *qua justificati sumus, ut homines justi essemus*: ergo intelligitur de sola gratia habituali; neque enim actualis justificat.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Gratia actualis non justificat formaliter, conc. conseq. neque enim est forma justificationis: non justificat dispositivè & præparatoriè, nego conseq.

3. *Q.* Quid in laudato axiomate intelligitur *meritorum* nomine?

R. Intelligitur quilibet actus elicitus solis naturæ viribus: scilicet nullus actus elicitus solis naturæ viribus potest sive remotè, sive proximè ad gratiam disponere; ob id enim damnati sunt Semipelagiani, quod vellent aliquid in homine lapso remansisse, quo ad Fidei initium sese præparare posset, seu quod esset saltem occasio ad quam Deus Fidem largiretur. *Quomodo autem* (inquit Prosper Cassianum alloquens in libro contra Collatorem cap. 3.) *non advertis, te in illud damnatum incidere, quod velis nolis, convinceris dicere, Gratiam Dei secundum merita nostra dari, cùm aliquid præcedere boni operis* ex

ex ipsis hominibus propter quod gratiam consequantur, affirmas?

4. Q. Hoc axioma: *Gratia secundum merita nostra non datur*, excluditne quamlibet præparationem, quæ fit ex solis naturæ viribus?

R. Excludit, juxtà illud Arausicani II. Concilii can. 6. *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus, nobis misericordiam dicit conferri divinitùs... resistit Apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? & Gratia Dei sum id quod sum.*

5. Q. Deus Pater ex pacto inito cum Christo, conferetne gratiam iis qui benè moraliter se gerunt?

R. Non confert. Nam 1. pactum illud est omninò fictitium. 2. Contrarium est experientiæ, qua docemur Deum, relictis ethnicis qui benè moraliter se gesserant, ad Fidem vocasse perditæ vitæ viros ac mulieres. 3. Parùm sapiens esset pactum illud: cum opera moralia nullam prorsùs habeant cum gratia proportionem. 4. Enervat argumenta omnia quibus Patres olim vicerunt Pelagianos & Semipelagianos, qui discretionem unius hominis ab alio in naturam, non in gratiam refundebant. 5. Eam doctrinam, mutato nomine, eandem esse cum Semipelagiana definiit Clerus Gallicanus anno 1700. ad Comitia generalia coactus.

Obj. 1. Zachariæ 1. Deus sic loquitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Et illud verbum *Convertimini*, intelligitur de conversione per auxilium gratiæ actualis, conc. ant. & non intelligitur, nego ant. Igitur sensus est: convertimini ad me per auxilium gratiæ, & ego convertar ad vos per peccatorum remissionem.

Obj. 2. Deus Actorum 10. attendit ad eleemosynas & orationes Centurionis, ut ipsi per Petrum Evan-

Evangelii auditum procuraret: ergo, &c.

R. Dist. ant. Ad eleemosynas factas ex imperfecta in Christum fide, conc. ant. factas sine illa fide, nego ant. Nempè Cornelius Centurio eandem de Christo fidem habebat, quam Judæi ex quibus Dei cultum didicerat.

Obj. 3. Augustinus in libro 19. de Civit. Dei cap. 13. scribit Deum *pacto æquissimo* largiri immortalitatis pacem iis qui mortalibus bonis rectà usi fuerint: ergo, &c.

R. Dist. ant. Iis qui mortalibus bonis rectè usi fuerint ex auxilio gratiæ, conc. ant. sine auxilio gratiæ, nego ant. Neque enim Deus immortalitatem largitur, nisi iis qui eam in hac vita per pietatis opera meruerint.

Obj. 4. Tritum est apud Scholasticos axioma: *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Illius axiomatis meminit sanctus Thomas in quæstionibus disputatis de veritate art. 1. ad 2. Ejusdem operis quæst. 14. art. 11. ad 1. in tertium sentent. dist. 25. quæst. 2. ergo, &c.

R. Dist. ant. facienti quod in se est, ex viribus gratiæ, Deus non denegat aut gratiam uberiorem actualem, aut gratiam habitualem, conc. ant. ex solis viribus naturæ, nego ant. Ita laudatum axioma exponit sanctus Thomas in Summa, quæ postremum est illius opus, 1. 2. q. 109. art. 6. Ejusdem partis quæst. 112. art. 3. necnon in Commentario Epistolæ ad Rom. lectione 3. in cap. decimum.

CAPUT III.

De Divisione Gratiæ.

Nota. Conveniunt omnes gratiam dividi in gratiam gratis datam, & in gratiam gratum facientem. Illa datur ad aliorum salu-

tem, ut donum linguarum, donum Prophetiæ, donum miraculorum; ista verò, ad propriam salutem subjecti in quo recipitur. Gratia gratum faciens subdividitur in gratiam actualem & in gratiam habitualem: Actualis in operantem & cooperantem, in prævenientem & subsequentem, in excitantem & adjuvantem, in sufficientem & efficacem.

§. I.

De gratia operante & cooperante, præveniente & subsequente, excitante, & adjuvante.

1. *Quæst.* Quid est gratia Operans?

R. Est ea per quam Deus in nobis operatur primam boni voluntatem, hoc est, primum boni desiderium, juxtà illud Apostoli Philip. 2.; *Operatur velle.*

2. Q. Quid est gratia Cooperans?

R. Est ea per quam Deus operatur in nobis perfectionem, seu executionem boni operis, cujus initium jam operatus fuerat, juxta illud ad Philippenses. 2. *Operatur velle & perficere pro bona voluntate.*

3. Q. Quid sunt gratia Præveniens & gratia Subsequens.

R. Idem quod Operans & Cooperans, juxta illud Gregorii Magni hom. 9. in Ezechielem: *Ipse aspirando nos prævenit, ut velimus, qui adjuvans subsequitur, ne frustrà velimus, sed possimus* (potentia quæ in actum reducatur) *implere quod volueramus.*

4. Q. Quid sunt gratia Excitans & Adjuvans?

R. Idem quod præveniens & subsequens: de utraque illa gratia quæ habet Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio: *Conatus liberi arbitrii cassi sunt, si non* ADJUVENTUR; *nulli, si non* EXCITENTUR.

§. II.

§. II.

De natura & existentia Gratiæ sufficientis.

1. *Quæ.* Gratia sufficiens quot modis sumi potest? R. Duobus modis; in sensu nimirùm Ludovici Molinæ, & in sensu Thomistarum.

2. Q. Quid est gratia sufficiens in sensu Ludovici Molinæ?

R. Est auxilium quod ita dat *posse*, ut ex parte Dei non requiratur aliud, ad hoc, ut creatura actu & de facto operetur actionem ad quam accepit posse.

3. Q. Quid est gratia sufficiens in sensu Thomistarũ?

R. Est auxilium quod ità dat *posse* operari, ut tamen ex parte Dei requiratur aliud ad hoc, ut creatura *actu & de facto* bonum operetur.

4. Q. Creatura operaturne aliquando actu cum sola gratia sufficiente?

R. Operaretur, *si sufficiens* in sensu Molinæ sumeretur: quia creatura pro libito ea gratia ad actu operandum uteretur. Non operatur verò, si vox *Sufficiens*, accipiatur in sensu Thomistarum: quia, ex Thomistis, creatura nunquam *actu & realiter* agit opus pium, nisi ad illud per gratiam efficacem prædeterminetur.

5. Q. Daturne in statu naturæ lapsæ gratia sufficiens quæ ab efficace distincta sit?

R. Datur. Nempe datur gratia quæ voluntatem complet, ut *posse* operari, cum qua tamen sola *actu* voluntas numquam operatur.

6. Q. Potestne probari existentia gratiæ, quæ licèt non det ipsummet operari, dat tamen *posse* operari?

R. Potest. Scilicet admitti debent (ut superiùs ostensum est) gratia Operans, gratia Excitans & gratia Præveniens, quæ distinctæ sint (ut suo loco probatum est ex Sancto Augustino & aliis sanctis Patri-

bus) à gratia Cooperante, à gratia Adjuvante & à gratia Subsequente: atqui hujusmodi auxilia (testibus antiquioribus discipulis Doctoris Angelici, quibus recentiores omnes, Gonetus nimirùm, Contensonius & Massouliæus adhæserunt) sunt idem cum gratia sufficiente. Nempe 1. creatam facultatem elevant ad statum supernaturalem. 2. Complent voluntatem, ut integrum pietatis opus ad quod movent, & cujus *velleitatem* efficiunt, operari *possit*; quamvis tamen ex parte Dei præter illa auxilia alio eidem voluntati opus sit, ut actu & de facto bonum operetur, juxta illud Augustini in libro de libero arbitrio cap. 17. *Ipse*, Deus, *ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*.

2. Admitti debet gratia, per quam justo non perseveranti usque in finem, possibile sit præceptum de perseverantia illi impositum: *Neque enim* (ait Concilium Tridentinum sessione 6.) *Deus impossibilia jubet, sed jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis*: atqui illa gratia per quam justo non perseveranti possibile est præceptum de perseverantia illi impositum, non est gratia efficax; alioquin enim justus ille actu perseveraret, quod est contrà suppositionem: ergo est gratia sufficiens; proindeque existentia gratiæ sufficientis rectè concluditur ex Concilio Tridentino.

7. *Q.* Potentia quæ datur per gratiam sufficientem prout ab efficaci distinctam, estne potentia *proxima*, an verò *remota* tantùm?

R. Est *proxima*, non autem *remota* tantùm. Ratio est, quia ità voluntatem complet ad hoc, ut *possit* integrum pietatis opus perficere, ut aliud auxilium ad *posse*, seu ad actum primum non requiratur, quamvis (ut jam cum Thomistis omnibus observatum est) aliud, efficax nimirùm, ad ipsum *operari*, seu ad actum secundum ex parte Dei requiratur.

Obj. 1. Omnis gratia actualis habet effectum ad

quem

quem ex Dei voluntate datur; neque enim creatura aliqua (Scriptura teste) Dei voluntati resistit: ergo non existit gratia quæ det solum *posse*, ac proinde nulla datur gratia merè sufficiens.

Respondent Thomistæ omnes dist. ant. Ad quem datur ex Dei absoluta & consequente voluntate, conc. ant. Scilicet (dicente Sancto Thoma) consequens Dei voluntas semper impletur: ad quem datur ex antecedente Dei voluntate, nego ant. hæc enim voluntatis species non habet effectum quem intendit, quemque sibi proponit: nempè est voluntas inefficax: hoc est, quæ Deus vult antecedente solùm voluntate, non vult efficaciter, licèt (ut dictum est huiusce Compendii par.2.) verè sincerèque velit.

Obj. 2. Præter gratiam quæ à Thomistis dicitur sufficiens, alia, efficax nimirùm, ex parte Dei requiritur, ut voluntas actu & de facto operetur: ergo non re, sed nomine tantùm est sufficiens.

Resp. 1. Illud argumentum non minùs premit Theologos, quos Congruistas appellant, quàm Angelici Doctoris discipulos. Scilicet Congruistæ docent justis, qui bonum instante præcepto non operantur, dari gratiam verè sufficientem; licèt tamen contendant illi ad actu operandum bonum, opus fuisse gratia congrua; hoc est, gratia quæ detur in illis circumstantiis & cordis dispositionibus, in quibus Deus prævidet humanam voluntatem ei suum præbituram esse consensum.

*Resp.*2. Conc. ant. neg. conseq. Ut enim res aliqua sit ad aliquem finē sufficiens, satis est, ut præter eam non requiratur alia, per quam facultas *posse* recipiat, quamvis altera requiratur, ut *posse* jam acceptum ad actum secundum reducat, seu ut actu operetur: sic licèt in Paulo, ut se in fluvium physicè projecere possit, satis sit, quòd sit sui dominus; aliud tamen requiritur, ut in illum *actu* se projiciat: requiritur enim, ut mutetur illius iudicium, aliusque fiat mentis ac cordis affectus.

§. III.

De iis quibus datur, aut non datur gratia sufficiens.

1. *Quæst.* GRatia sufficiens daturne actu & de facto omnibus omninò hominibus?

R. Licèt à Deo tanquàm Provisore generali omnibus omninò hominibus præparata sit, omnes tamen actu & de facto eam non recipiunt. Ita passim docet Thomistarum Schola, ut videre est apud Gonetum, Massouliæum & alios.

1. Id expresè docet Augustinus in Epistola ad Vitalem, ubi sic loquitur: *Quoniam propitio Christo, Christiani Catholicique sumus, scimus gratiam Dei non omnibus hominibus dari.* Rationem reddit Sanctus Doctor in Serm. de verbis Apostoli: *Communis est* (inquit) *natura, non gratia.*

2. Fulgentius libro 1. de veritate prædestinationis cap. 4. *Hi* (sancti Patres de quibus loquitur) *cognoverunt gratiam Dei non omnibus generaliter dari.*

3. Sancti Episcopi Africani, in Sardinia pro causa fidei exules: *De gratia Dei* (inquiunt in Epistola Synodica) *non dignè sentit quisquis eam putat omnibus hominibus dari.*

Obj. 1. Cùm Patres asserunt Dei gratiam non omnibus hominibus dari; intelligendi sunt aut de gratia habituali, aut de actuali efficaci non autem do actuali sufficiente: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam. 1. Patres de quibus agitur, indefinitè loquuntur: at termini indefiniti æquivalent universalibus; unde perinde est ac si Patres expresè dixissent (ut etiam dixerunt aliquoties) aliqui sunt homines quibus nulla per Christum gratia confertur. 2. Gratiam quam dicunt non omnibus dari, opponunt naturæ: *Communis est* (inqui-

sunt)

unt) natura, non gratia: at oppositio illa omni omninò gratiæ convenit: unde S. Thomas de veritate quæst. 24. meritò sic loquitur: *In nullo inveniuntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali*.

Obj. 2. Deus, ex Apostolo, vult omnes salvos fieri: ergo omnibus actu largitur auxilia, quæ sufficiant ad salutem consequendam.

R. Concedo anteced. nego conf. Ratio est, quia Deus sola antecedente voluntate, non autem consequente vult reproborum salutem: at ex antecedente voluntate non sequitur semper mediorum applicatio, ut patet in parvulis, qui sine baptismo moriuntur, sed tantùm realis eorum præparatio. Ità Gonetus, Massouliæus, & alii Thomistæ.

Obj. 3. Christus pro omnibus omninò hominibus mortuus est: *Unus* (inquit Apostolus 2. cor. 5.) *pro omnibus mortuus est*: ergo omnibus hominibus conferuntur auxilia ad salutem sufficientia.

R. Conc. ant. nego consequen. Quamvis enim Deus Pater ex intuitu meritorum Christi omnibus auxilia sufficientia præparaverit, & quamvis ipse Christus tamquam redemptor generalis, Patri mortem pro omnibus obtulerit, instituerit pro omnibus Sacramenta, novamque legem promulgaverit; actu tamen & de facto illa auxilia omnibus in individuo hominibus non applicantur, seu, quod idem est, non recipiuntur in singulis: *Verum* (inquit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 3. *etsi ille pro omnibus mortuus est; non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ii tantùm quibus meritum passionis eius communicatur*. Vide textum illum apud Gonetum aliosque Thomistas fusiùs explicatum. Vide etiam Cathechismum Romanum ad Parochos, ea parte ubi loquitur de forma, per quam Calix in Missæ Sacrificio consecratur.

2. Q. Daturne medium sufficiens ad salutem

parvulis qui in utero materno moriuntur?

R. Non datur. Nempè baptisma, quod quidem ad salutem necessarium est necessitate medii, parvuli de quibus agitur, recipere non possunt: cùm nemo spiritualiter generari possit, quin antè carnaliter genitus sit.

Obj. Proferri non potest ratio, cur baptismus parvulis omnibus non detur: ergo, &c.

R. Id non oritur semper 1. ex ministrorum aut parentum negligentia: *Plerumque etiam* (ait Augustinus in lib. de dono perseverantiæ cap. 12.) *festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, Deo tamen volente non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit ut daretur.*

2. Id quoque non oritur semper ex peccatis parentum. Scilicet (ut advertit Augustinus in libro 6. contrà Julianum, capite 14.) *Deus aliquando adoptat in filium, quem format in utero immundissimæ fœminæ; & aliquando non vult esse filium, quem formavit in utero filiæ suæ.*

Dicendum est igitur causam proximam, cur parvulis de quibus est quæstio, baptismus non detur, oriri ex causarum secundarum dispositione, ex qua sequitur eorum mors in utero matrum suarum; causam verò remotam, esse Deum ejusmodi dispositionis anthorem; neque enim dispositio illa fato (ut Augustinus contrà Pelagianos probat in Epist. ad Sixtum) tribui debet. Eam verò dispositionem à se constitutam non impedit in circumstantiis particularibus, eò quòd sit provisor generalis, & aliunde provisoris generalis partes sint, non impedire actionem & motum causarum secundarum, licèt illa actio & ille motus nonnunquàm aliquibus individuis noceant.

3. *Q.* Gratia sufficiens ad salutem daturne infidelibus, qui nihil de Evangelio audire *potuerunt?*

R. Or-

R. Ordinariè actu non datur. Nempè deberent habere actu medium, quo in Christum credere possent: nam explicita in Christum fides est ad salutem absolutè necessaria post Evangelii promulgationem: atqui infideles, de quibus agitur, non habent actu medium quo in Christum credere possint; illud enim medium ordinariè non est aliud quàm auditus Evangelii: sed illi infideles audire non potuerunt; ad eos nimirùm (ut supponitur) missi non sunt concionatores, qui Evangelium notum facerent: *Quomodo autem* (ait Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 10.) *audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?* Unde sanctus Augustinus in libro de natura & gratia cap. 3. sic loquitur: *Juvenis vel senex in ea regione defunctus est, ubi* NON POTUIT *Christi nomen audire.*

Obj. Infideles de quibus agitur, damnabuntur, quod fidem non habuerint: ergo potuerunt eam habere.

R. Nego ant. Ratio est, quia ignorantia mysteriorum fidei non est peccatum infidelibus de quibus est quæstio; cùm sit omninò invincibilis: unde infidelitas illa à Theologis dicitur infidelitas *negativa*, non autem *privativa*. Itaque homines illi damnabuntur tùm propter peccatum originale cujus rei sunt, tùm propter plura actualia quæ contrà Decalogum admiserunt.

4. *Q.* Gratia sufficiens, instante præcepto, & urgente tentatione, daturne semper actu & de facto omnibus & singulis iis peccatoribus, qui excæcati & indurati dicuntur?

R. Fert recepta in Thomistarum Scholis doctrina, cui adhærent Cajetanus & Bellarminus, gratiam sufficientem singulis excæcatis actu & de facto non semper dari.

1. De Judæis excæcatis & induratis Joannis 12. dicitur: *Propterea* NON POTERANT *credere, quia iterùm dicit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & in-*

du-

duravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur & sanem eos. Illi autem qui præ nimia cordis obstinatione in malo, in Christum, ut debebant, credere *non poterant*, haud dubiè non habebant gratiam, quæ ad salutem sufficeret; & per quam suam infidelitatem deponere possent.

2. Augustinus tractatu 53. in Joannem scribit; Deum nonnullos excœcare & indurare *deserendo, & non adjuvando.* In libro de perfectione justitiæ cap. 19. docet nonnullos desertos omni lumine veritatis, non posse velle bonum, non posse servare divina quæ urgent, mandata: *Desertus* (inquit, de excœcato loquens) OMNI *lumine veritatis, hæc velle* NON POTEST. Tanti roboris Vasquesio visum est illud argumentum, ut confessus sit, Augustino persuasum fuisse pluribus excœcatis non adesse auxilium ad salutem sufficiens.

3. Gratia actualis sufficiens duo dicit; unum ex parte intellectus, boni scilicet agendi cognitionem; & aliud ex parte cordis, inchoatum nimirum ejusdem boni amorem, seu velleitatem. Atqui neutrum in aliquibus excœcatis & induratis reperitur: neque enim quoties peccant, ea percipiunt, ut experientia compertum est, & probat istud Augustini axioma: *Sunt qui legem Dei omninò rejicientes, malas concupiscentias nec in hostes deputant.*

Obj. 1. Deus non absolutè quidem, sed ex suppositione quòd præceptum imponat, debet iis quibus præceptum imponitur, gratiam sufficientem: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ratio est 1. quia excœcati de quibus est quæstio, per multa flagitia & multa facinora sese gratia, quam Deus alioquin misericorditer daret, indignos reddiderunt: unde est illud Augustini in libro de dono perseverantiæ capite 8. *Non simus ingrati, quòd tam multos liberat misericors Deus*

de

de tanta perditione, ut si inde neminem liberaret, non esset injustus.

Ratio est 2. quia si Deus (ut fert argumentum) gratiam deberet homini impio, ex suppositione præcepti quod illi imponit, gratiam ei simpliciter & absolutè deberet: non enim potest ei non præcipere ut servet Decalogi præcepta: nempè cùm sint de jure naturali, sunt prorsùs indispensabilia: at hæreticum est dicere, gratiam absolutè & simpliciter deberi, ut videre est apud Augustinum ex Apostoli principiis contra Pelagianos disputantem.

Obj. 2. Possibilia sunt præcepta quæ obcœcatis & induratis imponuntur: ergo necesse est ut gratiam habeant per quam fiant possibilia.

Resp. Dist. ant. Possibilia sunt remotè, & absolutè, conc. ant. quia potuerunt antequam in excœcationem & indurationem caderent, non apponere impedimenta gratiæ: scilicet temperare potuerunt à flagitiis, per quæ in miserum illum statum prolapsi sunt. Et prætereà Dominus, cùm illi placuerit, auxilia conferre potest quibus liberentur: possibilia sunt proximè, id est, per auxilium quod sit actu præsens, nego ant. Ita nodum illum solvunt Massouliæus & alii tum antiqui, tum recentiores Thomistæ.

Obj. 3. Obcœcati & indurati corripi & admoneri debent à suis Pastoribus: ergo semper habent gratiam sufficientem, ne scilicet inanis sit illa correptio.

Resp. Conc. ant. negò conseq. Neque enim Pastores sciunt, an Dei gratia comitatura, aut non comitatura sit suas correptiones & admonitiones: unde quantumcumque peccatores sint excœcati & indurati, nusquam pro loco & tempore à correptionibus & admonitionibus temperare debent: *Hæc est* (ait Augustinus in libro de corrept. & gratia cap. 5.) *correptionis utilitas .... & tunc salubris, quando supremus medicus respicit.* Quæ verba supponunt, eum non semper respicere.

Obj.

Obj.4. Deus(ut habetur Joan.1.)illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum:ergo, &c.

Resp. 1. Dist. ant. Per lumen rationis cuique homini inditum, juxta illud Psalmi 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*, conc. ant: per gratiam internam, quæ fit ex Christi meritis, nego antecedens.

Resp.2. Disting. iterum ant. Illuminat Mundum christianum, cum baptisma gratiam sanctificantem conferat iis qui non fictè accedunt, conc. ant. illuminat Mundum prophanum & extrà baptismum nego ant. Ita S. Chrysostomus textum illum interpetratur.

5. Q. Mandata Dei suntne justis hominibus ad observandum impossibilia?

R. Non sunt. Nam 1. Concilium Arausicanum II. Leonis Papæ I. tempore celebratum, hæc habet Canone 25. *Hoc etiam secundùm fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

2. Hæc etiam habet Concilium Tridentinum sessione 6. capite 11. *Nemo temeraria illa, & a patribus sub anathemate prohibita voce uti* debet, *Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.*

6. Q. Gratia sufficiens, per quam mandata reddantur *proximè* possibilia, daturne hominibus justis, urgente præcepto, & instante tentatione?

R. Datur. Nam 1. Concilium Tridentinum sess. 11. cap. 11. sic loquitur: *Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur.* Et in hoc, Deus animæ medicus differt a medico corporis, qui (ut jam olim observavit Augustinus) ho-

hominem a se sanatum deserit, eumque propriis viribus, propriæque curæ committit.

Nec valet eorum Commentarius qui textum illum de gratia sanctificante interpetrantur, quasi sensus sit, quòd Deus per subtractionem gratiæ sanctificantis non deserat justum, nisi cum Deum ipse per peccatum mortale deseruit. Nam textus ille in Concilio Tridentino rationem continet cur justi *proficere possint*: sic enim habet: *Quo fit ut justi ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quò liberati jam a peccato, servi autem facti Dei, sobriè & justè & piè viventes, proficere* POSSINT *per Christum Jesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus* NAMQUE *sua gratia, semel justificatos non deserit, nisi ab ei*, &c. At si staret Commentarius de quo agitur, ea ratio non valeret, neque enim gratia habitualis, seu sanctificans, dat *posse operari*. Licèt enim hominem efficiat justum per justitiam quæ ipsi inhæreat, ejus tamen fractas per peccatum vires non restituit, nec tollit concupiscentiam, cujus motus nonnisi per gratiæ actualis auxilium cohiberi possunt. Idque evincitur ex eo quòd justi orare debeant, ut possint divina observare mandata, illaque reipsa exequantur.

2. Ab Innocentio X. Alexandro VII. Innocentio XII. & Clemente XI. damnata est hæc 1. Jansenii propositio: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.*

§. IV.

De Gratia Efficaci.

1. *Quæst.* Quid est gratia efficax?

R. Est ea, quæ habet effectum ad quem voluntatem excitat, & ad quem a Deo datur: hoc

hoc est, quæ semper conjuncta est cum observatione præcepti: scilicet (ut Augustinus ait) *a nullo duro corde respuitur.*

2. *Q.* Gratia efficax habetne suam efficaciam tanquam a causa efficiente, ex determinatione voluntatis creatæ?

R. Non habet. Nam inde sequeretur. 1. Consentientem gratiæ se ipsum discernere a non consentiente, qui æqualem haberet gratiam, contra illud Apostoli 1.Cor.4. *Quis te discernit?* 2. Eum non debere gratias agere Deo propter actum quem elicuit cum gratia: 3. Eum qui jam habet gratiam sufficientem per quam potest operari, non teneri petere ipsam operationem seu mandati executionem: haberet enim id totum quod ex parte Dei, illi ad observationem mandati necessarium est. Sed hæc absurda sunt: ergo, &c.

3. *Q.* Gratia efficax habetne suam efficaciam ex illius attemperatione cum præsente subjecti genio, & dispositione naturali, prout subest scientiæ Mediæ; hoc est, estne efficax eò quòd Deus eam conferat in iis circumstantiis, in quibus prævidet, humanam voluntatem illi præbituram esse consensum, quem extra illas circumstantias minimè præberet?

R. Non habet, genium scilicet illud præsens rationalis creaturæ; dispositio naturalis in qua foret; circumstantiæ extrinsecæ in quibus poneretur, constituerent discrimen quod inter observantem mandatum, & non observantem reperiretur; bonum opus refunderetur in aliquid naturale quod a Deo per Christum non esset: ac proinde vim suam habent in illo systemate rationes omnes, quæ in responsione ad quæsitum præcedens allatæ sunt:

Præterea Deus nonnumquam gratiam confert eo tempore, quo minùs cum illa attemperatum est præsens voluntatis genium, sicut in Paulo patuit, ut observat Augustinus in libro de prædestinatione Sanct.

Sanct. cap. 2. Idem S.Doct. hom.13. inter Quinquaginta notat, Deum, ut gratiam largiatur, non attendere ad mores naturales creaturæ rationalis. Prosper in Carmine *de ingratis*, asserit divinæ gratiæ virtutem nequaquam a loco, tempore, naturali dispositione subjecti pendere, sed ex vi, & efficacia divinæ voluntatis.

4. Q. Unde petitur efficacia divinæ gratiæ?

R. Petitur ex intrinseca illius virtute, ex intrinseco illius operandi modo, ex absoluto decreto, quo Deus vult ut habeat effectum, ad quod movet, & excitat voluntatem.

5. Q. Intrinseca efficacia gratiæ potestne probari ex Scripturis?

R. Potest, Nam 1. gratia facit ut faciamus; juxtà illud Ezechielis 36. *Dabo vobis cor carneum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* 2. Gratia efficit, ut Deus in nobis operetur velle & perficere: *Cum metu & tremore* (ait Apostolus ad Philippenses 2.) *vestram salutem operamini: Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate*: 3. Christi gratia efficit ut qui mandatum observant, agantur Spiritu Dei, juxta illud ad Rom. 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei sunt*: At ea efficere non potest, si ab intrinseco non sit efficax; hoc est, si voluntatem ipsam physicè non determinet: si enim a voluntate creata ad actum determinetur, non faciet ut faciamus, sed nos ipsi potiùs faciemus ut faciat; ipsa non operabitur velle & perficere pro bona Dei voluntate, sed pro nostra non ipsa agemur, sed eam nos agemus, utpote pro libito eam ad operationem determinantes. Vide loca illa in eundem sensum fusè pertractata apud Augustinum in libro de gratia Christi.

6. Q. Intrinseca gratiæ efficacia potestne probari ex orationibus Ecclesiæ?

R. Potest, Scilicet Ecclesia in suis orationibus pe-

petit non tantùm *posse* operari, quod datur per gratiam sufficientem, sed ipsam etiam operationem: at vanæ ac irrisoriæ forent illæ orationes, si a nobis jam habentibus gratiam, effectus illius seu operatio actualis à nobis tantùm penderet: quid enim stultius est (Augustino teste) quàm id petere, quod jam habeas in tua potestate?

7. *Q.* Intrinseca efficacia gratiæ potestne probari ex ipsius definitionibus ab Augustino traditis?

R. Potest. Definitur enim in libro de gratia Christi cap. 6. Gratia quæ non solum posse, sed etiam ipsum velle & agere operatur in nobis. Ejusdem libri cap. 14. dicitur eam esse, per quam omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad eum. Cap. 24. definitur ea, per quam Deus *interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operatur in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Cap. 38. definitur, *Adjutorium benè agendi per inspirationem flagrantissimæ & luminosissimæ charitatis*: Atqui caderent illæ definitiones, si gratia à voluntate ad actum determinaretur, & non ipsa voluntas à gratia: ergo, &c.

8. *Q.* Efficacia gratiæ potestne probari, ex libro Augustini de Correptione & gratia?

R. Potest. Scilicet S. Doctor in libro de correptione & gratia duplex adjutorium distinguit; adjutorium nimirum SINE QUO, & adjutorium QUO. Docet, istud esse in statu naturæ lapsæ necessarium ad singulos pietatis actus. Unde sic arguitur; Auxilium QUO, est per se & ab intrinseco efficax: ergo & gratia efficax, in statu naturæ lapsæ est per se efficax.

Probatur ant. 1. si auxilium QUO non esset per se efficax, non differret ab adjutorio SINE QUO: istud enim est efficax accedente & determinante voluntatis consensu; ut ex eodem Augustino, in sanctis Angelis accidit: ergo Illud, hoc est Adjutorium QUO è contra est per se efficax, hoc est voluntatem ad consensum determinat. Au-

2. Auguſtinus comparat. auxilium QUO cum viſione beatifica: è contrà auxilium SINE QUO comparat cum alimentis reſpectu vitæ conſervandæ, cum navi neceſſaria ad trajiciendum flumen: atqui viſio beatifica eſt per ſe efficax ad reddendum hominem beatum, cùm è contrà alimenta non ſint per ſe efficacia ad conſervandam vitam, nec navis ad trajiciendum flumen, ſi nempè quis nec navi nec alimentis uti voluerit: ergo auxilium QUO, eſt per ſe & ex natura ſua efficax; hoc eſt, voluntatis phyſicè determinativum. Vidi Auguſtini integrum caput XII. libri de correptione & Gratia.

9. *Q.* Efficacia gratiæ poteſtne probari ex diſputatione Auguſtini cum Semipelagianis?

R. Poteſt, & quidem hoc argumento. Semipelagiani in Auguſtino impugnarunt gratiam per se efficacem: nec ipſe umquam conqueſtus eſt, quòd ab illis hæreticis eo in capite ſibi quidquam imponeretur. Scilicet impugnarunt gratiam ex quà credebant ſequi libertatis excidium; correptionum & admonitionum inutilitatem: animarum torporem: fatum quoddam ineluctabile: ſed gratia ex qua putarunt tanta ſequi abſurda, erat gratia per ſe efficax: quomodo enim in eorum mentem venire potuiſſet ea abſurda ſequi ex gratia, quæ non eſt efficax niſi dependenter à prævia voluntatis determinatione?

Obj. 1. Difficile eſt intellectu quomodo gratia per ſe efficax cum creata libertate cohæreat: ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Tantùm enim abeſt ut id quod objicitur, efficaciæ gratiæ noceat, quin è contrà confirmet eam quàm maximè. Nempè concordia libertatis cum gratia non eſt difficilis in ſyſtemate, quo aſſeritur gratiam eſſe ſolùm efficacem ex conſenſu voluntatis, aut ex illius attemperatione cum diſpoſitionibus naturalibus: è contrà verò in ſyſtemate Auguſtini multùm eſt difficilis: *Sed quia*

(verba sunt S. Doctoris in libro de gratia Christi cap.47.) *ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficile, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur, quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

Obj. 2. Gratia efficax ab intrinseco reverà perimit libertatem: nempè cum voluntatem physicè determinet, tollit illius indifferentiam, ac proindè & ipsam libertatem, cùm indifferentia sit de essentia libertatis.

℟. Dist. ant. Tollit indifferentiam *suspensivam*, quæ posita est in privatione cujuslibet actus voluntatis, conc. ant. tollit indifferentiam *activam*, quæ consistit in positione actus cum potentia ad non ponendum eundem actum, nego ant. Scil. gratia efficax non tollit judicii indifferentiam, quæ est radix libertatis:.hoc est, non impedit quin intellectus operantis apprehendat in omissione actus, quem voluntas agit ex determinatione gratiæ, rationem alicujus boni apparentis, utpote libidini faventis, propter quam voluntas ad non ponendum actum alliciatur: quod contrà in beatis contingit, qui cum nullam in privatione amoris Dei speciem boni apprehendant, non sunt in Deo amando liberi.

Obj. 3. Potentia illa ad non agendum, quæ dicitur remanere in voluntate, quæ agit ex gratiæ efficacis determinatione, est omninò inutilis: neque enim ad actum aut aliàs reducta est umquam, aut aliquando reducetur: ergo, &c.

℟. Nego ant. Licèt enim potentia quam vir sapiens habet, ut se præcipitem agat, numquam ad actum, quandiu sapiens erit, reducenda sit, non est tamen inutilis: nempè complet illum in ratione liberi: ergo nec potentia non agendi, quæ remanet in voluntate, quæ agit ex motu & determinatione gratiæ per se efficacis, est inutilis.

Obj.

Obj. 4. Christus Matthæi 11. objurgat Judæos, quod conversi non essent, & eis opponit Tyrios & Sidonios, viros Idolatras qui egissent pœnitentiam, si Christus eadem ipsis miracula patrasset; quæ coram Judæis patraverat: at objurgatio illa perabsurda fuisset, si gratia sit per se efficax: dicere nimirùm potuissent Judæi, se pariter acturos fuisse pœnitentiam, si miraculis adjunxisset gratiam per se efficacem, quemadmodum collaturus eam fuisset Tyriis & Sidoniis, si coram eis patrasset miracula: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet eadem gratia quæ fuisset per se efficax in Tyriis & Sidoniis, non futura fuisset efficax in Judæis propter majorem eorum cœcitatem & intensiorem obdurationem. Hinque sequitur efficaciam gratiæ esse correlativam ad dispositionem subjecti: ita ut ubi major est cupiditas quàm sit gratia, effectu suo careat: ubi verò minor, effectum suum per se ipsam consequatur.

10. *Q.* Gratia fuitne per se efficax in sanctis Angelis, & in Adamo innocente?

℟. Non fuit. Nempè non alia fuit gratia in Angelis & Adamo innocente, quàm ea quam S. Augustinus in libro de correptione & gratia vocat *Adjutorium* SINE QUO: atqui adjutorium illud non est per se efficax, ut patet ex alimentis & navi, cum quibus ibidem comparatur ab Augustino: ergo, &c.

Obj. 1. Augustinus in libro 12. de Civit. Dei cap. 9. scribit, Angelos sanctos magis fuisse adjutos, quàm Angeli qui ceciderunt; *Illi* (inquit) *amplius adjuti*: ergo, &c.

℟. Dist. ant. Fuerunt magis adjuti post perseverantiam, conc. ant. ante perseverantiam, aut in ipso actu quo perseverarunt, nego ant. Hoc est, Angeli sancti post perseverantiam, intuitiva Dei visione & uberiori caritate donati sunt in mercedem suæ perseverantiæ; sicque certi facti sunt se nusquàm

esse casuros : quæ quidem certitudo dum essent in vita, deerat eorum statui: *Donec* (inquit Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 10.) *istam summam beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipsius permansionis acciperent, id est, ut, magna per Spiritum sanctum data abundantia caritatis Dei, cadere ulteriùs omninò non possent, & hoc de se certissimè nossent.*

Obj. 2. Necessitas gratiæ per se efficacis fundatur in subordinatione causæ Secundæ ad Primam : at hæc ratio locum habuit in innocente creatura : ergo, &c.

℟. Nego ant. Solùm enim fundatur in infirmitate, quam creatura per peccatum contraxit : unde Augustinus contrà Semipelagianos pro necessitate gratiæ per se efficacis agens, nullam aliam rationem protulit, quam eam quæ desumitur ex infirmitate naturæ per peccatum lapsæ: *Subventum est igitur* (inquit in libro de correpț. & gratia, cap. 11.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur.*

Obj. 3. Angeli qui perseverarunt, in seipsis de sua perseverantia gloriari potuissent ; si non magis adiuti fuerint, quàm illi qui ciciderunt : se ipsos enim ab illis per suum consensum discrevissent : sed hoc est absurdum : ergo, &c.

℟. Nego ant. Vires enim suas habuissent à Deo creatore, & à Deo largitore gratiæ ; unde in eum ultimò referre debuissent suam perseverantiam : è contrà verò gloriari posset homo lapsus, si non indigeret ad agendum gratia per se efficacj, quemadmodùm ægrotus qui fractus esset viribus, gloriari posset, si solo adiutus baculo, quod potest homo sanus, crederet posse se ambulare. Addendum est eam difficultatem non aliud continere quàm quæstionem philosophicam, an nempè sine præmotione physica possit explicari dependentia causæ secundæ à prima

CA-

CAPUT IV.

De Gratia habituali.

Nota: DE gratia habituali quæri potest 1. quid sit. 2. an detur. 3. quinam sint illius effectus?

§ I.

De Natura & existentia Gratiæ habitualis.

1. *Quæst.* QUid est gratia habitualis?

R. Est ea, quæ ut cæteri habitus, in creatura permanet, sive operetur, sive non operetur, sive vigilet, sive dormiat.

2. *Q.* In quo posita est natura physica gratiæ habitualis?

R. In eodem, in quo posita est natura charitatis habitualis: hoc est, in Dei amore dominante, qui permanenter in justorum anima remaneat, donec per creaturæ amorem dominantem, id est, per peccatum mortale expellatur. Scilicet charitas, sicut & gratia habitualis,, homini tribuit esse divinum 1, Joannis 3. Per charitatem, sicut & per gratiam habitualem renascimur; ad Galatas 3. Charitas, sicut & gratia habitualis, est animæ vita: *Translati sumus de morte ad vitam* (Joannis 3.) *quia diligimus.* Tandem charitas, sicut & habitualis gratia, nos cum Deo conjungit: *Qui manet in charitate* (1. Joannis c. 4. 16.) *in Deo manet, & Deus in eo.*

Q. Daturne gratia habitualis?

R. Datur: quia existit forma per quam homo fit justus, hoc est, charitas quæ creaturam efficit formaliter iustam, & gratam Deo.

4. Q. Quodnam est immediatum subjectum gratiæ habitualis?

R. Est anima ipsa prout est volitiva boni: quia charitas in anima sub eo respectu considerata recipitur; amare enim est ipsius animæ, prout est volitiva boni.

§. II.

De effectu Gratiæ habitualis.

Nota Duo sunt effectus præcipui gratiæ habitualis: Justificatio scilicet & Meritum: habitualis etiam gratia (ut superiùs dictum fuit) reddit animam justam, hoc est sanctam; & prætereà est principium meriti, seu efficit ut creatura mereri possit.

De Justificatione.

1. *Quæst.* Quid est justificatio?

R. Concilium Tridentinum *Seſſ. 6.* cap. 4. eam sic describit: Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum.

2. Q. Justificatio estne posita in sola remissione, aut non imputatione peccatorum?

R. Non est in eis posita: scilicet est forma inhærens animæ: est enim idem cum charitate, quæ physicè diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: ex ea autem charitate sequitur remissio peccatorum, sicut effectus sequitur ex causa, ex qua pendet.

3. Q. Quot & quænam sunt justificationis causæ?

R. Quatuor sunt: *Finalis* quidem, gloria Dei & Christi, ac vita æterna: *Efficiens* verò, misericors Deus qui gratuitò nos sanctificat: *Meritoria*, Jesus Christus Dominus noster, qui sua passione nobis justificationem meruit: & pro nobis Deo Patri satisfecit

tisfecit: *Instrumentalis*, Sacramenta baptismi & pœnitentiæ: *Formalis* tandem, est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos iustos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur Spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, unusquisque suam secundùm mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Ita Concilium Tridentinum Sess. 6. cap.7. definiit.

4. Q. Quænam sunt dispositiones, quæ ad iustificationem præparant?

R. Sunt fides, timor, spes, dilectionis initium, contritio, baptismi aut Sacramenti pœnitentiæ votum. Ita Concilium Tridentinum Sessione 6. capite 6.

5. Q. Quodnam est objectum fidei, quæ preparat ad justificationem?

R. (Sunt ex Concilio Tridentino Sess. 6. cap. 6.) ea omnia, quæ divinitùs revelata, & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.

Obj. 1. Obiectum fidei justificantis est specialis misericordia Dei; hoc est, est actus quo quis certò credit sibi peccata quæ commisit, esse remissa: ita ut impius sic discurrat: Deus peccatorum remissionem promisit ei qui credit: ergo credo; ac proinde remissa sunt mihi peccata: ergo, &c.

Resp. Antecedens est quidem principium quod apud Calvinistas palmarium est: sed reipsa est omninò falsum: neque enim Christus aliquando eam misericordiæ specialis fidem exegit ab eis, quibus remisisse peccatum in Evangelio legitur. Prætereà nullibi in Symbolo (in quo sunt quæ creditu necessaria sunt ad salutem) eam de misericordia speciali fidem reperire est. C 4 *Obj.*

Obj. 2. Sola fides ad justificationem disponit: ei enim soli Christus justificationem adscribit in Evangelio, *Fides tua* (inquit Matthæi 9. pluribusque aliis) *te salvum fecit*: ergo, &c.

R. Ad 1. nego ant. Sic enim loquitur Jacobus in sua Epistola canonica, cap. 2. *Videtis quia ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm*. Ad 2. sic respondet Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum, cap. 7. *Ideò dicit Apostolus justificari hominem ex fide, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus vivitur.*

6. Q. Justificatio estne certa respectu nostri?

R. Non est certa: nempè nullus hominum (ut docet Concilium Tridentinum) scire potest certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se justificationis gratiam consequtum esse. Nec immeritò: nemo enim ea fide scire potest se credere, sperare & diligere sicut oportet: unde Paulus primæ ad Corinth. 4. sic loquitur: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

7. Q. Justificacio estne immutabilis?

R. Non est: quia qui justus est, potest impius fieri per peccata de quibus agit Apostolus in Epistola ad Rom. *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.*

Obj. 1. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen illius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Si agat prout ex Deo natus, conc. ant. neque enim arbor bona potest malos fructus facere: si agat ut natus ex Adam, nego ant. quia, ut dicit Evangelium, neque arbor mala bonos fructus facere potest.

R. 2. Dist. ant. in sensu composito, conc. ant. in sensu diviso, nego ant. Hoc est componi non potest peccatum lethale cum Dei filiatione, sed componi

ni poteſt cum perſona regenerata, ita ut peccando mortaliter, deſinat Deum habere patrem. Joannis ſententia; cujus objectio meminit, ſimilis eſt iſti: Optimus civis patriam non poteſt prodere;at iſtius ſenſus non eſt quod optimus civis abſolutè non poſſit prodere patriam, ſed ſenſus eſt quod deſinat eſſe civis optimus, ubi eam prodiderit.

8. *Q*. Juſtificatio eſtne in omnibus æqualis?

R. Non eſt: tùm quia æquales non ſunt in omnibus diſpoſitiones,quæ præparant ad juſtificationem; tùm etiam quia juſtificatio per opera pietatis poteſt augeri, juxtà illud quod Eccleſia precatur Dominica xv. poſt Pentecoſten; *Da nobis, Fidei, Spei, & Charitatis augmentum.*

De Merito.

1.*Quæſt.* Juſti poſſuntne quidpiam mereri per veræ pietatis exercitia?

R. Poſſunt: nempè Matthæi 11. æterna vita dicitur *merces* bonorum operum.Secundæ ad Timoth.4. dicitur *Corona juſtitiæ*. Primæ ad Corinth.9. appellatur *Bravium*: at merces, corona juſtitiæ, & bravium, correlativa ſunt ad meritum propriè & ſtrictè ſumptum: ergo, &c.

Obj. 1. Omnia juſtorum opera ſunt peccata: *Quaſi pannus menſtruatæ* (ait Iſaias cap.64.) *omnes juſtitiæ noſtræ.*

R. Iſaias loquitur in perſona impiorum: vel nomine *juſtitiarum*, intelligit ſacrificia legalia oblata à Judæis cum actuali & determinata voluntate peccandi:unde idem Propheta Deum ſic poſteà loquentem inducit: *Incenſum abominatio eſt mihi.*

*Obj.*2. Ad meritum requiritur totius legis obſervatio: at id homini viatori poſſibile non eſt:ſcilicet (ut Jacobus ait cap.3.) *in multis offendimus omnes*: ac prætereà duo hæc Decalogi præcepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Non con-*

cupiſces ſervari non poſſunt ab homine viatore; ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Jacobi textus intelligitur de peccatis venialibus, quæ non extingunt charitatem, licèt illius fervorem minuant.

Ad 2. Primum Decalogi mandatum tria præcipit: 1. ut Deum rebus omnibus anteponamus: 2. ut nihil niſi in ordine ad ipſum amemus: 3. ut ad perfectam Dei dilectionem conemur: ſed hæc tria cum auxilio gratiæ maximè poſſibilia ſunt.

Ad 3. Præceptum *Non concupiſces*, prohibet ne titillanti concupiſcentiæ præbeamus conſenſum, ne ejus motu voluntariè delectemur; ne eam in nobis excitemus: ſed hæc cum gratia poſſumus, licèt titillationem ipſam impedire non valeamus; unde ait Apoſtolus Rom. 7. *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ.*

2. *Q.* Quænam conditiones ad merendum requiruntur?

R. Requiruntur aliquæ ex parte actus per quem meremur: nonnullæ ex parte perſonæ quæ meretur; aliæ verò ex parte Dei.

3. *Q.* Quæ conditiones requiruntur ex parte actus per quem poſſumus mereri?

R. Duæ: 1. ut actus & à neceſſitate & à coactione ſit liber; unde hæretica eſt hæc 3. Janſenii propoſitio: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit immunitas à coactione.* Requiritur 2. ut actus ſit bonus tùm ex officio, tùm ex fine, ac prætereà ut fiat ex motu gratiæ actualis, ſeu ut ſit actus ſupernaturalis.

4. *Q.* Quæ conditiones requiruntur ex parte perſonæ merentis?

R. Duæ requiruntur. *Prima*, ſtatus viæ; nemo enim niſi viator (ſic ferente immutabili Dei lege) mereri poteſt: ſcilicet ubi ceciderit lignum, ibi ma-

ne-

nebit : *Altera*, ſtatus gratiæ: ea enim quæ juſtificationem præcedunt, non ſunt, ex Concilio Tridentino, propriè & ſtrictè meritoria.

5. *Q.* Quæ conditiones ad meritum ex parte Dei requiruntur ?

R. Unica tantùm requiritur: promiſſio nimirùm de rependendo bonis operibus præmio: unde Concilium Tridentinum, ubi meminit meriti, divinam promiſſionem recenſet; nec immeritò: licèt enim creatura mercedem non expectaret, tamen opera ſua variis aliis titulis Deo deberet.

6. *Q.* Quotuplex eſt meritum ?

R. Duplex, de condigno nimirùm & de congruo: Primum, dicitur meritum ſtrictè ſumptum, & definitur, illud cui merces ſine injuſtitia non poteſt non rependi: alterum, vocatur meritum impropriè ſumptum; & eſt illud cui, abſolutè loquendo, merces poteſt non rependi ſine injuſtitia. Unde ſe habet tantùm per modum meræ diſpoſitionis ad aliud: ut ſunt, ex Concilio Tridentino, actus ſupernaturales Fidei, Spei & Charitatis, qui præparant impium ad juſtificationem.

De erroribus circa Gratiam.

1. *Quæſt.* Quinam ſunt errores præcipui, à quibus in materia de gratia cavendum eſt ?

R. 1. Cavendum eſt à Pelagianorum erroribus, Pelagiani verò docebant 1. hominem minimè naſci cum peccato originali, ac proinde nec ignorantiam, nec concupiſcentiam, nec alias hujus vitæ miſerias eſſe pœnas originalis peccati. Docebant 2. veram ac internam Chriſti gratiam ad nullum omninò pietatis actum eſſe neceſſariam. Docebant 3. veram Chriſti gratiam, ubi datur, ex hominis merito dari. 4. Eam ad ſummum requiri, ut præcepta facilius obſerventur, non autem ſimpliciter, & abſolutè.

R. 2. Cavendum eſt à Semipelagianorum errori-

bus,

bus; inter quos præcipuum locum tenet is, quo fertur prævenientem ac interiorem gratiam, nec ad initium fidei, nec ad perseverantiam requiri.

℟. 3. Cavendum est ab erroribus Lutheri & Calvini; & legenda integra Sessio sexta Concilii Tridentini, ubi post Catholicæ fidei traditam variis capitibus expositionem, errores de quibus agitur, pluribus Canonibus proscribuntur & damnantur.

℟. 4. Rejici debet tanquam hæreticus Janseniani libri sensus in quinque propositionibus damnatus, quem earundem propositionum verba præ se ferunt: hisce verò terminis conceptæ sunt illæ propositiones.

Prima. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.*

Secunda. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur.*

Tertia. *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit immunitas à coactione.*

Quarta. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

Quinta: *Semipelagianum est, dicere Christum prò omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*; Eam autem propositionem tanquam falsam, temerariam & scandalosam damnarunt Romani Pontifices; *Intellectam verò eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit*, declararunt *impiam*, *blasphemam*, *contumeliosam*, *divinæ pietati derogantem*, & *hæreticam*.

PARS

PARS SECUNDA.

De Deo Authore Legum.

Nota. AGendum est hic 1. de Lege in communi: 2. de lege æterna: 3. de Lege naturali: 4. de lege Divina: 5. de Lege Ecclesiastica: 6. de Lege Civili.

CAPUT PRIMUM.

De Lege in communi.

1. *Quæst.* QUid est lex in communi?

R. Lex definitur, Ordinatio rationis ad commune bonum, ab eo qui curam perfectæ communitatis habet, promulgata.

2. *Q.* Valetne allata legis definitio?

R. Valet. Nam 1. convenit omni legi, sive sit naturalis, sive sit divina, sive sit humana: 2. Convenit soli legi: nempè quatenùs est *ad bonum*, differt ab eo omni quod ordinem justitiæ perturbat, prout verò refertur ad bonum *commune*, discrepat a præcepto, quod quidem respicit bonum privatorum, ut privati sunt; prout verò dicitur *promulgata ab eo qui curam habet perfectæ communitatis*, differt à statutis, quæ in civitatibus non sufficientibus sibi, vel in Congregationibus, tùm Ecclesiasticis, sive sæcularibus, sive regularibus, tùm laicis ferri solent.

3. *Q.* A quo lex condi debet?

R. A solo perfectæ communitatis Superiore: quia illi soli convenit potestas jurisdictionis ad pro-

mo-

movendum commune bonum. Nomine autem perfectæ Communitatis intelligitur ea quæ sibi sufficit ad finem, ad quem fuit instituta.

4. Q. Lex non promulgata obligatne subditos?

R. Non obligat: quia sine debita promulgatione non censetur sufficienter subditis cognita.

5. Q. Promulgatio estne de essentia legis?

R. Non est: quia promulgatio supponit legem esse jam conditam: non enim aliud est, quam debita illius ab subditos, servatis servandis, applicatio. Quænam autem sint quæ servanda sunt, pendet ex regnorum & provinciarum receptis consuetudinibus.

CAPUT II.

De Lege æterna.

1. *Quæst.* Lex æterna quomodò definitur?

R. Definitur, Ratio suprema directiva omnium actionum & motionum.

2. Q. Quinam est sensus allatæ definitionis?

R. Lex æterna dicitur 1. *Ratio*, quia est ordinatio mentis mediorum ad finem. Dicitur 2. *Suprema*, quia est ultima regula ad quam omnia agenda exigi debent, sicut primum principium est ultima regula ad quam quæcumque cognoscenda in speculativis reducuntur. Dicitur 3. *directiva omnium actionum & motuum*: quia versatur circa actiones & motiones; scilicet actiones & motiones sunt media, per quæ creatura quælibet tendit ad debitum finem.

3. Q. Lex æterna estne omnibus nota sub ratione legis æternæ?

R. Non est, quia multi sunt qui Dei in quo est illa

illa lex, existentiam non cognoscunt, nec distinctè norunt aliquid quod sit æternum.

4. *Q.* Lex æterna estne omnibus nota in genere?

R. Est: scilicet nullus est qui non norit incommutabilem aliquam legem, ut sunt prima & communissima morum principia, cujusmodi sunt hæc duo: *Bonum est agendum, Malum est vitandum.*

5. *Q.* Lex omnis derivaturne ab æterna tanquam a causa?

R. Derivatur: quia primum in unoquoque genere est causa cæterorum: ergo cum lex æterna sit omnium prima, est enim *summa ratio*; est causa aliarum omnium legum.

Obj. Lex fomitis quæ inclinat ad malum, est vera lex, juxtà illud Apostoli Rom. 7. *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*: sed hæc non derivatur ab æterna lege: ergo, &c.

R. Dist. ant. Est lex æquivocè: in quantum scilicet movet & impellit voluntatem, conc. ant. est lex verè & propriè, nego ant. Scilicet inclinat ad malum: lex verò (ut superiùs dictum est) ad bonum debet inclinare; alioquin enim non erit lex.

6. *Q.* Omnia subjiciunturne æternæ legi?

R. Subjiciuntur: quia Deus rebus omnibus ad normam æternæ legis indidit, instinctum per quem in finem sibi convenientem ferantur: unde est illud Augustini in libro 16. de Civit. Dei, cap. 12. *Nihil a legibus summi Creatoris, Ordinatorisque subtrahitur, a quo pax universitatis administratur.*

Obj. Peccata non subjiciuntur æternæ legi, contra illi adversantur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Legi dirigenti, conc. ant. permittenti, nego ant. Hinc est illud Augustini de Angelo prævaricatore in lib. 19. de Civit. Dei, cap. 13. *In veritate non stetit, sed veritatis judicium non evasit: quia in ordinis tranquillitate non remansit, nec*

ideò

ideò tamen à potestate ordinatoris effugit.

7. Q. Quodnam est primum & præcipuum legis æternæ mandatum ?

R. Est ut debitus ordo in rebus & actibus servetur : *Æterna lex* (ait Augustinus in libro 1. de libero arbitrio, cap. 6.) *est ea, qua justum est ut omnia sint ordinatissima* : (ut idem sanctus Doctor docet libro 22. contra Faustum, cap. 24.) *Lex æterna est ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans.* Ordo vero naturalis (ut observat idem Augustinus) fert, ut inferiora superioribus subjiciantur, creaturæ Deo, entia corporea spiritualibus, & ita de aliis.

CAPUT III.

De Lege Naturali.

1. *Quæst.* Quomodo definitur lex Naturalis ?

R. Definitur : *Participatio legis æternæ, creaturæ rationali per inspirationem luminis & amoris impressa.*

2. Q. Valetne allata legis naturalis definitio ?

R. Valet. Nempe 1. quatenùs est *participatio legis æternæ*, convenit cum omnibus legibus positivis : omnes enim, si justæ sunt, ab æterna derivantur. 2. Per hanc vocem, *impressa*, differt ab iisdem positivis legibus : harum scilicet nullum est menti nostræ inditum vestigium. 3. Hæc verba, *Per inspirationem luminis & amoris*, exponunt duo legis naturalis efficia, in eo posita, quod lex naturalis ostendat bonum, & ad illud per modum præcepti & cujusdam suasionis inclinet.

3. Q. Estne discrimen aliquod inter Synderesim, conscientiam, & naturalem legem ?

R. Est : Nam 1. Synderesis inclinat ad assentien-

dum

dum principiis practicis, ut sunt ista: *Bonum est agendum, malum est fugiendum*: è contra lex naturalis *per se* non inclinat ad illum assensum, sed eum dumtaxat præcipit. 2. Differt à conscientia, quod hæc, sit de agendis aut vitandis hìc & nunc: lex verò naturalis sit de agendis aut vitandis in genere tantùm.

4. *Q.* Existitne lex naturalis?

R. Existit: scilicet indita sunt nobis quædam boni cognitio & amor: unde Scriptura docet, prævaricatores esse quicumque peccant: *Prævaricantes* (inquit Propheta Rex, Psalm.118.) *reputavi omnes peccatores terræ*.

5. *Q.* Estne in lege naturali aliquod primum principium ad quod cætera præcepta reducantur?

R. Est aliquod in cognoscendis, istud nempe: *Impossibile est idem esse simul & non esse*: ergo & in agendis: quia sicut debet esse aliqua prima regula cognitionis, ita & debet esse actionis; ista nimirùm quæ cuique per se nota est: *Bonum est faciendum, & malum fugiendum*.

6. *Q.* Omnes actus virtutum suntnè de lege naturali?

R. Sunt, si actus illi sumantur in genere: nempè rationi sunt consentanei, & ad eos eadem inclinat ratio. Si verò sumantur in specie; omnes non sunt de lege naturali: scilicet sic accepti, non sunt semper rationi conformes, quia cuique statui non conveniunt: sic virginitas conjugatis, ut conjugati sunt, non convenit: tenentur nimirùm ad conjugale debitum, si exigatur.

7. *Q.* Lex naturalis estne una apud omnes?

R. Est una, quoad prima & communia principia: *Bonum est faciendum; malum autem fugiendum*: sumpta verò secundùm conclusiones particulares, saltem remotas, non est una apud omnes: nempè conclusiones particulares remotæ, falsò à plerisque de-

deducuntur ex primis principiis: sic ex isto generali principio, *Furari non licet*; sequitur quidem Usuram esse prohibitam; cùm à parte rei sit furtum propriè dictum: sed tamen ea conclusio non est apud omnes una.

8. *Q.* Lex naturalis estne immutabilis?

R. Est prorsùs immutabilis: quia objectum illius mutari non potest; seu fieri non potest ut quod vetat, sit licitum; & quod præcipit, sit malum.

9. *Q.* Potestas humana potestne dispensare in iis quæ sunt legis naturalis?

R. Non potest, quia inferior est lege naturali: inferior autem non potest solvere, quod ligatum est à superiore.

Obj. 1. Ecclesia dispensat in votis, quorum tamen obligatio est de jure naturali: nimirùm præscribit ratio, ut compleantur, quæ Deo promissa sunt: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Ecclesia dispensat impropriè, conc. ant. propriè, nego ant. Hoc est, Ecclesia non eximit reum voti ab illius executione, stante lege voti; sed declarat voti legem non stare, seu non obligare in quibusdam particularibus circumstantiis. Ita sanctus Thomas.

Obj. 2. Est de lege naturali ut alienum, invito Domino, non detineatur: in hoc tamen potestas civilis dispensat per legem præscriptionis, ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nimirùm, alienum per præscriptionem desinit esse alienum: hoc est, potestas civilis cui commissa est, propter utilitatem publicam, bonorum dispensatio, transfert per præscriptionem dominium rei, quæ ante præscriptionem erat aliena.

10. *Q.* Deus potestne dispensare in lege naturali?

R. Non potest: alioquin enim ageret contra legem æternam, quæ vetat ne licitum fiat, quod per se est illicitum, & jubet ut id fiat quod recta ratio

præ-

præscribit. Repugnat verò ut Deus quidpiam teneat contra legem æternam; id enim infinitæ illius sapientiæ adversatur.

Obj. Deus non semel dispensavit in lege naturali: Et quidem 1. cum Abrahamo, cui præcepit ut filium innocentem occideret: 2. cum Osea, cui jussit ut ex meretrice filios generaret: 3. cum Israelitis, ut Ægyptiorum vasa aurea & argentea furarentur: 4. cum iisdem Israelitis, ut cum alienis fœnerarentur: 5. cum iisdem Israelitis, ut dimitterent uxores: 6. cum Patriarchis veteribus, quibus polygamiam indulsit. 7. cum obstetricibus Ægyptiis quarum mendacium compensavit: ergo Deus potest in lege naturali dispensare.

Resp. Dist. ant. Deus non semel in lege naturali dispensavit dispensatione impropriè dicta, subtrahendo nimirùm actum aliquem ex materia legis naturalis, conc. ant. dispensavit dispensatione propriè sumpta; hoc est, actum non subtrahendo legi naturali, seu actu remanente legis naturalis materia, nego ant.

Et quidem 1. occisio Isaaci licèt innocentis non erat vetita lege naturali, Deo qui necis & vitæ dominus est, eam præcipiente: è contrà eo in casu præcipit ratio ut innocens occidatur.

2. Usus mulieris, etiam non conjugatæ, ad procreationem prolis, desinit esse materia legis naturalis, cùm Deus (ut teste sancto Thoma, Oseæ respectu contigit) muliebris corporis dominium in virum aliquem transfert. Præterea dici potest Oseam cum muliere fornicaria priùs contraxisse nuptias, quàm illa ad prolis generationem frueretur.

4. Vasorum ex Ægyptiis oblatio, desiit in casu de quo agitur, esse furtum: quia Deus, supremus rerum omnium dominus, eorum dominium transtulit in Israelitas, eisque in pœnam peccatorum Ægyptios spoliavit.

 4. Fœ-

4. Fœnus cùm alienis, permissum est Judæis ad duritiam cordis, sed tunc non desiit esse peccatum. Idem dicendum est de uxorum dimissione quæ divinitùs Judæis indulta fuit.

5. Polygamia in Patriarchis desiit esse materia legis naturalis: tunc enim tantùm est contrà legem naturalem, cùm absolutè necessaria non est ad propagandum Dei populum; non autem cùm, accedente expresso Dei mandato, fuit, ut contigit Patriarcharum tempora, necessaria. Prætereà multi contendunt polygamiam non esse contrà legem naturalem, sed tantùm contrà positivam legem in Evangelio promulgatam: *Tunc* (inquit Augustinus) *peccatum non erat, quando mos erat*.

6. Deus non compensavit mendacium obstetricum Ægyptiarum, sed earum dumtaxat intentionem; quæ quidem non alia fuit, quàm ut prodessent Hebræorum masculis, quos Pharao iniquè & contrà leges omnes præfocari jusserat: seu (ut clariùs loquamur) benevolentia quæ in eo facto emicuit, non fallacia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis temporali mercede, quæ non est merces propriè dicta remunerata fuit. Ita docet Augustinus contrà Faustum Manichæum.

11. *Q.* Lex naturalis potestne ex hominum cordibus omninò deleri?

Resp. 1. Deleri non potest, quoad universalissima præcepta: scilicet universalissima præcepta se habent in practicis, sicut se habent in speculativis prima principia: ergo quemadmodum prima principia, &c. De lege naturali secundum ejusmodi respectum considerata, intelligitur hæc Augustini sententia in libro 2. Confess. cap. 4. *Lex scripta est in cordibus hominum, quam nec ulla quidem delet iniquitas.*

Resp. 2. Deleri potest secundùm principia communia, quæ non multum distant ab universalissimis; scilicet non pauci reperti sunt qui erràrunt circà

cà Decalogum: Gentiles enim omnes probarunt idololatriam; veteres Germani crediderunt furtum esse licitum; Priscillanistæ mendacio & perjurio patrocinati sunt; Plato uxorum communitati favit, ita ut vir pro libito aliena uxore frueretur ad multiplicandum Reipublicæ populum.

Resp. Deleri à fortiori potest secundùm conclusiones quæ valdè remotæ sunt à primis morum principiis: (*Quantùm verò* (ait sanctus Thomas 1. 2. q. 94. art. 6.) *ad alia præcepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones, eo modo, quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias; vel etiam propter pravas consuetudines & habitus corruptos: sicut apud quosdam non reputatabantur latrocinia, peccata; vel etiam vitia contrà naturam, ut etiam Apostolus dicit ad Rom. 1.*

CAPUT IV.

De Lege positiva Divina.

1. *Quæst.* Quomodo definitur lex positiva Divina?

R. Definitur lex quæ liberè à Deo sancita est, ut homines sub æterna lege per Fidei, Spei, Charitatis, & quarundam ceremoniarum praxim obedienter viverent.

2. *Q.* Quotuplex est lex positiva divina?

R. Duplex, Vetus & Nova. Illa, Judæis olim per Moysem data fuit; ista è contra omnibus hominibus per Christum. Illa, Vetus Testamentum; ista verò, Novum appellatur: utraque in nostris Bibliis continetur.

3. *Q.* Lex vetus fuitne bona?

R. Fuit, juxta illud Apostoli ad Rom. 7. *Lex quidem,*

dem, sancta & mandatum sanctum, & justum & bonum: nec mirum; nihil enim lex antiqua præcipit, quod non sit rationi conforme.

Obj. 1. Exechielis cap. 20. Deus sic loquitur: *Dedi eis præcepta non bona*: ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Dedi permissivè, conc. ant. Scilicet (ex Hieronymo) textus ille debet intelligi de iniquis Gentilium legibus: dedi positivè, nego ant.

R. 2. Dist. ant. Præcepta non bona, comparativè ad legem novam conc. ant. absolutè & simpliciter, nego ant. Ita Greg. Magnus lib. 28. Moral. cap. 7.

Obj. 2. Lex vetus (ex Apostolo ad Hebræos 8.) non vacavit culpa: ergo, &c.

R. Dist. ant. Culpa impropriè sumpta, tùm quòd re inquiret in culpa, tùm quòd per accidens esset occasio peccati: nitimur enim in vetitum, conc. ant. culpa propriè sumpta, nego ant. *Quid ergo dicemus* (ait Apostolus ad Rom. 8.) *lex peccatum est? absit*.

Obj. 3. Ex Apostolo ad Rom. 7. peccatum per legem reviviscit: ergo non erat bona.

R. Dist. ant. Reviviscit *per accidens*, conc. ant. cùm enim non subministraret gratiam, hom. corruptus ex ea sumpsit occasionem peccandi: reviviscit *per se*, nego ant.

4. *Q.* Lex vetus fuitne perfecta?

R. Non fuit. Nam ex Apostolo ad Galatas 2. satis non fuit ad conferendam hominibus justitiam.

Obj. Plures in antiqua lege veram justitiam consecuti sunt: ergo fuit perfecta.

R. Dist. ant. Vi fidei in Christum, conc. ant. vi antiquæ legis, nego ant. Unde de justis, qui sub lege veteri vixerunt, hæc ait Augustinus in libro 3. ad Bonificacium cap. 3. *Nondum nomine, sed reipsà fuerunt Christiani*.

5. *Q.* Cur lex vetus data fuit hominibus?

R. Data est 1. ut eos pœnarum metu à flagitiis & faci-

facinoribus deterreret. 2. ut revocaret in mentem legem naturalem, quam homines ex suis cordibus majori ex parte deleverant. 3. ut homines ad Christi fidem disponeret: unde ad Galatas 3. vocatur: *Pædagogus noster in Christo*.

6. Q. Quinam est author veteris legis?

R. Deus ipse: id nimirùm asseritur Exodi capite 24. necnon Lucæ 2. & pluribus aliis Scripturæ locis.

Obj. Lex vetus sæpè Moysi in Scripturis tribuitur: unde vulgò appellatur lex Moysis: ergo non est à Deo.

R. Dist. anteced. Tribuitur Moysi tamquam promulgatori, conc. ant. tanquam authori, nego ant. Nempè hæc habentur Levitici 24. *Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens: Hic est ritus leprosi*, &c.

7. Q. Lex vetus datane fuit Moysi immediate à Deo?

R. Data non fuit, juxta illud actorum 7. *Qui accepisti legem in dispositione Angelorum*.

Obj. Is qui cum Moyse locutus est, Deus in Scripturis dicitur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dicitur Deus, quòd Dei nomine locutus sit, conc. ant. quòd verè Deus fuerit, nego antecedens.

Obj. 2. Dicitur de Moyse quòd Dominus fanciens legem *facie ad faciem* cum eo locutus sit: ergo, &c.

R. Dist. ant. secundùm popoli opinionem, conc. ant. in rei veritate, nego ant. Ita Augustinus lib. 12. in Genesim.

8. Q. Quibus hominibus data fuit lex antiqua?

R. Solis Israelitis, seu Jacobi posteris: idqui vi soliùs promissionis quæ Patriarchis de Messia divitùs facta fuerat.

9. Q. Aliæ ab Israelitis gentes tenebanturne servare veterem legem?

R. Tenebantur quoad præcepta moralia, quæ in Decalogo continentur; quia juris sunt naturalis, quod quidem omnes homines obligavit semper: non tenebantur verò quoad præcepta ceremonialia & judicialia, quia non eis, sed solis Israelitis à Deo imposita fuerant.

10. Q. Alii à Judæis populi poterantne salvari, licèt Moysis legem non amplecterentur?

R. Poterant; scilicet sola lege naturali tenebantur: unde si qui ex auxilio gratiæ, cum fide saltem implicita in Christum, legem naturalem servaverint, justitiam consecuti sunt; proindeque, salutem adipisci potuerunt.

11. Q. Lex vetus estne abrogata?

R. Est. Nempè non sancita fuerat ut esset perpetua, sed tantùm donec Christus ad quem erat Pædagogus, mortis suæ sacrificium obtulisset: unde Apostolus ad Hebræos cap. 7. sic loquitur: *Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.*

Obj. Lex vetus adhuc stat ac viget quoad præcepta moralia: nempè quoad Decalogum: ergo non est prorsùs abrogata.

Resp. Dist. ant. Stat & viget quoad præcepta moralia, vi legis naturalis ad quam pertinent illa præcepta, conc. ant. vi legis antiquæ, nego ant.

12. Q. Quandonam abrogata fuit lex antiqua?

R. In Christi morte: de illius nimirùm abrogatione Patres exponunt illud Christi morientis verbum, *Consummatum est*; hoc est, finem habent quæ me futurum prænuntiabant, quæque legis novæ à me sanciendæ umbra erant & figura.

13. Q. Lex antiqua statim post Christi passionem fuitne mortifera? hoc est, potuitne quoad ceremonialia præcepta aliquandiù sine peccato observari?

R. Fuit quidem (ut mox dictum fuit) mortua, sed non statim fuit mortifera: scilicet Apostoli pro loco & tempore, œconomiæ causa sed non ex neces-

cessitate salutis, nonnullos illius ritus aliquandiù servarunt: nempe Paulus Timotheum ex matre Judæa natum circumcidit, Actorum 16. Et cap. 22. suadente Jacobo, idem Apostolus Jerosolymis usus est legali purificatione, id autem (hoc est, observatio legis) per aliquod post Christi passionem tempus, solis Judæis ad fidem Christianam conversis, non autem Gentilibus qui fidem amplexi fuerant, indultum: unde Paulus ad Galatas 5. hæc scribit: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.*

14. Q. Quotuplicis generis præcepta fuerunt in lege Mosaica?

R. Triplicis; Moralia nimirùm quæ aut expressè in decalogo continentur, aut ad eum reducuntur: ceremonialia quibus præscripti erant ritus ad externum Dei cultum adhibendi: Judicialia tandem, quibus forma jus populo dicendi mandata fuerat.

15. Q. Quid est lex Nova?

R. Quæ à Jesu Christo sancita est, quæque tùm in Evangeliis, tùm in Actis, & Epistolis Apostolorum & Apocalypsi, tùm in unanimi Patrum traditione continetur: Nova verò vocatur, quòd veteri successerit tanquam lux umbræ, & veritas figuris.

16. Q. Quandonam lex Nova fuit solemniter promulgata?

R. Die sacra Pentecostes que contigit post Christi mortem; tunc enim Apostoli, recepto Spiritu sancto, fidei in Christum necessitatem palàm prædicarunt, eundemque Christum Messiam esse lege promissum, declararunt, institutoque ab ipso baptismate credentes consignarunt.

17. Q. Quotuplicis generis sunt præcepta in lege Nova?

R. Triplicis: moralia nimirùm quæ in Decalogo vel explicitè, vel implicitè continentur: ceremonialia cujusmodi sunt essentiales Sacramentorum ritus; & tandem judicialia, non quidem determinata

in

in ſpecie, ut erant in lege veteri, ſed in genere tantùm, quatenùs ſcilicet fidelibus præſcriptum eſt, ut Eccleſiam tanquam matrem & judicem audiant, juxtà illud Chriſti in Evangelio Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſi tibi ſicut Ethnicus & publicanus.*

CAPUT V.

De Lege Humana in genere.

1. *Quæſt.* Quænam eſt materia legum humanarum?

R. Res ſpirituales non ſunt materia legum Civilium, quia leges civiles per ſe non habent pro fine populorum æternam ſalutem, ſed temporalem tantùm, & externam eorum pacem ad quam res ſpirituales nullum ordinem dicunt: è contrà res ſpirituales, utpotè ſalutem æternam promoventes, ſunt materia legum Eccleſiaſticarum.

2. *Q.* Lex humana eſtne tantùm de actibus externis, an etiam de internis?

R. Eſt etiam de internis. Et quidem 1. Cùm habent eſſentialem connexionem cum externis, ſicut attentio interna cum horis Canonicis, aliiſque orationis ſpeciebus. 2. Cùm ſe habent per modum diſpoſitionis ad externos actus, ut pietas, & ſtatus gratiæ ad Communionem Euchariſticam. 3. Cùm producuntur per externos actus, ſicut hæreſis mente præconcepta & quæ ſignis exterioribus exprimitur.

4. Cùm ſe habent per modum finis reſpectu externorum actuum hoc eſt, cùm actus externi præcipiuntur ad aliquem finem internum, ut jejunium pro obtinenda pace. 5. Tandem nonnunquàm actus interni, ratione ſui & per ſe præcipiuntur, ut cùm Concilia jubent, ut fidei definitiones à ſe promulgatæ credantur.

Obj.

Obj. Nec Ecclesia, nec Politica judicant de actibus internis, sed de externis tantùm: ergo, &c.

R. Dist. ant. quantùm ad vim externam coactivam, conc. ant. quantùm ad vim directivam, nego ant.

3. *Q.* Quinam legibus humanis tenentur?

R. 1. Legislatores quoad vim directivam; scilicet par est ut caput cum membris cohæreat, ubi agitur de communi bono: non autem quoad vim coactivam: quia (ut supponitur) Legislatores non habent superiorem à quo per pœnas cogi possint.

2. Clerici, salva Ecclesiarum immunitate tenentur politicis legibus, juxtà illud Apostoli ad Titum, cap. 3. *Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire*: nec mirum, non enim sunt tantùm clerici, sed etiam cives.

3. Subditi extrà regnum degentes tenentur legibus personalibus: hæ nimirùm personam ubicumque degat, comitantur; hinc subditus ubicumque sit, non potest bellum in suum Principem movere.

4. Peregrini & advenæ non tenentur quidem patriis legibus, quæ non sunt personales; quia Legislatoris jurisdictio extrà proprium territorium non extenditur. Sed tenentur legibus locorum in quibus diversantur; ibi enim lex ligat, ubi persona forum sortitur.

4. *Q.* Leges tum Canonicæ tum Civiles obligantne in foro interiori?

R. Obligant. Et quidem 1. Canonicæ: cum is qui Ecclesiam audire noluerit, haberi debeat, ex Christi mandato, tanquam Ethnicus & Publicanus. 2. Civiles quoque, juxtà illud Apostoli ad Romanos 13. *Itaque qui Potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

Obj. Potestas civilis est merè temporalis: ergo non obligat in foro conscientiæ.

R. Dist. ant. Temporalis est ratione objecti, quippè

pè versatur tantùm circa res fluxæ ac labentis naturæ, conc. ant. ratione debiti quod imponit, nego ant. Est enim potestas quæ emanat a Dei potestate: juxtà illud Apostoli Roman. 13. *Non est potestas, nisi à Deo.*

5. Q. Quandonam leges humanæ obligant sub pœna peccati mortalis? quandonam verò sub pœna peccati venialis tantum?

R. Obligant sub pœna peccati lethalis, cum materia præcepta; est gravis sub veniali verò, cum levis est. Dignoscitur verò esse gravis tum ex pœna quæ prævaricatoribus infligitur, tum ex modo quo exprimitur, ut cum dicitur: *Sub interminatione divini judicii*, tum ex scandalo quod ex infractione legum oriretur. Cum autem dubium est, an materia sit gravis, illud axioma: *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*, mandari debet executioni.

6. Q. Lex quæ nullo modo est præceptiva, aut prohibitiva, sed merè pœnalis, obligatne in foro conscientiæ?

R. Non obligat, si quæ fit ad culpam, modò non sit alia lex aut naturalis, aut humana, quæ actum prohibeat: sed obligat tantum ad subeundam pœnam post judicis declarationem, sed non anteà.

7. Q. Lex fundata in falsa præsumptione obligatne in conscientia?

R. Non obligat: quia tunc Legislator censetur non habuisse intentionem obligandi: nisi tamen id fiat in casibus, qui ut plurimum accidunt: tunc enim Legislator ad vitanda incommoda, habet propter bonum publicum intentionem obligandi eos etiam, in quibus causa legis locum non habet, ut cum jubetur ne quis noctu armatus incedat.

8. Q. Quot modis lex humana potest mutari?

R. Mutari potest 1. per Epikiam: 2. per dispensationem: 3. per privilegium: 4. tandem per tolerantiam, derogationem, abrogationem, irritationem.

10. *Q.* Licetne Superiori sine causa dispensare ?

R. Non licet : quia alioquin peccat contra fidem quam aut Ecclesiæ , aut Reipublicæ debet ; data nimirùm est ei potestas , non ad destructionem , sed ad ædificationem.

11. *Q.* Subditus potestne in foro conscientiæ , uti dispensatione, quæ sine legitima causa sibi concessa fuerit?

R. Non potest , quia lex , illius respectu , viget , nec enim ab ea censetur exemptus.

12. *Q.* Actus qui facti fuerint ex dispensatione, quæ sine causa fuit concessa , valentne aliquando?

R. Valent. Sic matrimonium quod intrà quartum gradum celebratum fuerit,valet, etiamsi dispensatio sine causa legitima concessa fuerit ; in eo enim casu, & aliis similibus dispensatio est pro actu valido, quamvis non pro licito.

13. *Q.* Quid est Consuetudo?

R. Est jus moribus utentium introductum , ubi lex ipsa deficit , vel cum ejus sensus dubius est .

14. *Q.* Quandonam consuetudo vim habet legis ?

R. Cum generalis est , aut cum est in usu in locis, in quibus utens degit ; nihilque continet quod naturali , aut divinæ positivæ legi adversetur.

15. *Q.* Quandonam consuetudo censetur abroga re legem ?

R. Cùm legitimè præscripta fuerit : tunc enim efficit ut lex abeat in desuetudinem ; sed ad id tres conditiones requiruntur . 1. Ut consuetudo non sit contra jus naturale , aut divinum positivum . 2. Ut Legislator aut illius ministri,ei non contradixerint, 3. Ut a legitimo tempore,hoc est,ad præscriptionem requisito sit in usu.

CA-

CAPUT VI.

De Lege humana in specie.

1. *Quæst.* Quotuplex est lex humana?

R. Duplex, Civilis, & Canonica. Prima, versatur circa media quibus communi civium, & Reipublicæ tranquillitati consulatur. Altera, versatur circa media, quibus fideles ad æternam salutem promoveantur.

2. *Q.* Potestas Ecclesiastica potestne leges condere?

R. Potest. Nam 1. vi potestatis illius Apostoli in Concilio Jerosolymitano prohibuerunt gentibus ad fidem conversis, ne idolothytis vescerentur, jusseruntque ut a suffocato & sanguine temperarent, licèt nec lex naturalis, nec divina id prohibeant. 2. Eadem facultate quovis sæculo usa est Ecclesia in Conciliis tùm generalibus, tùm provincialibus, ut patet ex innumeris canonibus, qui ad meram disciplinam pertinent, quovis pariter sæculo fideles eam in Ecclesia facultatem agnovere; quippe qui tantùm abest, ut vel ipsi Principes de oneribus sibi ab Ecclesiæ Pastorib. impositis conquesti sint, quin potius eis humiliter sese subjecerunt, ut patet in legibus circa matrimonium, innumerasque res alias ab Ecclesia sancitas.

2. Q. Unde Ecclesia habet facultatem condendi leges?

R. Ab ipsomet Christo, qui de Pastoribus a se constitutis, & postea ab Ecclesia, apud quam est fidei & missionis depositum, constituendis, hæc ait: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit*: nec mirum; cùm enim Pastores Spiritus sanctus posuerit regere Ecclesiam Dei, par fuit ut illis facultatem daret statuendi regulas, quibus Dei cultus promoveatur, serventurque lata ab ipsomet Christo mandata.

4. Q.

4. *Q.* Lex Ecclesiastica obligatne ante promulgationem?

R. Non obligat: quia licet sciatur condita, Legislator non censetur velle ut obliget, antequàm, servatis servandis, promulgetur.

5. *Q.* Lex Ecclesiastica quæ a saniori & majori provinciarum parte acceptata non fuit, habetne vim legis?

R. Non habet: propter enim eam rationem nova disciplina, quam Concilium Tridentinum invexit, vim legis non habet in multis Orbis provinciis: *Leges* (inquit Gratianus Canone, *In illis* §.de legibus) *instituuntur: cùm promulgantur; firmantur autem, cum moribus utentium comprobantur.*

6. *Q.* Potestas Civilis habetne facultatem condendi leges?

R. Habet: id enim apertè supponit Apostolus ad Romanos 13. *Omnis* (inquit) *anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi a Deo.*

7. *Q.* Lex Civilis obligatne antequam promulgetur?

R. Non obligat, idque propter rationem datam ad tertium quæsitum.

8. *Q.* Populi possuntne justas Principum leges non acceptare?

R. Non possunt, quia in iis quæ justa sunt, tenentur Principibus obedire: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia, anno 1700. coactus meritò proscripsit hanc propositionem: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

PARS

PARS TERTIA.

De Deo Ultimo Fine.

Nota. HÆc nostri compendii pars octava complectetur 1. ea quæ pertinent ad finem ultimum in genere sumptum: 2. quæ spectant ad actus humanos in communi; nempè sunt media quibus aut accedimus ad ultimum finem, aut ab eo recedimus: 3. quæ pertinent ad actus humanos in specie, Virtutes nimirùm, & peccata.

CAPUT PRIMUM.

De Fine Ultimo in genere.

1. *Quæst.* Quid est finis in communi? *R.* Est motivum propter quod aliquid fit: sic sanitas est finis potionis medicæ, quia sumitur potio, ut sanitas acquiratur.

2. Q. Quotuplex est finis?

R. Duplex; Medius nimirùm qui tanquam via ad alium perducit; & Ultimus, qui ad alium non refertur, seu qui propter se amatur. Iste subdividitur in finem *ultimum secundùm quid*, hoc est in finem alicujus operis particularis; & in finem *absolutè simpliciter ultimum* id est, in finem non unius tantùm, aut alterius actionis, sed totius vitæ: unde cum ille dominetur alicui operi particulari; iste è contrà, omninò dominatur ipsimet operanti.

3. Q. Homo in omnibus suis operibus agitne semper propter finem simpliciter ultimum?

R. Non agit formaliter: non enim semper de fine simpliciter ultimo, beatitudine nimirùm, cogitat, nec eam per actum expressum & explicitum sibi

bi in omnibus operibus proponit & desiderat: sed semper agit propter eum tum interpretativè, tum virtualiter; nempè in omnibus suis operibus beatitudinem quærit, & ex illius innata impressione, & desiderio naturaliter indito operatur.

4. Q. Creatura rationalis potestne simul agere propter duos fines absolutè & simpliciter ultimos?

R. Non potest. Siquidem est de ratione finis absolutè & simpliciter ultimi, ut nulli alteri subordinatus sit, & alios omnes sibi subordinatos habeat; debet enim omne omninò bonum continere, ut expleat appetitum creaturæ à qua possidetur.

5. Q. Finis absolutè & simpliciter Ultimus, quotuplex est?

R. Duplex: Objectivus nimirùm & Formalis. Ille, est objectum, seu res in qua positus est finis simpliciter ultimus creaturæ rationalis: nempe, est objectum quod ità perfectè potest explere creaturæ rationalis appetitum, ut in illo perfectè quiescat, nec alterius rei desiderio teneatur: iste è contrà, seu finis ultimus formalis, est possessio finis ultimi objectivi, seu objecti quod perfectè potest explere creaturæ rationalis appetitum.

6. Q. Quinam est ultimus finis objectivus?

R. Est Deus solus. Ille enim, cùm solus in se verum omne & bonum omne contineat, solus potest explere appetitum, quo rationalis creatura fertur in omne bonum & in omne verum; scilicet in nullo particulari bono, in nullo particulari vero quiescere potest. Vnde est illud Augustini in Confessionibus: *Fecisti nos ad te, & irrequietum est cor nostrum donec requiescat in te.*

7. Q. In quo positus est finis ultimus Formalis, seu, is per quem actu creatura rationalis possidet Deum, in quo situs est finis ultimus objectivus?

R. Positus est in actu cognitionis & in actu amoris simul: hoc est, Deus possidetur cognitione, & amore rationalis creaturæ. 1. Scriptura possessionem ultimi finis objectivi exprimit per operationem intellectus: *Videbimus eum* (1. Joannis 3.) *sicuti est*. 2. Possessio Dei, est illius fruitio: at fruitio est voluntatis actus: seu est amor objecti propter ipsum, dicente Augustino in lib. 2. de doctrina Christiana cap. 4. *Frui, est amore alicui rei inhærere propter ipsam*.

Obj. Per solam operationem intellectus, Deus perfectè, saltem essentialiter, possidetur: nempe fieri non potest, ut voluntas non amet objectum in quo intellectus videt omne bonum & omne verum, nihilque in eo apprehendit quod mali minimam speciem habere possit: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Dicit enim Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ cap. 3. eum non esse beatum, qui non amat quod habet, etiamsi optimum sit. Ad 2. dicendum est cum Scotistis, quod licèt intellectus qui clarè Deum videret, nullam in eo speciem mali absolutè sumpti valeret apprehendere; posset tamen apprehendere speciem mali respectivè sumpti, sicut apprehenderent dæmones, si Deus eis intuitivè seipsum objiceret, subtraheretque auxilium supernaturale quo voluntas indiget, ut amet Deum: in ea enim suppositione Deum tanquam iratum sibi (quod quidem tanquam malum apprehenderent) intuerentur.

CAPUT II.

De essentia actus humani.

1. *Quæst.* QUæ est essentia actus humani: hoc est quomodo actus humanus definitur.

R. Definitur, *Actus qui à voluntate cum adverten-*

tentia rationis procedit : & in hoc differt ab actu quem vocant, *hominis*: ad istum enim ratio nec actu, nec virtualiter attendit, cùm illius usum omninò præveniat. Hincque patet actum, qui dicitur *humanus*, esse voluntarium illum, è contra qui dicitur *hominis*, non esse voluntarium.

2. *Q.* Voluntarium quomodo definitur?

R. Definitur, *Actus qui est à principio intrinseco, & ex advertentia, saltem virtuali, rationis.*

3. *Q.* Quot modis actus, aut illius omissio possunt esse voluntaria?

R. Duobus modis: directè nimirùm & indirectè. *Primum*, est illud quod est voluntarium in se; *Alterum* verò, quod est voluntarium in causa sive physicâ, sive morali, seu ex quâ, secundùm prudentum æstimationem, sequitur ut effectus.

4. *Q.* Concupiscentia augetne, aut minuitne voluntarium?

R. Auget ex una parte, quia auget propensionem voluntatis aut ad actum, aut ad illius omissionem: minuit contrà ex altera parte, quia cùm in malum est, excœcat intellectum: actus tamen qui fit ex concupiscentia cum advertentia rationis dicitur *voluntarius simpliciter*: quia propensio voluntatis principem in voluntario locum tenet: & est involuntarius *secundum quid*, nempè secundùm aliquem respectum: quia fit cum minore rationis advertentia.

Obj. Si concupiscentia minueret voluntarium ex aliqua parte, minueret etiam peccatum: sed hoc est absurdum: qui enim mortaliter peccant, ex consuetudine, ac proinde ex majore concupiscentia, graviùs peccant quàm alii: ergo, &c.

Resp. Nego maj. Ratio est quia peccati gravitas petitur ex intensiori amore, quo voluntas fertur in actum vetitum, aut ad illius omissionem: at in homine qui peccat ex consuetudine, intensior est a-

mor quo voluntas fertur in actum lege prohibitum.

5. Q. Ut quis peccet, estne necesse ut actu attendat ad malitiam sui operis, aut ut actu eam cognoscat?

R. Non est necesse: alioquin enim nulla forent ignorantiæ peccata: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia, anno 1700. coactus, meritò hanc propositionem damnavit: *Si peccatores consummatæ malitiæ, cum blasphemant & flagitiis se immergunt, non habent conscientiæ stimulos, nec mali quod agunt, notitiam, propugno eos hisce actionibus non peccare.*

6. Q. Quid ignorantia confert ad voluntarium?

R. Ignorantia triplex est; Antecedens, ea nimirùm quæ non solùm antecedit actum, sed cui præterea voluntas nullum dedit locum: Consequens, quam voluntas vult, non quidem in se, sed in causa saltem virtualiter: Concomitans, quæ actum quidem comitatur, sed nullo modo in illum influit. His præmissis dicendum est 1. ignorantiam antecedentem tollere voluntarium; hoc est efficere ut actus qui ex eâ fit, sit omninò involuntarius: efficit nimirùm ut sit contrà voluntatis inclinationem, non actualem tantùm, & virtualem, sed etiam interpretativam, ut patet in filio, qui carissimum patrem occidit, existimans post adhibitam debitam diligentiam, objectum in quod catapultam explodit, esse feram: scilicet ea Patris occisio nec in se, nec in causa, electa fuit à voluntate.

Dicendum est 2. ignorantiam consequentem minuere voluntarium: efficit enim ut actus sit contrà voluntatis inclinationem, saltem inefficacem, ut patet in eo qui amicum interficit latitantem in vepribus, existimans (sed vincibiliter) esse cervum.

Dicendum est 3. ignorantiam merè concomitantem nec tollere, nec minuere voluntarium: scilicet

nullo

nullo modo influit in actum, sed illius respectu impertinenter se habet: ita ut in casu in quo adfuisset cognitio, voluntas tamen actum electura fuisset. Sic ignorantia hominis qui vehementer exoptans inimici mortem, illum occidit, putans, sed sine ulla sui culpâ, esse feram, nullo modo in occisionem illam influit; ac proinde hujusmodi ignorantia actum physicum, quo inimicus occisus est, nec voluntarium, nec in voluntarium reddidit; quamvis tamen occisor posteà ex eo capite peccet, quòd advertens inimici cædem, de ea per ignorantiam perpetrata lætetur.

7. Q. Quid metus confert in voluntarium?

R. Si sit metus cadens in constantem virum, ut est metus mortis aut diuturni carceris, aut gravis bonorum iacturæ, minuit voluntarium, eò quod minuat voluntatis inclinationem ad actum: siquidem quæ fiunt ex illo metu, fiunt, repugnante, saltem inefficaciter, voluntate, ut patet in mercatore, qui sæviente procella pretiosas in pelagum merces proiicit, ut exonerando navim vitæ suæ consulat. Verùm licèt ille metus minuat voluntarium, illum tamen omninò non tollit: cùm nec cognitionem ex parte intellectus, nec electionem ex parte voluntatis penitùs auferat.

Obj. Receptum est apud Patres axioma; ea quæ ex metu fiunt, esse in voluntaria: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Involuntaria, *secundùm quid*, quia sunt contra inefficacem voluntatis electionem, conc. ant. Involuntaria *simpliciter & absolutè*, nego ant. Scilicet efficaciter eliguntur ab homine, ut vitetur malum, quo alioquin efficeretur: sic mercator sæviente tempestate, eligit efficaciter projectionem suarum mercium in mare, ut vitet naufragium, suæque vitæ consulat.

8. Q. Quot sunt voluntarii species? hoc est, quomodo Voluntarium dividitur?

R. Dividitur in voluntarium Necessarium, & in voluntarium Contingens. Illud, non potest non procedere à voluntate, ut amor Dei in beatis; istud è contrà, potest eb ea non procedere, ut amor Dei in homine viatore.

6. Q. Satisne est ab libertatem, ut actus sit immunis à coactione extrinseca, ut sunt indeliberati motus concupiscentiæ qui præveniunt usum rationis?

R. Non est satis: scilicet Concilium Tridentinum contra Calvinistas definiit, primos & indeliberatos concupiscentiæ motus qui rationis usum præveniunt, non esse peccata.

10. Q. Ut actus sit liber, satisne est ut sit immunis ab extrinseca coactione, & ab omni necessitate naturali, aut requiturne prætereà ut sit immunis à necessitate absoluta etiam deliberata, & amata, ut est Dei amor in beatis?

R. Non requiritur quidem ut sit immunis à necessitate *infallibilitatis*: quia actus qui fit ex gratia per se efficaci, aut congrua, non est immunis ab huiusmodi necessitate; nam gratia per se efficax, & gratia congrua semper suum effectum infallibiliter consequuntur. Sed requiritur ut sit immunis à quàvis absoluta necessitate, etiam deliberatà, etiam amatà, eà etiam quæ non impedit reflexionem & advertentiam rationis. Hincque concluditur Dei amorem in Beatis, licèt immunis sit à coactione, licèt non impediat reflexionem, & rationis advertentiam, licèt voluntas illum verè ac sincerè velit, licèt sit planè voluntarius, non esse tamen liberum.

Ratio est, quia indifferentia activa, hoc est, positio actus cum potestate illum non ponendi, non solùm pertinet ad statum libertatis in quo jam sumus, sed etiam ad illius essentiam: Scilicet sine illa indifferentia non est electio: *In his* (inquit S. Thomas

mas 1.2.q. 13. art. 2.) *quæ sunt determinata ad unum, electio locum non habet*. Nec mirum: ubi enim non est electio, & ubi voluntas non habet plenum dominium in suos actus, ibi locum non habet strictè & propriè sumpta deliberatio: atqui voluntas non habet plenum dominium in actus necessarios, quantùmcumque voluntarii supponantur, nec circà eos electio locum habet, ergo, &c.

Obj. S. Augustinus variis in locis docet Deum esse liberum respectu actus amoris, quo se ipsum prosequitur: at ille actus est omninò necessarius: nec enim Deus potest ab illo actu temperare, hoc est, non potest non se ipsum amare: ergo, &c.

R. Dist. ant. Esse liberum libertate *voluntatis*, conc. ant. libertate *arbitrii*, nego ant. Illa, reperitur in actu licet necessario: Ista verò, in actu tantùm contingente; hoc est, qui potest esse, aut non esse, seu qui est indifferens indifferentia saltem activa: *In appetibilibus* (inquit S.Thomas quæst.24. de veritate, art. 1.) *de fine ultimo non judicamus judicio discussionis vel examinationis, sed naturaliter approbamus, propter quod de eo non est electio, sed voluntas. Habemus ergo respectu eius liberam voluntatem cum necessitate naturalis inclinationis libertati non repugnare secundùm Augustinum 5. de Civitate Dei, non autem liberum judicium propriè loquendo, cum non cadat sub electione.*

11. *Q.* Quænam indifferentia requiritur ad libertatem, an contradictionis, an verò contrarietatis?

R. Requiritur 1. indifferentia contradictionis, quæ quidem in eo posita est, quòd voluntas ita operetur, ut possit non operari: unde ob id dicitur indifferentia *Exercitii*.

Requiritur 2.quædam indifferentia contrarietatis quã & *specificationis* vocant:hoc est, requiritur ut ex plu-

pluribus mediis quæ ad ultimum finem conducunt, voluntas possit eligere quod maluerit: nempè libertas ex S. Thoma 1. p.q. 61. art. 8. definitur: *vis electiva mediorum, servato, & non prætermisso ordine finis.*

3. Sed ad libertatem non requiritur indifferentia contrarietatis non servato, & prætermisso ordine finis: quia tantùm abest, ut hujusmodi indifferentia ad libertatis essentiam pertineat, quin è contra sit illius defectus: scilicet ea species indifferentiæ complectitur potestatem peccandi, hoc est eligendi media quæ avertunt ab ultimo fine: potestas verò peccandi non pertinet ad libertatem: alioquin enim (ut sæpè contra Pelagianos docuit Augustinus) libertas non fuisset in Christo.

12. *Q.* Quænam est radix libertatis: hoc est, quis est fons ex quo libertas oritur?

R. Ex Thomistis est indifferentia judicii circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum: scilicet indifferentia judicii, in eo posita quod intellectus apprehendat in objecto aut in actu varias rationes propter quas voluntas possit illud objectum aut illum actum amare aut non amare, efficit ut ipsa voluntas sit ad objectum, aut ad actum eligendum aut non eligendum indifferens; hoc est, ut possit actum illum vel eligere aut non eligere. Hincque patet libertatem *arbitrii* ad amandum Deum non esse in Beatis: neque enim eorum intellectus, cùm judicet de rebus ut sunt à parte rei, in Deo apprehendit aliquam speciem mali ratione cujus voluntas Beatorum possit non amare Deum. Hinc iterùm sequitur stante indifferentia judicii, fieri non posse, ut voluntas non remaneat libera. Vide Massoulizum, Gonetum, & alios Thomistas.

CAPUT III.

De Moralitate actuum humanorum.

1. *Quæst.* Quid est moralitas actuum humanorum?

R. Est conformitas cum regulis morum, vel difformitas ab iisdem regulis.

2. *Q.* Unde petitur specifica moralitas actuum humanorum? hoc est, quid est id quod efficit, ut actus humani ad hanc aut illam morum speciem pertineant, seu ad hanc aut illam specie virtutem, ad hoc vel illud specie peccatum?

R. Petitur aut ab objecto, aut à fine operantis, seu ab intentione qua operans movetur. Ratio primæ partis est, quia propter diversitatem objectorum quæ specie differunt, virtutes Theologicæ à virtutibus Cardinalibus specie differunt. Ratio alterius partis eadem est: nempè finis præcipuus operantis est aliud veluti objectum ad quod fertur operantis voluntas: sic qui furatur, ut possit adulterium committere, actum operatur, qui simul & furtum est ex parte objecti, & adulterium ex parte operantis.

3. *Q.* Moralitas actuum humanorum petiturne ex circumstantiis?

R. Petitur: quia circumstantiæ subjacent regulis morum: unde si actus non fiat in iis circumstantiis in quibus regulæ morum fieri præscribunt, malus est: è contra verò bonus, si tùm ex parte objecti, tùm ex parte finis hominis operantis, tùm ex parte circumstantiarum conformis sit regulis morum.

4. *Q.* Quotuplicis generis sunt circumstantiæ actuum humanorum?

R. Duplicis: nonnullæ nimirùm mutant speciem

ciem actùs; hoc est, efficiunt ut actus pertineat ad aliam speciem, quàm ad speciem objecti ad quod proximè tendit. Sic furtum in loco sacro non tantùm est furtum, sed præterea propter loci circumstantiam est sacrilegium. Aliæ verò non mutant speciem, sed tantùm intra eamdem speciem aut augent bonitatem operis, aut illius malitiam aggravant: sic furari decem nummos, per se gravius est peccatum, quàm furari quinque tantùm: sed sive quis furetur decem, sive quinque, actus ille non alterius est speciei, quàm furti.

5. Q. Quot sunt species Moralitatis actuum humanorum.

R. Tres sunt, Indifferentia, Bonitas, & Malitia. *Prima* subjicitur Legi permittenti: *Altera*, Legi imperanti: *Tertia* tandem, Legi prohibenti.

6. Q. Danturne actus indifferentes?

R. Actus humani considerari possunt vel in specie, vel in individuo. Priori modo sumpti definiuntur ii quorum objectum est indifferens, hoc est, per se nec bonum est, nec malum, v. g. levare festucam: altero modo sumpti, definiuntur ii qui complectuntur non solùm objectum operis, sed etiam finem operantis.

His præmissis dicendum est 1. dari actus indifferentes in specie: quia dantur objecta, quæ secundùm se, & abstrahendo à fine operantis, nec bona sunt, nec mala.

Dicendum est 2. non dari actus indifferentes in individuo: quia aut finis operantis est bonus, aut malus, non enim datur finis indifferens, nempè vel finis ille est utilis & hònestus, vel jucundus. Si primum, est bonus: licitum est enim operari propter utilitatem quæ sit rationi conformis: non licet verò agere propter jucundum: quia agere propter jucundum convenit quidem homini prout est animal, non autem prout est ratione præditus; scilicet homo

prout

ptout eſt ratione prædicus non alium finem poteſt ſibi licitè proponere, quàm bonum honeſtum, hoc eſt finem qui rationi ſit conformis.

Confirmatur argumentum ex eo quòd creatura rationalis teneatur omnia ſua opera deliberata ad Deum, tanquàm ultimum finem referre ſaltem virtualiter, juxtà illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: in quæ quidem verba & alia ejuſdem Apoſtoli ſimilia, ſic loquitur Auguſtinus in libro de correptione & gratia, cap. 5. *Præcipit Apoſtolus dicens: Omnia veſtra in charitate fiant.* Sic etiam loquitur S. Thomas in Epiſtolam ad Coloſſenſes; *Quidam dicunt quòd hoc eſt conſilium; ſed hoc non eſt verum.*

Obj. 1. In Concilio Conſtantienſi damnata fuit hæc Joannis Hus propoſitio. *Diviſio immediata humanorum operum, eſt quòd ſint vel virtuoſa, vel vitioſa*: ergo, &c.

Reſp. Illa propoſitio fuit damnata in ſenſu Joannis Hus, qui contendebat omnia quæ fiunt ab homine jacente in ſtatu peccati mortalis, eſſe vitioſa; quæ verò ab homine juſto, eſſe virtuoſa: ille autem ſenſus apertam hæreſim continet: cùm fide Catholica certum ſit, juſtum, non amiſſa juſtitia, peccare venialiter; impium verò in ſtatu peccati mortalis remanentem, elicere actus informes fidei, ſpei, charitatis, & aliarum virtutum.

Obj. 2. Dantur actus indifferentes in ſpecie: ergo & in individuo: non enim datur ſpecies ſine individuo.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia actus in ſpecie, eſt actus conſideratus ſecundùm objectum tantum, quod quidem (ut dictum eſt) poteſt eſſe indifferens: è contrà actus conſideratus in individuo, præter objectum ad quod proximè tendit, includit finem operantis: at finis ille non eſt (ut fuit probatum)

tum) indifferens: quia vel est conformis regulis morum, vel ab eis difformis est: ac proinde bonus est, vel malus.

7. *Q.* Actus exterior augetne malitiam actus interni, veri, sinceri, atque efficacis?

R. Non auget *per se*: quia actus exterior per se, hoc est, prout est exterior tantùm, nec malitiam moralem habet, nec bonitatem. Auget tamen *per accidens*; quia nonnumquam actum internum reddit aut intensiorem, aut diuturniorem, efficitque ut oriatur scandalum, & proximo detrimentum inferat: unde in confessione Sacramentali reus tenetur dicere, an actus fuerit exterior, an verò internus tantum.

8. *Q.* In quo consistit Malitia moralis actuum humanorum?

R. In privatione rectitudinis quam morum *regulæ* præscribunt: unde meritò scribit Augustinus, peccatum esse nihil: & homines fieri nihil, cum peccant.

CAPUT IV.

De Conscientia.

Nota. Duæ sunt actuum humanorum regulæ: externa nimirùm quæ non aliud est, quàm Lex de quà jam egimus hujusce compendii parte secunda, ubi de Deo authore legum disseruimus; Altera, interna; quæ quidem non aliud est, quàm Conscientia.

§. I.

De definitione & divisione Conscientiæ.

1. *Quæst.* Conscientia quomodo definitur; seu quid est Conscientia?

R. De:

R. Definitur Actus quo intellectus judicat, hanc vel illam actionem esse hìc & nunc agendam, aut omittendam.

Conscientia dicitur 1. *Actus*; quia mordet, arguit, testificatur. Dicitur 2. actus *intellectus*; quia ad eam animæ potentiam quæ dicitur intellectus, pertinet judicium, quod quidem (ut diximus) est conscientiæ officium. Dicitur 3. actus, quo intellectus judicat, H*anc vel illam actionem esse hìc & nunc agendam, aut omittendam*; quia differt a Synderesi, quæ versatur circa agenda, aut omittenda in genere. Synderesis v. g. dictat, bonum esse faciendum, & malum fugiendum; conscientia verò, ex eo quòd Lex docet hunc actum esse bonum aut malum, concludit hunc actum esse hìc & nunc agendum, aut omittendum, & ad id voluntatem movet & impellit.

2. Conscientia quomodo dividitur? seu quotuplex est conscientia?

R. Dividitur 1. in Certam & Dubiam: illa, est judicium firmum de bonitate aut malitia operis hìc & nunc agendi: sic Jacob accedens ad Liam, quam prudenter judicabat esse suam uxorem, habuit conscientiam certam de bonitate actus conjugalis cum Lia habendi. Ista, seu Dubia, est suspensio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic & nunc agendi. Sic qui aut caret rationibus quibus judicet contractum aliquem non esse usurarium, aut qui habet quidem, sed ex alia parte habet non minus graves quibus judicet illum esse usurarium, dubiam de contractus hujusmodi bonitate conscientiam habet: suspendit nimirùm judicium circa illius bonitatem, aut malitiam.

Conscientia Dubia potest esse vel juris, vel facti. Illa versatur circa jus aliquod, an v. g. hæc actio sit per legem prohibita: ista è contra versatur circa factum aliquod, an objectum v. g. quod inter vepres latitat, sit homo, an fera? Di-

Dividitur 2. in Veram & erroneam. Prima, est judicium de bonitate aut malitia operis hìc & nunc agendi, & quidem conforme legi. Sic qui judicat proximo laboranti esse hìc & nunc consulendum, habet conscientiam veram, quia illud judicium est conforme legi quæ in genere præcipit ut proximus in sua miseria sublevetur. Altera, seu Erronea, est judicium de bonitate aut malitia actionis, quod non est conforme legi. Sic qui judicaret, urgente hìc & nunc tentatione non esse orandum, conscientiam haberet erroneam.

Conscientia Erronea, sicut & Dubia, vel est circa jus, vel circa factum. Error autem ille dividitur in Vincibilem & in Invincibilem. Prior, est ille qui, quacumque diligentia adhibeatur, superari non potest: alter verò, qui morali adhibita diligentia, seu, servatis servandis, superari potest.

Dividitur 3. in scrupulosam & latam. Scrupulosa, est judicium de malitia operis hìc & nunc agendi, sed levibus rationibus nixum. Sic scrupulosa conscientia laborat Sacerdos, qui cum attentè Canonem recitaverit, in Communione angitur, an recitaverit orationem Dominicam, quæ antè in Canone legitur. Lata conscientia, est judicium de bonitate operis ex levissimis, & quidem cupiditati faventibus, argumentis. Sic latam habet conscientiam qui superflua non erogat pauperibus, timens sed sine fundamento, ne iis imposterum indigeat.

Dividitur 4. in conscientiam probabilem, & non probabilem. Probabilis, definitur, judicium de bonitate, aut malitia operis, fultum quidem gravibus momentis, seu idoneis ad determinandos ad assensum viros pios & prudentes; sed tamen non sine formidine partis oppositæ: improbabilis è contra, est iudicium de bonitate, aut malitia alicuius operis, sed nullis, aut levibus fultum rationibus.

§. II.

§. II.

Utrum Conscientia sit Regula Morum.

1. *Quæst.* COnſcientia Vera, eſtne Regula Morum?

℞. Eſt: quia (ut ſuperius dictum fuit) eſt iudicium quod circa actum aliquem hic & nunc exercendum, eſt conforme legi quæ actum illum aut præcipit, aut prohibet, aut permittit.

2. *Q.* Conſcientia Erronea, eſtne regula morum?

℞. Non eſt 1. Quia non eſt debita circa actum aliquem applicatio legis. 2. Error non eſt in ſpeculativis regula ratiocinationis: ergo nec in practicis eſt regula agendorum.

3. *Q.* Licitumne eſt agere contrà conſcientiam erroneam?

℞. Licitum eſt, modo priùs depoſitus ſit error quo intellectus laborat: ſed licitum non eſt, quandiù error non eſt depoſitus: hinc Apoſtolus concludit Fidelem peccare, qui judicans non licere veſci idolothytis, iis tamen veſcitur. *Omne* (ait) *quod non eſt ex fide* (hoc eſt, ex conſcientia,) *peccatum eſt.* Rom. 14.

4. *Q.* Conſcientia Scrupuloſa eſtne regula morum?

℞. Non eſt: quia regula morum includit prudentiam: at conſcientia ſcrupuloſa eam non includit, nempè nititur rationibus leviſſimis quæ prudentes homines movere non poſſunt.

5. *Q.* Eſtne licitum agere contra conſcientiam ſcrupuloſam?

℞. Eſt licitum, imò & expediens: quia vani ſcrupuli nocent animæ, quam privant interno illo gaudio, interna illa pace quæ plurimum conferunt ad virtutis augmentum. Præterea inanes ſcrupuli nonnumquam exponunt periculo peccandi lethaliter;

cùm

cùm enim ex una parte jugum aggravent, & aliunde animæ vires sint infirmæ; periculum est ne homo omittat quæ judicantur præcepta.

6. Q. Conscientia Lata, estne regula morum?

R. Non est regula morum. Scilicet in detrimentum Legis, levibus ducta rationibus cupiditati favet. Hinc autem patet non tantùm licere, sed & præc·p·um esse agere contra conscientiam latam.

7. Q. Conscientia Dubia estne regula morum?

R. Non e·t. Ratio est quia regula morum debet ad assensum determinare; seu efficere, ut quis judicet actum particularem, qui hìc & nunc agendus est, esse conformem aut difformem legi: atqui id non præstat conscientia dubia: est enim (ut superiùs dictum est) suspensio judicii de bonitate aut malitia operis quod hìc & nunc agendum est.

8. Q. Qua ratione debet se gerere is cui adest conscientia dubia?

R. 1. Debet abstinere ab actu de cujus bonitate aut malitià dubitat; si tamen aliquà agendi necessitate non urgeatur: Si autẽ urgeat agendi necessitas, debet partem eligere tutiorem: *In dubiis* (aiunt jura) *tutior pars est eligenda*: nec mirum: nam eligendo partem minùs tutam, sese exponeret periculo infringendi legem, ac proinde peccandi dicente Scriptura: Eccl. c. 3. *Qui amat periculũ, peribit in illo.* 3. Si nulla pars sit tutior, sed utraque sit periculosa: hoc est, si conscientia judicet æquale reperiri periculum in actu & in illius omissione, voluntas debet eligere actum qui proximi, qui est in possessione, juri favet: sic mulier quæ de sui matrimonii validitate dubitat, non potest quidem debitum petere, sed illud reddere tenetur viro cui persuasum est valere suum matrimonium.

2. Q. Conscientia probabilis, reduplicativè prout est probabilis, estne regula morum?

R. Non est. Siquidem quod est indifferens ad veritatem & falsitatem, seu quod potest esse verum, aut

aut falsum, non est regula morum: nempè sola veritas *per se* est morum regula;& *per accidens* id quod inculpatè & firmiter; hoc est, sine formidine partis oppositæ, existimatur veritas: unde est illud Scripturæ, Ecclesiast.37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.* Atqui conscientia probabilis, est indifferens ad veritatem & falsitatem; potest enim esse vera, potest esse falsa; seu potest esse recta applicatio legis; potest quoque esse falsa ejusdem legis applicatio: ergo conscientia probabilis, prout probabilis est, non est morum regula.

10. Q. Quamvis supponatur quòd conscientia, seu opinio probabilis, reduplicativè prout est probabilis, non sit morum regula, estne tamen aliquando licitum eam sequi?

R. Opinio probabilis in duplici statu potest considerari, nimirùm vel in concursu alterius probabilioris, vel in concursu alterius æque probabilis: quid facto opus sit in eo duplici casu, nostra ad subsequentes quæstiones responsa aperient.

11. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem minùs probabilem quæ favet legi, seu quæ dictat actum non esse licitum?

R. Licitum est: quià operans non se exponit in eo casu periculo legem infringendi: sic qui judicans ex opinione minùs probabili contractum aliquem esse usurarium, ab eo temperat, non se exponit usuræ peccato.

12. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem minùs probabilem quæ favet cupiditati (hoc est, quæ dicit actum esse licitum) in concursu probabilioris quæ stat pro præcepto, seu quæ dicit actum esse illicitum?

R. Non licet. Nam 1. tenemur sequi veritatem, aut saltem id quod probabiliùs judicamus magis ac propiùs ad veritatem accedere: sola enim veritas

(ut jam observavimus) est per se morum regula; juxta illud Scripturæ Eccl.cap.37. *Ante omnia verbum verax præcedat te*. Qui probabiliùs judicat actum aliquem esse illicitum, magis dubius est, quàm si æquè probabiliter judicaret esse illicitum: ergo, cùm propter illam rationem (ut infrà dicetur) non liceat sequi opinionem æque probabilem quæ favet cupiditati, à fortiori non est licitum sequi opinionem minùs probabilem: 3. Doctrina de qua agitur, tanquam nova, perniciosa & scandalosa damnata fuit à Clero Gallicano ut inferiùs dicetur: 4. Ea doctrina excusat eum qui totum Decalogum infringeret, ductus opinionibus minùs probabilibus quas circa illum docuerunt Scriptores quidam. Nec obest quod illæ opiniones sint falsæ: siquidem falsitas non impedit probabilitatem; scilicet (ut observatum est) opinio probabilis est indifferens ad veritatem & falsitatem.

13. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem æquè probabilem, quæ favet cupiditati, in concursu alterius æquè probabilis, quæ stat pro præcepto?

R. Non licet. Nam 1. quando opiniones sunt æquè probabiles, intellectus dubitat, an actus sit licitus, aut illicitus: non enim magis determinatur ad unum quàm ad aliud, scilicet non habet rationes, ut uni parti consentiat potiùs quàm alteri: at in dubio non licet id agere quod favet cupiditati; imò tenemur id eligere quod favet præcepto, quia tutius est, iuxtà illud axioma Juris Canonici, *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*.

2. Doctrinam de qua agitur, damnavit Augustinus: nempe consultus à viro Donatista sunt in Ecclesiam Catholicam ingressum meditante, & dubitante, an liceret sibi in parte Donati baptismum recipere, quem certò sciebat licitè recipi in Ecclesia Catholica, consultus (inquam) respondit, id ei non licere, hoc ductus principio, quod certa debeant incer-

certis præferri : *Accipere itaque* (ait in libro 11. de Baptismo contra Donatistas cap.5.) *in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum non ibi potiùs accipere, ubi certum est non esse peccatum?*

3. Eadem doctrina adversatur regulæ de probabilium usu traditæ à Clero Gallicano ad comitia generalia anno 1700. coacto. Fert nimirùm illa regula : *Ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis consentaneam duxerit.* Ex qua quidem regula hanc idem Clerus Gallicanus conclusionem elicit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipsi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis authoribus postremo demùm sæculo proditum, & ab iisdem pro morum regula positum repugnat huic effato à Patribus* (Vincentio Lirinensi, Commonitorio 1. cap.3. & aliis) *celebrato:* QUOD *ubique, quod semper, quod ab omnibus: Nec habere potest Christianæ regulæ securitatem.*

Obj. 1. Licèt propter æqualia rationum pondera, is speculativè dubitet qui æqualem hinc & indè probabilitatem habet, potest tamen non esse dubius practicè, si suum dubium tollat per hunc actum reflexum, Dubium quidem est v.g. an contractus ille sit usurarius, sed cùm dubium non sit, quòd sequi liceat opinionem probabilem; dubium pariter non est quòd in praxi contractus ille licitus sit.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. nego tolli dubium per actum reflexum de quo agitur. Scilicet principium quo nititur actus ille reflexus: *Licitum est sequi in praxi opinionem verè probabilem*, non tantùm est principium dubium, sed etiam omninò falsum, utpotè Scripturis, Patribus, & sanctis, doctisque Theologis (ut observat Clerus Gallicanus,) penitùs invisum, & inauditum, imò & contrarium.

Obj. 2. Qui sequitur opinionem probabilem

etiam in concursu contrariæ æquè probabilis, imò & probabilioris, prudenter agit: agit nimirùm ductus rationibus quæ viros pios & doctos possunt ad assensum movere: ergo, &c.

℞. Ad 1. nego ant. Ad 2. disting. Si non adsint rationes contrariæ quæ viros pios & doctos æquè, imò & magis possunt ad contrarium assensum movere, transeat ant. Si adsint, ut reverà adsunt in concursu duarum opinionum aut æquè probabilium, aut quarum una est probabilior altera, nego ant.

Obj. 3. Licitum est sequi in praxi opinionem minùs tutam in concursu tutioris: ergo & minùs probabilem in concursu probabilioris.

℞. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia opinio minùs tuta est (ut supponitur) verior: è contra verò opinio probabilis non est verior altera quæ est pariter æquè probabilis, imò est minùs vera in concursu probabilioris, aut saltem minùs vera judicatur. Prætereà opinio tuta, etiam in concursu tutioris, nulli exponit periculo peccandi; cùm tuta supponatur: è contrà verò probabilis in concursu, aut æquè probabilis, aut probabilioris exponit operantem periculo peccandi, infringendi nimirùm legem.

Obj. 4. Vera sunt tria hæc Canonici Juris Axiomata. I. *In pari causa melior est conditio possidentis.* II. *Favores sunt ampliandi, & odia restringenda.* III. *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Sed illa axiomata probant licitum esse sequi in praxi opinionem probabilem in quacumque circumstantia consideretur: ergo, &c.

℞. Ad 1. Possessio non stat pro libertate creata, sed pro lege: lex enim lata fuit & vim habuit, antequam is, cui duæ opiniones obversantur, suæ libertatis possessione frueretur. Dici potest prætereà laudatum ex jure axioma vim habere tantùm in exteriori foro: nempè litigans qui æquales cum adversa

par-

parte rationes habet, potior eſt in jure, ſi prætereà rei propter quam lis intentatur, poſſeſſionem habeat.

R. Ad 2. Juris regula de qua agitur, locum non habet, cùm agitur de licito, aut illicito, ſed tantùm cum eſt quæſtio de pœnis à judice infligendis; hoc eſt, cùm dubium eſt, an perpetrato crimine gravis, aut gravior infligenda ſit.

R. Ad 3. Idem eſt ſenſus regulæ quæ tertio loco in objectione laudata fuit.

14. *Q.* Eſtne licitum ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minùs probabilis quæ ſtat pro præcepto.

R. Licitum eſt, ſi probabilitas petatur ex Scriptura, Patribus & ſanctis Doctoribus: eo nimirùm in caſu opinio probabilior eſt verior cùm traditioni, quæ morum eſt regula, ſit conformior: unde meritò Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus hanc propoſitionem poſt Alexandrum Papam VIII. damnavit: *Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam.* E contrà, ſi probabilitas ſumatur ſolùm ex corrupta per peccatum ratione, & ex Scriptoribus qui ad placita quædam nova, & veteribus inaudita, moralis Theologiæ difficultates ſolverent, non licet ſequi opinionem quæ ea probabilitatis ſpecie probabilior judicatur, quæque contra præceptum favet cupiditati: ſic licèt quis probabiliùs judicet licitam eſſe occiſionem hominis ad evitandam alapam, id in praxi minimè ſequi poteſt. Idem planè dicendum eſt de novis aliis morum regulis, quas Alexander VII. Innocentius XI. & Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus damnarunt.

CAPUT V.

De Virtutibus in genere.

1.*Quæst.* VIrtus in genere quomodò definitur?
R. Definitur à Philosophis: *Bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus malè utitur*. Nempè si quis ad pravum finem utatur virtute, desinet ipsa esse virtus, juxtà illud Augustini in libro 4. contra Julianum cap.4. *Non officiis, sed finibus, à vitiis discernendæ virtutes*: unde idem sanctus Doctor variis in locis virtutem sic definit: *Virtus est ordo amoris*, seu rei, quæ amanda est, amor ordinatus; hoc est, relatus ad finem ad quem recta ratio quodcumque officium referri præscribit.

2. *Q.* Quodnam est subjectum Virtutis?
R. Est illud solùm ens quod ratione præditum est, quia soli hujusmodi enti convenit suum opus ad rectæ rationis regulas exigere, & officium ad debitum finem referre.

3. *Q.* Aliquæ virtutes consistuntne in mediocritate?
R. Consistunt; quia nonnullæ sunt contrà quas peccari potest per excessum, aut per defectum: hujusmodi est liberalitas, contrà quam prodigus peccat per excessum, & avarus per defectum.

4. *Q.* Suntne aliquæ virtutes quæ non consistunt in mediocritate?
R. Sunt: Theologicæ nimirùm & Intellectuales: neque enim aliquis potest nimis Deo revelanti credere, nimis in eum sperare, nimis eum amare: sic etiam non potest quis nimis scire, nimiùm esse prudens.

5. *Q.* Quotuplex est Medium virtutis?
R. Duplex; nimirùm Medium *Rei*, & Medium *Ra-*

Rationis. Illud, poſitum eſt (ut inferiùs de virtute juſtitiæ differentes, docebimus) in æqualitate quantitatis ad quantitatem in juſtitia commutativa & in æqualitate proportionis meriti ad præmium in juſtitia diſtributiva. Iſtud verò, *ratione* definitur, ut patet in temperantia, quæ non conſiſtit in eadem ciborum quantitate reſpectu omnium perſonarum. Hinc fit ut Medium *Rei*, poſitum ſit in indiviſibili, non autem Medium quod *rationis* vocant.

6. *Q.* Virtutes conſideratæ in ſtatu perfecto, ſuntne omnes inter ſe connexæ, ita ut una in ſtatu perfecto haberi non poſſit ſine aliis omnibus?

R. Sunt inter ſe connexæ, quia virtus in ſtatu perfecto conſiderata includit prudentiam perfectam: at prudentia non eſt perfecta, niſi appetitus ſit quoad omnia objecta rectus: non poteſt verò, ut par eſt, quoad omnia & ſingula eſſe rectus, niſi per virtutes quæ circa ſingula objecta verſantur.

Obj. Aliquis poteſt eſſe perfectè caſtus, quamvis virginitatem non habeat: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quamvis virginitatem quoad rem externam quam includit, integritatem nimirùm corporis non habeat, conc. ant. quamvis virginitatem non habeat quoad illius eſſentiam ſi expediret; hoc eſt, internam animi diſpoſitionem in qua virtutes præcipuè ſitæ ſunt, nego ant.

7. *Q.* Virtutes in ſtatu imperfecto conſideratæ, ſuntne omnes inter ſe connexæ?

R. Non ſunt: quia experientia compertum eſt, aliquem poſſe eſſe temperantem, licèt liberalis non ſit, idem de pluribus aliis virtutum ſpeciebus affirmari poteſt.

8. *Q.* Quænam ſunt ſpecies virtutis ſumptæ genericè? hoc eſt, quomodo virtus in genere ſumpta, dividitur?

R. Tres ſunt ſpecies virtutis genericè ſumptæ: ſcilicet aliæ ſunt Intellectuales; aliæ Morales, aliæ Theologicæ.

Intellectuales sunt eæ quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem Veri, vulgòque subdividuntur in Intelligentiam, Sapientiam, Scientiam, Prudentiam, & Artem.

Morales perficiunt voluntatem in ordine ad bonum honestum, cujuscumque sit generis, & in quacumque materia consideretur. Quatuor sunt præcipuæ, quæ ob id *Cardinales* appellantur, Prudentia, Temperantia, Fortitudo & Justitia: nimirùm ad quatuor illas virtutes, tanquam ad cardines reducuntur aliæ omnes virtutes Morales.

Theologicæ definiuntur, Virtutes quæ immediatè circa Deum versantur: Fides nimirùm, Spes, & Charitas. De singulis illis virtutis speciebus breviter subsequentibus capitibus est agendum.

CAPUT IV.

De Virtutibus Theologicis.

§. I.

De Fide.

1. *Quæst.* QUænam est prima ex Virtutibus Theologicis?

R. Fides, quia (ut ait Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8.) est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis.

2. Q. Quid est fides? seu quomodò fides definitur?

R. Definitur *Virtus divinitus infusa, per quam creatura rationalis, firmiter assentitur iis, quæ à Deo revelata sunt.*

3. Q. Valetne tradita ab Apostolo, fidei definitio? Hebr. 11. *Est autem* (inquit) *fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

R. Va-

R. Valet quidem; verùm non est essentialis, sed descriptiva tantùm; hoc est, explicat, non quidem essentiam fidei, sed duplex illius attributum, firmitatem nimirùm & obscuritatem.

4. Q. Fides prout est virtus Theologica, quomodo dividitur?

R. Dividitur in Actualem & Habitualem; in explicitam & Implicitam; in Acquisitam & infusam; in Informem & Formatam; in Vivam & Mortuam.

5. Q. Quid est Fides Actualis?

R. Est actus, per quem intellectus ex imperio voluntatis excitatæ per auxilium divinum, assentitur alicui veritati propter authoritatem Dei revelantis.

6. Q. Quid est Fides Habitualis?

R. Est adhæsio revelantis *permanenter* inhærens animæ, hujusmodi verò est ea quæ in fidelibus dormientibus reperitur.

7. Q. Quid est Fides Explicita?

R. Est ea, per quam intellectus adhæret alicui articulo speciali & distinctè cognito; v.g. quòd Deus sit trinus in personis; quod Verbum factum sit caro, & ita de cæteris.

8. Q. Quid est Fides Implicita?

R. Est ea, per quam intellectus adhæret aut iis omnibus in genere quæ Ecclesia credit, non cogitando de aliquo articulo singulari; aut per quam adhæret alicui articulo singulari qui in alio continetur, licèt de ipso speciatim minimè cogitet: sic qui credit duas in Christo naturas, virtualiter & implicitè credit in eo duas esse voluntates & duas operationes; quamvis duæ illæ voluntates, duæ illæ operationes non veniant in illius mentem.

9. Q. Quid est Fides Acquisita?

R. Est habitus Fidei qui nascitur ex multis actibus fidei pluries repetitis: sic qui sæpiùs elicuit actum fidei circa Verbi incarnationem, de illo articulo fidem habet acquisitam.

10. Q. Quid est Fides infusa?

R. Est ea, quam Deus infundit absque aliquo ex parte credentis actu, qui ad eam per modum causæ efficientis concurrat. Id verò patet in parvulis, quibus absque prævio illorum actu, Deus (ut ait Concilium Tridentinum) Fidem, Spem & Charitatem per Baptismi sacramentum infundit.

11. Q. Quid est Fides Formata?

R. Est ea quæ reperitur in subjecto in quo est charitas justificans: è contrà fides informis, est ea quæ reperitur in iis qui sunt in statu peccati mortalis.

12. Q. Quodnam est objectum materiale fidei?

R. Res omnes quæ à Deo revelatæ sunt. Eæ verò res ad quosdam præcipuos articulos redicuntur. Articuli autem definiuntur, *Propositiones* Catholicæ, quæ primariò ad fidem spectantes, specialem præ aliis difficultatem ad credendum complectuntur.

13. Q. Articuli fidei creveruntne in Ecclesia successu temporis? hoc est, accessitne ad eos augmentum aliquod?

R. Non creverunt secundùm substantiam accepti, nec eis aliquod augmentum accessit: quia non dantur novæ circa fidem aut mores revelationes in Ecclesia: nempè quæcumque credit Ecclesia & ad consummationem usque sæculorum creditura est, Apostolis revelata sunt, juxta illud Joannis cap. 16. *Cum venerit ille* (Spiritus veritatis) *docebit vos* OMNEM *veritatem*. Revelationes verò quæ factæ sunt Apostolis in Scriptura aut traditione continentur.

Verùm licèt articuli fidei non creverint; eis tamen accessit uberior explicatio; idque occasione hæreticorum qui impugnarunt articulos, qui quoad substantiam, in Scriptura aut traditione continebantur.

14. Q. Ubinam continentur præcipui articuli fidei?

R. Con-

R. Continentur in Symbolo, quod quidem defitur *Summa, quæ præcipuos & cardinales fidei articulos explicitè complectitur*.

De Symbolo.

1. *Quæst.* Quotuplex est fidei Symbolum? R. Quadruplex, Apostolorum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasium.

2. Q. Quid est Symbolum, quod vocant Apostolorum Symbolum?

R. Est illud quod in Ecclesia Romana à cunctis fidelibus in oratione quotidiana recitatur, incipitque: *Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cæli & terræ*, &c. Dicitur autem Apostolum Symbolum, tùm quòd doctrinam ab Apostolis traditam continent, tum quòd (ut putatur) in eum ordinem in quo legitur, ab Apostolis digestum fuerit.

3. Q. Quodnam est Symbolum, quod *Nicænum* vocant?

R. Est illud quod in prima Nicæna Synodo editum est adversùs Arium. Præcipuus illius articulus est Verbi divinitas & consubstantialitas cum Patre, quam Arius, contrà quem habitum est illud Concilium, impugnaverat.

4. Q. Quodnam est Symbolum Constantinopolitanum?

R. Est illud quod editam fuit in primo Constantinopolitano Concilio, quodque incipit, *Credo in unum Deum*. A cæteris præcipuè differt, quòd ei Spiritus sancti divinitas contrà Macedonium, inserta fuerit.

5. Q. Quodnam est Symbolum Athanasianum?

R. Est illud quod incipit: *Quicumque vult salvus esse*. Vocatur verò Athanasianum, quod Athanasio (sed falsò) tribuatur: pluribus enim post illius mortem annis editum fuit.

6. Q. Symbolum Apostolorum quot continet partes?

R. Tri-

R. Triplex eſt ejus pars. In priore, recenſentur ea, quæ ad Patrem, primam Trinitatis perſonam, & Univerſi creationem pertinent. In alterâ, proponuntur ea, quæ ſpectant ad ſecundam perſonam, & hominis per peccatum lapſi redemptionem. Tertia tandem pars continet ea, quæ Spiritui ſancto ſanctitatis noſtræ fonti tribuuntur.

7. Q. Quis eſt ſenſus primi articuli: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ*?

R. Hæc ejus eſt ſententia: Credo interiùs, ac exteriùs profiteor, Deum Patrem, primam, ratione originis, perſonam eſſe omnipotentem, ac cœlum & terram, & quæ illorum ambitu continentur, ex nihilo eduxiſſe. In eum quoque tanquam ad ultimum finem totis viribus contendo.

8. Q. Eſtne diſcrimen aliquod inter, Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum?

R. Eſt. Nam credere Deo eſt aſſenſum præbere Deo revelanti. Credere Deum, eſt credere Deum exiſtere unum in natura, & trinum in perſonis. Credere in Deum, eſt ſpem in Deo tanquam ultimo fine collocare, in eumque per charitatem tendere.

9. Q. Quis eſt ſenſus alterius articuli: *Et in Jeſum Chriſtum, Filium ejus unicum, Dominum noſtrum*?

R. Iſte: ſcilicet profitemur 1. nos credere, exiſtere in Divinis ſecundam perſonam, in qua, ſicut & in prima, ſpem noſtram collocemus: Ea verò perſona dicitur & eſt verè *Filius*, quia procedit à Patre per ſacram generationem in ſimilitudinem naturæ. Dicitur Filius *Unicus* quia Filius eſt naturalis; hoc eſt, ejuſdem omninò ſubſtantiæ cum Patre; non autem adoptivus, per gratiæ ſcilicet accidentalis, & donorum communicationem.

Ille Filius poſt ſuam cum humana natura unionem ſubſtantialem, dicitur *Jeſus*, eò quod ſit non

unius

unius tantùm gentis, sed omnium hominum Salvator. Dicitur quoque *Christus*, id est, *Unctus*, unctione scilicet spirituali *in Sacerdotem*, qui prò nobis, ut homo est, apud Patrem interpellet; *in Prophetam*, qui Dei legem nos doceat, *& in Regem*, qui præsit Ecclesiæ por totum orbem diffusæ.

Profitemur 2. credere nos, illum Jesum Christum, Filium Dei unicum, *nostrum esse Dominum*, tùm jure redemptionis, tùm etiam ratione personæ cui in illo natura humana substantialiter est unita; tùm ratione potestatis quam Deus post resurrectionem humanitati cum Verbo conjunctæ contulit.

10. Q. Quis est sensus tertii articuli: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*.

R. Profitemur credere nos 1. Christum non ex virili semine conceptum esse, sed virtute Spiritus sancti. 2. Mariam verè esse matrem Jesu Christi, & verè Deiparam: cùm ex illius purissimo sanguine efformatum sit Jesu Christi corpus, cui eodem temporis momento infusa fuit anima rationalis, & utrique (corpori & animæ) unita hypostaticè divinitas. 3. Mariam nullum virginitatis detrimentum aut ante partum, aut in partu, aut post partum passam fuisse.

1. Q. Quis est sensus quarti articuli: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*:

R. Per hanc vocem *Passus*, declaramus nos credere 1. Christum verè passum esse, juxtà illud Evangelii Matt.26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*.

2. Per hanc aliam, *Crucifixus*, profitemur, Christum actum fuisse in crucem, supplicii genus, non apud Gentiles modò, sed etiam apud Judæos turpissimum, juxta illud Scripturæ Deuter. 21. *Maledictus qui pendet in ligno*.

3. Per hanc aliam vocem, *Mortuus*, declaramus credere nos, animam Christi ab illius corpore re-

vera

verà fuisse separatam; scilicet Evangelium fidem facit, ipsum, dum penderet in cruce, emisisse spiritum. Id tamen non impedit, quin Verbum cum utraque (anima nimirum & corpore) hypostaticè conjunctum remanserit.

4. Per hanc vocem *sepultus*, profitemur credere nos corpus Jesu mandatum fuisse sepulturæ, idque, ut veritas mortis, quam in cruce passus fuerat comprobaretur.

12. Q. Quænam est sententia quinti articuli: *Descendit ad inferos?*

R. Testamur credere nos, Christum, non tantùm secundùm divinam virtutem, sed etiam substantialiter, non quidem secundùm corpus quod jacebat in sepulcro, sed secundùm animam Verbo hypostaticè conjunctam descendisse ad inferos, non ad tetrum illum carcerem, quo Dæmones conclusi tenentur, sed ad reptaculum illud in quo animæ Patriarcharum, aliorumque Sanctorum, qui objerant, expectabant Salvatoris mortem, per quam regni cœlestis portæ illuc usque hominibus clausæ, reserarentur.

Alterà ejusdem articuli quinti parte, *Tertia die resurrexit à mortuis*, profitemur credere nos Christi resurrectionem, seu confitemur, post elapsam Veneris diem, qua Christus obiit, elapsam quoque diem Sabbati, per quam integram corpus illius in sepulcro remansit, ineunte die, qui apud Romanos dies *Solis* dicebatur, apud Judæos *prima Sabbati*, seu hebdomadæ, apud Christianos *Dominica*, animam iterùm unitam fuisse ejus corpori, vitamque quà priùs fruebatur, illi impertitam fuisse, idque factum non aliena virtute, ut in Lazaro, sed vi propria, divinitate nimirùm animæ & corpori Christi hypostaticè conjuncta.

13. Q. Quis est sensus articuli sexti: *Ascendit ad cœlos; Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

R. Pro

R. Profitemur 1. Christum non tantùm divina virtute, sed & beata; hoc est Beatis propria, quà scilicet anima corpus gloriosum transfert quocumque libuerit, è terris in cœlum conscendisse, non quidem ut Deus est (sic enim à cœlo abfuit numquàm) sed prout homo, seù secundùm corpus & animam: debebatur nimirum corpori glorioso cœlestis ille locus: porrò necesse erat ut eò Salvator ascenderet, tùm ut probaret regnum suum non esse de hoc mundo, tùm etiàm ut causam nostram coràm Deo Patre tanquã Advocatus ageret, tùm ut pararet nobis locum.

Profitemur 2. hac metaphorica loquendi ratione, *Sedet ad Dexteram Dei Patris Omnipotentis*, Christum, ut est persona, æqualem esse Deo Patri: nulli nimirùm Angelorum (ut Paulus advertit) sed Christo soli, Deus Pater dixit aliquando: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, Psalm. 109.

Profitemur 3. eadem loquendi ratione summam Christo, ut est homo, à Patre concessam fuit potestatem: unde & ipse post resurrectionem sic Apostolos allocutus est Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*. Idem loquendi modus docet nos firmam & constantem semper fore gloriam qua Christus in cœlo fruitur.

14. Q. Quæ est sententia articuli septimi: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos.*

R. Profitemur, Christum post consummationem sæculorum, post completum Prædestinatorum numerum è cœlis, quò post resurrectionem ascendit, descensurum esse, ut de Angelis, & de toto humano genere judicet.

Christus ea judiciaria potestate fruetur, ut est homo, cùm (ut ipse ait in Evangelio Joann. 5.) Pater dederit ei judiciũ facere, *quia Filius hominis est*. Fruetur quoque, prout est Deus, cùm prout Verbum, sit ipsamet Patris sapientia. Judicabunt pariter cum eo

aliæ

aliæ Trinitatis personæ, sed prout est homo, exteriùs profert latam à se & ab aliis personis condemnationis, aut justificationis sententiam.

7. Q. Quis est sensus octavi articuli: *Credo in Spiritum Sanctum?*

R. Profitemur 1. Tertiam esse in divinis Personam, quæ dicitur *Spiritus sanctus*, non quidem quòd aliæ personæ non sint pariter Spiritus, sed quòd illius à Patre & Filio emanationi per amorem nomen proprium tribuere non possimus: nulla nimirùm est in creatis similis emanatio: undè ut personam illam designemus, uti cogimur communi nomine.

Profitemur 2. credere nos, illam tertiam Personam Deum esse: idque exprimitur per præpositionem IN. Credere nimirùm in aliquem, est (ut jam superiùs observatum est) in eo spem ponere suam, ad eumque tanquàm ad finem ultimum totis viribus contendere.

18. Q. Quænam est sententia articuli noni: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem?*

R. Credimus 1. extare congregationem fidelium sub uno invisibili Capite Christo, & visibili ejus Vicario, Romano Pontifice & Episcopis quos sub eodem Pontifice Romano Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

Credimus 2. eam fidelium congregationem esse *sanctam*, & quidem 1. in pluribus illius membris intrinseca sanctitate per charitatem quæ diffusa est in cordibus eorum, per Spiritum sanctum qui datus est eis: sanctitate doctrinæ; non enim aliam profitetur, quàm eam quam non intercepta traditione recepit ab Apostolis: 3. sanctitate cultus, pii nimirùm sunt ritus quibus Deum colit; sancta Sacramenta quibus initiat, nutrit, & fovet credentes.

Credimus 3. eam esse *Catholicam*, hoc est, ubique, saltem moraliter diffusam: pauci nimirùm sunt ter-

terrarum anguli, in quibus Ecclesia non emineat. Vide quæ de iis, pluribusque aliis Ecclesiæ dotibus, hujusce Compendii prima parte, de hocce argumento tractantes, fusè diximus.

Credimus 4. hac altera articuli noni parte, *Sanctorum communionem*, varia ac multiplicia dona, quibus Ecclesia ornata est, singulis fidelibus esse quoad fructum communia: ità ut licèt omnes gratiam sanctificantem non habeant, nec instructi sint donis gratuitis, quæ passim gratiæ gratis datæ nominantur; ea tamen dona, ad cujusque Ecclesiæ membri salutem aliquo modo conferant; ità ut conversionis donum quod Deus pluribus impiis existentibus in Ecclesiæ sinu largitur, effectus sit casti gemitus columbæ, seu justorum hominum in quibus (ut ait S. Paulus. Rom. 8.) *Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*.

19. Q. Quis est sensus articuli decimi: *Remissionem peccatorum?*

R. Articulus ille definit, verè dari in Ecclesia remissionem peccatorum, tùm per Baptismum quo initiantur ii qui nomen dant Ecclesiæ, tùm per Sacramentum pœnitentiæ, in quo Ecclesia utitur potestate hisce verbis à Christo sibi tradita, Joan. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt*: tùm denique in oratione quæ levia delicta dimittit; unde est illud Augustini: *Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia, in Baptismate, in oratione, in humilitate majoris pœnitentiæ*.

20. Q. Quæ est sententia articuli undecimi: *Carnis resurrectionem?*

R. Testamur credere nos, animam quæ per mortem à corpore separata fuerit, iterùm illi conjungendam esse: idque ut referat unusquisque prout gessit in suo corpore sive bonum, sive malum, *Credimus etiam* (inquit Augustinus in Sermone de Symbolo,

ad Catechumenos) *resurrectionem carnis, quæ præcessit in Christo, ut hoc etiam speret corpus, quod præcessit in Christo.*

21. *Q.* Quis est sensus articuli duodecim: *Vitam æternam?*

R. Profitemur credere nos, homines qui divina mandata servaverint, consecuturos esse beatitudinem, quæ divinæ essentiæ intuitivam (ut vocant) visionem, amorem, & consequentem ex actu illo duplici delectationem & quietem includit.

22. *Q.* Quot & quænam sunt fidei principia?

R. Quatuor sunt, divinæ nimirùm gratiæ motus, intellectus, voluntas, & motiva credibilitatis.

23. *Q.* Quomodò Intellectus & Voluntas concurrunt ad fidem?

R. Intellectus concurrit per sui convictionem; Voluntas verò per consensum, approbationem & imperium: hincque patet discrimen quod reperitur inter hominum & diabolorum fidem; isti enim habent quidem convictionem, sed in eis nec consensus, nec approbatio revelatorum reperitur.

24. *Q.* Quomodò motiva credibilitatis ad fidem concurrunt?

R. Concurrunt per modum conditionis requisitæ: scilicet determinant Intellectum, ut prudenter judicet aliquem articulum esse à Deo revelatum.

25. *Q.* Cujus generis debent esse credibilitatis motiva?

R. Debent esse evidentia: quia debent Intellectum reddere certum de revelatione; hoc est efficere debent, ut Intellectus certò judicet articulum qui credendus proponitur, esse à Deo revelatum: unde meritò ab Innocentio Papa XI. & postea a Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto damnata fuit hæc propositio: *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine quâ quis*

quis formidet ne non sit locutus Deus.

26. Q. Fides & Scientia possuntne in eodem homine circa idem objectum reperiri?

R. Non possunt: quia fides est essentialiter obscura; hoc est, de objecto quod obscurè cognoscitur: è contrà verò scientia est essentialiter evidens, seu de objecto quod cognoscitur evidenter: unde est illud Gregorii Magni: *Apparentia non habent fidem, sed agnitionem. Hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri.* Hausit Gregorius doctrinam illam ab Apostolo qui fidem sic definiit, Heb. c. 11. *Sperandarum substantia rerum, argumentū non apparentium.*

Obj. Qui demonstrationem habet de existentia Dei, debet illam credere: omnibus enim & singulis hominibus in Symbolo credenda proponitur: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Existentia Dei, ut Authoris gratiæ, omnibus credenda proponitur, conc. ant. ut Authoris naturæ, nego ant. Hinc est illud Apostoli, Hebr. c. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quòd inquirentibus se* (ex auxilio gratiæ) *remunerator sit.*

27. Q. Actus fidei fuitne semper ad salutem necessarius necessitate medii?

R. Fuit adultis omnibus: quia (ut ait Apostolus, Hebr. c. 11.) *sine fide impossibile est placere Deo.*

28. Q. Quænam explicitè creditu necessaria sunt necessitate medii?

R. Credi debet 1. existentia Dei, ut Authoris supernaturalis, & operum supernaturalium remuneratoris: *Credere enim oportet* (ait Apostolus ad Hebræos 11.) *accedentem ad Deum, quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit.*

Credi debet 2. Incarnationis & mortis Christi mysterium, juxtà illud Concilii Tridentini sess. 6. cap. 6. *Credentes, vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt: atque illud in primis à Deo justificari*

impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Unde est illud Actorum 4. *Non est in aliquo alio salus: neque enim est aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri*.

Credi debet 3. tertiam esse in divinis personam, quæ vocatur Spiritus sanctus: scilicet (ut habetur Actorum 39.) Spiritum sanctum Apostolus Ephesios non permisit ignorare: cùm enim ab eis quæsiisset, an Spiritum sanctum accepissent, illique se ne si Spiritus quidem esset scire respondissent, statim interrogavit: *In quo ergo baptizati estis?* At (ut monet Catechismus Romanus) iis verbis distinctam de Spiritu sancto fidem absolutè, seu necessitate medii, necessariam esse docuit.

Credi debet 4. mysterium sanctissimæ Trinitatis: unde est illud Christi mandatum in Evangelio Matt. 28. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

29. Q. Fides in quid ultimò resolvitur?

R. Resolvitur 1. in revelationem divinam, tanquàm in causam assensus: quia divina revelatio est ultimum medium propter quod intellectus adhæret alicui propositioni.

Resolvitur 2. in authoritatem Ecclesiæ tanquàm in ultimam regulam per quam divina revelatio cognoscitur: ordinariè nimirùm non est alia regula per quam certi sumus aliquem articulum fuisse revelatum.

Resolvitur 3. in motiva credibilitatis tanquàm in conditionem: scilicet sine ea conditione non habetur certitudo de facta revelatione.

Sic igitur fides procedit. 1. Judicamus propter evidentia motiva credibilitatis, divinam esse Scripturarum authoritatem. 2. In Scripturis reperiuntur & Ecclesiæ infallibilitas & authoritas Traditionis. 3. Credimus ea omnia quæ Ecclesia tanquàm revelata nobis proponit. 4. Ratio formalis propter

quam

quam credimus ea omnia quæ nobis ab Ecclesia proponuntur, est authoritas Dei revelantis, qui nec falli, nec fallere potest.

§. II.

De Spe.

1. *Quæst.* Spes prout est virtus Theologica, quomodo definitur?

R. Definitur: Virtus, per quam, cum fiducia beatitudinem æternam Dei auxilio comparandam expectamus.

2. Q. Spes, virtus Theologica; quomodo dividitur?

R. Eodem modo quo fides: alia est enim actualis, alia habitualis; alia infusa, alia acquisita; alia explicita, alia implicita; alia informis, alia formata. Vide quæ de similibus fidei divisionibus paragrapho 1. dicta sunt.

3. Q. Quotuplex est objectum Spei?

R. Duplex: Materiale & Formale. Primum, definitur res quæ speratur; alterum, est motivum propter quod aliquid speratur.

4 Q. Quodnam est objectum materiale Spei?

R. Primarium objectum materiale Spei est Deus ipse; quia Deus primario & per se, à Spei virtute expectatur: Secundarium verò, sunt media quibus Dei possessio comparari potest: virtus enim quæ inclinat ad finem, movet & ad media quibus ille finis potest comparari.

5. Q. Quodnam est objectum formale *Quod* Spei?

R. Est Dei bonitas, sive in se ipsa consideretur, sive prout est objectum in quo sita est creaturæ rationalis beatitudo. Scilicet hìc in terris expectamus, nos Deū sub utroque illo respectu possessuros esse in cœlis. Unde est illud Augustini in Psalmum 134. *Sic amare debes, ut ipsum pro mercede desiderare non desinas.*

 Obj.

Obj. Desiderare Deum aut tanquàm mercedem, aut tanquam objectivam hominis beatitudinem, est Deum ad creaturas ultimò referre: quod non licet: ergo, &c.

R. Dist. ant. Si illa merces, si illa beatitudo sint aliquid aliud à Dei cognitione & amore, conc. ant. si non sint aliquid aliud, nego ant. Unde est illud Augustini in libro 14. de Civitate Dei cap. 4. *Bonuum nostrum nullum est aliud quàm illi* (Deo, per perfectam cognitionem, & per perfectum amorem) *inhærere*.

6. *Q.* Quodnam est objectum formale *Quo* Spei?

R. Est promissio divina: ideò enim beatitudinem expectamus cum fiducia, quòd Deus illam promiserit iis, qui ad finem usque perseveraturi sunt in justitia.

7. *Q.* Spes estne in Beatis respectu visionis beatificæ?

R. Non est: quia spes essentialiter tendit in bonum absens; & in hoc differt à charitate, quæ abstrahit an bonum sit absens, aut præsens: Unde est illud Apostoli ad Rom. 8. *Spes quæ videtur, non est spes*.

8. *Q.* Spes estne in damnatis?

R. Non est: quia cùm non apprehendant summum bonum tanquàm comparatu possibile, illud cum fiducia expectare non possunt.

9. *Q.* Spes estne in hæreticis?

R. Non est: quia in eis non sunt vera merita, nec esse possunt, quandiu adhærebunt hæresi.

10. *Q.* Spes potestne reperiri in impio fideli?

R. Potest: licèt enim actus non habeat merita, quibus spes nititur, ab eo tamen expectari possunt cum Dei auxilio comparanda.

11. *Q.* Virtus & actus Spei, habentne locum in justis viatoribus, quacunque sint perfectione præditi?

R. Habent. Scilicet in eis est expectatio cum fiducia

ducia futuræ Dei possessionis. Prætereà quo major est in viatoribus charitas, eò majus est possessionis Dei desiderium cum magna fiducia conjunctum: Unde est illud Augustini in libro 8. de Civit. Dei cap. 10. *Quid est ergo amor, nisi quædam vita, duo aliqua copulas, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur.* Tandem omnibus viatoribus vita æterna (ut definit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16.) tanquàm merces, tanquàm corona justitiæ, proponi debet.

Obj. Actus quo Deus expectatur tanquàm objectiva beatitudo, includit *proprium interesse* creaturæ: sed proprium interesse repugnat statui perfectorum, qui sibi unicè Dei voluntatem & gloriam proponere debent.

R. Dist. maj. includit *proprium interesse* quod ad Dei gloriam ultimò referatur, conc. maj. scilicet illud interesse nihil aliud est, quàm plena à servitute tùm peccati, tùm concupiscentiæ libertas, per quam anima perfectè Deo serviat per cognitionem & amorem. Includit *proprium interesse* quod ad Dei gloriam ultimò non referatur, nego maj.

Obj. 2. Amor quo Deus tanquàm merces desideratur, est mercenarius: ergo repugnat statui perfectorum.

R. Nego ant. Scilicet ea merces non est aliquid à Deo distinctum, sed est Deus ipse intuitiva cognitione & perfecto amore possidendus: *Præmium Dei* (ait Augustinus in Psalmum 72.) *ipse Deus est.*

Q. Quænam sunt Spei proprietates?

R. Duæ sunt: Prima, est certitudo ex parte sperantis, si servet præcepta; sed præcipuè divina promissione nixa: unde ad Hebræos 6. dicitur animæ anchora firmissima. Altera, est necessitas, tùm ad consequendam justificationem, tùm ad implendum præceptum quo jubemur in Deo spem collocare nostram.

§. III.

De Charitate.

1. *Quæst.* QUid est Charitas, prout est virtus Theologica?

R. Est virtus *qua Deus propter se diligitur, & qua creatura rationalis se ipsam, & proximum propter Deum diligit.*

2. Q. Charitas quomodo dividitur?

R. Dividitur in actualem & habitualem; in acquisitam & infusam; in perfectam, & imperfectam. Vide quæ de Fidei divisione superiùs dicta sunt.

3. Q. Quid est Charitas perfecta?

R. Est ea qua Deus multùm intensè, hoc est cum magno fervore super omnia diligitur: de ea loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. versu, *Docet prætereà.*

4. Q. Quid est Charitas imperfecta?

R. Est ea quæ aut non est super omnia, aut si sit super omnia, est in gradu valdè remisso, seu paucissimos habet gradus: hoc est, non est (ut ait Catechismus Romanus) acris, vehemens, & intensa: quæque ob id ab Augustino parva & invalida vocatur.

5. Q. Quodnam est objectum materiale Charitatis?

R. Triplex, Deus, nos ipsi, & Proximus: tria nimirùm illa objecta jubemur diligere.

6. Q. Quodnam est objectum formale Charitatis?

R. Est divina bonitas, vel in se sumpta, vel prout est nobis conveniens, *Ità tamen ut abstrahat ab illius possessione, & privatione*: per quæ quidem ultima verba differt à Spe; cùm hæc essentialiter supponat absentiam objecti quod per eam expectatur.

7. Q.

7. *Q.* Quodnam est subjectum Charitatis?

R. Sunt 1. justi omnes: nempè Charitas habitualis (ut superiùs dictum est) non differt à gratia sanctificante: 2. sunt impii, sed pœnitentes, hoc est, homines qui licèt jaceant in statu peccati mortalis, nec adhuc absolutione sacramentali donati sint, liberi sunt tamen ab affectu peccati mortalis.

8. *Q.* Actus Charitatis estne necessarius?

R. Impio necessarius est necessitate medii, ut justificationem consequatur, sivè in sacramento Baptismatis, si sit adultus (ut suo loco probabimus,) sive in sacramento pœnitentiæ. Omnibus verò sive justis, sive impiis, certis quibusdam temporibus necessarius est necessitate præcepti: non enim (ut advertit S.Thomas) habitus Charitatis, sed illius actus, præcipiuntur primo Decalogi mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

9. *Q.* Præceptum Charitatis in Deum estne speciale præceptum à cæteris omnibus distinctum?

R. Est speciale. Nam 1. ita definiit Innocentius XI. à quo, & posteà à Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coactò damnata fuit hæc propositio: *Præceptum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimplentionem satisfit.* 2. Mandatum illud, à Christo dicitur Matthæi 22. *Primum & maximum mandatum.* 3. In Lege, Deuteronomii nimirùm capite 6. Charitatis præceptum seorsim ab aliis omnibus mandatis traditum est.

10. *Q.* Quæ sunt in specie vitæ tempora, quibus tenemur actus Charitatis in Deum elicere?

R. Satis non est actum Charitatis semel in vita elicere: idque colligitur ex falsitate hujus propositionis ab Innocentio Papa XI. damnatæ: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* Satis quoque non est, ut eliciatur intrà aliquos annos: hinc

me-

§. III.

De Charitate.

1. *Quæst.* Quid est Charitas, prout est virtus Theologica?

R. Est virtus *qua Deus propter se diligitur, & qua creatura rationalis se ipsam, & proximum propter Deum diligit.*

2. Q. Charitas quomodo dividitur?

R. Dividitur in actualem & habitualem; in acquisitam & infusam; in perfectam, & imperfectam. Vide quæ de Fidei divisione superiùs dicta sunt.

3. Q. Quid est Charitas perfecta?

R. Est ea qua Deus multùm intensè, hoc est cum magno fervore super omnia diligitur: de ea loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. versu, *Docet prætereà.*

4. Q. Quid est Charitas imperfecta?

R. Est ea quæ aut non est super omnia, aut si sit super omnia, est in gradu valdè remisso, seu paucissimos habet gradus: hoc est, non est (ut ait Catechismus Romanus) acris, vehemens, & intensa: quæque ob id ab Augustino parva & invalida vocatur.

5. Q. Quodnam est objectum materiale Charitatis?

R. Triplex, Deus, nos ipsi, & Proximus: tria nimirùm illa objecta jubemur diligere.

6. Q. Quodnam est objectum formale Charitatis?

R. Est divina bonitas, vel in se sumpta, vel prout est nobis conveniens, *Ità tamen ut abstrahat ab illius possessione, & privatione*: per quæ quidem ultima verba differt à Spe; cùm hæc essentialiter supponat absentiam objecti quod per eam expectatur.

7. Q. Quodnam est subjectum Charitatis?

R. Sunt 1. justi omnes: nempè Charitas habitualis (ut superiùs dictum est) non differt à gratia sanctificante: 2. sunt impii, sed pœnitentes, hoc est, homines qui licèt jaceant in statu peccati mortalis, nec adhuc absolutione sacramentali donati sint, liberi sunt tamen ab affectu peccati mortalis.

8. Q. Actus Charitatis estne necessarius?

R. Impio necessarius est necessitate medii, ut justificationem consequatur, sivè in sacramento Baptismatis, si sit adultus (ut suo loco probabimus,) sive in sacramento pœnitentiæ. Omnibus verò sive justis, sive impiis, certis quibusdam temporibus necessarius est necessitate præcepti: non enim (ut advertit S.Thomas) habitus Charitatis, sed illius actus, præcipiuntur primo Decalogi mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

9. Q. Præceptum Charitatis in Deum estne speciale præceptum à cæteris omnibus distinctum?

R. Est speciale. Nam 1. ita definiit Innocentius XI. à quo, & posteà à Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coactò damnata fuit hæc propositio: *Præceptum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimplentionem satisfit.* 2. Mandatum illud, à Christo dicitur Matthæi 22. *Primum & maximum mandatum.* 3. In Lege, Deuteronomii nimirùm capite 6. Charitatis præceptum seorsim ab aliis omnibus mandatis traditum est.

10. Q. Quæ sunt in specie vitæ tempora, quibus tenemur actus Charitatis in Deum elicere?

R. Satis non est actum Charitatis semel in vita elicere: idque colligitur ex falsitate hujus propositionis ab Innocentio Papa XI. damnatæ: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* Satis quoque non est, ut eliciatur intrà aliquos annos: hinc

me-

meritò hanc aliam propositionem idem Innocentius Papa proscripsit: *Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquenniis, per se obligare præceptum Charitatis in Deum.* Tandem satis non est ut eliciatur in articulo mortis. Hinc rejicienda est hujusce propositionis ab Innocentio XI. proscriptæ doctrina: *Præceptum amoris Dei per se tantùm obligat in articulo mortis.* Hinc concludendum est præceptum de quo agitur, sæpiùs in vita obligare. Nempè Deuteronom. 6. Deus jubet ut semper & ubique præ oculis habeatur.

Dicendum est igitur obligare illud 1. cùm quis ad usum rationis pervenit: ita docet S. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. ad 3. Obligat. 2. in mortali periculo vitæ: tunc enim tutò quisque suæ saluti consulere debet. Obligat. 3. ut homo per annum diù non sit ad æstimationem prudentum, quin per actum amoris super omnia ad Deum sese convertat.

11. Q. Quis & quotuplex est ordo Charitatis?

R. Est in Charitate aliquis ordo juxtà illud Canticorum 2. *Ordinavit in me Charitatem.* Ille autem ordo, duplex est, *Dilectionis nimirùm & beneficii.* Primus positus est in actu quo objectum aliquod propter illius dignitatem & meritum, præ altero diligitur. Secundus, est actus per quem uni subvenitur præ alio. Peciturque is ordo, aut ex carnis, aut amicitiæ, aut societatis, aut alterius vinculi conjunctione cum persona amante, vel tandem ex objecti infirmitate, aut indigentia. Ita docet Augustinus in libro 1. de Doctrina Christiana cap. 27.

12. Q. Amor in Deum debetne esse summus?

R. Debet esse summus extensivè, seu appretiativè; quia Deus debet super omnia diligi: debet quoque esse major intensivè amore quo nos aut proximum diligimus: quia intensio, aut fervor amoris debet, quantùm hic patitur infirmitas nostra, respondere dignitati rei amatæ: nempè recta ratio præ-

scri-

scribit ut objectum, quod cæteris per appretiationem anteponimus, intentiùs, hoc est, majori cum fervore diligamus.

13. *Q.* Amor Deo debitus debetne esse universalis?

R. Debet: nihil enim aliud præter Deum, aut sine ordine ad ipsum, diligere debemus. Solo nimirùm Deo frui possumus, & creaturis omnibus uti: hoc est, soli Deo amore debemus ultimò inhærere: unde is quem creaturis debemus, est amor, non permanens in eis, sed ab ipsis ad Deum transiens. Ex eo verò principio concluditur teneri nos omnia opera nostra ad Dei gloriam ultimò, saltem virtualiter referre, juxtà illud Apostoli 1. cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in honorem Dei facite:* necnon & hoc aliud 1.cor.16. *Omnia vestra in charitate fiant.* Quæ quidem loca S. Augustinus & S. Thomas de stricto & rigoroso præcepto interpretantur.

14. *Q.* Charitas Deo debita debetne ex præcepto divino esse perfecta in hac vita?

R. Non est necesse necessitate præcepti ut sit hìc in terris *omni ex parte* perfecta: nimirùm propter concupiscentiam fieri non potest ut hìc perfectè Deum diligamus: hoc enim privilegium beatorum est, non viatorum.

Verùm licèt ex præcepto non teneamur Deum in hac vita perfectè diligere: tenemur tamen pro virili parte cum Dei auxilio ad amoris perfectionem conari: unde (ut advertit Concilium Tridentinum Sess.6. cap.10.) Ecclesia amoris incrementum enixè in suis orationibus postulat: *Hoc verò* (inquit) *justitiæ incrementum petit Sancta Ecclesia, cùm orat: Da nobis fidei, spei & charitatis augmentum.*

15. *Q.* Quid ex parte nostra exigit amor proximo debitus?

R. Exigit 1. ut illum non externo tantùm actu

sed

ſed etiam interno diligamus: actum enim internum importat vox *Diliges*, qua jubemur eum diligere. Exigit 2. ut peccanti, prudenter conferamus correptionis fraternæ remedium. Exigit 3. ut illi indigenti ſubveniamus per eleemoſynam, & alia charitatis officia.

CAPUT VII.

De virtutibus Cardinalibus.

Nota. Virtutes Cardinales ſunt eæ quæ inter Morales præcipuum tenent locum: ſunt autem quatuor, Prudentia, Juſtitia, Fortitudo & Temperantia.

§. I.

De Prudentia.

1. *Quæſt.* Quid eſt Prudentia?
R. Eſt virtus, *Per quam in quovis negotiorum genere cognoſcitur quid hic & nunc tamquàm honeſtum agendum ſit, aut quid fugiendum tanquàm turpe.*

2. *Q.* Quotuplex eſt Prudentia?
R. Duplex: Perſonalis, & Gubernatrix. Prior, ſolum bonum operantis; poſterior, bonum communitatis attendit.

Gubernatricis ſpecies, ſunt, *Oeconomica*, qua quis rectè familiam gerit; *Politica*, qua curatur, ut in republica leges obſerventur; *Legislatrix*, qua conduntur juſtæ leges; *Militaris*, qua rectè adminiſtratur militia.

3. *Q.* Quodnam eſt objectum materiale Prudentiæ?
R. Sunt actus humani ſingulares, tota enim cir-

ca ecs occupatur; ad eorum scilicet aut electionem, aut omissionem liberum arbitrium movet, & inclinat.

4. Q. Quodnam est objectum formale Prudentiæ?

R. Est verum singulare, non quidem speculativum, sed practicum, seu (quod idem est) conformitas actionis singularis cum veritate practica.

§. II.

De Justitia.

1. *Quæst.* Justitia prout est virtus moralis, quomodò definitur?

R. Definitur, *Constans & perpetua voluntas, jus suum cuique tribuendi ad æqualitatem.*

2. Q. Quomodo Justitia dividitur?

R. Dividitur in Commutativam, Distributivam, & Legalem.

3. Q. Quid est Justitia Commutativa?

R. Est ea per quam pars comparti quod suum est tribuit.

4. Q. Quid est Justitia Distributiva?

R. Est ea, quæ præmia, aùt bona communia civibus distribuit.

5. Q. Quid est Justitia Legalis?

R. Est ea per quam unaquæque pars se gerit, prout expedit totius bono.

6. Q. Quænam est proportio ad quam Justitia commutativa debet attendere?

R. Est proportio æqualitatis arithmeticæ: nimitùm efficit ut tantùm reddatur, quantùm debetur, nulla habita ratione dignitatis, aut meriti personarum.

7. Q. Quænam est proportio, ad quam Justitia Distributiva debet attendere?

R. Est proportio æqualitatis geometricæ: ita ut, qua-

qualis est proportio inter merita & dignitates eorum quibus fit distributio, talis etiam servetur in distributione bonorum.

8. Q. Quodnam est Objectum Justitiæ?

R. Sunt actiones quibus jus suum cuique tribuitur: nempè justitia actiones illas dirigit, præscribitque ut cum æquitate fiant.

9. Q. Quodnam est Subjectum Justitiæ?

R. Sunt personæ inter quas justitia potest habere locum.

10. Q. Quænam sunt in specie personæ, inter quas justitia potest habere locum?

R. Inter Deum & creaturam est imperfecta tantùm justitia: unde Patres docuerunt eum qui peccat, reum esse injustitiæ in Deum; Idem dicendum est de filio respectu patris, & de servo respectu domini: unde si iste, invito domino, fugiat, reus est in herum suum injustitiæ.

11. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad rigorosam, & strictè dictam justitiam?

R. Tres requiruntur. Nam 1. debet esse ad alterum: 2. debitum supponit: 3. Debet æqualitatem constituere.

12. Q. Quodnam est fundamentum justitiæ?

R. Est dominium: quod quidem definitur: *Facultas disponendi in proprium commodum de re aliqua tanquam sua ad omnem usum lege non prohibitum.*

13. Q. Quotuplex est dominium?

R. Multiplex. Aliud enim est dominium *proprietatis*, de quo mox dictum fuit; & aliud, dominium *jurisdictionis*, quod quidem definitur, *legitima potestas regendi subditos liberos*. Aliud est *Utile*, quod confert rei, non proprietatem, sed usum tantùm; aliud *Directum*, quod quidem importat aut solam rei proprietatem, si sit imperfectum; aut rei proprietatem & usum simul, si sit perfectum.

14. Q.

14. Q. Dominium quo fruitur homo de quibus est rebus?

R. Jure creationis homo innocens dominium habuit in res omnes sublunares, juxta illud Scripturæ, Geneseos 1. *Replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris*. Illud verò dominium post peccatum remansit quidem in humano genere, sed non in quolibet illius individuo.

15. Q. Religiones possuntne habere dominium rei alicujus?

R. Possunt, sed non privati religiosi: quidquid enim acquirit Monachus, acquirit monasterio.

16. Q. Clerici habentne dominium in reditus ecclesiasticos, ita ut non peccent *contrà justitiam*, cum eos dilapidant?

R. Non habent. Nam Canones definiunt 1. Res Ecclesiasticas *Dei* esse, non Beneficiatorum: ita Can. 28. inter Apostolicos, quem sibi fecit proprium Tridentina Synodus. Definiunt 2. res Ecclesiasticas esse commendatas, non proprias: *Ut Episcopus* (ait Can. 13. Concilii IV. Carth.) *rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur*. Definiunt 3. Titulares esse earum Oeconomos tantùm & dispensatores. 4. Eas res (teste Juliano Pomerio lib. 2. de vita contemplativa capite 9.) non aliud esse quàm patrimonia pauperum, vota fidelium, & pretia peccatorum. Definiunt 5. furti reos esse, qui reditus Ecclesiasticos, post acceptam honestam sustentationem, in alios usus, quam in usus pios impendunt: *Quidquid* (ait Bernardus in Epistola ad Fulconem) *præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altari retinet, tuum non est, rapina est, sacrilegium est*.

Nec obest Ecclesiasticorum redituum erectio in Beneficia, & in partes singulares. Nam pars sequitur naturam totius, illusque oneribus subjacet.

17. Q. Clerici quibus satis est patrimonii, possuntne

suntne licitè vesci reditibus Ecclesiasticis?

R. Ex Hieronymo qui refertur à Gratiano in Canone *Clericos*; Juliano Pomerio in libro de vita contemplativa; Augustino in Epistola ad Bonifacium; Adriano Papa VI. in Commentarium in librum 4. Sententiarum; Alexandro de Hales; Dionysio Carthusiano; Thomassino nostro; Sambovio Sorbonico Doctore, Casuum conscientiæ tom. 2. pag. 114. editionis Pariensis; & tandem ex Genetio Episcopo Vasionensi; Clericis, de quibus agitur, licitum non est vesci ex reditibus Ecclesiasticis; ita ut si eis utantur, teneantur ad restitutionem. Quæ in contrarium objici solent argumenta, intelligi semper debent ex suppositione quòd Clerici bonis Ecclesiasticis ad sui sustentationem honestam indigeant. Vide Concilium Aquisgranense, quod Juliani Pomerii non sensum tantùm, sed & verba, sibi propria fecit, redegitque in Canonem.

18. Q. Unde exorta est Dominiorum origo?

R. Statim post peccatum, jure gentium cœpit dominiorum origo: ac deinde jure civili & politico facta est in variis regionibus bonorum divisio.

19. Q. Quibus modis transferri potest dominium?

R. Transferri potest 1. per legitimum contractum: 2. per præscriptionem: 3. per jus hæreditarium.

20. Q. Dominium transferturne per contractum jure naturæ validum, sed cui desunt requisitæ à jure civili solemnitates?

R. Non transfertur: illi nimirùm contractus sunt irriti, etiam in foro conscientiæ: quia Potestatis est Civilis præscribere conditiones ad contractuum validitatem spectantes, & pro bono communi impedire, ne dominium, non servatis illis conditionibus, transferatur. Undè est illud Augustini (tractatu 6. in Joannem, circà finem) *Quisquis possidet quidquid possidet, nonne jure humano? Tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere; mea est illa villa?*

12. Q. Do-

21. Q. Dominium transferturne per legitimam præscriptionem?

R. Transfertur. Ita enim post antiquos Canones, definitum est in Concilio Lateranensi IV. cap. 41. Ita quoque docent S. Thomas quodlibet 12. art. 24. necnon Scotus in 4. Sent. dist. 15. q. 2.

22. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad legitimam præscriptionem?

R. Quinque requiruntur: 1. Ut res sit præscriptibilis: 2. ut sit rei continuata possessio: 3. ut ex parte possidentis sit bona fides: 4. ut adsit præsumptus titulus; unde latro præscribere non potest: 5. ut sit tempus lege definitum.

23. Q. Quomodo Contractus definitur?

R. Definitur: *Plurium ad idem placitum conventio liberè facta.*

24. Q. Quinam possunt contrahere?

R. Ii omnes quibus rerum & usus & proprietas conveniunt; servatis tamen servandis.

25. Q. Quænam est materia contractus?

R. Bona omnia, quorum contrahens habet & proprietatem & liberam administrationem.

26. Q. Contractus quomodo dividuntur?

R. In Innominatos, qui scilicet non habent speciale nomen, ut sunt *Do, ut des: Facio, ut facias*: & in Nominatos: quibus speciale nomen competit, ut sunt venditio & emptio.

Dividuntur iterum in Gratuitos, & Onerosos. Priores, ii sunt in quibus res aliqua datur nullo recipienti imposito onere: hujusmodi sunt Donatio, Commodatum, Precarium. Posteriores verò, in quibus pro dato aliquod onus imponitur recipienti.

Dividuntur tandem in contractus stricti juris & in contractus bonæ fidei. Primi, sunt ii in quibus judex, ad verba contrahentium adstringitur: Alii verò, in quibus judex potest ex æquo & bono nonnihil arbitrari, quod licèt à contrahentibus non fue-

fit expressum, subintellectum censetur.

26. Q. Dominium transferturne per ludum aleatum?

R. S. Thomas 2. 2. q. 32. art. 2. ad 7. docet transferri, in iis locis in quibus ludi de quibus agitur, non sunt legibus prohibiti: secùs verò ubi vetiti sunt.

27. Q. Restitutio estne actus justitiæ?

R. Est: quia eò spectat ut cuique jus suum tribuatur.

28. Q. Unde oritur Restitutionis obligatio?

R. Oritur ex quadruplici capite: ex acceptione nimirùm, ex cooperatione ad acceptionem; ex parte rei acceptæ, & tandem ex parte damni quod illatum est.

29. Q. Quot modis alienum accipi potest, cum obligatione restitutionis?

R. Tribus modis: 1. illicitè nimirum, invito rei Domino; ut fit per furtum & per rapinam; 2. illicitè quidem, sed Domino consentiente, ut fit in usurario contractu; 3. licitè & justè, ut fit, cùm accipitur vel sub falso titulo qui putabatur verus, vel ex suppositione alteriùs facti quod veritate minimè nititur.

30. Q. Quinam ratione cooperationis tenetur ad restitutionem?

R. Ii omnes qui injustæ & illicitæ acceptioni rei alienæ efficaciter cooperati sunt: modi verò quibus id fieri potest, sunt novem, hisce versibus contenti.

Jussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus

Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans.

31. Q. Quænam restitui debent ex parte rei acceptæ?

R. 1. Res ipsa, si extet. 2. rei pretium, si non extet in spe-

specie; 3. accepta per contractum qui licèt valeat habita ratione solius juris naturalis, legibus tamen civilibus irriti sunt & invalidi.

32. *Q.* Restitutio estne ad salutem necessaria?

R. Est, juxtà illud Augustini in Epist. 54. *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, saltem in animi præparatione, si restitutio propter necessitatem ejus qui reus est, sit impossibilis.

33. *Q.* Quænam sunt causæ quæ eximunt à restitutione?

R. 1. Rei ex bona fide possessæ consumptio: 2. rei justè & licitè acceptæ interitus qui sine habentis culpa accidit, ut in Commodato, & Deposito evidens est.

34. *Q.* Unde petitur ordo qui debet in restitutione servari?

R. Petitur aut ex parte debitorum, aut ex parte creditorum: uterque autem ille ordo aut jure naturali, aut positivis legibus definitus est.

§. III.

De Virtutibus Justitiæ annexis.

1. *Quæst.* Quænam sunt virtutes quæ Justitiæ annexæ sunt; quæque integrales Justitiæ partes appellantur?

R. Novem à sancto Thoma recensentur: Religio nimirùm, Pœnitentia, Pietas, Observantia, Gratitudo, Vindicta, Veritas, Amicitia & Liberalitas.

2. *Q.* Quid est Religio?

R. Est virtus quæ cultum Deo debitum præscribit: unde differt à Virtutibus Theologicis, quæ circà Deum immediatè versantur.

3. *Q.* Quinam sunt actus Religionis?

R. Sunt Devotio, seu prompta Deo cum aliquo fervore serviendi voluntas; Adoratio, Sacrificium, Oblatio, Juramentum, Sanctificatio Sabbati, Oratio, Votum.

De Oratione.

1.*Quæst.* Quomodò definitur Oratio? R. A sancto Thoma definitur. *Actus rationis practicæ, voluntatis desiderium explicantis, & ab alio aliquid postulantis.*

2. Q. Oratio estne singulis hominibus ratione utentibus necessaria?

R. Est: & quidem 1. jure naturali; quælibet enim creatura rationalis debet adorationem, & gratiarum actionem Supremo rerum omnium Domino. 2. jure positivo divino: *Oportet* (inquit Christus Lucæ 18.) *semper orare & numquam deficere.*

3. Q. Oratio quomodò dividitur?

R. In publicam & privatam; in mentalem & vocalem. Plures utriusque species recenset Apostolus primæ ad Timoth. 2. *Obsecro igitur primùm omnium fieri Obsecrationes, Orationes, Postulationes, Gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Nempè per *Obsecrationes* Augustinus intellexit *malorum* deprecationes; per *Orationes*, petitiones bonorum quæ nobis sunt necessaria. Theodoretus per *Postulationes*, intelligit interpellationes; hoc est, adversariorum accusationes. Tandem per *Gratiarum actiones* intelligitur pia & grata accepti à Deo beneficii memoria.

4. Q. Oratio publica vocalis quomodò dividitur?

R. Dividitur in orationem quæ *Dominica* dicitur, & in orationem quæ vulgò dicitur *Breviarium*, seu horæ Canonicæ; hoc est, oratio quæ certis quibusdam horis, ex canonum præscripto recitandæ sunt.

5. Q. Ad quod capita reducuntur petitiones septem, quæ continentur in oratione Dominica; hoc est, ea oratione cujus formam Christus ipse tradidit Apostolis?

R. Ad capita duo: scilicet ad ea quæ ad Dei glo- riam

riam promovendam, & ad ea quæ ad nos ipsos spectant.

6. *Q.* Quid p titur prima orationis Dominicæ petitione: *Sanctificetur nomen tuum?*

R. Oramus ut Dei nomen omnibus hominibus innotescat; ut omnes Deum fide, spe, & charitate colant: atque ità illud impleatur quod Malachias, cap. 1. aliquando futurum prædixit: *Ab ortu solis usq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus.*

7. *Q.* Quid altera petitione: *Adveniat regnum tuum*, postulamus?

R. Consecutionem æternæ beatitudinis quæ in perfecta Dei cognitione, & perfecto illius amore consistit. Ubi enim eam fuerimus adepti, Deus perfectè regnabit in nobis, destructa nimirum cupiditate, & superatis omnibus hostibus nostris.

8. *Q.* Quis est sensus tertiæ petitionis: *Fiat voluntas tua?*

R. Deum rogamus ut jugiter nobis auxilia conferat, quæ efficiant ut ejus voluntatem, quam *Signi* vocant; hoc est, illius mandata, fideliter observemus, & quibus præparatam nobis ab æterno gloriam promereamur: *Hæc est enim* (ait Apostolus secundæ ad Thessalon. 4.) *voluntas Dei, sanctificatio vestra.*

9. *Q.* Quid oramus quarta petitione: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?*

R. Precamur ut Deus ea suppeditet quæ ad vitam tum corpoream, tum spiritualem sustentandam necessaria sunt; cibum scilicet & vestitum, concionum subsidia, utilem Sacramentorum, ac præsertim Eucharistiæ perceptionem; quæ quidem omnia panis *quotidianus* vocantur, quòd iis quotidiè indigeamus, ac præcipuè Eucharistiæ fructu, quæ quotidianum est Christianæ Religionis sacrificium. Ità petitionem illam Cyprianus interpretatur.

10. *Q.* Quid oramus petitione quinta: *Dimitte*

nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?

R. Deum rogamus ut peccata quorum rei sumus condonet nobis: siquidem *Debitorum* nomine non aliud intelligi potest, quam peccata; cum Lucæ 11. eadem de qua agitur petitio his verbis exprimatur: *Et dimitte nobis peccata nostra*. Cui quidem petitioni, hæc additur sententia: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, qua non significatur Deum solitum esse nos imitari, sed ea docemur, illatæ nobis à fratribus injuriæ condonationem viam esse qua reatuum nostrorum veniam à Deo impetremus.

11. Q. Quid sextà petitione, *Ne nos inducas in tentationem*, postulamus?

R. Precamur (ajunt Hieronymus & Augustinus) non quidem ut non tentemur (plerumque scilicet tentatio perutilis est) sed ne tentatione superemur. Econtrà (testibus Tertulliano & Chrysostomo) petimus ut tentatio ne quidem nos aggrediatur.

Duplicem illum sextæ petitionis sensum sic authores nonnulli, conciliant, ut velint, peccatum non committendum peti tanquam finem, immunitatem verò à tentatione tanquam medium: scilicet tentatio neminem urget, quin eum alicui periculo criminis exponat.

12. Q. Quis est sensus septimæ petitionis: *Libera nos a malo?*

R. Rogamus (secundùm plures Patres Græcos) ne Diabolus inimicus noster nobis quidquam noceat: at secundùm Latinos Patres, postulamus ut Deus nos liberet ab hujus vitæ calamitatibus, quibus post primi parentis peccatum sumus obnoxii.

13. Q. Estne præter allatos Orationis Dominicæ sensus, aliquis alius, quem Patres tradiderint?

R. Est: scilicet Augustinus singulas (excepta tamen quinta) Orationis Dominicæ petitiones interpre-

pretatur de dono perseverantiæ, quod justi a Deo petunt in illa orationis formula quam Christus Apostolis præscripsit: *Cum* (inquit in libro de dono perseverantiæ cap. 2.) *ipsa Oratione, quæ Dominica nuncupatur, quia eadem Dominus docuit, quando oratur à Sanctis, nihil penè aliud, quàm perseverantia posci intelligatur*. Ejusdem libri cap. 5. hæc iterum habet idem sanctus Doctor, *Quinto orationis loco dicimus*: Dimitte nobis debita nostra; sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: *In qua sola petitione non invenitur posci perseverantia*.

14. *Q.* Quid sunt Horæ Canonicæ?

R. Sunt preces vocales, ex præscripto Canonum, corporis Ecclesiæ nomine recitandæ a personis quibusdam, quibus id officii ac oneris impositum est.

15. *Q.* Quæ personæ tenentur ad horas Canonicas?

R. Tenentur 1. constituti in aliquo ex sacris ordinibus: 2. Clerici beneficiati; nec Canones (ut advertit S. Antoninus) inter pingue & tenue beneficium distinguunt. 3. Religiosi professi in quibusdam religionibus, quæ Breviarii recitationem alumnis suis præscribunt. Responsum illud probari potest tum ex S. Thoma, Opusculo 65. cap. 1. tùm ex Leonis X. Constitutione quæ incipit: *Supremæ dispositionis*: tum ex Pii Papæ V. Bulla quæ incipit, *Ex proximo*: tum denique ex recepta ubique consuetudine, quæ vim legis habet.

16. *Q.* Suntne aliquæ causæ quæ eximant a recitatione Breviarii?

R. Suntne. Et quidem 1. morbus, quem ex medici judicio augerent aut attentio debita, aut ipsa vocum prolatio: 2. Oculorum privatio, saltem quoad partes quæ non sciuntur memoriter, quæque cum socio quem quis penes se habeat, recitari non possunt: 3. Officium charitatis, quod sine proximi

detrimento differri non poſſet.

17. *Q.* Quænam requiruntur ad debitam Breviarii recitationem?

R. Requiritur 1. ut illud numero officium recitetur, quod pro illa die præcipitur ab Eccleſia.

Requiritur 2. ut ii qui nulli Societati cui peculiare ſit Breviarium, addicti ſunt, recitent aut Romanum, aut Horas quæ recitantur in Diœceſi ex qua oriundi ſunt, aut in qua peregrinantes degunt: id enim innuit Auguſtinus Epiſt. 118. quæ eſt ad Januarium ubi aſſerit laudem mereri, qui honeſtis, & piis locorum conſuetudinibus ſeſe in praxi conformem exhibere conatur.

Requiritur 3. ut ſtatis & determinatis a jure horis, Breviarium perſolvatur: ſed hoc ita dictum velim 1. ut non peccet lethaliter, qui ante mediam noctem totum diei officium recitat: 2. ut ne quidem venialiter delinquat, qui propter honeſtam aliquam cauſam aliquandiù vel antevertit, vel protrahit Canonicum tempus: 3. ut quis peccet tantum cum (ut ait Bellarminus) multùm a præſcripto tempore per incuriam & negligentiam recedit.

Requiritur 4. pietas: quæ quidem duo dicit, Attentionem nimirùm ex parte intellectûs, & nonnullam in impio, ex parte cordis, contritionem. Neceſſitas attentionis colligitur ex ipſa orationis natùra, quæ, ex Auguſtino, non aliud eſt, quam pius mentis affectus in Deum directus. Alicujus, ſeu ſaltem inchoatæ contritionis neceſſitas in impio Canonicas horas recitante colligitur ex Scriptura: *Non eſt*, (inquit Eccleſiaſt. cap. 15.) *ſpecioſa laus in ore peccatoris*, ejus ſcilicet cui *nullo modo* peccatum diſplicet.

18. *Q.* Quid ſacri Canones ſtatuerunt de Canonicis aliiſque Clericis, qui in choro tenentur horas Canonicas recitare?

R. Ho-

R. Homines illi prohibiti sunt 1. ne secum invicem confabulentur: 2. ne litteras, aut alias scripturas legant: 2. ne cùm in communi canuntur Horæ, privatim suum recitent officium: 4. ne exeant è choro ante finem horarum. Ita Concilium Basileense Sess.4.

Jussi sunt prætereà 1. ut cum cæteris in choro canant: 2. ut per se, & non per substitutos sua obeant officia; ex quo concluditur ordinariè peccare eos, qui Horarum minorum, Primæ nimirùm, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, & Completorii recitationem vicaria tantùm opera in choro persolvunt; licèt extrà chorum privatim recitent: 4. ut distributiones restituant, cùm absfuerunt à choro, aut quando cum cæteris confabulati sunt. Vide Concilium Tridentinum Sess.24. de reform. cap.12.

De Voto.

1. *Quæst.* Votum quomodo definitur?

R. Definitur, *Promissio Deo facta de meliori bono*: hoc est de bono quod non est impeditivum majoris boni: hincque patet, votum non idem esse cum simplici proposito aliquid agendi aut omittẽdi.

2. Q. Quomodo votum dividitur?

R. Dividitur 1. in Absolutum & Conditionatum. Illud emittitur supposita aliqua conditione; illud verò independenter à quacumque conditione.

Dividitur 2. in Reale, Personale, & Mixtum. Prius, est illud quo res voventis Deo promittuntur. Alterum, quo persona, vel illius actio promittitur. Tertium, quo & persona, vel aliqua illius actio, & res illius promittuntur.

Dividitur 3. in Perpetuum, quod quidem fit absque ulla temporis limitatione; & in Temporale, quod emittitur tantùm ad tempus.

Dividitur 4. in Solemne, & Simplex. Illud, actualem

lem ad præscriptorum ab Ecclesia rituum & formarum normam, personæ voventis traditionem includit. Istud verò, independens est à prescriptis ab Ecclesia ritibus. Prioris generis tria sunt tantùm: emissa nimirùm in approbata religione vota Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ; alterius verò generis, alia quæcumque.

3. Q. Quænam est materia voti?

R. Non est 1. res illicita: 2. nec indifferens ad pietatem; sed est bonum possibile ac liberum.

4. Q. Quænam est forma quæ essentialis est voto?

R. Non est voluntas adimplendi quod promittitur; scilicet promissio, & illius executio à se invicem distiguntur: sed est promissio per quam de re aliqua facienda aut omittenda Deo se quis astringit. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 88. art.4.

5. Q. Quinam vovere possunt?

R. Omnes ii qui ratione fruuntur, & sui sunt juris quo ad rem quam vovent & promittunt.

6. Q. Quinam sunt votorum effectus?

R. Votum 1. ligat emittentem, juxtà illud Ecclesiast. 5. *Quodcumque voveris, redde*. 2. Efficit ut opus sit magis meritorium, quia efficit ut actus procedat non tantùm ex speciali virtute cujus est actus, sed etiam ex virtute Religionis. 3. Si sit solemne, irritum reddit subsequens matrimonium: non quidem (ut probabilior fert sententia) jure naturali, sed Ecclesiastico tantùm.

7. Q. Vota quot modis mutari possunt?

R. Mutantur 1. per irritationem: 2. per commutationem: 3. per dispensationem, quæ quidem fieri debet ex gravi causa. Dispensatio autem ad Prælatos tantùm spectat, quia est effectus jurisdictionis. Tria sunt tantùm in quibus (ex receptà ubique consuetudine) solus Pontifex Romanus dispensare potest: nempè votum perpetuæ castitatis,

vo-

votum dandi nomen approbatæ religioni: votum perigrinationis aut ad Apostolorum limina, aut ad S. Jacobum Compostellensem, aut ad loca sancta, quæ jam in Palæstina à Turcis occupantur.

De Juramento.

1. *Quæst.* Juramentum quomodo definitur?
R. Juramentum definitur, *invocatio Divini Nominis ad faciendam fidem.* Unde S. Thomas 2.2.q.89.art.4. docet quod *assumere Deum in testem, dicitur jurare.* Hinc etiam sic loquitur Augustinus in Sermone de perjurio? *Quid est jurare, nisi testis est Deus?*

2. *Q.* Cur Juramentum dicitur *invocatio?*
R. Ut doceatur differre Juramentum à citatione sacræ Scripturæ, ut aliquid probetur.

3. *Q.* Ad Juramentum, requiriturne ut *expressè* divinum Nomen invocetur?
R. Non requiritur, sed satis est ut in creaturis invocetur, ut patet tum ex capite 23. tum ex cap. 25. Matthæi.

4. *Q.* Juratne qui per Idolum quod putat esse Deum verum, jurat?
R. Jurat. Ita Augustinus in Epistola 47. n. edit. ad Publicolam. Unde concludit quòd Gentilis qui per Deos suos falsum jurat, sit perjurus.

5. *Q.* Ad Juramentum requiriturne ut proferantur quædam verba quibus exprimatur Divini Nominis invocatio?
R. Non requiritur, absolutè loquendo; nempè juramentum se habet sicut votum; quod quidem sola promissione facta Deo continetur, quamvis promissionem illam nulla verba, aut signa exprimant.

6. *Q.* Juramentum estne per se malum?
R. Malum non est, si ipsum debitæ conditiones

co-

comitentur. Nempè Deus ipse juravit: *Per memet-ipsum* (inquit Geneseos cap. 22.) *juravi dicit Dominus*. Juravit & Apostolus: *Testis autem mihi est Deus* (ait ad Romanos cap. 1.) *quòd sine intermissione memoriam vestri facio*. E contrà malum est, si debitis conditionibus destituatur..

Obj. 1. Christus Matthæi 5. absolutè prohibet Juramentum: *Ego autem dico vobis non jurare omninò*; ergo, &c.

R. Intelligendum est (verba sunt Augustini in libro de Mendacio, cap. 3.) *Illud quod dictum est*, OMNINO, *ad hoc positum, ut, quantùm in te est, non ames jusjurandum.*

Obj. 2. Christus vetat, ne ultrà *Est, Est, Non, Non*, aliquid addatur: *Quod amplius est* (inquit) *à malo est*.

Resp. Dist. ant. A malo est hominis cui juratur, conc. ant. A malo est jurantis, nego ant. *A malo est* (inquit Augustinus in Sermonem Christi in monte) *illius, cujus infirmitate jurare cogeris*: infirmitas enim est, quò promittenti non credat sine adhibito Juramento.

7. *Q.* Juramentum per creaturas, estne juramentum strictè & rigorosè dictum?

R. Est. Quia creaturæ invocantur in testes, quòd in eis eluceant nonnulla Dei attributa: Unde Christus Matthæi 5. vetat ne, ubi desunt conditiones requisitæ, juretur per cœlum, aut per terram, aut per caput alicujus.

8. *Q.* Quotuplex est Juramentum, seu quomodo Juramentum dividitur?

R. Dividitur 1. in Assertorium, quo nimirùm res aliqua præsens aut præterita affirmatur, aut negatur; & in Promissorium, quo confirmatur res futura quæ promittitur.

Dividitur 2. in Contestatorium, Execratorium, & Comminatorium. In primo, simplex est invocatio

tio divini Nominis; in altero inducitur creatura aliqua, in qua divinum judicium exerceatur; in tertio, confirmatur comminatio mali quod jurans alicui minatur.

Dividitur 3. in Absolutum & Conditionatum. In primo, nulla ne tacita quidem conditio reperitur: in altera verò aut exprimitur, aut subintelligitur à jure aliqua conditio; ut cum quis cum Juramento puellæ promisit matrimonium, subintelligitur enim juris conditio, si nempè illa puella in fornicationem non incidat.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ut Juramentum sit licitum: seu ut non sit peccatum?

R. Tres requiruntur: *Jurabis, vivit Dominus* (Jeremiæ 4.) *in Veritate, in Judicio, & in Justitia*: ita verò necessariæ sunt illæ conditiones, ut si vel una desit, Juramentum sit illicitum: *Si ista defuerint* (ait Hieronymus in caput 4. Jeremiæ) *nequaquam erit Juramentum, sed perjurium.*

10. Q. Quid intelligitur per *Veritatem*, quæ prima est Juramenti liciti conditio?

R. 1. Intelligitur in Juramento Assertorio conformitas rei assertæ aut negatæ cum ipsa assertione aut negatione. Peccat verò contra veritatem illam tùm is qui affirmat quod scit esse falsum; tùm is qui dubitat, an sit falsum; tùm etiam qui verum jurat, quod falsum putat ex errore; *Nisi tamen* (ait Catechismus Romanus) *quantum potuit, curam & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam atque exploratam haberet.*

R. 2. Per veritatem intelligitur in Juramento Promissorio, 1. conformitas promissionis cum intentione id agendi quod promittitur. Intelligitur quoque 2. executio ipsius rei promissæ, cùm tempus de quo conventum est, acciderit. Intelligitur 3. conformitas rei promissæ cum expectatione ejus cui juratur: unde S. Augustinus ait: *Perjuri non sunt*

qui

qui verbis non servatis, illud quod ab eis, cum juravent expectatum est, impleverunt: & perjuri sunt, qui etiam servatis verbis, expectatione eorum quibus juratum est, decipiunt. Vide propositiones hac in causa damnatas à Clero Gallicano ad Comitia generalia coacto anno 1700.

11. Q. Quid intelligitur per *Judicium*, quod requiritur, ut Juramentum sit licitum?

R. Intelligitur discretio, ita ut temerariò non juretur: ad eam autem discretionem requiritur 1. ut non juretur sine gravi necessitate: *Quantum ad me pertinet* (ait Augustinus, Sermo 30. de Verbis Apostoli) *juro, sed quantùm mihi videtur, magna necessitate compulsus.* Requiritur 2. ut accurata diligentia præcesserit in examine rei quæ promittitur: ita ut attenta fuerit tùm interna mentis dispositio ad id faciendum quod promittitur; tùm etiam potentia, seu facultas cùm tempus conventum advenerit promissum exequendi.

12. Q. Quid debet intelligi nomine *Justitiæ* in Juramento requisitæ?

R. Intelligi debet æquitas, seu bonitas moralis, rei quæ per juramentum affirmatur, negatur, aut promittitur: *Porrò* (ait Canon *inter cætera*, caus. 22. q. 4.) *Juramentum non ad hoc institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis.*

13. Q. Teneturne stare promissis qui rem licitam voluntariè cum Juramento promisit?

R. Tenetur; alioquin enim Deum redderet, quantùm in se est, testem falsitatis & mendacii: unde eib illud Script. Matt. c. 5. *Reddes Domino juramenta tua.*

14. Q. Ad quid obligant Juramenta Promissoria vi aut metu extorta?

R. Obligant ad sui executionem, si fuerint de re honesta & licita. Ita Alexander Papa III. capite, *Si verò* Extr. *de jurejurando.*

15. Q. Estne licitum in certis casibus Juramentum ab alio exigere. R. Li-

R. Licitum est: nempè certi sunt casus, in quibus id interest aut privatorum hominum, aut Reipublicæ: *Quamvis* (ait Augustinus in Epist. 47. n. edit. ad Publicolam) *dictum sit ne juremus, nusquam autem in Scripturis sanctis legi meminerim, ne ab alio jurationem accipiamus*.

16. Q. Estne licitum Juramentum exigere ab infideli qui per idola sua juraturus est?

R. Licitum est, ubi gravis urget necessitas: quia tunc non postulatur ut per sua idola juret, hoc enim ex se malum est, sed simpliciter ut juret; quod quidem potest, si velit, benè aut malè facere. Ita post Augustinum S. Thomas 2. 2. q. 89. articulo 4. ad 4.

1. Q. Licetne Juramentum ab eo exigere qui pejeraturus prævidetur?

R. Non licet; nullum enim emolumentum ex eo Juramento refert is qui illud exigit: unde Augustinus de verbis Apostolis Serm. 28. Jurationis in eo casu postulationem damnat. Ab ea tamen lege excipitur judex qui ad postulationem litigantis, Juramentum exigit: *Quia* (ait S. Thomas) *non videtur ille exigere, sed ille ad cujus instantiam exigit*. Conditiones tamen nonnullæ sunt, quas judex servare tenetur, ut licitè possit ad partis instantiam, ab alia Juramentum exigere.

18. Q. Juramentum potestne aliquando irritum fieri?

Potest à superiore, in iis tamen rebus ratione quarum, jurans est illi inferior.

19. Q. Juramentum potestne remitti aut relaxari?

R. Potest: ab eo nimirùm in cujus gratiam & favorem præstitum fuit. Ita S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 9.

20. Q. Ecclesia potestne remittere Juramentum quod in favorem tertii præstitum est?

R. Potest, si injustè exactum fuerit, ut videre est

in

in Gregorianis Decretalibus, titulo *De his quæ vi metusve causa fiunt*, & titulo, *De jurejurando*. E contrà, si justè fuerit exactum, non solet Ecclesia dispensare aut relaxare: æquum enim est ut concessæ ab Ecclesia relaxationes aut dispensationes non sint in detrimentum tertii.

21. *Q.* Ecclesia potestne in certis casibus dispensare ab observatione Juramenti?

R. Non potest permittere ut qui juravit, contrà suum juramentum agat. Sed potest efficere (teste S. Thoma 2. 2. q. 89. art. 9.) ut id quod sub Juramento cadebat, sub Juramento non cadat, quasi non existat ampliùs debita materia Juramenti.

22. *Q.* Quis inter Prælatos potest in Juramento dispensare?

R. Episcopi in iis omnibus dispensare possunt, quorum materia non est reservata Summo Pontifici; imò & in istis, si dubia sint.

De Sanctificatione Sabbati.

1. *Quæst.* Quam diem in hebdomada Judæi quondam Sanctificatione tenebantur.

R. Septimam, quæ quidem vocatur *Sabbatum*, eo quòd ea die Deus requieverit ab omni opere quod patrarat: nimirùm intrà sex dies completa fuit Universi creatio.

2. *Q.* Quam hebdomadæ diem Christiani tenentur Sanctificare?

R. Primam, quæ quondam apud Gentiles dicebatur *Dies Solis*; nunc verò Dominica dies, eo quòd ea ipsa die Christus à mortuis resurrexerit. Mutationis Sabbati in diem Dominicam Apostoli tamquàm Ecclesiæ Christianæ Pastores authores fuerunt: unde ubique gentium illa mutatio servata fuit à Christianis.

3. *Q.* Suntne aliquæ dies præter Dominicam, quas Chri-

Christiani sanctificare teneantur?

R. Sunt, nimirùm dies festi quos Ecclesia successu temporum instituit. Eadem enim hoc in capite, potestate fruitur, qua usi sunt Apostoli, cùm die septimæ substituerunt primam.

4. Q. Quis est sensus præcepti de Santificatione Sabbati?

R. Nonnulla vetat jure naturali, alia jure divino, alia Ecclesiastico: nonnulla etiam præcipit tùm interna, tùm etiam externa, ut ex responsis ad subsequentia quæsita patebit.

5. Q. Quænam sunt *in genere*, quæ jure naturali vetita censentur per præceptum de Sanctificatione Sabbati?

R. Jure naturali, prohibentur ea omnia quibus ità mens disponitur, ut de Deo cogitare non possit, & cor ità avertitur, ut debitum Deo cultum exhibere non valeat. Nempè festivis diebus jubemur id implere quod Christus præcipit in Evangelio Joan. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate*: ac proinde ab iis abstinere quæ adorationem illam impedire possunt.

6. Q. Quænam sunt *in specie*, quæ die Sabbati prohibentur?

R. Prohibetur 1. peccatum: quia maximè avertit à Dei cultu qui Deo die Sabbati debetur: *Ideo* (ait S. Thomas 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.) *magis contrà hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quàm qui aliud corporale opus licitum facit*.

Prohibentur 2. opera servilia: *Omne opus servile* (Levitici 23.) *non facietis in tempore illius diei*. Per opera autem servilia intelliguntur ea: *Quæ* (ait S. Thomas) *propriè pertinent ad servientes*; seu quæ domini à servis exigunt.

Prohibentur 3. opera omnia mœchanica, seu earum artium quæ ab iis quos vulgò artifices vocant, exerceri solent.

Prohibentur 4. venatio, clamosa præsertim, nundinarum celebratio, strepitus forensis, & nonnulla alia quæ legere est tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX.

7. *Q.* Quid *in genere*, faciendum injungitur præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Præcipitur *in genere*, ut debitus Deo cultus exhibeatur; est enim præceptum de quo agitur, quædam determinatio legis naturalis, qua creatura rationalis debet in Spiritu & veritate adorare eum, qui sui est & auctor & finis ultimus.

8. *Q.* Quid *in specie* faciendum injungit præceptum de Sabbati Sanctificatione?

R. Injungit 1. ut dies Sabbati piis operibus tota, loquendo moraliter, impendatur. 2. inter ea opera necessarium locum tenet pia auditio Missæ; hoc est, totius liturgiæ ad cujus normam Eucharistiæ Sacrificium offertur. Vide S. Thomam & alios authores qui argumentum istud fusè pertractarunt.

9. *Q.* Suntne aliquæ causæ quæ aliquando fideles eximant à præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Sunt: urgens nimirum necessitas, & dispensatio quæ legitimè & licitè obtenta fuerit.

De Beneficiis.

Nota. Cum ingressus in Beneficia, executio onerum quæ Beneficiatis imponuntur, & administratio proventuum qui ex Beneficiis oriuntur, ad virtutem Religionis pertineant: non abs re erit sub titulo *de Religione* tractare de Beneficiis.

1. *Quæst.* Beneficium quomodo definitur?

R. Definitur jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, ab Episcopo ordinatum, & Clerico concessum propter sacrum & Ecclesiasticum ministerium: unde habet regula juris; *Beneficium datur propter officium.*

2. Q. Be-

2. Q. Beneficia quomodo dividuntur?

R. Dividuntur 1. in Secularia, quæ non nisi Clericis secularibus dantur; & in Regularia ad quæ solis tantum Clericis regularibus aditus patet.

Dividuntur 2. in Simplicia quibus nimirùm non est annexa aliqua administratio, vel Clerus, vel populus; & in Duplicia, quibus aliquid horum annexum est.

Dividuntur 3. in Dignitates, Personatus, & Officia; Dignitatibus affixa est Ecclesiastica administratio cum jurisdictione suprà Clerum; hujusmodi sunt Episcopatus, Abbatiæ, Decanatus, Præpositurae, Archidiaconatus. Personatui inhæret suprà Clerum præeminentia, sed absque ulla jurisdictione, ut in Præcentore, Primicerio, & Sacrista primario. Officio demùm annexa est administratio, sed absque Præeminentia & absque jurisdictione. Hujusmodi sunt Canonicatus, Præbenda Theologalis & præbenda Præceptoria.

Dividuntur 4. in Titularia & Commendata: illa, conferuntur ad vitam, & cum plenitudine juris; Ista verò conferuntur solius administrationis, aut custodiæ causa.

3. Q. Quænam hominem reddunt inhabilem ad obtinenda Beneficia?

R. Multa sunt. 1. Excommunicatio sive sit occulta, sive sit publica, cap. *Pastoralis* Ext. *De Clerico excommunicato minist.* 2. Suspensio ab Ordine cujus functiones exigit Beneficium. cap. *Cùm dilectus* Ext. *de Consuetudine*. Irregularitas: cap. *Henricus*. Ext. *De Clericis pugnantibus in duello.* Si tamen sine peccato contracta fuerit inhabilitas locum non habet, nisi respectu Beneficii, cujus officia irregularitas ipsa respicit. 4. Defectus Tonsuræ Clericalis: cap. *Ex Litteris*. Ext. *De Transactionibus*. Defectus Cœlibatus in Ecclesia Latina: cap. *Sunt*. Imo & ipso jure per matrimonium vacant Bene-

neficia antè possessa. 6. Defectus natalium: unde extrà legitimum matrimonium natum, si non dispensetur, inhabilis est ad quæcumque Beneficia. 7. Defectus ætatis. Ætas autem ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis requisita, in Galliis est ætas XIV. annorùm qui jam sint completi; si tamen per Regaliam non obtinentur, tunc enim sufficit etas VII. annorum. Ubi servatur dispositio Concilii Tridentini, XIV. anni qui cœperint, ad quodcumque Beneficium requiruntur: sed in Galliis sufficiunt ad Beneficium simplex VIII. anni incœpti, & ad Canonicatum Ecclesiæ Collegiatæ, decennium completum. Defectus Ordinis ad Beneficium requisiti: satis est tamen ut intrà annum Clericus ad illum promoveri possit: annus autem ille in Galliis, numeratur a pacifica ejusdem Beneficii possessione. 9. Defectus qui oritur ex eo quòd Clericus non sit Regnicola: in Galliis enim inhabiles sunt ad quæcumque Beneficia qui vulgò dicuntur, *Aubanis*, id est, extrà regnum nati.

4. *Q.* Quænam sunt dotes requisitæ, ut quis licitè Beneficium obtinere possit?

R. Quatuor sunt. 1. Morum integritas, ità ut de Clerico dici possit, quòd (ait S. Thomas) Quodlib. 8. art. 6. *Sit bonus simpliciter*. Scientia quæ ad obeunda Beneficii munera requiritur. Quænam verò scientia pro variis Beneficiis requiratur, docet Tridentina Synodus. 3. voluntas non dimittendi Beneficium quod acquiritur. 4. Divina vocatio, quæ tùm morum probitate, tùm intentione Deo in Beneficio ut par est, deserviendi, tùm idoneitate se prodit.

5. *Q.* Quibus modis acquiruntur Beneficia?

R. Acquiruntur Electione, Præsentatione, Collatione, Gradibus, Devoluto, Indulto, Resignatione, vel Permutatione.

6. *Q.* Quænam requiruntur ad Canònicam Electionem?

R. Re-

R. Requiritur 1. ut omnes vocandi, secundùm usum receptum vocati fuerint. Requiritur 2. ut electio fiat per vota secreta: ita enim declarat Concilium Trident. Sess. 25. *de Regul.* cap. 6. Requiritur 3. ut electio sit omninò libera; ita ut nullus ex iis qui jus habent suffragii passivi, excludatur.

7. Q. Jus Patronatus, seu jus præsentandi ad Beneficia, quotuplex est?

R. Duplex: Ecclesiasticum nimirùm & Laicum: Differunt autem 1. quod sex menses Patrono Ecclesiastico ad præsentandum concessi sint; è contrà quatuor tantùm Patrono laico. 2. Laicus variare potest, non verò Ecclesiasticus. 3. quod Papa Ecclesiasticum, non autem laicum, saltem in Galliis, prævenire possit.

8. Q. Quis possit Beneficia conferre?

R. Summus Pontifex. Et quidem 1. jure præventionis nullum est quod conferre non possit. 2. ipse solus confert ea quæ vacant in Curia Romana, ubicumque sita sint: cap. *Licèt.* Ext. *de Præbendis.* 3. jure ordinario potest quoque Episcopus ea omnia conferre, quæ in sua Diœcesi vacaverint.

9. Q. Quid per jus Devoluti intelligitur?

R. Jus conferendi Beneficium, cui inter debitum tempus, quod est sex mensium, ordinarius collator non providit.

10. Q. Quid per indultum intelligitur?

R. Est jus quo ex concessione Romanæ Sedis, Rex collatoribus præcipit, ut certa quædam Beneficia proximè in sua Diœcesi vacatura Indultario conferant.

11. Q. Quid est Beneficii Resignatio?

R. Est dimissio Beneficii quod possidetur. Ea autem dimissio vel est *Simplex* vel est *in favorem* tertii. *Prima*, est ea per quam Clericus cedit Beneficio, nec aliquem Episcopus nominat, cui conferatur. *Altera*, est dimissio Beneficii ea lege, ut tertio confera-

tur: hanc solus Pontifex Romanus potest admittere, illam verò admittit & Episcopus.

12. *Q.* Quid intelligitur per Beneficiorum Permutationem?

R. Intelligitur permutatio unius Beneficii in aliud. Eam Episcopus, consentiente patrono laico; imò & Vicarius generalis qui speciale mandatum habet conferendi Beneficia, potest admittere. Si compermutanda Beneficia in diversis diœcesibus sita sint, utriusque Episcopi auctoritas interveniat necesse est.

13. *Q.* Electores, Patroni, & alii quibus jus competit præsentandi ad Beneficia, tenenturne præsentare, aut eligere non solùm *Dignos*, sed etiam *Digniores*?

R. 1. Si quæstio sit de Beneficiis,quibus incumbit animarum cura, certum est Patronos & alios teneri eligere & præsentare digniores: *Eosque* (ait Concilium Tridentinum, sess.24. de reform.cap.1.) *alienis peccatis communicantes*,MORTALITER *peccare, nisi quos* DIGNIORES, *& Ecclesiæ magis utiles judicaverint*, *&c.* 2. Si quæstio sit de Beneficiis quibus non incumbit animarum cura, idem planè dicendum est; tùm quia id exposcit justitia distributiva; tùm quia alioquin Ecclesia detrimentum pateretur, tùm denique ubi digni dignioribus præferuntur, locum habet vitium turpe acceptionis personarum.

14. *Q.* Estne licitum plura simul Beneficia possidere?

R. Non est licitum 1. si illa Beneficia sint incompatibilia. 2. Id quoque non licèt, quamvis non sint incompatibilia, cùm unum ad honestam ejus cui confertur, sustentationem sufficit: *Sancta Synodus* (ait Concilium Tridentinum sess. 24. de reformat. cap. 17.) *debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti Decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiamsi Cardina-*

palatus honore fulgeant, mandat observari, ut impo-sterùm UNUM TANTUM *Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur.*

§. III.

De Fortitudine.

1. *Quæst.* Quomodo Fortitudo definitur? R. Definitur, *Virtus coercitiva timoris, & audaciæ moderativa instantibus gravibus periculis.*

2. Q. Quodnam est objectum Fortitudinis? R. Objectum materiale sunt labores & pericula; formale verò est difficultas superandi pericula, & tolerandi labores.

3. Q. Quodnam est immediatum subjectum Fortitudinis? R. Est voluntas prout est appetitus sensitivus irascibilis: hoc est, prout tendit ab bonum arduum.

4. Q. Quinam sunt actus præcipui Fortitudinis? R. Duo sunt Perpessio, & Aggressio: nonnumquam enim necesse est ut vir fortis adeat pericula & incommoda sustineat quæ ex re ardua nascuntur.

5. Q. Elucetne major Fortitudo in Perpessione, quàm in Aggressione? R. Ex S. Thoma, elucet. Quia (ut ait idem S. Doctor) difficilius est stare immotus in periculis, quàm ipsamet adire pericula. Malum enim præsens magis movet, quàm futurum.

6. Q. Quot sunt virtutes annexæ Fortitudini? R. Quatuor sunt: Magnanimitas nimirùm, Magnificentia, Patientia, Perseverantia.

§. IV.

De Temperantia.

1. *Quæst.* Temperantia quomodo definitur? Definitur: *Virtus quæ moderatur usum*

usum rerum, quæ sensus ad oblectationem movent.

2. Q. Quodnam est objectum Temperantiæ?

R. Objectum materiale sunt omnes delectationes corporeæ, sed præsertim eæ quæ ex cibo, potu, & actibus venereis, in matrimonii usu percipiuntur. Objectum verò formale est earumdem delectationum usus honestus, seu rationi conveniens.

3. Q. Quænam sunt species Temperantiæ?

R. Quatuor sunt. Castitas, Pudicitia, Abstinentia, & Sobrietas. Nempè quatuor sunt objecta specie diversa, circà quæ Temperantia occupatur. Nam 1. moderatur actum conjugalem, & sic indiget Castitate: 2. Moderatur actiones quæ ad actum conjugalem ordinantur, ut sunt tactus & oscula: ad hoc autem indiget Pudicitia: 3. Moderatur quoque delectationes quæ ex cibo percipiuntur; ei autem usui subservit Abstinentia: 4. Moderatur delectationes quæ nascuntur ex potu: illi verò usui inservit Sobrietas.

4. Q. Quot sunt virtutes quæ annexæ sunt Temperantiæ?

R. Tres sunt tantùm, Mansuetudo nimirùm, Clementia, & Modestia: nempè tres illæ virtutes modum imitantur, quem Temperantia circà propriam materiam servat, sicut enim Temperantia comprimit passiones quæ sunt circa delectabilia: ità Mansuetudo, Clementia, & Modestia iis modum præscribunt, quæ sunt circà actiones externas.

5. Q. Quomodo virtutes quæ annexæ sunt Temperantiæ, præscribunt modùm iis quæ sunt circa actiones externas?

R. Mansuetudo sic iram coercet, ut non sinat eam exurgere, nisi cùm oportet, & sicut oportet, seu ea mensura & eo ordine quibus necesse fuerit ad finem aliquem honestum.

Clementia vindictam refrænat; ne scilicet exiliat extrà fines debitos: nonnihilque prætereà minuit

nuit ex pœna quæ reo alioquin deberetur.

Modestia modum statuit, quem quis servare debeat in humanis affectibus, & actibus externis; ejusmodi sunt corporis gestus, cultus, vestitus.

CAPUT VIII.

De Peccatis in Genere.

§. I.

De essentia, Objecto, & Causis peccati.

1. *Quæst.* PEccatum quomodo definitur?

℞. Definitur ab Augustino in libro 22. contrà Faustum c. 27. *Factum, dictum, vel concupitum contrà æternam Dei legem.*

Obj. 1. Peccatum originale nec est factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

℞. Dist. ant. Per propriam voluntatem, conc. ant. per alienam, Adami nimirùm voluntatem, nego ant. Ita Augustinus in lib. 1. Retract. cap. 13.

Obj. 2. Peccatum Omissionis nec est factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

℞. Dist. ant. Et ad illa reducitur, conc. ant. Scilicet, ex logicis, privationes reducuntur ad eorum genus, quorum sunt privationes: Et ad illa non reducitur, nego ant.

Obj. 3. Actus quidam, ut odium Dei; forent peccata, quamvis non esset lex æterna per quam prohiberentur: ergo essentiale non est peccato ut sit contra legem.

℞. Nego ant. Quia in ea suppositione, quæ est impossibilis, odium Dei non esset contrà regulam: sicut enim non potest esse linea curva, ex suppositione quod non detur rectitudo à qua declinare possit; ita nec esset peccatum, si nulla esset

lex

lex, nullaque regula à qua deflecteret.

2. Quodnam est objectum Peccati?

R. Materiale, est actus humanus in se sumptus: quia peccatum physicè sumptum non aliud est, quàm aliquis actus humanus & liber. Formale verò, est privatio rectitudinis debitæ: scilicet opponitur virtuti, quæ non in alio posita est, quàm in rectitudine quæ humano debetur actui.

3. Q. Quotuplicis sunt generis causæ peccati?

R. Duplicis. Nonnullæ enim sunt internæ, intellectus, voluntas, ignorantia, & concupiscentia: aliæ verò sunt externæ, Diabolus nimirùm & Mundus.

4. Q. Quomodo ignorantia est causa peccati?

R. Per modum removentis prohibens: removet enim cognitionem, quæ si adesset, non fieret (ut supponitur peccatum,) juxtà illud Apostoli 1. Cor. 2. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.*

5. Q. Quomodo concupiscentia est causa peccati?

R. Per modum moventis & excitantis ad amorem objecti illiciti. Juxtà illud Jacobi, cap. 1. *Unusquisque tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus.*

6. Q. Quomodo Mundus est causa peccati?

R. Moraliter: prava nimirùm doctrina, iniquis exemplis, potestatis ac authoritatis abusu. Ità Augustinus in libro 3. de Doctrina Christ. cap. 10.

7. Q. Qua ratione Diabolus est causa peccati?

R. Moraliter. Nam 1. nonnunquàm transfigurat sese in Angelum lucis, ut homines decipiat: 2. Illudit imaginationi, imprimendo species quibus exhibentur objecta quæ concupiscentiæ placent.

8. Q. Deus estne causa Peccati?

R. Non est: tùm quia non influit in peccati malitiam: cùm non in alio posita sit, quàm in privatione debitæ rectitudinis; tùm quia defectus operis non

ca-

cadit in causam indefectibilem, ut est Deus, sed tantùm in deficientem, ut patet in tibia curva.

Obj. 1. Deus non impedit peccatum, licèt illud impedire possit: ergo est illius causa, saltem moralis.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia ut quis sit causa moralis alicujus actus, satis non est ut illum non impediat, cùm possit impedire: sed prætereà requiritur ut illud impedire teneatur: at Deus non tenetur, quia exigit illius providentia, ut creatura rationalis quæ naturaliter est sui juris, sibi ipsi permittatur ad bonum, & malum.

Obj. 2. Deus concurrit ad quosdam actus physicos, odium Dei v.g. qui sunt essentialiter mali: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Qui sunt essentialiter mali sub aliquo respectu sub quo Deus ad illos non concurrit, concedo ant. sub quo concurrit, nego ant. Deus concurrit ad odium sui prout genericè sumitur, seu prout est actus humanus, non autem ad odium sui, prout specificè sumitur, hoc est, reduplicativè prout est odium *Dei*.

Obj. 3. Deus in Scripturis nonnumquam dicitur præcepisse actùs malos, ut cùm injunxit Semei ut Davidi malediceret, 2. Reg. c. 16. ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Præcepto impropriè sumpto, hoc est sumendo præceptum pro mera permissione, conc. ant. Præcepto propriè sumpto, hoc est sumendo præceptum pro imperio, nego ant.

§. II.

De Proprietatibus & Effectibus Peccatorum.

1. *Quæst.* Unde sumitur distinctio peccatorum?

R. Distinctio numerica, sumitur aut ex objecto materiali, circà quod peccatum versatur; aut ex morali interruptione quæ in pluribus ejusdem speciei

tiei actibus reperitur. E contrà specifica peccatorum distinctio petitur ex objectis specie diversis, circà quæ versantur: sic homicidium & furtum specie differunt. Sumitur etiam aliquandò ex fine operantis: inde qui furatur, ut adulterium committat, fur est simul & adulter: sumitur tandem nonnumquàm ex circumstantia quæ comitatur actum malum, ut patet in furto quod in loco sacro committitur: tunc enim qui furatur, & furti & sacrilegii reus est.

2. *Q.* Peccata suntne inter se connexa?

R. Non sunt: quia nonnumquam & specie & numero diversa sunt: imò & aliquandò contraria, ut prodigalitas & liberalitas.

Obj. 1. Virtutes sunt inter se connexæ: ergo & peccata.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia virtutes omnes ex S. Thoma, in uno tertio, charitate nimirùm, uniuntur: è contrà verò peccata, in aliquo tertio non uniuntur: nempè inordinatus creaturarum amor, in quo positum est peccatum, mentem ad diversa, & nonnumquam opposita distrahit.

Obj. 2. Jacobus in Epistolâ Canonica cap. 2. scribit, eum qui peccat in uno, fieri reum omnium, ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Quantùm ad maledictionem quam lex minatur, conc. ant. Quantùm ad reatum, nego ant. Ne quis incurrat in legis maledictionem, satis non est ut aliqua illius præcepta servet, sed requiritur ut observet omnia, juxta illud Apostoli ad Galatas cap. 3. *Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.* Vide aliam expositionem apud Augustinum in Epist. ad Hieronymum, veteris Ed. 29. novæ. 167.

3. *Q.* Peccata suntne inter se æqualia?

R. Non sunt. Nam 1. id expresè Scriptura testatur: *Qui me tradidit* (ait Christus ipse, Joan. c. 19.) *majus* pec-

peccatum habet. 2. Major est in quibusdam peccatis recessus à morum regula, quam in aliis: quia in nonnullis major est vel minor, seu intensior aut remissior inordinatus creaturarum amor, in quo malitia peccati consistit.

4. *Q.* Unde petitur inæqualitas peccatorum?

R. Inæqualitas essentialis sumitur ab objectis quæ specie differunt. Unde graviora sunt gravitate essentiali, quæ opponuntur virtutibus præstantioribus. Inæqualitas verò accidentalis petitur ex circumstantiis quæ intrà eandem speciem aut aggravant, aut minuunt operis malitiam. Sic furtum decem aureorum gravius est, quam furtum quinque tantùm.

5. *Q.* Quinam sunt peccatorum effectus?

R. Duo sunt, reatus culpæ, & reatus pœnæ. Prior, nihil est aliud, quàm macula quà anima peccans inficitur. Alter verò, est debitum seu obligatio ad pœnam.

6. *Q.* Pœna quæ debetur peccato, estne æterna?

R. Pœna quæ peccato mortali in altera vita debetur, est æterna: quia malitia illius est infinita; quippe quod sit offensa infinitæ personæ. Quæ verò debetur veniali, est finita; quia licet veniale sit contrà Deum, non est tamen ex effectu qui animæ dominetur: per *accidens tamen* peccatum veniale in hac vita non dimissum homini reprobo, æterna pœna in inferis punietur: quia in æternum stabit illius culpa.

§. III.

De Divisione Peccati.

1. *Quæst.* Quomodo peccatum dividitur?

R. Dividitur 1. in Originale & Personale: 2. Personale subdividitur in Actuale & habituale. 3. Actuale, aliud est mortale, quod uno actu perimit

mit animam, eò quod charitatem dominantem expellat: aliud verò veniale, quod animam quidem vulnerat, eò quod minuat charitatis fervorem, sed non perimit; quia charitatem dominantem, seu amorem Dei super omnia non expellit. 4. Peccata iterum dividuntur in peccata ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.

2. *Q.* Existitne peccatum Originale?

R. Existit. Nam 1. id asseritur in veteri Testamento Job. 14. *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram*. Idem asseritur quoque in Novo Testamento: *Sicut* (ait Apostolus ad Rom. 5.) *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. 3. Id Ecclesia definiit contra Pelagianos. 4. Idem demonstrant pœnæ quibus in hac vita cruciamur, ignorantia nimirum, concupiscentia, mors, aliæque calamitates quas inviti patimur: scilicet homo ad intuitivam Dei visionem creatus, non potest sub Deo justo esse miser, nisi mereatur.

3. *Q.* In quo posita est essentia peccati originalis?

R. Posita est in concupiscentiæ reatu. Ita enim docet S. Augustinus in lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 19. & 26. S. Thomas 1. 2. q. 82. art. 3. Ille autem reatus, est privatio justitiæ originalis: nec mirum, ex eo enim quod infantis anima propter finem supernaturalem, ut supponitur, creata careat originali justitia; sequitur ipsam esse immundam & iniquam, concupiscentiæ, hoc est, amori creaturarum servam & mancipium, eam esse extrà ordinem illum quem lex æterna, conservari jubet, perturbari vetat; hoc est, non esse eam per amorem immediatè sub Deo, & suprà creaturas omne.

4. *Q.* Quomodo peccatum originale per baptismi Sacramentum tollitur?

R. Non tollitur quidem materiale peccati Originalis;

nalis; hoc est, concupiscentia, sed tollitur formale, seu illius reatus: *Manet actu* (inquit Augustinus) *transit reatu*, scilicet per baptismum charitas infunditur animæ: ac proindè tollitur imperium & dominium concupiscentiæ.

5. Q. Per quid in homine transfunditur peccatum Originale?

R. Transfunditur per generationis libidinem; *Quod autem attinet ad peccati Originalis in omnes transitum* (inquit Augustinus in libro 5. contra Julianum cap. 13.) *quoniam per carnis concupiscentiam transit, transire in eam carnem non potuit, quam, non per illam, Virgo concepit.*

6. Q. Quinam ex hominibus contrahunt peccatum Originale?

R. Ex Apostolo ad Rom. 5. in omnes (unó excepto Christo) pertransit; quia omnes (uno eodem excepto Christo,) per libidinem generantur. Debuisset B. Virgo, propter eam rationem illud quoque contrahere, sed singulari Dei privilegio præservatam fuisse, ne actu contraheret, piè quidem, sed non catholica fide creditur. Vide Conc. Trident. sess. 5.

7. Q. Quæ sunt pœnæ quibus peccatum Originalo punitur in altera vita?

R. Castigatur 1. exclusione a regno cœlorum: 2. interiori dolore de amissa beatitudine. 3. Juxta S. Augustinum & plures de Schola Theologos, pœna sensus, seu æterno ignis cruciatu. Scilicet infantes sine baptismo mortui, erunt in extremo judicio, non à dextris, sed a sinistris Christi judicis; ac proindè ignis pœna damnabuntur: *Tunc* (ait Evangelium Matthæi 25.) *dicet & iis qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.... Et ibunt hi in supplicium æternum.* Hicque patet quam falsò nonnulli recentiores putaverint infantes sine baptismo mortuos, fruituros esse in altera vita, beatitudine

qua-

quadam naturali, quæ posita sit in immunitate; doloribus, & miseriis, & in quadam abstractiva; hoc est, per creaturas, Dei contemplatione.

8. *Q.* Peccatum mortale & veniale quomodo inter se differunt?

R. Mortale ex natura sua differt a veniali: quia peccatum mortale per se & ex natura sua pellit charitatem ex anima, cum importet dominantem creaturarum amorem: è contrà peccatum veniale non depellit ex anima charitatem, quia licèt sit amor inhærens creaturæ, non est tamen amor dominans, seu qui animæ affectibus dominetur.

Confirmatur ex Apostolo, qui primæ ad Corinthios 3. peccata venialia comparat cum stipula & fœno, quæ ædificii fundamento superimponuntur: ergo quemadmodum stipula & fœnum non destruunt fundamentum ædificii materialis: ità nec peccata venialia destruunt ædificii spiritualis fundamentum: quod quidem non aliud est, quàm charitas.

9. *Q.* Peccatum quod ex natura sua est mortale, potestne per accidens fieri veniale?

R. Potest: defectu nimirùm requisitæ deliberationis, aut ratione levitatis materiæ.

10. *Q.* Peccatum veniale potestne aliquando fieri mortale?

R. Potest per accidens. Et quidem ratione conscientiæ erroneæ; ratione gravis scandali quod parit; ratione contemptus formalis in legislatorem; ratione ordinationis seu relationis ad finem mortalem; & tandem ratione periculi, cum nimirum operantem exponit proximo periculo peccati mortalis, quod ipse operans prævidens, vitare noluerit: qui enim vult efficaciter proximam causam, velle censetur & effectum qui ex ea sequitur.

11. *Q.* Solum peccatum Veniale potestne esse in aliquo subjecto cum solo Originali?

R. Po-

℞. Potest. Scilicet adultus cui per baptismum peccatum Originale nondùm remissum est, potest in primo suæ rationis instanti actum ex se malum elicere sine sufficiente ad peccatum mortale rationis advertentia; potest quoque in aliqua levi materia delinquere.

Obj. 1. Quilibet adultus ex S. Thoma in primo rationis instanti tenetur sub pœna peccati lethalis, elicere actum amoris Dei super omnia: ergo, &c.

℞. Dist. ant. in primo morali rationis instanti, conc. ant. Physico, nego ant. Instans morale aliquam habet latitudinem; ac proindè adultus intrà eam latitudinem potest leviter mentiri, & consequenter venialiter tantùm peccare.

Obj. 2. Quilibet adultus in primo physico instanti suæ rationis, debet finem aliquem ultimum sibi constituere: ac proindè si peccet, peccabit lethaliter.

R. Dist. ant. Debet finem *ultimum secundùm quid* sibi constituere, conc. ant. Finem *simpliciter ultimum*, nego ant. Hoc est, adultus in eo instanti necessariò quidem sibi constituit finem operis quod agit, non autem finem totius vitæ, ac proindè nec finem qui illius voluntati prædominetur.

12. *Q.* Danturne ignorantiæ peccata?

℞. Fide certum est dari: juxtà illud Prophetæ Regii, Ps. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*: unde Levitici 5. præscribitur ritus sacrificii pro peccatis ignorantiæ Deo offerendi.

Obj. Nihil est actu volitum, nisi sit cognitum: ergo, &c.

℞. Dist. ant. Nihil est volitum, nisi sit cognitum, aut cognosci potuerit, conc. ant. nisi sit actu cognitum, nego ant. Hincque sequitur peccantem ex ignorantia velle consequenter & indirectè malitiam quæ resultat ex facto quod operatur: sequitur iterùm peccata ignorantiæ esse voluntatis voluntate *facti*, licèt non sint voluntaria; saltem di-

rectè, voluntate *peccati*.

13. Q. Ignorantia simpliciter invincibilis excusatne à peccato?

R. Excusat: quia actus qui sequitur ex ignorantia simpliciter invincibili, se habet sicut motus concupiscentiæ, qui quidem si simpliciter & absolutè superari non possent, non forent peccata: unde meritò ab Alexandro Papa VIII. damnata est hæc propositio: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*.

14. Q. Danturne peccata infirmitatis?

R. Dantur: quia peccare possumus aut ex passione quam non excitaverimus, aut ex negligentia quam statim, propter humanæ naturæ vires infirmas, non depulerimus.

15. Q. Danturne quædam malitiæ peccata?

R. Dantur: quia dantur peccata quæ de industria fiunt, quæque oriuntur ex eo quòd corrupta voluntas passionem de industria ad peccandum excitaverit.

16. Q. Peccata malitiæ suntne irremissibilia?

R. Simpliciter & absolutè non sunt: quia nullum est peccatum cujus hominem adjutum Dei gratia pœnitere non possit.

Obj. Peccata quæ dicuntur peccata in Spiritum sanctum, nec in hoc seculo (ut habetur Luc. 12.) nec in futuro remittentur. Præterea primæ Joannis 5. est peccatum ad mortem, pro cujus remissione vetamur orare: atqui peccata in Spiritum sanctum, & peccatum ad mortem, non alia sunt quàm quæ vulgò malitiæ peccata vocantur: ergo, &c.

Resp. Peccata in Spiritum sanctum sunt ea per quæ quis Diabolo tribuit opera quæ manifestè Dei sunt solius; dicuntur verò irremissibilia, moraliter loquendo, eò quòd eorum hominem perrarò & ferè numquam pœniteat; cùm enim apertam inferant

Spiri-

Spiritui sancto contumeliam, excludunt medium seu Dei auxilium per quod remissio impetrari valeat. Peccatum ad mortem est, ex Augustino, impœnitentia finalis: unde mirum non est quòd pro illius dimissione orare non liceat.

16. *Q.* Quid sunt peccatum Commissionis, & Omissionis?

R. Peccatum Commissionis est actus quo præceptum negativum infringitur: Omissionis verò, est privatio actus qui Præcepto affirmativo præscribitur.

17. *Q.* Quid est peccatum Philosophicum, & quid Theologicum?

R. Theologi qui duplicem illam peccati speciem commenti sunt, docent, peccatum Philosophicum esse illud quod est contrà solam rationem: Theologicum verò quod est contrà Dei legem. Volunt, istud dissolvere quidem Dei cum creatura amicitiam, non autem illud, hincque concludunt, illud non esse æterna pœna dignum, sed tantùm istud.

18. *Q.* Daturne peccatum Philosophicum quod simul non sit Theologicum?

R. Non datur: scilicet omne peccatum, cùm sit contrà rectam rationem, est etiam contrà æternam Dei legem: ratio enim est æternæ legis participatio per inspirationem luminis & amoris. Præthereà conversionem inordinatam ad creaturam necessariò consequitur aversio à Deo in qua posita est formalis malitia cujuslibet peccati.

CAPUT IX.

De Peccatis in specie.

Nota: Non hìc dicemus de singulis peccatorum speciebus, sed tantùm de Capitalibus, & posteà de Simonia & Usura.

§. I.

De Peccatis Capitalibus:

1. *Quæst.* Suntne quædam peccata Capitalia?
R. Sunt: quia sunt quædam quæ cæterorum sunt veluti fontes & principia.

2. Q. Quot sunt peccata Capitalia?
R. Vulgo septem recensentur: Superbia scilicet, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

3. Q. Quid est Superbia?
R. Est amor inordinatus propriæ excellentiæ; sicque, hoc est, ratione objecti (propriæ nimirùm excellentiæ cujus est appetitus inordinatus) est speciale peccatum à cæteris distinctum.

4. Q. Quot sunt Superbiæ species?
R. Quatuor. *Prima*, cùm aliquis de bonis, cujuscumque sint generis gloriatur, ac si ea non à Deo, sed à se ipso haberet. *Altera*, cum aliquis putat, bona quibus donatus est, fuisse propriis suis meritis debita, vel ita se gerit, ac si reverà crederet meritis fuisse repensa. *Tertia*, cùm aliquis bona quæ verè non habet, arrogat sibi, sive in sua, sive in aliorum opinione. *Quarta*, cùm aliquis, despectis aliis hominibus, videri vult cæteris in aliquo singulariter præeminere.

5. Q. Quid est Avaritia?
R. Est immoderatus amor divitiarum. Ille autem amor licèt non sit contrà justitiam, est ex genere suo peccatum mortale, si multùm excedat.

6. Q. Quid est Luxuria?
R. Est peccatum quo venerea voluptas suprà modum & contra legem naturalem & divinam percipitur, aut appetitur. Hujus verò peccati septem sunt species: scilicet fornicatio simplex, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, & vitium contrà naturam.

7. Q.

7. Q. Quid est Invidia?

R. Vulgò definitur, Tristitia de bonis alterius, quatenus illis propriam nostram gloriam, aut excellentiam imminui conspicimus.

8. Q. Ira quomodo definitur?

R. Definitur Ultionis libido, sive, Immoderatus animi motus quo quis injustam, & indebitam ultionem sumit, vel expetit ab eo, à quo vel reipsà læsus est, vel se læsum putat.

9. Q. Quid est Acedia?

R. Est tristitia de bono spirituali, in quantùm est bonum divinum; non quocumque quidem, sed de eo quod nobis à Deo præcipitur; ita ut aut fugiamus illud bonum, aut ægrè feramus quòd nobis à Deo sit imperatum: *Quando* (inquit S. Thomas 2. 2. q. 24. art. 3.) *tristatur* (quis) *in his quæ ei imminent facienda propter Deum.*

§. II.

De Simonia.

1. *Quæst.* Quid est Simonia?

R. Definitur à S. Thoma: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi spiritualia, aut spiritualibus annexa.*

2. Q. Simonia quomodo dividitur?

R. Dividitur in Mentalem, Conventionalem, & Realem. *Prima*, vel ad rei pretio æstimabilis elargitionem non procedit; vel procedit quidem, sed sine pacto expresso quòd præcesserit. *Altera*, ea est in qua pactum exteriùs quidem expressum est, sed vel nihil reale datum fuit, vel datum est ab una tantùm parte, sicut beneficium cujus promissum pretium non fuit persolutum. *Tertia* denique est ea, in qua hæc tria concurrunt; Pactio, Solutio pretii, & Receptio rei quæ objectum sit Simoniæ.

3. Q. Quotuplex est Simoniæ pretium?

R. Triplex: scilicet munus à manu, munus à lingua, munus ab obsequio.

4. Q. Quodnam est objectum Simoniæ?

R. Sunt res omnes spirituales, aut spiritualibus annexæ.

5. Q. Quænam sunt Simoniacorum pœnæ?

R. Tres sunt: 1. Privatio rei spiritualis per Simoniam acquisitæ: 2. Restitutio pretii quod acceptum est: 3. Censuræ: & quidem excommunicatio latæ sententiæ, si Simoniacus sit homo laicus; suspensio verò ab ordinum exercitio, si sit Clericus: at duplex hæc ultima pœna locum habet tantùm in Simonia ex utraque parte reali; hoc est, cùm tradita fuit res spiritualis, & persolutum fuit conventum illius pretium.

6. Q. Quid est Simonia Confidentialis?

R. Est conventio, sive tacita, sive verbis apertis expressa, ut qui Beneficium recipit illud ipsum in aliam certam personam conferat, aut beneficii fructus ab alio percipi sinat. Qui hujus speciei Simoniæ fit reus, incidit, ex Bulla Pii Papæ V. quæ incipit *Intolerabilis*, in excommunicationem latæ sententiæ: ac præstereà jus amittit ad Beneficia quæ etiam ante Confidentiam habuerat; fitque inhabilis ad alia inposterùm obtinenda, nisi cum ipso specialiter fuerit dispensatum.

§. III.

De Usura.

1. *Quæst.* Quid est Usura?

R. *Est lucrum ex Mutuo speratum, aut exactum.*

2. Q. Quid intelligitur *Lucri* nomine quod in Usuræ definitione reperitur?

R. Intelligitur id omne, quod est pretio æstimabile; hoc est, munus à manu, à lingua, ab obsequio.

3. Q.

3. Q. Cur in Usuræ definitione fit mentio Mutui?

R. Ideò fit illius mentio, quod Usura non in alio contractu reperiatur, quam in mutuo: nimirùm si quæ fit in venditione & emptione, id contingit quod in illis contractibus tacitum & implicitum mutuum contineatur. Mutuum verò definitur, Contractus quo rei alicujus quæ usu consumitur, dominium transfertur ea lege, ut non eadem numero, sed eadem specie reddatur.

4. Q. Cur Usura dicitur lucrum ex mutuo acceptum, *aut speratum*?

R. Quòd usura non re tantùm committatur, sed etiam sola mente, cum nempè lucrum, etiam absque pacto, præcipuè intenditur à mutuante.

5. Q. Quomodo modo Usura dividitur?

R. Dividitur in Mentalem & Realem. Prior, fit sine extrinseco pacto, sed sola mente. Altera fit cum pacto externo de aliquo ultrà sortem lucro.

6. Q. Usura quo jure prohibetur?

R. Naturali, Divino, & Humano. Et quidem 1. Naturali: quia naturalis ratio vetat ne quis bis rem tandem repetat. ut reperitur in Usura: scilicet res ipsa quæ mutuo data fuit repetitur à mutuante & prætereà aliquid propter illius usum: qui quidem in rebus quæ sunt materia mutui non aliud est, quam ipsa earum substantia, ut patet in pecunia, oleo, frumento, aliisque rebus usu consumptibilibus. 2. Jure divino: hæc enim habentur Ezechielis cap. 18. *Vir, si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam.... ad Usuram non commodaverit, & amplius non acceperit*. Si quæ autem usuræ Judæis permissæ sunt in alienos, id toleratum fuit ad duritiam cordis Judæorum, qui alioquin fratres suos usuris oppressissent. 3. Jure Humano; ut videre est tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX. tum in politicis legibus, Francicis præsertim, aliisque quampluribus.

6. Q. Suntne aliqui tituli quorum vi mutuans possit aliquid ultrà sortem exigere?

R. Sunt duo tantùm scilicet damnum emergens, & lucrum cessans.

7. Q. Quid est damnum emergens?

R. Est damnum reale quod quis patitur ex eo præcisè, quod pecuniam, aut res alias proximo mutuaverit.

8. Q. Quid est lucrum cessans?

R. Est omissio lucri quod quis ex pecunia quam mutuavit, patitur: sicut mercator qui cùm non habeat alias pecunias, mutuat eam quam verè ac sincerè statuerat impendere ad emendas merces ex quibus lucrum comparasset.

9. Q. Licetne pecuniam aut res alias recipere sub Usuræ onere?

R. Licet ei qui est in necessitate gravi constitutus: tunc enim usuram promittens, redimit iniquam ex parte mutuantis vexationem. Non licet verò extrà gravis necessitatis casum: quia tunc mutuanti daret peccandi occasionem, quam lex naturalis, ratione charitatis quæ proximo debetur, prohibet dari.

10. Q. Usuræ suntne restituendæ?

R. Restituendæ sunt 1. cum quis iis factus est ditior: 2. cum quis (ut ait S. Thomas), eas bona fide non consumpsit.

11. Q. Quibus hominibus Usuræ restitui debent?

R. Iis ipsis, a quibus acceptæ sunt, aut eorum hæredibus, si reperiri possint: si verò non possint reperiri, erogandæ sunt aut pauperibus, aut Ecclesiæ, aut dispensari debent in pium aliquem usum, qui coram Deo prosit iis à quibus solutæ fuerunt.

PARS

PARS QUARTA.

De Deo Authore Sacramentorum.

Nota. Hujus partis compendii nostri octo erunt Capita, in quibus dicemus tum de Sacramentis in genere, tum de singulis in specie; quibus & adjungemus nonnulla de censuris & irregularitatibus.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

Nota. Hujusce Capitis plures erunt paragraphi, quibus continebuntur omnia, quæ ad Sacramenti Nomen, Essentiam, Partes, Authorem, Ministrum, Subjectum, Effectus & Proprietates pertinent.

§. I.

De Nomine, Essentia, & Existentia Sacramenti.

1. *Quæst.* Quid apud Authores prophanos significat Sacramenti nomen?

R. Significat 1. id omne quod habet aliquam cum re sacra relationem; sic litigantium pignus dicitur sacramentum, eò quòd donec jus diceretur litigantibus, in loco sacro deponeretur. Significat, juramentum, quod per rem sacram, Supremi nimirùm Entis, aut ejus quod putabatur Supremum Ens, fieret.

2. *Q.* Quid in Scripturis significat Sacramenti nomen?

R. Su-

R. Sumitur 1. pro signo rei arcanæ, licèt impia sit ac nefaria: *Sacramentum mulieris*, Apocal. 17. *&c.* Sumitur 2. pro signo rei arcanæ, sed quæ sacra sit, ac sublimis: *Magnum est* (ait Apostolus 1. ad Timot. 3. de Incarnatione loquens) *pietatis Sacramentum*. Sumitur 3. pro figura rei alicujus quæ magnum est mysterium *Sacramentum hoc* (ait Apostolus ad Ephesios 5. de Matrimonio loquens) *magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia*.

3. Q. Sacramenti nomen quid apud Patres & Theologos significat?

R. Dicit signum rei sacræ, non cujuscumque; sed quæ homines sanctificet: *Signa* (ait Augustinus Epist. 5. ad Marcellinum) *cum ad res divinas pertinent, sacramenta appellantur*.

4. Q. Quid est sacramentum in genere sumptum hoc est, prout commune est sacramentis Novæ & Antiquæ legis?

R. *Est signum rei sacræ homines sanctificantis*, exteriùs quidem in Lege Mosaica, & interiùs in Evangelica. In ea definitione; *Signum* tenet locum generis, & voces istæ *rei sacræ homines sanctificantis*, differentiæ locum tenent: per eas nimirum Sacramentum differt a plerisque figuris quæ licèt in Scripturis contineantur, non sunt tamen institutæ ad conferendam hominibus aut legalem, aut internam sanctitatem.

5. Q. Quomodo definitur Sacramentum in specie sumptum: hoc est, prout est Sacramentum novæ legis?

R. Definitur *Ritus externus qui ex Christi institutione est signum & causa gratiæ sanctificantis*. Et in hoc sacramenta nostra differunt a sacramentis veteris legis: erant enim signa tantùm, non autem causa gratiæ per quam homines sanctificantur: unde cum illa essent egena & vacua elementa; ista è contra sunt efficacia, hoc est productiva eius quod significant.

6. Q.

6. *Q.* Extiteruntne quædem Sacramenta in statu naturæ innocentis?

R. Non extiterunt. 1. Nec Scriptura, nec Traditio aliquorum meminerunt. 2. Par non fuit ut homo innocens rebus sensibilibus subjiceretur, ut aut veritatem disceret, aut sanctitatem consequeretur.

Obj. Adamus ante lapsum cognovit suo cum Eva matrimonio significari unionem Verbi cum humana natura: ergo matrimonium etiam in statu naturæ innocentis fuit Sacramentum.

R. Negoant. Ratio est, quia Adamus innocens non cognovit se peccaturum esse, ac proinde nec futuram Verbi incarnationem: si enim (ut suo loco probavimus) Adamus non peccasset, Verbum non fuisset incarnatum.

7. *Q.* Extiteruntne Sacramenta in Mosaica lege?

R. Extiterunt plura, ut patet in variis purificationibus quas lex Judæis præscripsit: in esu Agni Paschalis, aliisque permultis ritibus, qui significabant internam sanctitatem per Novæ legis Sacramenta comparandam.

8. *Q.* Existuntne Sacramenta in Evangelica lege?

R. Existunt: scilicet in Nova lege plura sunt signa, non speculativa tantùm, sed & practica rei sacræ homines sanctificantis; hoc est (ut suo loco dicetur) verè sanctitatis operativa.

9. *Q.* Quot sunt Novæ legis Sacramenta?

R. Nec plura nec pauciora quam septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Nempè eos tantum septem ritus Christus instituit ad conferendam hominibus internam sanctitatem.

Obj. 1. Ablutio pedum est verum Novæ legis Sacramentum: habet enim omnia quæ ad sacramentum requiruntur: nimirùm 1. est signum sensibile: 2. præcepta est & instituta a Christo: *Vos debetis*, (ait Joannis capite 15.) *alter alterius lavare pedes*: 3. est

est productiva gratiæ: *Si non lavero te* (ait Christus, Petrum alloquens) *non habetis partem mecum.*

R. Nego 1. externam ablutionem pedum à Christo fuisse præceptam: unde illius usus perpetuò in Ecclesiis non obtinuit; sed præceptum fuit quod eo ritu Christus nos docere voluit, charitas nimirùm & humilitas. 2. Nego his verbis, *si non lavero te*, contineri gratiæ promissionem; continent solùm minas privationis gratiæ in pœnam inobedientiæ, cujus Petrus se reum constituisset, nisi paruisset Domino pedes illius abluere volenti.

Obj. 2. Bernardus in Serm. 1. de Cœna Domini, ablutionem pedum vocat *Sacramentum remissionis quotidianorum peccatorum*: ergo, &c.

R. Dist.ant. Sacramentum latè sumptum; hoc est, acceptum pro quolibet ritu, sive producat gratiam, sive eam non producat, conc. ant. Sacramentum strictè sumptum, hoc est, quod gratiam significet & conferat, nego ant.

Obj. 3. In Ordine sunt septem Sacramenta; singuli nimirùm ordines sunt; ex pluribus saltem Theologis, vera & propriè dicta Sacramenta, quæ à se invicem realiter distinguuntur: ergo in Nova lege sunt plusquam septem Sacramenta.

R. Dato antecedente, dist. conseq. Ergo in Nova lege sunt plusquam septem Sacramenta, incompletè sumpta, conc. conseq. completè sumpta, nego conseq. Nempè septem ordines sunt partes Sacramenti Ordinis, quod quidem est veluti quoddam totum ex septem partibus coalescens: *Tota* (ait sanctus Thomas 3.p.q.37.art.1.ad 2.) *plenitudo Sacramenti est in uno Ordine, scilicet Sacerdotio; sed in aliis est quædam participatio Ordinis; & ideò omnes Ordines sunt unum Sacramentum.*

10. Q. Cur Christus septem tantùm in Nova lege Sacramenta instituit?

R. Quod

R. Quod ſeptem ſufficiant, ut ſpirituali perfectioni conſulatur. Scilicet homo per Baptiſmum naſcitur; per Confirmationem creſcit; nutritur per Euchariſtiam; lethales illius morbi per Pœnitentiam depelluntur; Extrema-Unctio morbi reliquias curat & ſanat; per Ordinem habet miniſtros à quibus paſcatur & gubernetur; per Matrimonium tandem vir & mulier legitimè conjuncti, carnales filios generant, qui aliquando in Eccleſia regenerandi ſunt.

§. II.

De partibus ex quibus conſtant Sacramenta Novæ Legis.

1. *Quæſt.* Quot partibus conſtant Sacramenta Novæ Legis?

R. Duabus conſtant, quarum una dicitur *Materia*, altera verò dicitur *Forma*. Prior, eſt res ipſa ſenſibilis ex qua conſtat Sacramentum, ut aqua in Baptiſmo: dicitur autem *Materia*, quod per ſe ſit indifferens ad producendum effectum Sacramenti: altera, nihil aliud eſt, quàm verbum à miniſtro prolatum; quod quidem ideò dicitur *Forma* quòd materiam, ſeu rem ſenſibilem determinet ad producendam gratiam in homine qui recipit Sacramentum.

2. *Q.* Reperiunturne materia & forma in ſingulis Sacramentis Novæ legis?

R. Reperiuntur. Nempè unumquodque Sacramentum conſtat rebus & verbis: *Sacramenta* (inquit Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia: verbis tanquam forma &c.* Hinc eſt illud Auguſtini Tractatu 80. in Joannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Obj. 1. Nulla res ſive in Sacramento Pœnitentiæ, ſive in Sacramento Matrimonii eſt res ſenſibilis: ergo in eis nulla quoque eſt materia.

Reſp.

Resp. Nego ant. In pœnitentia nimirùm reperitur contritio signo aliquo demonstrata, & in Matrimonio, consensus nutu, vel verbis expressus.

Obj.2. Nulla reddi potest ratio cur Christus voluerit Sacramenta Novæ legis constare materia & forma: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Scilicet conveniens fuit 1. ut homo qui ex corpore constat & anima, per res sensibiles ad spiritualium cognitionem deduceretur. 2. Par fuit ut is qui sperabat se Deo in cognitione boni & mali fore æqualem: *Eritis sicut dii scientes bonum & malum*, Genes. c.3. rebus maximè vilibus, ut sunt externæ Sacramentorum partes, ad recipiendam gratiam subjiceretur.

3. *Q*. Christus determinavitne materiam & formam Sacramentorum Novæ legis?

R. Christus determinavit. 1. *In specie* materiam & formam aliquorum Sacramentorum: scilicet aquam, non autem materiam aliam adhiberi voluit ad conferendum Baptisma; panem & vinum determinatè assignavit pro materia ex quà Eucharistiæ Sacramentum conficiatur.

Christus determinavit. 2. *saltem in genere*, materiam & formam singulorum Sacramentorum Novæ legis. Nempè Sacramenta non potuit instituere, quin simul eorum partes essentiales, *in genere saltem*, institueret; hoc est, quin præciperet adhiberi debere res aliquas sensibiles ad ea Sacramenta conferenda. Verùm utrum *etiam in specie* determinaverit *singulorum* materiam & formam, non una est Theologorum sententia; quidam enim affirmant, quidam verò negant.

4. *Q*. Quinam probabiliùs sentiunt, an qui affirmant Christum determinavisse *in specie* materiam & formam omnium Sacramentorum Novæ legis, an verò qui negant?

R. Qui affirmant. Nempè ubi Concilium Tridenti-

tinum sess. 21. declaravit Ecclesiam posse mutare Sacramentorum ritus, addidit non posse tamen eorum substantiam mutare: *Salva* (inquit) *eorum substantia*: at Concilii restrictio foret vana, si Christus non determinasset in specie singulorum Sacramentorum materiam & formam: siquidem materia & forma ipsammet Sacramentorum substantiam constituunt.

Obj. 1. Non legitur in Scripturis aut in Traditione Patrum, quòd Christus, dùm instituit Confirmationem, determinatè assignaverit chrismationem pro materia Confirmationis; nec quòd assignaverit impositionem manuum, aut porrectionem instrumentorum pro materia Ordinis: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Non legitur explicitè, conc. ant. non legitur implicitè, nego ant. Scilicet constat ex Scriptura, Apostolos eorumque in Episcopatu Successores, in collatione Confirmationis & sacræ Ordinationis semper usos fuisse manuum impositionè; & ex traditione eos per illum ritum & per chrismationem, Spiritum sanctum fidelibus contulisse. Inde verò concluditur eos ab ipsomet Christo jussos fuisse, ut recipientibus eo signo gratiam & characterem conferrent: neque enim ipsi poterant authoritate propria effectum omninò spiritualem cum signis sensibilibus conjungere.

Obj. 2. Apostoli contulerunt Confirmationem & Ordinem per impositionem manuum; jam verò Confirmatio per chrismationem in fronte, & Ordo per instrumentorum porrectionem conferuntur: ergo Christus non determinavit *in specie*, amborum illorum Sacramentorum materiam: alioquin enim Ecclesia nec impositioni manuum quæ fit in Confirmatione, nec impositioni manuum quæ adhibetur in Ordine, substituere potuisset chrismationem & instrumentorum porrectionem.

Resp. Ad 1. Apostoli in conferenda Confirmatione

ne non usi sunt sola impositione manuum, sed etiam chrismatione, ut hujusce partis cap. 3. docebitur. Ad 2. dicendum est porrectionem instrumentorum non esse, his etiam temporibus essentialem Ordinis materiam, sed accidentalem tantùm & integralem, ut agentes de Ordinls Sacramento inferiùs ostendemus.

5. Q. Mutatio quæ à ministro Sacramentum conficiente fieret aut in materia, aut in forma, tolleretne veritatem Sacramenti?

R. Tolleret, si substantialis esset hoc est, si aut tolleret materiæ substantiam, aquam v. g. substituendo loco vini, quod est altera materia Eucharistiæ; aut si tolleret sensum verborum ex quibus forma constat. E contrà mutatio de qua agitur, non tolleret Sacramenti veritatem si foret accidentalis tantùm, & non substantialis.

6. Q. Error Ministri qui Sacramentum conficit, tollitne Sacramenti veritatem?

R. Non tollit, 1. si in forma non sit expressus: quia in eo casu non tollit obvium, seu naturalem sensum verborum ex quibus constat forma sacramenti: 2. imò nec expressus in forma, si sensum verborum non tollat. Vide Augustinum lib. 6. contrà Donatistas cap. 25.

7. Q. Mutatio accidentalis quæ à Ministro fieret in materia, aut forma sacramenti, essetne illicita?

R. Esset illicita: scilicet esset contra Dei præceptum, quo injungitur ut materia & forma purè adhibeantur. Foret quoque contrà Ecclesiæ mandatum, quo Ministri prohibentur ne quid mutare audeant nedum in substantia, sed nec in ritibus sacramentorum. Vide Concilium Tridentinum sessione 7. canone 13.

8. Q. Quotuplex est materia sacramentorum?

R. Alia

R. Alia est remota, alia verò proxima. *Prior*, est res sensibilis ex qua sacramentum conficitur, ut aqua in Baptismate,& oleum in Extrema-Unctione; *Altera* verò, est actus per quem Minister materiam remotam applicat subjecto cui vult sacramentum conferre, ut ablutio in Baptismate, & unctio in Extrema-Unctione. Alia iterum est certa, alia verò dubia. *Prima*, est res sensibilis quam constat à Christo fuisse præscriptam, & ab Ecclesia Catholica ad sacramenti confectionem adhiberi: *Secunda* è contrà est ea de qua dubium est, an reverà sit res illa sensibilis quam Christus præcepit,& quam adhibet Ecclesia.

9. Q. Estne licitum in sacramentorum confectione,aut collatione uti materia dubia, seu probabili tantùm.

R. Non est licitum, 1. cùm potest haberi materia certa: quia sacramentum sine causa exponeretur nullitatis periculo.

2. Id quoque non licet etiam in casu in quo maximè probabile foret illam materiam esse materiam à Christo institutam: quia probabilitas non tollit periculum nullitatis sacramenti. Inde verò rectè concluditur, meritò tùm ab Innocentio Papa XI. tùm à Clero Gallicano ad Comitia generalia coacto anno 1700. proscriptam fuisse hanc propositionem: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore.*

3. Licitum tamen est in casu extremæ necessitatis uti materia dubia; sed in collatione eorum tantùm sacramentorum quæ (ut Baptismus & Pœnitentia) sunt ad justificationem impii necessaria necessitate medii: quia tùnc potiùs consulendum est homini, de æterna sua salute alioquin periclitanti, quàm reverentiæ quæ vetat ne sacramentum exponatur periculo nullitatis. Unde Augustinus in lib. 2. *de Adul-*

terinis Conjugiis cap. 28. docet absolutionem impendi debere homini jam jam morituro & sensibus destituto, quamvis maximè dubium sit, an habeat contritionem, quæ est (ut suo loco dicetur) essentialis & necessaria materia Sacramenti.

10. *Q.* Quotuplex est sacramentorum forma?

R. Duplex: absoluta nimirùm, quæ sine ulla conditione exprimitur; & conditionalis, quæ exprimitur cum aliqua conditione, ut cum dicitur: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo, &c.*

11. *Q.* Estne licitum uti in aliquibus casibus forma conditionali?

R. Licitum est, cum prudenter dubitatur in casu extremæ necessitatis an subjectum sit capax sacramenti, vel an sacramentum aliquod validè confectum fuerit. Ita nimirùm in causa Baptismi definiit Alexander Papa III. Ext. *de Baptismo*, cap. 2.

§. III.

De Authore Sacramentorum.

1. *Quæst.* Christus estne Author omnium & singulorum sacramentorum Novæ legis?

R. Est. Ità enim expressè definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 1. ubi anathema dicit iis qui id negaverint.

2. *Q.* Christus instituitne *immediatè* omnia & singula sacramenta Novæ legis?

R. Instituit immediatè. Siquidem nullo Scripturæ, aut Traditionis testimonio probari potest Christum dedisse potestatem Apostolis instituendi aliqua sacramenta. Unde Paulus 1. ad Corinth. 4. seipsum cum collegis, non authorem, sed dispensatorem tantùm mysteriorum Dei appellat.

3. *Q.* Christus instituitne sacramenta prout est Deus, an verò prout est homo?

R. Prout est Deus: quia sub ea tantum ratione po-

potuit gratiæ sanctificationis productionem cum signis sensibilibus conjungere;quod tamen requisitum fuit ad sacramentorum Novæ legis institutionem.

4. *Q.* Quam præ cæteris hominibus Christus *prout est homo*,potestatem habet in sacramenta Novæ legis?

R. Habet peculiarem, quam sanctus Thomas vocat potestatem *Excellentiæ* in eo positam 1. quod sacramenta nonnisi ex illius meritis operentur: 2. quod illius tantùm nomine, hoc est, potestate ab ipso recepta confici,aut dispensari possint: 3. quòd solo humanæ voluntatis desiderio impetrare possit a Patre, ut absque ullis sensibilibus signis gratiam sanctificantem conferat; quam tamen, posito præsente rerum statu,non confert impio, nisi aut Baptismi si sit infidelis; aut Pœnitentiæ, si sit Christianus, votum habuerit: scilicet ambo illa sacramenta sunt ad salutem necessaria necessitate medii.

5. *Q.* Quo tempore instituta fuerunt a Christo singula Novæ legis sacramenta?

R. Pertinet illa quæstio ad ea loca in quibus dicetur inferiùs de Authore cujusvis in specie sacramenti.

§. IV.

De Ministris Sacramentorum.

1. *Quæst.* Quotuplicis generis distingui possunt sacramentorum Ministri?

R. Duplicis. Alii nimirùm sunt ministri *Ordinarii*, alii verò, *Extraordinarii*. Primi, sunt illi qui ad conficienda & dispensanda sacramenta a Christo missi sunt per Episcopalem manuum impositionem: hoc est, per veram, realem & legitimam Ordinationem. Alii, sunt ii qui præter viam illam ad confectionem, aut dispensationem sacramentorum mitti possunt.

2. *Q.* Quinam sunt *Ordinarii* sacramentorum ministri?

℟. Sunt homines viatores: nempè Christus homines viatores alloquebatur; cum in Evangelio sacramentorum confectionem & dispensationem præcepit; id tamen juris non habent omnes homines, licèt viatores sint & Christiani: alioquin enim ex institutione divina non esset in Ecclesia illa graduum & officiorum diversitas, cujus meminit Apostolus 1. ad Corinth.9.

3. Q. Quinam sunt *Extraordinarii* sacramentorum ministri?

℟. Ii omnes qui non ex officio, non ex vi sui caracteris, sacramenti alicujus, Baptismatis v. g. dispensationem tentare possunt: quinam verò sint in specie, & quæ sacramenta ab aliis quàm ab Episcopis & Sacerdotibus dispensari possint, dicetur iis locis ubi agemus de sacramentis in particulari.

4. Q. Quænam requiruntur in ministro ut sacramenta conficiat?

℟. Duo requiruntur, ut *licitè* id agat, intentio nimirùm, & sanctitas: unum verò tantùm, ut *validè* id operetur, intentio nimirùm faciendi quod facit Ecclesia, seu debita applicatio formæ ad materiam, & utriusque debita applicatio ad subjectum: sic in baptisante ministro requiritur 1. ut habeat (ut dictum est) intentionem faciendi quod facit Ecclesia: 2. ut debitè proferat Baptismi formam: 3. ut aquam quæ est sacramenti materia debitè applicet ab subjectum, seu ad hominem baptizandum.

De Intentione Ministri.

1. *Quæst.* Quid & quotuplex est intentio?

℟. Intentio definitur actus liber quo quis vult rem aliquam. Dividitur verò in Actualem, Virtualem, Habitualem, & interpretativam. *Actualis*, est presens rei volitio cum mentis attentione: Ea autem attentio aut est ad rem volitam, aut ad actum quo voluntas vult rem ipsam. Si primum, actualis

intentio dicitur *Directa*: si secundum, *Reflexa* dicitur. *Virtualis*, est præsens rei volitio, sed absque mentis attentione, orta ex actuali quæ præcessit, quæque moraliter perdurare censetur. *Habitualis*, est intentio merè præterita; hoc est, quæ licèt actu contrario revocata non fuerit, multo tamen tempore fuit intercepta. Tandem *Interpretativa*, est ea per quam res ad finem per se refertur; sed non ex voluntate agentis, qui fortè de ea nusquam cogitavit.

2. *Q.* Ad conficiendum validè sacramentum requiriturne aliqua ex parte ministri illud conficientis intentio?

R. Requiritur. Nam 1. id declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum. 2. Sine aliqua ex parte ministri intentione, sacramenti confectio non est actus humanus, seu voluntarius: at ad validitatem sacramenti necesse est ut illius confectio sit actus humanus: nempè propter eam rationem majores nostri iterabant datum ab energumenis baptisma.

3. *Q.* Quænam intentio ex parte ministri sacramentum conficientis requiritur, ut ipsum sacramentum valeat?

R. 1. Habitualis non sufficit, quia actum non reddit humanum, seu voluntarium; potest enim in dormiente reperiri. 2. *Interpretativa* satis quoque non est, quia non se tenet ex parte operantis, sed tantùm ex parte rei quæ agitur. 3. *Actualis* absolutè non requiritur: nempè ut plurimùm non est in hominis potestate, ut diù attendat ad opus quod agit. 4. Dicendum est igitur quòd *Virtualis* satis sit, eò quòd sufficienter reddat liberam & voluntariam actionem per quam sacramentum conficitur, aut dispensatur. Sed addendum est, quemque ministrum propter reverentiam quam debet sacramento conari debere ut intentionem actualem conservet, quandiù actioni sacramentariæ dat operam.

 4. Q.

4. *Q.* Quodnam debet esse objectum intentionis quæ requiritur ut *licita* sit sacramenti confectio aut dispensatio?

R. Debent esse ea omnia quæ vult Ecclesia: Ecclesia autem vult 1. confectionem ritus externi, quem Christus præcepit, seu applicationem formæ ad debitam materiam: vult 2. ut ex illo ritu debitè peracto resultet id quod sacramentum dicitur: vult 3. ut ritus ille debitè applicatus, subjecto ritè disposito gratiam sanctificantem conferat.

5. *Q.* Quodnam debet esse objectum intentionis ministri, ut sacramentum valeat?

R. Minister debet velle *facere* quod facit Ecclesia, *Si quis dixerit* (inquit Concilium Tridentinum sessione 7. *de Sacramentis in communi*, Canone 11.) *in ministris, dum sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem* FACIENDI, *quod facit Ecclesia, anathema sit*. Ecclesia verò nihil aliud facit, quam externum ritum a Christo sacramentorum institutore præscriptum: ille autem ritus in debita formæ suprà materiam applicatione positus est: cum v. g. Ecclesia catechumeno Baptismum confert, illum exteriùs suorum ministrorum manibus abluit, ac per eorum os hæc profert verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

6. *Q.* Numquid, ut sacramentum valeat, requiritur ut minister velit quod ex seria & debita applicatione supra materiam resultet sacramentum?

R. Non requiritur: nempè sacramentum, hoc est ritus sacer a Christo institutus, resultat necessariò ex conjunctione formæ cum materia, facta a ministro qui seriò se gerit tanquam Ecclesiæ ministrum; vellit nolitve, tunc sacramentum propter Christi institutionem & promissionem resultat, quemadmodùm imago regis resultat ex certa materiæ dispositione, quamvis statuarius nolit ut ex ea re-

resultet. Nec obest quod minister interiùs in semetipso dicat: *Nolo me gerere tanquam Ecclesiæ ministrum*. Scilicet voluntas non faciendi quod facit Ecclesia, est mera velleitas in illo qui seriò se gerens exteriùs tanquam Ecclesiæ ministrum, efficaciter actu & de facto Ecclesiæ nomine totum ritum a Christo præscriptum operatur.

7. Q. Numquid ut valeat Sacramentum, requiritur ut minister velit ut effectus sacramenti producatur in recipiente?

R. Non requiritur: scilicet effectus sacramenti in subjecto minimè ficto; hoc est ritè disposito, necessariò sequitur ex ritu externo quem Christus præcepit, quemque minister non mimicè, sed seriò fuerit operatus, quemadmodùm ex facis ardentis ad domum aliquam admotione sequitur domus hujusmodi combustio, velit nolitve is qui facem admovit.

Confirmatur responsum illud ex Ecclesiæ praxi, quæ admittit datum a Calvinistis Baptisma, quamvis per illud non velint gratiam sanctificantem catechumeno conferre. Nempè censent Novæ legis sacramenta non habere vim producendi gratiam & ea esse signa seu sigilla receptæ justificationis per fidem qua quis certò credit sibi per Christum remissa esse peccata.

De Sanctitate Ministri.

1. *Quæst.* Valentne sacramenta ab impiis ministris confecta, aut collata?

R. Valent, modò (ut dictum est, habeant intentionem faciendi quod facit Ecclesia.) Ratio est, 1. quia potestas conficiendi, aut conferendi sacramenta non ex iis est donis, quæ subjectum Deo gratum faciunt, sed ex iis quæ ad aliorum salutem ordinantur quæque Theologi vocant gratias gratis datas. 2. Impietas, seu status peccati mortalis non efficit ut minister suâ excidat potestate & jurisdictione, unde

unde Augustinus contra Donatistas agens advertit non baptizatum esse post Judam: *Dedit* (inquit) *Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam, quia datus à Juda Baptismus, Christi est.*

Obj. 1. Impii non habent gratiam sanctificantem: ergo eam conferre non possunt: nemo enim dat quod non habet.

R. Dist. ant. Non habent gratiam sanctificantem in seipsis, conc. ant. in sacramentis quæ conferunt, nego ant.

Obj. 2. Impii non sunt conjuncti cum Ecclesia, quæ tanquam Christi castissima sponsa, sacramenta per suos ministros dispensat & conficit: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non sunt conjuncti per sanctitatem propriam, conc. ant. per fidem, aut per intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, nego antecedens.

2. Q. Peccatne impius, seu qui jacens in statu peccati mortalis, sacramenta conficit, aut dispensat?

R. Peccat; & quidem lethaliter, si conficiat, aut dispenset tanquam ordinarius minister. Nempè 1. gravem Christo injuriam infert, cujus exhibet personam. 2. Sacrilegii reus est, quod sancta sanctè non pertractet: *Obsunt* (ait Augustinus contrà Donatistas agens) *indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.*

Obj. Ex S. Thoma 3. p. q. 64. art. 6. ad 3. Non peccat impius Sacerdos, cùm baptizat in casu necessitatis, in quo etiam laicus baptizare posset: ergo, &c.

R. Nego conseq. Ratio est, quia Sacerdos ille non agit ex vi receptæ in sua ordinatione consecrationis, sed tantùm ex charitate, quæ jubet ut proximo in extremis constituto subveniatur.

3. Q. Estne licitum sacramenta ab impiis ministris recipere?

R. Extrà casum necessitatis non licet recipere ab iis

iis qui ex officio eà minimè dispensant: quia vetat charitas,ne quis proximum inducat ad actum,quem scit in illo futurum esse grave peccatum.Sed licitum est, si alius non adsit minister,ea recipere & petere à ministro, Parocho v.g. qui ex officio dispensat: tunc enim fidelis utitur jure suo in re bona ac utili, qua vel simpliciter indiget, vel ad melius esse.

Obj. Fidelis de quo agitur esset scandalo Pastori suo: sed vetat charitas,ne simus alicui homini scandalo: ergo, &c.

R. Illud scandalum fore passivum tantùm, non autem activum; hoc est,acceptum, non verò datum.

4.*Q.*Estne licitum recipere sacramenta à ministris suspensis, imò & excommunicatis?

R. Si non adsint alii à quibus commodè recipi possint, licitum est, modò illi ministri non sint denuntiati. Nimirùm id docet Martinus Papa V. in Extravag. *Ad evitanda scandala*. Imò qui in casu *extremæ necessitatis* Baptismum, aut Pœnitentiam recipit ab excommunicato minimè tolerato, & nominatim denuntiato non peccat,sed prudenter sibi consulit. Vide Augustinum in libro 1. de Baptismo contrà Donatistas, cap. 2. Vide etiam Concilium Tridentinum sess.4. cap.7.

CAPUT V.

De Subjecto Sacramentorum.

1.*Quæst.* Quid intelligitur per Sacramentorum subjectum?

R. Intelliguntur ii, quibus sacramenta validè,aut licitè conferri possunt. Ii verò sunt soli homines. Angelis enim utpotè corporis expertibus,signa sensibilia, ac proinde nec sacramenta applicari possunt. Ii autem homines sunt soli viatores: nec enim patitur Beatorum status, ut in eis augeatur gratia, aut aliqua damnatis conferatur.

2. Q.

2. Q. Ut sacramentum validè recipiatur, requiritur-ne in adultis hominibus aliqua intentio, seu voluntas illud recipiendi?

R. Requiritur. Nam 1. jubent Canones ut adultorum voluntas exploretur, antequam initientur Baptismate. 2. Alioquin Ethnicis qui nihil unquam audiissent de Evangelio, deberet in extremis Baptisma conferri: quod est falsum.

Obj. 1. Innocentius Papa III. capite *Majores* asserit sacramentalem actionem tunc caracterem imprimere, *quando obicem contrariæ voluntatis non invenerit*: ergo non requiritur, etiam in adultis, positiva intentio recipiendi sacramentum, sed sufficit indifferentia, seu ut illius receptioni non contradicatur.

Resp. Dist. ant. Et Innocentius supponit, in illis de quibus agit, priùs adfuisse positivam intentionem recipiendi sacramentum, conc. ant. loquitur enim de iis *qui priùs cathecumeni extitissent, & habuissent propositum Baptismatis*: Et non supponit adfuisse priùs positivam intentionem, nego ant.

Obj. 2. Nonnulli, vel inviti, vel saltem inscii, receperunt Ordinis sacramentum, ut referunt Theodoretus de Macedonio Solitario, & Epiphanius de Pauliniano sancti Hieronymi fratre: ergo nullam habuerant intentionem recipiendi sacramentum.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Nullam habuerunt explicitam & formalem, conc. conseq. Implicitam & virtualem, nego conseq. Scilicet cùm viri essent eximiæ pietatis, animo erant in omnibus Ecclesiæ obediente & submisso: ac proinde implicitè consentiebant ordinationi, ejus nomine & authoritate collatæ.

Obj. 3. Licitè & validè confertur Extrema Unctio fideli, qui præ subito morbo amisit rationis usum: ergo supponitur ad illud saltem sacramentum nullam ex parte subjecti intentionem requiri.

Resp.

Resp. Nego conseq. Eo enim in casu Ecclesia præsumit adesse intentionem de qua agitur : qui enim dum sua ratione frueretur, Christianismum ad mortem usque in Ecclesia Catholica profiteri voluit, censetur voluisse ut sibi posteà ratione destituto sacramenta conferrentur, & ea præsertim, quæ de vita periclitantibus ex Christi mandato necessaria esse cognoscit.

3. *Q.* Quænam debet esse intentio ex parte subjecti requisita, ut sacramentum valeat ?

R. Nec actualis, nec virtualis absolutè requiruntur. Scilicet valent sacramenta dormientibus, amentibus, & præ subita infirmitate obmutescentibus, collata, modò tamen priùs ea vel verbo, vel signo aliquo petierint: atqui in iis hominibus nec actualis, nec virtualis intentio reperiuntur : ac proinde dicendum est ad validam sacramenti receptionem satis esse intentionem habitualem.

4. *Q.* Fides estne ex parte subjecti necessaria, ut sacramentum valeat ?

R. Non est necessaria. Nempe 1. valet Baptisma Atheo datum qui habet intentionem recipiendi ritum illum qui tanquam sacer habetur in Ecclesia quæ Christiana dicitur. 2. Augustinus in libro 3. de Baptismo cap. 14. hæc ait: *Non interest cùm de sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, aut quali fide imbutus sit ille qui accipit sacramentum.*

5. *Q.* Quænam ex parte subjecti requiruntur, ut illius respectu *licita* sit sacramenti receptio ?

R. Requiritur 1. intentio saltem virtualis, in homine adulto qui sua ratione fruitur. Id enim exigit singularis reverentia quæ sacramento debetur. Requiritur 2. status gratiæ sanctificantis, cùm agitur de receptione sacramentorum, quæ à Theologis vocantur *Sacramenta vivorum*. Requiritur 3. voluntas planè sit libera ab affectu ad peccatum mortale,

ac

ac prætereà necessarius est *incboatus* Dei amor super omnia, etiam cùm agitur de receptione sacramentorum quæ sunt & vocantur *Sacramenta mortuorum*: hoc est hominum qui jacent in *statu* peccati mortalis, ut sunt Baptismus & Pœnitentia.

§. VI.

De effectibus Sacramentorum.

Nota. DUo sunt sacramentorum effectus: nempè gratia ab omnibus producitur, & character ab aliquibus tantùm, Baptismo nimirùm, Confirmatione & Ordine.

De Gratia quam Sacramenta producunt.

Nota. DE gratiâ quam Novæ legis sacramenta producunt, quæri potest 1. utrum reipsa ab omnibus producatur? 2. Quænam sit illa gratia? 3. Utrum producatur ex *Opere operato*? 4. Utrum physicè, an moraliter tantùm?

1. *Q.* Sacramenta Novæ legis producuntne gratiam?

R. Producunt. Nam 1. de Baptismo hæc habentur Actorum 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*. Hæc iterum ad Ephesios 5. *Mundans eam* (Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ*. 2. De confirmatione hæc habentur Actorum 8. *Imponebant* (Apostoli) *manus super ill s* (Neophitos) *& accipiebant Spiritum sanctum*. 3. De Eucharistia hæc leguntur Joannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. 4. De Pœnitentia sic Christus Joannis 20. loquitur: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Extrema-Unctione: *Si in peccatis sit* (Jacobi 5.) *remittentur ei*. De Ordine 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impo-*

Impositione manuum mearum. 5. De Matrimonio: *Sacramentum hoc magnum est* (ait Paulus ab Ephes. 5.) *ego autem dico in Christo & in Ecclesia*.

Ex iis verò locis sic arguitur. Ritus quibus confertur remissio peccatorum, quibus datur Spiritus sanctus, quibus datur jus ad vitam æternam, producunt gratiam: atqui (ut ex relatis textibus patet) sacramenta Novæ legis remittunt peccata, conferunt Spiritum sanctum, dant jus ad vitam æternam: ergo producunt gratiam. Hinc patet debito anathemate damnatos fuisse qui contrarium asseruerint: *Si quis dixerit* (ait Concilium Tridentinum sessione 7. canone 6.) *sacramenta Novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre .... anathema sit*.

Obj. Si sacramenta producerent gratiam, inutilis esset Christi Passio: quod tamen dictu impium est: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Si producerent per modum causæ principalis, conc. ant. si tantùm per modum causæ instrumentalis, nego ant. Hoc autem, non autem illo modo sacramenta Novæ legis gratiam producunt: totam enim suam virtutem hauriunt ex Christi Passione, cujus sunt fructus & applicatio.

2. *Q*. Quænam est gratia quæ producitur per sacramenta Novæ legis?

R. Non est gratia actualis: neque enim sacramenta movent & excitant animam ad pietatis opera, ut patet in infantibus quibus Baptisma confertur. Dicendum est igitur, quòd Sacramenta producant gratiam habitualem seu gratiam quæ permanenter inhæret animæ, eamque reddit Deo gratiam, donec ipsa per peccatum mortale deleatur.

3. *Q*. Gratia quæ per sacramenta producitur, estne prima, an secunda tantùm?

R. Quædam sacramenta, ea nimirùm quæ dicuntur *Sacramenta mortuorum*, ut sunt Baptismus &

Pœni-

Pœnitentia, conferunt primam gratiam: nempè gratia habitualis quam producunt, non supponit in subjecto aliam gratiam habitualem sanctificantem. Alia verò sacramenta, quæ dicuntur *Sacramenta vivorum*, non conferunt primam gratiam, seu quæ subjectum primò justificet; sed secundam tantùm, quæ quidem posita est in augmento gratiæ sanctificantis.

4. *Q.* Quodlibet Novæ legis sacramentum, habetne peculiarem gratiam sibi annexam, quam præter habitualem & sanctificantem conferat recipientibus?

R. Habet: scilicet ex sancto Thoma 3. p. q. 62. art. 2. addit divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem: sic Baptismus dat veluti quoddam jus ad auxilia, quibus Neophytus hominis Christiani officia exequi possit: sic etiam Extrema-Unctio dat quoddam jus ad auxilia actualia, ut ægrotus morbi incommoda ferat patienter.

5. *Q.* Sacramenta Novæ legis producuntur gratiam *ex opere operato*; an verò tantùm *ex opere operantis*?

R. Producunt *ex opere operato*; quia producunt eam vi operis quod exteriùs exercetur à ministro, seu vi applicationis formæ ad materiam, & utriusque ad subjectum à quo sacramentum recipitur. Non producunt verò *ex opere operantis*, quia non producunt dependenter à sanctitate ministri aut solùm ex virtute dispositionum quæ sunt in subjecto qui accedit ad sacramenta. Ità quondam Ecclesia definiit contrà Donatistas, & posteà Concilium Tridentinum sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit* (ait) *per illa Novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, anathema sit.*

Obj. 1. Sacramenta, ut gratiam producant, nonnullas ex parte recipientis, dispositiones præsupponunt: ergo non agunt ex opere operato.

R. Con-

R. Conc. ant, nego conseq. Licet enim ignis & aliæ causæ naturales agant ex opere operato, id tamen non impedit quin requirantur aliquæ dispositiones ex parte subjecti in quo agunt & operantur: sed illæ dispositiones non se habent per modum causæ efficientis quæ influat in effectum, sed tantùm per modum causæ materialis; unde non impediunt ne agens suum effectum producat *ex opere operato*.

Obj. 2. Voces istæ, *Ex opere operato*, quibus Concilium Tridentinum utitur, novæ sunt; ergo sunt rejiciendæ.

R. Dist. ant. Novæ sunt quaod syllabas ex quibus constant, conc. ant. quoad sensum quem continent, nego ant. Vide Commentarium nostrum Historicum & Dogmaticum de Sacramentis in genere, ubi præcisè notavimus quo tempore voces de quibus agitur, adhiberi cœperint ad explicandum sacramentorum virtutem & operandi modum.

6. Q. Quomodo Sacramenta novæ legis producunt gratiam? an physiè, an verò moraliter tantùm?

R. Duplex est ea de re Scholasticorum opinio. Thomistæ passim docent, sacramenta novæ legis producere gratiam physicè, sicut sol lucem & calorem: è contrà Scotistæ contendunt non producere, nisi moraliter, ita ut eorum applicatio moveat Deum, ut ipsemet, prout pollicitus est, in recipientibus producat gratiam, quam se collaturum promisit, quoties signa extrinseca à Christo instituta & præcepta, subjectis, ut par est dispositis applicarentur.

His præmissis dicendum est probabiliorem videri sententiam quæ docet sacramenta gratiam, non physicè, sed moraliter tantùm producere. Ratio est 1. quia eo momento quo gratia producitur, non existit tota physica sacramenti substantia: non enim producitur, nisi post prolationem ultimæ ex vocibus

quibus

quibus constat sacramenti forma; at tunc priores voces, seu quæ antè prolatæ sunt, non existunt physicè, sed tantùm moraliter. 2. Patres videntur asseruisse sacramentis non physicam, sed moralem tantùm virtutem operandi: nempè docuerunt, Deum ipsum ad illorum applicationem conferre gratiam, dare Spiritum sanctum: *Neque enim* (ait Augustinus in libro 15. de Civitate Dei, cap. 26.) *aliquis discipulorum Christi dedit* (physicè scilicet) *Spiritum sanctum: orabant ut veniret in eos quibus manus imponebant; non ipsi eum dabant*.

Obj. 1. Scriptura dicit, gratiam *per* sacramenta produci, *Salvos nos fecit* (ait Apostolus Epist. ad Tit. c.3.) PER *lavacrum regenerationis*. Concilium Tridentinum asserit, sacramenta *continere* gratiam quam producunt: Sed ii loquendi modi denotant physicum operandi modum: ergo, &c.

Resp. Nego min. Scilicet præpositio *per*, est ex se indifferens ad significandum influxum *physicum*, aut moralem: unde Rex potest dicere, totum exercitum moveo *per* brevissimam Epistolam. Indifferens est quoque ad significandam actionem physicam, aut morales terminum, *continere*, quo Concilium Tridentinum utitur: nempè de schedula ad cujus exhibitionem mercator, ex pacto quod iniit cum alio mercatore, præsentem pecuniam numerat offerenti, dici potest quòd pecuniam contineat, quamvis non physicè, sed moraliter tantùm ea contineatur.

Obj. 2. Si hoc esset, Sacramenta Novæ legis non differrent à sacramentis Mosaicæ legis: hæc enim gratiam moraliter producebant; scilicet Deum movebant, ut ipse eam hominibus rectè dispositis conferret: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. ad 2. nego quòd sacramenta Legis Mosaicæ, per se & ex sui institutione Deum (ut sacramenta Novæ legis) moverent ad conferendam gratiam: neque enim Deus pollicitus fuerat

fuerat (ut promisit tamen in Nova lege) se daturum esse gratiam iis hominibus quibus Mosaici ritus applicarentur. Nec id mirum est: erant quippè nuda & mera signa, vacua & egena elementa quibus Judæi suam in Deum fidem profitebantur; nec alia virtus eis inerat, quàm fidei quæ per ea signa manifestabatur exteriùs.

Obj. 3. Cum sola operatione morali stare non videtur modus agendi *ex opere operato*, quem Concilium Tridentinum Legis novæ sacramentis adscribit: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nempè agere *ex opere operato*, est (ut dictum fuit superiùs) agere ex vi operis quod exteriùs exercetur: sed cum illo operandi modo rectè stat actio moralis, qua fit ut quoties opus exercetur, Deus moveatur efficaciter, ut, stando suis promissis, subjecto debitè disposito gratiam sanctificantem conferat.

De Charactere quem Sacramenta producunt.

1. *Quæst.* Quid est character, seu quomodò character definitur?

R. Definitur, Signum quoddam indelebile, animæ per quædam Sacramenta impressum. Dicitur 1. *signum*, quia est veluti tessera quæ distinguit homines quibus impressus est, ab aliis qui eo non sunt insigniti. Dicitur 2. signum *indelebile*, & in hoc differt à gratia sanctificante quæ per peccatum mortale expellitur ab anima.

Dicitur 3. signum animæ per *quædam* sacramenta impressum: ut significetur non omnia Novæ legis sacramenta, sed tantùm nonnulla, characterem imprimere.

2. *Q.* Quot sunt legis Novæ sacramenta, quæ characterem producunt?

R. Tria tantùm Baptismus nimirùm, Confirmatio, & Ordo. Unde dantur per modum consecra-

tionis subjecti ad cetera quædam officia. Hinc etiam fit quod illa tria sacramenta; si semel validè data fuerint, iterari minimè possint, nec unquàm in Ecclesia Catholica iterata fuerint. Vide Concilium Tridentinum sess.7. can.9.

3. Q. Quot & quæ sunt characteris proprietates?

R. Tres sunt. Nam 1. est (ut jam fuit observatum) omninò indelebilis. 2. Subjecto cui imprimitur, confert quandam ad externum Dei cultum idoneitatem:hoc est, ipsum reddit aptum ad alia sacramenta aut recipienda, aut conferenda: sic baptismi character, reddit subjectum idoneum ad alia sacramenta recipienda, ita ut si illo careat, nullum aliud sacramentum recipere possit; sic etiam character Sacerdotalis hominem reddit aptum ad conficiendam Eucharistam, & ad extremam unctionem conferendam. 3. Sola creatura est capax characteris, quia character est imperfecta potestatis participatio, unde in Christo character esse non potuit; scilicet non participatam, sed completam habuit sacerdotalem potestatem per hypostaticam humanæ naturæ cum Verbo unionem.

Obj. Nec Scriptura nec Patres aliquando meminerunt characteris qui per sacramenta Novæ legis producatur: ergo reverà per Sacramenta non producitur.

R. Nego ant. Nam 1. secundæ ad Corinth. 1. dicitur quòd Deus nos unxerit, & *signaverit*. 2. Basilius hom. 13, quæ est exhortatio ad baptismum, comparat Deum cum Duce exercitûs, aitque, quòd quemadmodùm Dux exercitûs suis militibus dat tesseram, ut ab hostibus discernantur; ita Deus iis qui per baptismum fiunt Christi milites, characterem imprimit per quem discernantur ab iis qui per baptismum nondum facti sunt milites Christi: *Nisi* (inquit) *characterem in te agnoscat Angelus quo-*

quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? 3. Augustinus Epist.23. quæ est ad Bonifacium Episcopum, scribit baptismum in Ecclesia ab impiis datum valere, quòd characterem imprimat: *Habentem* (inquit) *Dominicum* CHARACTEREM, *corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum consecrandum.* Vide ejusdem S.Doctoris Epistolam 3. quæ est ad Comitem Bonifacium; necnon caput 13. libri 2. contrà Epistolam Parmeniani.

§. VII.

De proprietatibus Sacramentorum.

Nota. Duæ sunt Sacramentorum in genere proprietates, dignitas nimirùm & necessitas: unde necesse est ut hic de utraque nonnulla dicantur, necnon de ceremoniis, seu ritibus quæ Sacramentorum administrationem comitantur.

1. Q. Omnia sacramenta suntne dignitate omninò paria?

R. Paria non sunt; Eucharistia enim præ cæteris omnibus eminet: nempè non gratiam tantùm accidentalem, sed & ipsum gratiæ fontem continet: unde Concilium Tridentinum sess. 7. can. 8. debito anathemate damnat eos qui vellent omnia Novæ legis sacramenta esse inter se paria, ita ut nullum sit alio dignius.

2. Q. Sacramenta Novæ legis suntne paria quoad effectum quem producunt?

R. Non sunt paria. Nam 1. baptismus non tantùm peccati culpam, ut alia, sed etiam totam delet pœnam ipsi debitam. 2. Confirmatio dat (quod non efficiunt alia sacramenta) jus ad auxilia quæ necessaria sunt ad confitendam coram tyrannis fidem. 3. Eucharistia aliis præeminet quantùm ad nutriendam spiritualiter animam, & ad æstum concupi-

tionis subjecti ad cetera quædam officia. Hinc etiam fit quod illa tria sacramenta; si semel validè data fuerint, iterari minimè possint, nec unquàm in Ecclesia Catholica iterata fuerint. Vide Concilium Tridentinum sess.7. can.9.

3. Q. Quot & quæ sunt characteris proprietates?

R. Tres sunt. Nam 1. est (ut jam fuit observatum) omninò indelebilis. 2. Subjecto cui imprimitur, confert quandam ad externum Dei cultum idoneitatem: hoc est, ipsum reddit aptum ad alia sacramenta aut recipienda, aut conferenda: sic baptismi character, reddit subjectum idoneum ad alia sacramenta recipienda, ita ut si illo careat, nullum aliud sacramentum recipere possit; sic etiam character Sacerdotalis hominem reddit aptum ad conficiendam Eucharistam, & ad extremam unctionem conferendam. 3. Sola creatura est capax characteris, quia character est imperfecta potestatis participatio, unde in Christo character esse non potuit; scilicet non participatam, sed completam habuit sacerdotalem potestatem per hypostaticam humanæ naturæ cum Verbo unionem.

Obj. Nec Scriptura nec Patres aliquando meminerunt characteris qui per sacramenta Novæ legis producatur: ergo reverà per Sacramenta non producitur.

R. Nego ant. Nam 1. secundæ ad Corinth. 1. dicitur quòd Deus nos unxerit, & *signaverit*. 2. Basilius hom. 13, quæ est exhortatio ad baptismum, comparat Deum cum Duce exercitûs, aitque, quod quemadmodùm Dux exercitûs suis militibus dat tesseram, ut ab hostibus discernantur; ita Deus iis qui per baptismum fiunt Christi milites, characterem imprimit per quem discernantur ab iis qui per baptismum nondum facti sunt milites Christi: *Nisi* (inquit) *characterem in te agnoscat Angelus quo-*

quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? 3. Augustinus Epist.23. quæ est ad Bonifacium Episcopum, scribit baptismum in Ecclesia ab impiis datum valere, quòd characterem imprimat: *Habentem* (inquit) *Dominicum* CHARACTEREM, *corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum consecrandum.* Vide ejusdem S. Doctoris Epistolam 3. quæ est ad Comitem Bonifacium; necnon caput 13. libri 2. contrà Epistolam Parmeniani.

§. VII.

De proprietatibus Sacramentorum.

Nota. DUæ sunt Sacramentorum in genere proprietates, dignitas nimirùm & necessitas: unde necesse est ut hìc de utraque nonnulla dicantur, necnon de ceremoniis, seu ritibus quæ Sacramentorum administrationem comitantur.

1. *Q.* Omnia sacramenta suntne dignitate omninò paria?

R. Paria non sunt; Eucharistia enim præ cæteris omnibus eminet: nempè non gratiam tantùm accidentalem, sed & ipsum gratiæ fontem continet: unde Concilium Tridentinum sess. 7. can. 8. debito anathemate damnat eos qui vellent omnia Novæ legis sacramenta esse inter se paria, ita ut nullum sit alio dignius.

2. *Q.* Sacramenta Novæ legis suntne paria quoad effectum quem producunt?

R. Non sunt paria. Nam 1. baptismus non tantùm peccati culpam, ut alia, sed etiam totam delet pœnam ipsi debitam. 2. Confirmatio dat (quod non efficiunt alia sacramenta) jus ad auxilia quæ necessaria sunt ad confitendam coram tyrannis fidem. 3. Eucharistia aliis præeminet quantùm ad nutriendam spiritualiter animam, & ad æstum concupi-

scentiæ minuendum. 4. Pœnitentia præstat aliis quantùm ad vim delendi peccata lethalia quæ post baptismum commissa sunt. 5. Extrema unctio vim peculiarem habet quantùm ad delendas peccatorum reliquias. 6. Ordo ratione Ministri à quo confertur, præstantior est aliis sacramentis; à solo enim Episcopo conferri potest. 7. Matrimonium eminet quantùm ad id quod significat: scilicet exhibet unionem Christi cum Ecclesia, dicente Apostolo, Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

3. Q. Sacramenta suntne in Nova lege hominibus necessaria?

R. Duo sunt hominibus impiis; hoc est, jacentibus in statu peccati mortalis, necessaria necessitate medii; Baptismus nimirùm hominibus infidelibus, & Pœnitentia lapsis post baptismum; ita ut sine aut eis actu, aut in voto receptis justificationem consequi non possint. Duo quoque absolutè necessaria sunt Ecclesiæ corpori, Ordo nimirùm & Matrimonium: nempè sine eis Ecclesia deficeret. Reliqua verò, pro loco & tempore, singulis fidelibus necessaria sunt necessitate præcepti divini; sed hæc suo loco fusiùs exponentur.

4. Q. Ceremoniæ quædam adhibitæne fuerunt semper in solemni sacramentorum administratione?

R. Nonnullæ, sed non eædem ubique, semper adhibitæ fuerunt. Id patet, ex libro Tertulliani *De Corona militis*, qui quidem totus est in referendis ritibus, qui sua ætate in Baptismi & Eucharistiæ dispensatione adhibebantur. 2. Nonnullarum meminit Cyprianus Epist. 76. ad Magnum. 3. Cyrillus Hierosolymitanus in suis Catechesibus mystagogicis describit quo externo ritu Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia suo tempore dispensabantur in Oriente, sicut & Gregorius in suo Sacra-

cramentario eos refert qui in Occidente ævo suo in illorum & aliorum sacramentorum confectione & dispensatione servabantur.

5. *Q.* Qui in solemni sacramentorum administratione adhibetur ceremoniarum usus, estne utilis?

R. Utilis est. Nam 1. juvat intellectum, ut faciliùs sacramenti vim & effectum cognoscat. 2. Ritus populos nonnumquàm confirmat in fide quam de sacramentis habere debent. 3. Fidelium veluti ponunt ob oculos mysteria quæ sacramentis recondunt. 4. Conferunt ad reverentiam quæ sacramentis tùm à ministris, tùm à recipientibus debetur.

6. *Q.* Ecclesia potuitne ceremoniarum in solemni sacramentorum administratione usum præscribere?

R. Potuit. Nempè 1. potest leges quæ ad disciplinam, & externum Dei cultum pertineant condere. 2. Eo jure usa est quovis sæculo, ut videre est innumeris Conciliorum Canonibus, quibus præscribuntur ritus, de quibus est quæstio.

7. *Q.* Peccantne ministri qui in solemni sacramentorum administratione omittunt voluntariè præscriptos ab Ecclesia ritus?

R. Qui, etiam citrà scandalum, & citrà contemptum, ritus de quibus agitur omittunt, peccant vel lethaliter, vel venialiter, pro levitate aut gravitate materiæ: scilicet infringunt Ecclesiæ præceptum, quo ministri ligantur: unde Canones certis quibusdam pœnis in eos animadvertunt.

8. *Q.* Quinam sunt in specie ritus quos ministri servare debent in Solemni Sacramentorum administratione?

R. Debent eos in specie servare, qui præscribuntur ritualibus libris diœcesis in qua sacramenta conficiunt, aut dispensant: nempè locorum in quibus degunt, legibus tenentur: *Nec disciplina ulla* (ait

Augustinus Epist.118.) *est in eis melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque fortè devenerit.* Ab ea tamen regula excipi debet casus, cujus in Græcorum gratiam meminit Concilium Florentinum in Decreto Unionis.

CAPUT II.

De Baptismo.

§. I.

De Essentia & Materia Baptismi.

1. *Quæst.* Baptismus quomodo definitur?
R. Definitur, *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

Dicitur 1. sacramentum, quia est signum sensibile ad hominum sanctificationem (ut infra dicetur) divinitùs institutum.

Dicitur 2. sacramentum *Regenerationis*, quia dat vitam spiritualem per modum generationis; cùm è contrà sacramentum Pœnitentiæ det eam per modum suscitationis è mortuis.

Dicitur 3. sacramentum regenerationis, *Per aquam in verbo*, eò quòd aqua & verbum, sunt duæ res sensibiles per quas Deus hominem in baptismate regenerat, juxtà illud Apostoli ad Ephes.5. *Mundans eam* (Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.*

2. *Q.* Quotuplex est Baptismi materia?

R. Duplex, Remota nimirùm & Proxima. *Prima*, est elementum seu aqua ex qua baptismus constat: *Altera* est ejusdem aquæ, ad catechumeni corpus applicatio; seu est catechumeni ablutio.

3. *Q.* Quæ

3. *Q.* Quæ est in specie Baptismi materia Remota?

R. Est sola aqua naturalis, seu est ea omnis aqua, quæ opponitur aquæ artificiali. Nam 1. aquæ naturalis usum ad conferendum baptisma Christus ipse præcepit. Joannis 3. *Nisi quis* (ait) *renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* 2. Ecclesia quovis sæculo non per aliam quam per naturalem aquam baptismum contulit. Hinc meritò contrà Calvinistas & Lutheranos Concilium Tridentinum hunc edidit Canonem: *Si quis* (ait sess. 7. can. . de Baptismo) *dixerit aquam veram, & naturalem non esse de necessitate baptismi, anathema sit.*

Obj. 1. Matthæi 3. Joannis baptismus in eo opponitur baptismo Christi, quòd, cùm ille datus sit in aqua; iste è contrà dandus esset in igne: *Ille* (Christus) *vos baptizabit in Spiritu sancto & igni*: ergo, &c.

Resp. Disting. ant. baptizabit *spiritualiter* in Spiritu sancto & igni, die nimirùm sacra Pentecostes, conc. ant. Baptizabit *materialiter*, & baptismo a se instituto, nego ant.

Obj. 2. Stephanus Papa II. in responsis ad Monachos monasteri Britannici admisit baptismum in casu necessitatis vino collatum: ergo, &c.

Resp. Disting. ant. Admisit tanquam licitum ex parte ministri, qui bona fide illud vino, urgente extrema necessitate, aquæ defectu contulerat, conc. ant. tanquam validum, nego ant. Unde ait, *Nulla ei adscribitur culpa, si infantes sic permaneant.*

4. Q. Cur Christus baptismum aqua naturali constare voluit?

R. Id voluit. 1. quòd aqua maximè sit apta ad significandum baptismi effectum; animæ nimirùm interiorem ablutionem: 2. quòd aqua naturalis ubique reperiatur; ac proinde sacramentum quod ne-

cessarium est necessitate medii, ubique gentium conferri potest. Vide Augustinum libro 12. contr. Faustum.

4. Q. Quænam aqua debet censeri naturalis?

R. Ea omnis quæ opponitur artificiali. Hincque colligitur 1. valere baptismum datum aqua maris, fluminis, pluviæ, resoluta ex nive, glacie, grandine, aut pruina; transfusa per cineres, per balnea sulphurea, aut per alia loca mineralia; adhibita ad carnes, pisces aliaque alimenta decoquenda; nisi tamen aqua ista tantam spirituum copiam contraxerit, ut mutarit speciem.

Colligitur 2. è contrà, irritum esse baptisma datum aqua, quæ ex rosis, herbis, aut vitè fuerit expressa. Unde nullo in casu ejusmodi aquis artificialibus licitum est baptismi collationem tentare, etiam adhibendo conditionalem formam.

Colligitur 3. si dubium sit, an aliquis liquor sit aqua naturalis, licitum esse in casu extremæ necessitatis eo uti cùm hac forma conditionali: *Si materia hæc idonea est ad baptizandum, ego te baptizo, &c.* Ubi autem posteà occurrerit liquor quem constiterit esse aquam naturalem, eo baptizandus est is qui in casu necessitatis baptizatus fuit cum materia dubia; sed cum hac conditione: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo in nomine, &c.*

6. Q. Quænam est proxima baptismatis materia?

R. Est ablutio: quia per ablutionem aqua, quæ est materia remota, cathecumeno per ministrum applicatur.

7. Q. Quot modis fieri potest ablutio?

R. Tribus modis; aspersione nimirùm, infusione, immersione.

8. Q. Quinam ex tribus abluendi modis, quorum meminit responsio ad præcedens quæsitum, necessarius est, ut baptisma valeat?

R. Valet, quocumque modo fiat ablutio. Nempè 1. per

per quemcumque illum ablutionis modum sit satis Christi præcepto: *Baptizantes eos, &c.* per quemcumque enim catechumeni corpus (quod Christus imperavit) verè abluitur. 2. Ecclesia probavit semper baptisma per infusionem, aut aspersionem datum Clinicis; hoc est, decumbentibus in lectulo mortis. Probavit quoque collatum per immersionem, ut in Ecclesia Latina factum est ordinariè per duodecim priora sæcula; & nunc etiam fit in tota Ecclesia Græca.

9. Q. Quomodo, ut baptismi collatio sit licita, fieri debet ablutio?

R. Infusione apud Latinos, & immersione, saltem ordinariè, apud Græcos. Nempè quilibet minister tenetur in solemni sacramentorum administratione servare ritus præscriptos ab Ecclesia cui adscriptus est.

1. Q. Quænam ablutio debet censeri sufficiens?

R. Insufficiens est 1. quæ fit per unam & alteram tantùm aquæ guttulam, quia per eam catechumenus non censetur ablutus: 2. quæ non carnes, sed tantùm crinem aut vestem attingit: 3. quæ fit tantùm in manu aut pede cathecumeni, quia licèt homo per eam ablutionem dicatur ablutus *secundùm quid* non dicitur tamen ablutus *simpliciter & absolutè*. Itaque dicendum est ablui debere aut caput, quod præcipua est hominis pars; aut saltem major totius corporis pars. Vide S. Thomam 3.p.q.68.art.12, ad 4.

CAPUT II.

De Forma Baptismi.

1. *Quæst.* Quæ est forma Baptismatis apud Græcos?

R. Sunt hæc verba: *Baptizatur servus, vel servà Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus san-*

&i: Ità nimirum fert Euchologium quo Græci à mille annis & ampliùs in administratione sacramentorum utuntur. Eam verò formam probavit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum.

2. Q. Quænam est apud Latinos forma baptismatis?

R. Sunt hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Ità eam referunt Gregorius Magnus in suo Sacramentario, Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum, & Rituale, Pauli Papæ V. jussu editum. Cùm autem Gregorius eam tanquam usum ubique apud Occidentales suo tempore receptum referat, invictè colligitur eam esse Gregorii sæculo antiquiorem.

3. Q. Verba quibus exprimitur actio ministri baptizantis: *Ego te baptizo*, vel (ut fert Græcorum usus) *Baptizatur servus, &c.* fuerunte semper in usu?

R. Fuerunt: nec enim alicubi primam eorum institutionem reperire est: hincque concluditur illorum usum authoritate Apostolica traditum esse.

4. Q. Verba quæ exprimunt ministri baptizantis actum: *Ego baptizo*, vel *baptizatur*, requiruntur ne ut sacramentum valeat?

R. Requiruntur. Ita nimirùm definiit Alexander Papa III. cap. *Si quis* Ext. *de Baptismo & ejus effectu*. Ita etiam declaravit Alexander Papa VIII. à quo, die 7. Decemb. ann. 1690. proscripta fuit hæc propositio: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus: in nomine Patris, &c. prætermissis illis: Ego te baptizo*.

5. Q. Expressio pronominis *Te*, quod in forma baptismatis legitur, requiriturne ut valeat baptismus?

R. Requiritur. Nempe non minùs ipsam requirere videtur Alexander III. quàm expressionem ablutionis

nis externæ: *Et non dixerit* (ait) *ego* Te *baptizo*, *puer non est baptizatus*.

6. *Q.* A quo proferri debet hæc verba: *Ego te Baptizo*, *&c.*

R. Ab eo qui catechumenum abluit: si enim alius ea proferret, mentiretur: nempè, licèt reipsa non lavaret, affirmaret tamen per verbum *Baptizo*, se reipsa cathecumenum lavare.

7. *Q.* Ut baptismus valeat, requiriturne expressa & distincta invocatio trium personarum Sanctissimæ Trinitatis? hoc est, requiriturne ut hæc formæ verba proferantur: *In nomine Patris*, *&* *Filii*, *&* *Spiritus sancti?*

R. Necessariò requiritur. Nam 1. Christus distinctam, de qua agitur, invocationem injunxit cuilibet baptismatis ministro: *Euntes* (ait Matthæi 28. Apostolos alloquens) *docete omnes gentes*, *baptizantes eos in nomine Patris*, *&* *Filii*, *&* *Spiritus sancti*. 2. Patres dixerunt irritum esse baptisma quod quis absque verbis de quibus est quæstio, conferre tentaret: *Quis dubitat* (ait Augustinus lib. 6. *de Baptismo* contrà Donatistas cap. 25.) *non esse baptismum Christi*, *si verba Evangelica*, *quibus Symbolum constat*, *illic defuerint*. 3. Iidem SS. Patres docuerunt ideò valere datum ab hæreticis baptisma, quòd verbis Evangelicis utantur: *Si* (ait Augustinus lib. 3. *de Baptismo* capite 15.) *Evangelicis verbis*: id est, *In nomine Patris*, *&* *Filii* *&* *Spiritus sancti*, *Marcion baptismum consecrabat*, *integrum erat sacramentum*.

Obj. 1. Apostoli baptisma contulerunt per solam invocationem nominis Christi. Nempè Petrus Actorum 2. hæc ait: *Baptizetur unusquisque vestrùm in nomine Jesu Christi*. Cap. 8. hæc habentur. *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres*. Cap. 19. *His auditis*, *baptizati sunt in nomine Domini Jesu*: ergo, &c.

Resp.

Resp. Dist. ant. In nomine Jesu Christi ; hoc est, baptismate quod Christus instituit, conc. ant. invocato solo Christi nomine, nego ant. Ita respondet Augustinus libro 2. contrà Maximinum, cap. 27.

Obj. 2. Nicolaus Papa I. capite *A quodam* de consecrat. distinct. 4. Bulgaris respondet rebaptizari non debere, qui à Judæo baptizati fuerant, *in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Christi*: ergo, &c.

Respondet Estius dist. ant. Nicolaus Papa Bulgaris respondet *obiter* rebaptizari non debere qui tantùm in nomine Christi baptizati fuerant, conc. ant. Respondet *ex professo & expressè*, nego ant. Scilicet consultus fuerat circà ministrum baptismatis, seu an valeret baptismus à Judæo datus ; non autem circà sacramenti formam; quam (ut dictum est) *obiter* tantùm attigit.

Obj. 3. Ambrosius libro 1. de Spiritu sancto, capite 3. scribit, eum qui unam tantùm SS. Trinitatis personam appellat ; censeri omnes simul appellare: ergo censuit valere baptismum in quo una tantùm persona invocata fuerit: *Qui unum dixerit* (ait) *Trinitatem significavit.*

Resp. Dist. ant. Trinitatem significavit, quantùm ad effectum baptismi, conc. ant. quantùm ad illius formam, nego ant. Scilicet eò loci sanctus Ambrosius intendit probare, quòd quando operatio ad extrà, in Scripturis uni personæ tribuitur, aliæ personæ non excludantur, sed è contrà subintelligi debeant.

Obj. 4. Sanctus Bernardus Epistola 390. ratum habet baptisma datum *In nomine Dei, & sanctæ veræ Crucis*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Et in hoc Bernardus privatam suam opinionem proposuit cum formidine partis oppositæ, conc. ant. *sine præjudicio tamen* (inquit) *saniùs sentientis*: Proposuit Ecclesiæ traditionem, nego ant.

8. C.

8. Q. Valeretne baptiſmus datus *in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti?*

R. Non valeret, quia voces iſtæ *in nominibus*, exprimunt errorem, naturarum ſcilicet in divinis diverſitatem; ac proinde formæ ſenſum tollunt.

§. III.

De Authore Baptiſmi.

1. *Quaſt.* Quis baptiſmum inſtituit?

R. Chriſtus ipſe: nempè Matthæi cap. 28. Apoſtolis injunxit, ut baptizarent: *Docete omnes gentes: baptizantes eos, &c.*

2. Q. Quãdonam baptiſma inſtitutum eſt à Chriſto?

R. Nonnulli contendunt inſtitutum fuiſſe tantùm poſt Chriſti reſurrectionem: Sed immeritò: ſcilicet ante illius mortem diſcipuli baptizarunt: *Quanquam* (Joannis 4.) *Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus:* Illud autem baptiſma à diſcipulis datum ante Chriſti mortem, non erat inſtitutum à Joanne baptiſta: *Nam* (ut Auguſtinus docet Tractatu 5. in Joannem) *ii quos baptizavit Judas, non ſunt iterum baptizati; quos enim baptizavit* Joannes, *Joannes baptizavit; quos autem baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit.*

Aliqui alii volunt inſtitutum fuiſſe baptiſma, cùm Chriſtus à Joanne baptizatus eſt: Sed id non videtur verum. Nam 1. baptiſma Joannis quod tunc Chriſtus recepit, nihil habet commune cum Chriſti baptiſmate: 2. tunc præſcripta non fuit baptiſmi forma, invocatio ſcilicet diſtincta trium perſonarum Ss. Trinitatis.

Aliis placet inſtitutum fuiſſe, cùm à Chriſto dictum eſt Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Verùm non aliud infertur ex eo textu, quàm

quòd

quòd tunc prædicta & designata fuerit baptismi suo tempore instituendi necessitas, sicut hæc verba: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*, non denotant tunc institutum fuisse Eucharistiæ sacramentum, sed solùm illud suo tempore sumendi necessitatem adstruunt.

Dicendum est igitur baptisma institutum à Christo fuisse, cùm Matthæi 10. Marci 3. Lucæ 9. Christus Apostolos misit, ut Judæos adventum Messiæ, docerent: *Euntes autem prædicate, dicentes: quia appropinquavit regnum cœlorum.* Scilicet ea missione jussi sunt baptizare: unde Joannis cap. 3. legitur quod reipsa baptizaverint: *Quamquam ipse non baptizaret, sed discipuli ejus.*

§. IV.

De Baptismi Ministro.

1. *Quæst.* Quinam sunt *Ordinarii* ministri baptismatis?

R. Soli Sacerdotes, primi & secundi ordinis; hoc est, soli Episcopi & Presbyteri. Scilicet eos tantùm in persona Apostolorum, qui jam constituti fuerant Episcopi & Sacerdotes, Christus alloquebatur, cùm Matthæi 28. contulit baptizandi potestatem: *Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Sacerdotum verò nomine hìc significantur Parochi, aut designati ab iis Vicarii: Parochis nimirùm Ecclesiæ regimen sub Episcoporum authoritate cōmissum est.

Obj. 1. Diaconis, cùm ordinantur, hæc dicuntur ab Episcopo: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare*: ergo sunt, &c.

R. Dist. ant. Diaconum oportet baptizare, tanquam ministrum *extraordinarium*, conc. ant. tanquam ministrum *ordinarium*, nego ant. *Diaconi*

(in-

(inquit cap. *Diaconos*, dist. XCIII.) *absque Episcopo vel Presbitero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortasse longiùs constitutis, necessitas extrema compellat.*

Obj. 2. Si Diaconi essent tantùm *extraordinarii* baptismatis ministri, non plus juris haberent in baptismum quàm laici: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Nego maj. Scilicet Diaconi, non verò laici, ab Episcopo aut Parocho committi possunt, ut solemne baptisma conferant; idque, licèt baptizandus de vita non periclitetur.

2. *Q.* Quinam sunt *extraordinarii* ministri baptismatis?

R. Omnes & singuli homines qui sua ratione fruuntur, & habent intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia.

Et quidem 1. valere datum à Pagano, aut Judæo baptismum, declarat Nicolaus Papa I. cap. *A quodam*, ubi respondet ad Consulta Bulgarorum. Idem quoque declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum: *in casu necessitatis* (inquit) *etiam Paganus baptizare potest.*

Obj. Gregorius Papa III. Epistola 1. ad Bonifacium Episcopum jubet ut à Paganis baptizati, iterum baptizentur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Supponens Paganos legitimà formà usos non fuisse, conc. ant. non supponens, nego ant. Unde ait: *Ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.*

2. Valet quoque datum ab hæreticis baptisma. Nam 1. si datum à Pagano valeat, à fortiori valet quoque datum ab hæretico. 2. Ità definiit contrà sanctum Cyprianum Stephanus Papa I. Ità etiam docuit Augustinus libro 5. de Baptismo contrà Donatistas cap. 7. ubi de industria solvit argumenta omnia quæ sanctus Cyprianus Stephano Papæ objecerat. Ità tandem sub anathematis pœna credendum

esse

esse definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 4.

Obj. 1. Baptisma non est hæreticorum, sed est Ecclesiæ tantùm: ergo sola Ecclesia potest illud conferre. 2. Plures Patres contenderunt olim irritum fuisse baptisma de quo agitur: ergo, &c.

R. Ad 1. conc. ant. dist. conseq. Ergo sola Ecclesia potest *licitè* illud conferre, conc. conseq. validè, nego conseq. Nempè quamvis hæretici fiant rei, jus alienum hac in re usurpando, validè tamen rem illam dispensant.

R. Ad 2. dist. ant. Antequam quæstio illa definita fuisset in plenario totius orbis Concilio, quod quidem est aut Arelatense I. aut Nicænum I. conc. ant. postquam definita fuit, nego ant.

3. Valere quoque baptismum datum à laicis Catholicis, colligitur 1. ex validitate baptismatis dati ab infidelibus, aut hæreticis. 2. ex Tertulliano qui in libro *de Baptismo* cap. 7. hæc ait *Dandi quidem* (baptismi) *etiam laicis jus est*.

Obj. Canones arcent homines laicos, & præsertim mulieres a ministerio baptismatis: *Mulier* (inquit Concilium Carthaginense IV.) *baptizare non præsumat*: ergo, &c.

R. Dist. ant. A ministerio *licito* extra casum extremæ necessitatis, conc. ant. A ministerio *valido*, etiamsi non urgeat extrema necessitas, nego ant.

3. Q. In casu necessitatis, ubi plures sunt qui baptizare possunt, suntne quidam aliis præferendi?

R. Sunt: *Illud cavendum est* (ait sanctus Carolus in instructionibus de Baptismo) *ut ne femina viro præsente, neque Clericus præsente Subdiacono, hicque itidem coram Diacono, nemoque præterea eorum coram Sacerdote baptizare audeat: ipse autem norit sibi licere baptizare etiam præsente suo Episcopo*. Id verò non consilii sed præcepti esse probant hæc quæ addit sanctus Præsul: *Et quoniam si vel a muliere, vel à laico secus sit, grave peccatum admittitur*.

4. Q.

4. *Q.* Suntne aliqui casus, in quibus non est habenda ratio ordinis illius de quo agitur in responsione ad 3. quæsitum?

R. Tres sunt. Nempè femina, viro præsente baptizare potest 1. cùm vir ratione artis quam profitetur, infamis est, ut sunt Comœdi, aliique peccatores publici, seu quos judicis sententia tales declaravit: 2. cùm femina v. g. obstetrix viro peritior est, & aptior ad conferendum baptisma: 3. cùm, nisi mulier baptizet, pudori parturientis satis consultum non est. Ita sanctus Carolus.

CAPUT V.

De Subjecto Baptismi.

1. *Quæst.* INfantes suntne capaces baptismatis?

R. Sunt. Nam 1. infantes capaces sunt regni cœlestis, juxtà illud Christi in Evangelio: ***Sinite parvulos venire ad me; talium est enim regnum cœlorum***: ergo & baptismatis; quod quidem ad regnum cœleste consequendum, necessarium est necessitate medii. 2. Viget in Ecclesiâ consuetudo conferendi baptismum infantibus: eam autem consuetudinem ex Apostolica esse traditione docet Augustinus libro 1. de Genesi cap. 2. *Nec* (inquit) *omninò credenda, nisi Apostolica esset Traditio.*

Obj. Infantes credere non possunt, fides tamen baptismo præsupponitur, juxtà illud Christi Matt. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

R. Dist. ant. Fides in adultis baptismo præsupponitur, conc. ant. in infantibus, nego ant. Nempè doctrinæ, cujus meminerunt Evangelica verba: *Docete omnes gentes*, capaces non sunt. Unde Augustinus serm. 14. *De verbis Apostoli*, cap. 7. sic loquitur: *Decet ut ad aliena verba sanentur: qui ad factum alienum vulnerantur.*

2. *Q.* Infantes possuntne baptizari in utero matris?

R. Non possunt: tùm quòd quandiu sunt in utero matris, ablui non possint: tum etiam quia (ut ait Augu-

ftinus ad Dardanum fcribens) *Nec renafci quifquam poteft, antequam natus fit.*

3. *Q.* Peccantne graviter qui multo tempore fuorum infantum baptifma protrahunt?

R. Peccant graviter: fcilicet cùm plurimùm fit inconftans infantium valetudo, diù baptifma differri non poteft, quin infantes exponantur, defectu baptifmatis, æternæ damnationis periculo.

4. *Q.* Ubinam infantes baptizari debent?

R. Ex Canonibus in templo baptizari debent, nifi aliud neceffitas expofcat: nec extrà neceffitatis cafum, cuiquam eos licet domi abluere, cùm vetent iidem Canones ne ipfa baptifmi collatio à folemnibus ceremoniis fejungatur.

5. *Q.* Infantes Infidelium poffuntne baptizari invitis parentibus?

R. Non poffunt *ordinariè.* Nam 1. fubtrahi non poffunt à poteftate parentum, poteftas nimirùm parentum in filios eft (ait fanctus Thomas) de jure naturali. 2. Morale periculum effet ne fub poteftate parentum remanentes, Sacramento fic recepto fummam injuriam inferrent.

6. *Q.* Suntne aliqui cafus, in quibus filii parentum infidelium, iis invitis baptizari poffint?

R. Sunt. Et quidem 1. fi illis immineat vitæ periculum; 2. fi alter ex parentibus confentiat, quamvis alter renuat, ut Concilium Toletanum III. afferit: 3. fi parentes funt fervi, feu mancipia Chriftianorum: quia tunc infantes, ficut & eorum parentes, fubjacent dominorum poteftati: 4. Baptizari tamen poffunt, ubi primum rationis ufum adepti funt, fi baptifmo confentiant; quia tunc in iis quæ pertinent ad falutem, funt fui, non parentum, juris.

7. *Q.* Amentes aut furiofi poffuntne baptizari?

R. 1. Si femper amentes aut furiofi fuerint, baptizari poffunt & debent, nempè nunc iis confulendum eft, ficut infantibus confulitur. 2. Si dum fuâ ratione fruebantur, fed baptifmum defiderare figno aliquo prodiderint, baptizari debent etiam in amentiâ & phrenefi; fecùs vero.

rò, si nullo unquam signo illum petièrint. Ità Innocentius III. declarat, Ext. *de Baptismo*, cap. *Majores*.

8. *Q.* Ex parte subjecti quod suâ ratione fruitur, requiriturne aliqua intentio, ut baptisma valeat?

R. Requiritur intentio vera & sincera recipiendi baptismum. Scilicet 1. adulto non datur, nisi ubi interrogatus *an velit baptizari*, responderit, *volo*. 2. Ità definitum est in capite *Majores* Ext. *de Baptismo*.

Obj. 1. Valet baptisma datum homini qui interiùs illi contradicens, seriò exteriùs rogat sibi baptismum conferri: ergo in subjecto baptismatis non requiritur intentio, ut sacramentum valeat.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ille enim qui seriò rogat sibi baptismum conferri, & seriò patitur ut ritus ex quo baptisma constat, sibi applicetur, verè ac sincerè vult baptismum recipere. Nec obest, quòd interiùs contradicat: nempè interior illa contradictio, est voluntas inefficax, quæ non destruit voluntatem efficacem recipiendi baptismum eo tempore quo lubens & volens sese illius ritui seriò subjicit. Confirmari potest responsum illud ex capite *Majores*, cujus textus inferiùs referetur.

Obj. 2. Valet baptisma datum homini dormienti qui vigilans illud desideraverat: atqui in illo homine nulla est intentio; tunc enim suâ ratione non fruitur: ergo, &c.

Resp. Nego min. Scilicet in homine de quo agitur, est intentio *habitualis*, seu quæ sequitur ex actuali minimè revocata: licèt autem ea intentionis species satis non sit in ministro sacramenti, cùm ministri respectu Christi sint instrumenta animata, satis est tamen in subjecto; quod quidem non est principium activum, ut est minister, sed passivum tantùm.

9. *Q.* Requiriturne consensus ex parte subjecti, ut sacramentum valeat?

R. Requiritur: ità definiit Innocentius III. cap. *Majores*, Ext. *de Baptismo & ejus effectu*, ubi hæc habentur: *Ille verò qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti*.

 Obj.

Obj. Innocentius III. capite *Majores*, admittit tanquam validum baptiſma quod nonnulli tum in Saxonia, tum in Hiſpania terroribus atque ſuppliciis violenter attracti ſuſceperant: atqui in iis hominibus nullus erat conſenſus ad baptiſmum: ergo, &c.

R. Conc. maj. diſt. min. Nullus erat conſenſus *abſolutus*, conc. min. *conditionatus*, nego min. Nempè homines illi noluiſſent quidem, abſolutè loquendo, baptizari, ſed tamen voluerunt conditionatè, ut nimirùm vitarent quæ illis alioquin impendebant ſupplicia.

10. *Q.* Requiriturne in ſubjecto baptiſmi aliqua de illo fides, ut ſacramentum validè recipiatur?

R. Non requiritur. Ità docet Auguſtinus in libro 3. *de Baptiſmo*, cap. 14. Nec immeritò: ſi enim (quod ſuperiùs probatum eſt) fides in ſacramenti miniſtro non requiratur, à fortiori neceſſaria non eſt in ſubjecto, ut ſacramentum validè recipiatur: unde ſicut Eccleſia admittit datum ab hæreticis baptiſma, ita etiam & acceptum ab iis qui actualem habent ad ſuam hæreſim affectum.

Obj. Auguſtinus in lib. 7. *de Baptiſmo*, capite 53. docet valere baptiſmum, ſed cum aliquâ fide receptum, ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Cum fide *impropriè* ſumptâ receptum; hoc eſt, cum perſuaſione quòd baptiſmi ritus habeatur pro ſacro ritu in ſocietate quæ à nonnullis hominibus vera Eccleſia exiſtimatur, conc. ant. cum fide *propriè* ſumpta, hoc eſt pro certitudine quæ ex revelatione petitur, nego ant.

11. *Q.* Quænam ex parte ſubjecti adulti diſpoſitiones requiruntur, ut Baptiſmi ſacramentum licitè & cum fructu recipiat?

R. Requiruntur fides, ſpes, inchoatus Dei amor ſuper omnia, & contritio: ſcilicet diſpoſitiones illas prærequiſit Tridentina Synodus ſeſſione 6. capite 6.

12. *Q.* Quâ ratione probari debent Catechumeni, antequam ad Baptiſmum admittantur?

R. Doctrinâ, pietatis operibus, diſceſſu à proximis pec-

peccati mortalis occasionibus, æris alieni, si eo teneantur, restitutione, dimissione actuali uxorum cum quibus vivente primâ contraxerunt: & sic de aliis capitibus.

§. VI.

De Baptismi effectibus.

1. *Quæst.* Quotuplex est Baptismi effectus?

R. Duplex: Gratia nimirùm, & Character. Illa, hominem ex impio reddit justum; Iste, cùm sit signum animæ impressum, baptizatum distinguit à non baptizato: Illa, hoc est, gratia, per peccatum mortale amittitur; Iste verò, cùm sit signum indelebile, per nullum peccatum, ne per apostasiam quidem, deleri potest.

2. *Q.* Gratia quæ per baptismum producitur, remittitne peccata omnia quorum cathecumenus reus est?

R. Remittit omnia 1. quoad culpam, seu reatum: nempè justificat impium: at impius justificari non potest, quin ipsius peccata remittantur: idque in Symbolo apertè profitemur: *Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.* 2. Non remittit peccata solùm *quoad culpam,* sed etiam quantùm ad totam pœnam temporalem illis jam quoad culpam remissis alioquin in altero sæculo debitam. Nempè id semper Ecclesia credidit: unde cùm catechumenos abluit, nullam eis satisfactoriam Pœnam injungit, quà redimant in altero sæculo persolvendam.

Obj. 1. Sacramentum Pœnitentiæ non delet pœnam temporalem quæ pro peccato jam remisso debetur in alterà vità: ergo neque baptismus eam remittit.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia peccata post baptismum commissa, per se graviora sunt iis quæ antè commissa sunt: par igitur non fuit ut tantus esset in cathecumenos qui baptizantur divinæ justitiæ effectus, quantus est in eos qui post baptismum receptum lapsi sunt in peccatum mortale.

Obj. 2. Baptismus non aufert concupiscentiam, cor-

 poris

corporis miserias, moriendi debitum: ergo non tollit pœnas omnes temporales peccato jam quoad culpam remisso debitas.

R. Conc. ant. disting. conseq. Non tollit pœnas hujus vitæ, quæ pœnalitates dicuntur, conc. conseq. pœnas temporales in altero sæculo debitas, nego conseq. *Ut* (inquit Augustinus Enchiridii cap. *66.*) ***intelligamus totum quod salutaribus agitur sacramentis, magis ad fidem venturorum bonorum, quam ad retentionem, vel adoptionem præsentium pertinere.***

3. *Q.* Votum baptismatis quod defectu aut materiæ, aut ministri recipi non potest, suppletne illius effectum?

R. Non supplet 1. characterem: non enim producitur, nisi per sacramentum actu collatum & receptum. 2. Non supplet remissionem pœnæ temporalis quæ peccato jam quoad culpam remisso debetur in altera vita: Scilicet id planè persuasum fuit Majoribus nostris qui pro catechumeno sine baptismate mortuo preces ad remissionem pœnæ temporalis in altero sæculo debitæ, solemnes preces fuderunt. 3. Dicendum est igitur baptismatis voto, in casu necessitatis remitti peccatum quoad culpam catechumeno, qui dispositionibus ad sacramentum prærequisitis instructus sit. Idque demonstrat Ecclesiæ praxis, quæ orat pro catechumenis sine baptismo mortuis; non oraret verò, nisi crederet illis ante mortem dimissum fuisse peccatum quoad culpam: neque enim orare potest, nisi pro iis quos piè censet in statu gratiæ sanctificantis extremam clausisse diem.

4. *Q.* Martyrium quod catechumenus pro Christo in Ecclesia passus est, suppletne omninò & integrè totum baptismatis effectum?

R. Supplet totum gratiæ sanctificantis effectum; hoc est, remittit sicut baptismus peccatum tùm quoad culpam, tùm quoad pœnam temporalem illi jam dimisso in altera vita alioquin debitam. Scilicet Martyrium eximiam charitatem, seu tùm intensivè tùm extensivè perfectam probat: at par est ut charitatis, utroque illo modo perfectæ, idem privilegium sit quod baptismatis: unde Majores

jores nostri nusquam fuderunt preces, ut pœna aliqua martyribus in altera vita dimitteretur: *Injuriam* (ait Augustinus serm. 17. de verbis Apostoli) *facit Martyri qui orat pro Martyre*.

5. *Q.* Baptisma à Joanne institutum & Judæis collatum, fuitne productivum gratiæ sanctificantis?

R. Non fuit productivum. Siquidem ipse Joannes ex eo probat se non esse Messiam lege promissum, quod instituendus à Messia baptismus Spiritum Sanctum collaturus esset, non autem is quem instituerat ipse: *Ego* (inquit apud Marcum cap. 3.) *baptizo in aqua: ille vero, baptizabit vos Spiritu Sancto*.

6. *Q.* Circumcisio in antiqua Lege producebatne in parvulis gratiam sanctificantem?

R. Producebat quidem gratiam sanctificantem (inquit S. Thomas,) sed non per se, & ex opere operato, seu vi actionis extrinsecæ in qua posita erat, sed tantùm ex fide parentum, qui illo signo suam de Christo futuro fidem profitebantur, significabantque se suos infantes Deo, futuroque Messiæ consecrare. Scotus aliud censuit: nempè docuit Circumcisionem etiam *ex opere operato*, gratiam contulisse. Cùm verò objicitur Concilium Florentinum in quo asseritur sacramenta Veteris legis non produxisse gratiam ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, respondet textum illum intelligi tantùm debere de sacramentis quæ Dei jussu Moyses instituerat; Addit verò Circumcisionem ex eorum numero non fuisse, juxtà illud Evangelii, Joan. c. 7. *Circumcisio non est ex Moyse, sed ex patribus*.

§. VII.

De Baptismi Proprietatibus.

1. *Quæst.* Quot sunt Baptismi proprietates?

R. Duæ sunt præcipuè, Unitas nimirùm & *NECESSITAS*. Unitatem profitemur in Symbolo, *Confiteor* unum *baptisma in remissionem peccatorum*. Necessi-

tatem verò adstruunt hæc Christi verba, Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, NON POTEST introire in regnum Dei.*

2. *Q.* Quid intelligitur per Unitatem baptismatis?

R. Posita est in eo quòd semel validè datum sive in Ecclesia Catholica, sive in Paganismo, iterari minimè possit. Nempè ubicumque verbis Evangelicis cum intentione saltem faciendi quod facit Ecclesia, collatum fuerit, characterem indelebilem imprimit recipienti. Vide Augustinum in libris *de Baptismo* contrà Donatistas; vide etiam quæ superiùs a nobis de hujusce Sacramenti charactere dicta sunt.

3. *Q.* Baptismus estne necessarius necessitate *præcepti divini?*

R. Est. Nempè Christus injunxit Apostolis ut omnes & singulos homines Evangelium docerent, & baptismate initiarent: *Docete* [ait Matt. 28.] *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* ergo præcepit quoque singulis hominibus, ut baptismum reciperent: præceptum enim ministris impositum, conferendi baptismum, est correlativum cum præcepto illum recipiendi.

Si verò quis roget quo præcisè tempore homines adulti teneantur adimplere divinum de recipiendo baptismate præceptum, dicendum erit teneri eos, cùm sufficienter, propositis motivis credibilitatis, annuntiatum est eis Evangelium: unde peccant lethaliter, si tunc ad illius receptionem sese non disponant, etsi non dent catechumenatui nomen.

4. *Q.* Baptismus estne necessarius ad salutẽ *necessitate medii?*

R. Est omnibus omninò hominibus, sive infantibus, sive adultis, necessarius ad salutem necessitate *medii*. Scilicet eo non recepto vel in re, vel in voto, ab iis etiam qui legis Evangelicæ ignorantia invincibili laborant, salus æterna comparari minimè potest. Eam nimirùm absolutam necessitatem apertè adstruunt hæc Christi verba, Joannis cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,*

Nec

Nec dici poteſt cum Calvino, textum illum intelligi debere metaphoricè, ita ut aqua & Spiritus unum & idem ſignificent, renaſcentiam ſcilicet internam quam Deus per gratiam in nobis operetur. Nam 1. aqua & Spiritus apertè in eo textu diſtinguuntur: *Ex aqua & Spiritu Sancto*. 2. In aliis Scripturæ locis, ubi agitur de baptiſmo, aqua quoque deberet ſumi metaphoricè; quod eſt falſum: alioquin enim probari non poſſet, quòd ſit neceſſaria baptiſmatis materia. 3. Quotquot extiterunt ad Calvinum uſque Patres textum illum propriè, & non metaphoricè de baptiſmate materiali & externo intellexerunt; ut videre eſt apud Tertullianum in libro *de Baptiſmo*; apud Cyprianum in Epiſtola ad Fidum; apud Auguſtinum in libris *de Baptiſmo* contrà Donatiſtas. Hincque patet, quàm debito anathemate Lutheranos & Calviniſtas ferierit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7, Canone 2. *de Baptiſmo*.

Obj. 1. Ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. Filii fidelium ſancti ſunt: ergo non recepto, ſive in re, ſive in voto baptiſmate, poſſunt æternam conſequi ſalutem: ac proinde baptiſma non eſt neceſſarium neceſſitate medii.

R. Diſt. ant. Sancti ſunt ſanctitate *futura*? quia præſumitur alterum ex conjugatis fidelem nimirùm, daturum operam, ut ex ſuo conjugio nati baptiſmum aliquando recipiant; quo ſenſu etiam dicitur 1. cor. 7. *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem*; conc. ant. Sancti ſunt ſanctitate *præſenti* ſeu præcisè quód nati ſint ex parentibus fidelibus, nego ant. Alioquin enim dicendum eſſet propinquitatem carnis cum ſanctis hominibus ad juſtitiam conferre: quod tamen Chriſtus negat in Evangelio.

Obj. 2. Qui nati ſunt ex parentibus fidelibus, pertinent ad pactum quod Deus iniit cum Abrahamo, Geneſis 17. *Ero Deus tuus, & ſeminis tui*. Sed iis qui pertinent ad illud pactum, baptiſma non eſt neceſſarium: ergo, &c.

R. Diſt. maj. Et illud pactum incipit mandari executioni per baptiſmi receptionem, conc. maj. & incipit man-

mandari executioni sine baptismo, nego maj. Scilicet pactum illud incipit executioni mandari, cùm is qui ad ipsum pertinet, incipit credere; juxtà illud Apostoli Galat. 3. *Qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ, & benedicentur cum fideli Abraham*. Infantes verò tunc tantùm credunt tùm fide infusa, tùm aliena, susceptorum scilicet, cùm actu baptizantur: *Quis enim nesciat* (inquit Augustinus libro 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 27.) *credere, esse infantibus baptizari; non credere autem non baptizari?*

5. *Q.* Quo præcisè tempore post Christi mortem Baptisma omnibus omninò hominibus cœpit esse necessarium?

R. Post solemnem Evangelii promulgationem, quæ facta est die sacra Pentecostes quæ proximè subsecuta est Christi passionem. Tunc qui apud Judæos erant justi, obligati fuerunt sub pœna amittendæ justitiæ, recipere baptismum: qui verò impii sive apud Judæos, aut alibi non potuerunt alio medio, quàm per baptismum justitiam consequi; ac proinde nec vitam æternam comparare.

CAPUT VIII.

De Confirmatione.

§. I.

De essentia, Materia, & Forma Confirmationis.

1. *Quæst.* IN quo posita est Essentia Confirmationis?

R. Posita est in illius definitione, quæ quidem est hujusmodi 1. *Confirmatio est sacramentum Novæ legis quo propter gratiam sanctificantem, datur jus ad auxilia specialia, quæ necessaria sunt, ut fidem quis intrepidè coràm infidelibus, & hæreticis profiteri possit.* Primò, est sacramentum, quia constat visibili signo, impositione nimirùm manuum & unctione. 2. Ex institutione divi-

na

na producit gratiam sanctificantem: *Imponebant* [Actorum 8.] *manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. 3. Dat jus ad auxilia quæ necessaria sunt, ut quis fidem profiteri valeat: nempè ad illum præsertim finem à Christo fuit instituta: & in hoc hujus sacramenti effectus *per se* distinguitur ab effectu aliorum sacramentorum.

2. *Q.* Quæ est materia sacramenti Confirmationis?

R. Conveniunt omnes Theologi esse vel solam manuum impositionem, vel solam unctionem chrismatis, vel utrumque ritum simul. Quænam ex iis Theologorum sententiis nobis videatur probabilior, aperient nostræ subsequentia quæsita responsiones.

3. *Q.* Impositio manuum estne essentialis materia sacramenti Confirmationis?

R. Est essentialis illius materia. Nempè 1. Apostoli Confirmationis sacramentum conferentes, usi sunt manuum impositione, & per eam impositionem manuum Spiritum Sanctum, seu gratiam sanctificantem, Neophytis contulerunt: *Tunc* (ait Lucas actorum 8.) *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. 2. Eadem impositione manuum usi sunt Patres, illique Spiritus Sancti productionem adscripserunt. *Dehinc* (ait Tertullianus in libro *de Baptismo*, cap. 7.) *manus imponitur* (egressis de lavacro) *per benedictionem advocans & invitans Spiritum Sanctum*. Idem asserit Hieronymus in suo Dialogo adversus Luciferianos: *Episcopus* (ait) *ad invocationem Spiritus Sancti, manum impositurus excurrit*. Eum quoque ritum refert Gregorius Magnus in suo Sacramentario; describitur quoque in hodiernis pontificalibus: ergo, &c.

Obj. 1. Græci cùm administrant Confirmationem non utuntur manuum impositione: nec enim impositionem manuum recenset Euchologium, seu Rituale, ex cujus præscripto à mille & ampliùs annis sacramenta dispensant: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non recenset *explicitè* conc. ant. non recenset *implicitè*, nego ant. Nam 1. Euchologium præcipit

pit orationem quâ Spiritus Sanctus invocatur *ad robur* : Ea autem oratio *implicitè* dicit conjunctam manuum impositionem, nempè ex Augustino, *Manus impositio nihil aliud est, quam oratio*. 2. Græci aliquot ab hinc sæculis eam manuum impositionem, quam Latini adhibent ante unctionem chrismatis, conjunxerunt cum ipsamet chrismatis unctione. Vide Arcudium.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum asserit quod *loco manus impositionis datur in Ecclesia Confirmatio* : ergo manus impositio distinguitur à Confirmatione; ac proinde non est essentialis illius materia.

R. Conc. ant. dist. conseq. Distinguitur *nomine tenus*; passim enim jam non vocatur Sacramentum impositionis manuum, sed Sacramentum Confirmationis : conc. conseq. Distinguitur *re ipsa*, nego conseq. Neque enim Eugenius IV. excludere voluit ritum quem non Scriptura modò, & Patres, sed etiam omnia Pontificalia recensent.

3. *Q*. Sola impositio manuum estne essentialis & adæquata materia sacramenti Confirmationis?

R. Non est sola essentialis & adæquata illius materia. Nempe 1. quovis sæculo in conferenda Confirmatione, unctio chrismatis adhibita fuit, illique Patres non minùs, quàm impositioni manuum adscripserunt vim conferendi neophytis Spiritum Sanctum, seu gratiam sanctificantem : *Corpus* (inquit Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 3. mystagogica, ubi de Confirmatione tractat) *isto visibili unguento perungitur, anima verò sancto vivificoque Spiritu sanctificatur*. Idem docet Tertullianus in libro *de Baptismo*, cap. 3. Idem quoque Cyprianus Epist. 70. *Ungi* (inquit) *necesse est eum qui baptizatus est, ut habere in se gratiam possit*.

Obj. Apostoli in Confirmatione conferenda, sola manuum impositione usi sunt : *Tunc* (Actorum 8.) *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum* : ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nempè Scriptura, dùm unum recenset,

ſèt, impoſitionem ſcilicet manuum, non excludit aliud, chriſmationem nimirùm. Han verò etiam adhibitam fuiſſe probat Traditio, qua docemur ea quovis ſæculo miniſtros Confirmationis uſos fuiſſe: dicit enim Auguſtinus libro 4. *de Baptiſmo* cap. 24. *Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè credimus.*

4. *Q.* Quænam conditiones requiruntur in chriſmate Confirmatorio?

R. Duæ requiruntur. *Prima*, ut balſamum admixtum fuerit oleo ex olivis expreſſo: oleum enim aliud non eſt oleum *ſimpliciter*, ſed *ſecundùm quid* tantùm: *Altera*, ut chriſma Epiſcopali benedictione ſanctificatum fuerit. Nempè utramque illam conditionem recenſent Euchologia Græca, & Pontificalia Latina. Verùm licèt plures Thomiſtæ utramque illam conditionem ita requirant, ut, ſi vel una defuerit, ſacramentum non valeat; alii ſunt tamen Theologi qui contendunt requiri quidem eas, ut licita ſit ex parte miniſtri Confirmatio, non autem ſimpliciter & abſolutè ut valeat. Nec immeritò; non enim de iis alio modo ſive Euchologia, ſive Pontificalia, ſive Patres quàm de baptiſmi ceremoniis loquuntur.

5. *Q.* Quæ eſt forma totalis & adæquata ſacramenti Confirmationis.

R. Eſt duplex exterior ritus; Oratio nimirùm quam Epiſcopus fundit, dum manus imponit neophyto; & prætereà hæc verba, quæ profert Epiſcopus, dum chriſmat neophytum: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Nempè utrumque illum ritum referunt Pontificalia, ſaltem hodierna.

3. *Q.* Uterque ritus, oratio ſcilicet Epiſcopi, & hæc verba: *Signo te ſigno crucis, &c.* ſuntne eſſentialis forma Sacramenti Confirmationis?

R. 1. Oratio de qua agitur, eſt eſſentialis: tùm quia Lucas illius meminit tanquam rei ſenſibilis per quam

Apo-

Apostoli gratiam recenter baptizatis contulerint: *Oraverunt* (ait Actorum 8.) *pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: tunc imponebant manus super illos &c.* Tùm etiam quia Patres Orationi quæ comitatur Episcopalem manuum impositionem, adscripserunt vim ac virtutem per quas effectus Confirmationis producitur: *Quod* (ait Cyprianus Epist. 73.) *nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem & manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.*

2. Hæc verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris &c.* non pertinent ad *essentialem* materiam sacramenti. Nempè per sex priora sæcula nullibi fuerunt in usu: neque enim illorum temporum Patres, vel obiter, eorum meminerunt, nec ipse etiam Gregorius Magnus in suo Sacramentario ea vel implicitè recenset, licèt in eo describat non essentiales modò, sed etiam accidentales sacramentorum ritus.

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum, expresè docet, verba de quibus agitur; *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis &c.* esse formam sacramenti Confirmationis: ergo, &c.

R. Dist. ant. Esse formam *integralem, & accidentalem*, conc. ant. Esse formam *essentialem*, nego ant. Ita respondet Sambovius in suo Tractatu *de Confirmatione.* Nec id mirum est: cùm enim oratio quæ manuum impositionem comitatur, apud Armenos jam esset in usu, debuit Eugenius, qui populos illos Latinæ disciplinæ subjicere, voluit, eos Ecclesiæ Occidentalis sacramentorum ritus, etiam integrales & accidentales, docere.

Obj. 2. Hæc verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te &c.* proferuntur ab Episcopo, eo momento quo neophytum inungit: ergo sunt essentialis forma, saltem inadæquata, sacramenta confirmationis.

R Conc. ant. nego conseq. Nempè Oratio quam Episcopus, dum manuum imposuit, [illegible] moraliter

ter subsistit, dum inungit neophyti frontem; ac proinde satis est ut unctionem illam determinet ad concurrendum cum manuum impositione ad effectum sacramenti producendum. Vide totam hanc materiam historicè & dogmaticè fusiùs pertractatam in nostro *de Sacramentis* Commentario, Tom. 1. in fol. pag. 154. & aliis sequentibus primæ Editionis.

§. II.

De Authore, Ministro, & Subjecto Confirmationis.

1. *Quæst.* QUis est author sacramenti Confirmationis?

R. Ipsemet Christus. Ita contrà Lutheranos definiit sacra Tridentina Synodus sess. 7. Canone 1. *De sacramentis in communi.* Nec mirum: ipse enim solus potuit gratiæ productionem (ut in singulis sacramentis Novæ Legis requiritur) signis sensibilibus conjungere.

2. *Q.* Quo præcisè tempore Christus Confirmationis Sacramentum instituit?

R. Iis diebus, qui à Resurrectione usque ad Ascensionem fluxerunt: *Iis enim diebus* (ait Leo Magnus serm. 1. de Ascensione) *magna sunt confirmata Sacramenta, magna revelata mysteria.*

Obj. Apostoli die sacra Pentecostes receperunt effectum Confirmationis, scilicet Spiritum Sanctum *ad robur:* ergo & ipsammet Confirmationem, proindeq; instituta fuit tantùm post Ascensionem Domini.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia tunc nec materia, nec forma Confirmationis adhibitæ fuerunt, aut Apostolis applicatæ. Nec id mirum est: Dei enim potentia non est ita sacramentis alligata, ut sine ejusmodi instrumentis absolutè non possit speciales sacramentorum effectus producere.

3. *Q.* Quis est *Ordinarius* minister sacramenti Confirmationis?

R. Solus Episcopus. Nam 1. ita Concilium Tridentinum

tinum seff. 7. can. 3. definiit. 2. Qui in Scripturis leguntur Confirmationem contulisse, sunt soli Episcopi, Apostoli nimirùm; licèt baptisma ab aliis datum fuisset. Innocentius Papa I. in Epistola ad Decentium, & posteà Gregorius Magnus lib. 3. Epistola 9. damnarunt simplices Presbyteros, qui jus de quo agitur, sibi tribuere præsumpserant.

4. *Q.* Quis inter Clericos potest esse *Extraordinarius* minister sacramenti Confirmationis.

R. Presbyter qui ad id muneris a Summo Pontifice delegatus fuerit. Scilicet 1. à mille & amplius annis Ecclesia Græca confirmationem confert per eosdem Presbyteros qui baptismum catechumeno dispensarunt: ità enim expressè, præscribunt Euchologia quæ apud Orientales fuerunt olim & nunc etiam sunt in usu. 2. Gregorius Mag. qui in prima sua Epistola contrà Presbyteros Calaritanos, vetuerat ne illi confirmarent, posteà Epistola 2. id œconomiæ causa, concessit. 3. Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum, docet (haud dubiè alludens ad Gregorii Magni Decretum pro Calaritanis) simplices Sacerdotes aliquandò ex Apostolica dispensatione sacramentum istud contulisse. 4. Concilium Tridentinum loquens de Confirmationis ministro, non ob aliud utitur hac voce, *Ordinarium*, quàm ut innuat posse alium esse, nempè *Extraordinarium*, seu simplicem Sacerdotem.

Obj. Apostoli nusquàm leguntur simplicibus Presbyteris commisisse jus conferendi sacramentum Confirmationis: ergo, &c.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Id enim accidit 1. quòd Apostoli ferè nullum ordinaverint Presbyterum, quem simul Episcopum non consecraverint. 2. Cùm Confirmatio non sit ad salutem necessaria necessitate medii, & aliunde homines reddat *perfectos* Christianos perfectione substantiali, par fuit ut Apostoli & Episcopi priorum sæculorum, quibus Sacerdotalis gradus perfectio per Episcopatum data fuit, jus illud nemini Presbytero committerent. 3. Primis illis temporibus

vix

vix umquàm pro re aliqua dispensationibus locus erat: at sine dispensatione facultas de qua agitur, Sacerdotibus tribui non potuisset.

5. *Q.* Quodnam est subjectum capax sacramenti Confirmationis?

R. Omnes & soli homines baptizati. Nempè Confirmatio est *de se* consummativa, & perfectiva characteris & gratiæ baptismatis. Unde (ut inferiùs patebit) Patres asserunt hocce sacramento homines reddi perfectè Christianos: ac proinde Confirmatio, ut valeat, præsupponit baptismatis characterem.

6 *Q.* Quæ corporis partes sint immediatum subjectum Confirmationis; hoc est, quænam corporis partes inungi debent?

R. Ut Chrismatio confirmatoria validè fiat, satis est unctio in fronte. Nempè illius tantùm partis unctionem contulit olim (ut probat Gregorii Magni Sacramentarium) & nunc etiam confert Ecclesia latina. Ea verò pars corporis præ cæteris electa est, ut confirmatus discat se ad hoc renatum esse, ut Evangelium non erubescat.

§. III.

De Effectibus & Proprietatibus Confirmationis.

1. *Quæst.* QUinam & quot sunt effectus Confirmationis?

R. Duo sunt, nimirùm gratia, & character; de quibus in responsis ad quæsita subsequentia differetur.

2 *Q.* Quæ gratia per Confirmationem producitur?

R. Gratia sanctificans. Nam 1. de ea gratia intelligitur Concilii Tridentini Canon, quo definitur omnia & singula Novæ legis sacramenta gratiam producere. 2. Actorum 8. gratia de qua agitur, vocatur Spiritus sanctus; *Imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*: at nomine *Spiritus sancti* qui detur alicui, simpliciter & absolutè prolato semper in

novo Testamento gratia sanctificans intelligitur; ut cum de Stephano dicitur, quòd Spiritu sancto plenus fuerit.

3. *Q.* Confirmatio producitne *ex se*, seu *ex vi suæ institutionis* primam gratiam, an verò secundam tantùm?

R. Non producit primam. Scilicet prima gratia est ea quæ justificat impium: at gratia quam Confirmatio producit; non justificat impium: id enim virtutis spectat solùm ad baptismum, & ad pœnitentiam, cùm sola sint (ut loquuntur) sacramenta mortuorum: unde Concilium Tridentinum sessione 14. docet nemini post baptismum lapso obvenire justificationem, nisi ex receptione Sacramenti pœnitentiæ, aut saltem ex illius voto. Dicendum est igitur gratiam quæ Confirmatione producitur, esse secundam tantùm: hoc est, eam quæ ex justo facit magis justum.

4. *Q.* Confirmatio validè data producitne characterem in recipiente?

R. Producit. Non enim ob aliud iterari non potest, quàm quòd recipientibus characterem imprimat qui nusquam deleri possit.

Obj. Concilium Oecumenicum II. quod est Constantinopolitanum I. jubet Canone 7. ut pluribus hæreticis quos recenset, quique jam in sua secta confirmati fuerant (ferebat enim tunc apud Orientales, sicut & jam temporis, ut statim post baptismum Confiramtio neophytis conferretur) jubet (inquam) ut conferatur unctio cum hac verborum formula *Signaculum doni Spiritus sancti:* atqui illa unctio & illa forma sunt ipsummet Confirmationis sacramentum: ergo, &c.

Resp. Conc. maj. nego min. Ratio est, quia deest illi ritui, 1. impositio manuum, quæ tamen (ut superiùs dictum est) est essentialis materia sacramenti Confirmationis. Deest 2. invocatio Spiritus sancti *ad robur*, quæ est forma essentialis: quæ enim in Euchologiis legitur invocatio Spiritus sancti, hæreticis quorum Canon meminit, redeuntibus impendenda, non est *ad rob ur*, sed ad *pœnitentiam*.

5. *Q.* Con-

5. *Q.* Confirmatio estne necessaria?

R. Nulli est necessaria necessitate medii, quia catechumeni, per Baptismum; & lapsi post Baptismum, per Pœnitentiæ Sacramentum possunt consequi justificationem. Sed ex Concilio Tridentino sessione 23. cap. 4. necessitate præcepti *Ecclesiastici* necessaria est iis, qui initiandi sunt prima Tonsura Clericali. 2. Est etiam pro loco & tempore singulis adultis sua ratione fruentibus necessaria necessitate præcepti tùm divini, tùm Ecclesiastici: scilicet omnes & singuli indigent effectu Confirmationis, substantiali nimirùm Christianitatis perfectione; & auxilio ad quod veluti quoddam jus tribuit: ergo & Sacramento quod ad illum effectum specialiter fuit institutum.

6. *Q.* Quæ dispositiones requiruntur ad recipiendum sacramentum Confirmationis?

R. 1. Ut *validè* recipiatur, prærequiritur in subjecto baptismatis character: nempè est essentialiter perfectio characteris baptismatis. 2. Ut ex parte recipientis *licita* sit, prærequiritur status gratiæ: neque enim (ut jam fuit observatum) est sacramentum mortuorum, sed vivorum tantùm. 3. Decet quidem ut a jejunis recipiatur, sed id jam non est de præcepto. 4. Apud Græcos statim post baptismum infantibus confertur; sed apud Latinos multis abhinc sæculis invaluit usus, ut nonnisi ratione utentibus dispensetur.

CAPUT IV.

De Eucharistia prout est Sacramentum.

§. I.

De Essentia, & Materia Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Quæ sunt Eucharistiæ nomina?

R. Dicitur 1. *Eucharistia*, quòd sit eximia quædam gratiarum actio. Dicitur 2. *Cœna Domini*, quod

quod eam Christus post habitam cum suis Apostolis cœnam instituerit. Dicitur 3. *Communio*, quod per illius usum Christo tanquam capiti, & fidelibus tanquam illius membris communicemus. Dicitur 4 *Viaticum*, eo quod ex hac vita migraturis detur in subsidium adversùs invisibiles nostræ Religionis hostes.

2. *Q.* Eucharistia, prout est sacramentum, quomodo definitur?

R. Definitur; *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem ab ipsomet Christo institutum.*

3. *Q.* Valetne mox data Eucharistiæ definitio?

R. Valet. Nempè 1. vox hæc *Sacramentum*, tenet locum generis; in hoc enim cum cæteris Novæ legis sacramentis convenit. Hoc est, est sicut & sunt, compositum quoddam ex duabus rebus, quarum una, panis nimirùm, tenet locum materiæ, & altera, seu verba, tenet locum formæ. 2. Hæ voces, *Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini* denotant Eucharistiæ tùm res quas interiùs continet; *Corpus & Sanguinem Christi*, tùm partem externam ex qua constat, nimirum species, seu apparentias panis & vini. 3. Per hæc verba, *Ad spiritualem animæ refectionem*, explicatur discrimen quod inter effectum Eucharistiæ, & effectum aliorum sacramentorum reperitur: scilicet Eucharistia per modum potus & cibi suum effectum in recipientibus producit.

4. *Q.* Quid est id quod in Eucharistia propriè habet rationem Sacramenti?

R. Ipsamet Corpus & Sanguis Christi, non quidem absolutè considerata, sed prout sensibilibus panis, & vini speciebus obteguntur: scilicet ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 5. Latriæ cultus *Sacramento* Eucharistiæ deberur.

5. *Q.* Eucharistia quæ duplici specie constat, estne duplex Sacramentum?

R. Non est duplex, sed unum tantùm. Nempè unicus est illius finis, animarum scilicet refectio, quæ duplici panis & vini specie repræsentatur.

6. *Q.* Quæ

6. Q. Quæ est inadæquata Euchariſtiæ materia?

R. Eſt aut panis, aut vinum: quæ quidem, ſi ſimul adhibeantur, conſtituunt totam & adæquatam materiam.

7. Q. Qui panis eſt neceſſaria Euchariſtiæ materia; hoc eſt, quis ſecundùm ſubſtantiam debet eſſe panis, ut validè conſecretur?

R. Panis triticeus, & non alius. Nempe ſolus panis triticeus eſt & vocatur panis *ſimpliciter*, alii verò panes dicuntur panes *ſecundùm quid*, & cum addito, *panis bordeaceus*, *panis ſiligineus*. At panis quo Chriſtus, dùm Euchariſtiam inſtituit, uſus eſt, vocatur panis ſimpliciter & ſine addito.

8. Q. Valetne conſecratio ſive in azymo, ſive in fermentato pane?

R. Valet: nempè nec azymus, nec fermentatum mutant ſubſtantialiter naturam panis, quem conſtat eſſe ex inſtitutione Chriſti inadæquatam Euchariſtiæ materiam: unde meritò hæc ait Concilium Florentinum in Decreto Unionis: *Definimus in azymo, ſive in fermentato pane triticeo Chriſti corpus veraciter confici*.

9. Q. Eſtne licita cuique miniſtro conſecratio tàm in azymo, quàm in fermentato pane?

R. Non eſt licita. Scilicet tenetur quiſque miniſter Eccleſiæ leges ſervare: ſed ferunt Eccleſiæ leges ut Latini Sacerdotes azymum panem, & Græci fermentatum conſecrent. Nempè in Concilio Florentino definitur Sacerdotes in Altari ipſum Domini Corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxtà ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem.

10. Q. Quem panem Chriſtus ipſe in ultima cum Apoſtolis cœna conſecravit?

R. Conſecravit azymum. Scilicet (ut habetur Matthæi cap. 26.) Chriſtus Euchariſtiam inſtituit *prima* die Azymorum; hoc eſt, ad veſperam qua incipiebant azymorum dies, ſeu ii, quibus Judæis licitum non erat non modò uti fermentato, ſed nec illius fruſtulum domi ſervare: ergo Chriſtus, Legis accuratus ſemper obſervator, non fermentato, ſed azymo pane uſus eſt, cùm Euchariſtiam inſtituit.

Obj. Christus Eucharistiam instituit pridiè Paschatis: ergo & ante primam diem azymorum, quâ ad vesperam dies Paschatis incipiebat: proindeque non azymo, sed fermentato pane tunc usus est.

Probatur ant. 1. Ea die qua Christus Eucharistiam instituit, lavit suorum Apostolorum pedes: at lavit ante diem Paschæ: *Ante diem festum Pascha* (inquit Joanne cap. 3.) *sciens Jesus ...... cœpit lavare pedes discipulorum*.

2. Dies Veneris, qua Christus mortuus est, erat Paschæ pervigilium, juxta illud Joannis cap. 18. *Erat autem mane: & ipsi* (Judæi) *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*.

3. Joannis cap. 10. dies Veneris, qua Christus passus est, dicitur præparatio ad Pascha: *Erat* (inquit) *parasceve Paschæ*.

4. Judæi decreverant, Christum non esse cruci affigendum die Paschatis: *Dicebant autem* (Joannis, cap. 26.) *non in die festo: ne fortè tumultus fieret in populo*. Id tamen accidit, si dies Jovis qua Christus ad vesperam Eucharistiam instituit, incœpit prima die azymorum: siquidem prima dies azymorum erat ipse Paschatis dies cum tota die subsequente, usque ad solis occasum.

R. Ad 1. Joannes loquitur de *die naturali* Paschæ, qui incipiebat ab ortu Solis, & eo anno incidebat in diem Veneris; sed non loquitur de *die ceremoniali*, quæ quidem jam inceperat ad vesperam diei Lunæ 13. quæ incidebat in diem Jovis.

Ad 2. Nomine *Pascha* Joannes eo loci non intellexit manducationem agni Paschalis, sed hostias in sacrificium per septem dies azymorum ex præscripto Legis offerendas: scilicet Deuteronomii cap. 16. illæ hostiæ vocantur *Phase* seu, quod idem est, *Pascha*.

Ad 3. Parasceve de quo Joannes loquitur, non fuit ad ipsam diem Paschæ, sed ad diem subsequentem Sabbati, qui eo anno incidebat in secundam azymorum: neque enim dies Paschæ indigebat Parasceve, seu prævia ciborum præparatione, quia ipso Paschatis die, si in Sabbatum non caderet, licebat Judæis ea parare quæ ad victum erant necessaria.

Ad 4.

Ad 4. Judæi decreverant quidem in Concilio non occidere Christum ipso die Paschæ, ne fortè tumultus fieret in populo: sed ipso die Paschæ nacti occasionem illum perdendi, judicarunt standum non esse suo decreto, veriti scilicet, ne quæ tunc se dabat occasio, posteà elaberetur.

11. Quæ est altera Eucharistiæ materia?

R. Vinum. Nempè Christus, cùm instituit Eucharistiam vinum consecravit ut habetur Marci 14. illiusque usum ad Eucharistiæ confectionem suis Apostolis hisce verbis injunxit: *Hoc*, seu, quod faciebat ipse, *facite*.

12. *Q.* Aqua debetne admisceri vino consecrando?

R. Debet ex Ecclesiastica lege: *Monet sancta Synodus* [verba sunt Concilii Tridentini sess. 13.) *præceptum esse* AB ECCLESIA *Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo misceant*.

Si quis verò roget cur Ecclesia mixtionem aquæ cum vino consecrando præceperit, dicendum erit præcepisse, 1. quod Apostolica sit Traditio Christum vinum aqua temperatum consecravisse: 2. ea mixtione exhibetur mysterium expressum in aqua & sanguine, quæ de Christi jam mortui latere lancea percusso fluxerunt: 3. exhibetur unio populi fidelis cum Christo Capite, seu docetur Ecclesiam una cum Christo in Eucharistiæ sacrificio offerri Deo Patri. Vide Cypriani Epistolam ad Cæcilium.

13. *Q.* Aqua quæ vino consecrando admiscetur, mutaturne in Christi Sanguinem?

R. Quæstio illa ad fidem non pertinet. Nimirùm propositam sibi ab Archiepiscopo Lugdunensi Innocentius Papa III. (ut patet ex capite *Cùm Martha.* Ext. *De celebratione Missarum*) definire noluit.

14. *Q.* Quæ conditiones in vino Eucharistico requiruntur?

R. Requiritur 1. ut integra sit illius substantia: hincque colligitur non valere tentatam aceti consecrationem. 2. Debet esse potabile, quia Eucharistia consecratur in ordine ad sumptionem per modum cibi & potus:

tus: *Manducate* (inquit Christus in Evangelio) *Bibite*. Hinc verò colligitur uvam ex qua nondum expressum est vinum, validè non posse consecrari. 3. Ad decentem, sed non ad validam consecrationem requiritur ut vinum quandam maturitatem jam sit assecutum: hinc autem infertur mustum non nisi urgente necessitate a sacerdote consecrari debere.

§. II.

De Forma Eucharistiæ.

1. *Quæst.* CHristus consecravitne Eucharistiam absque omni verborum forma?

R. Non consecravit absque omni verborum forma. Nempè Veteres asserunt, Christum panem in Corpus suum his verbis, *Hoc est Corpus meum*, & vinum in suum sanguinem his aliis, *Hic est Sanguis meus*, mutasse. Ità enim expressè docent Tertullianus libro 4. contrà Marcionem, cap. 40. & sanctus Joannes Damascenus in libro 4. *de Fide orthodoxa*, cap. 15.

Obj. Innocentius III. in libris *de Mysterio Altaris*, docet Christum absque ulla verborum forma, sed solo suæ potentissimæ voluntatis imperio, panem & vinum in suum corpus & in suum sanguinem in ultima cœna transmutavisse: ergo, &c.

Resp. Docet *opinativè*, conc. ant. *determinativè & definitivè*, nego ant. Tunc enim Innocentius non erat summus Pontifex, ac proinde quæ tunc scripsit, opiniones sunt privati Theologi ratiocinantis, non autem Summi Pontificis definientis.

2. *Q.* Quæ est forma verborum per quæ panis consecratur?

R. Ista: *Hoc est corpus meum*. Nam 1. id clarè innuit Ambrosius in libro 4. de Sacramentis, cap. 4. ubi sic loquitur: *Consecratio igitur cujus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu.* 2. Id quoque docet Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum*: *Forma* (inquit). *hujus sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus*

hoc

hoc conficit sacramentum, sed illa Christi verba non alia sunt quàm ista, *Hoc est corpus meum:* ergo &c.

3. *Q.* Hæc sola verba: *Hoc est corpus meum*, suntne satis ad validam panis consecrationem?

R. Sunt satis, quia clarè exprimunt effectum formæ, seu transsubstantiationem; hoc est, mutationem panis in corpus Christi, in cujus persona loquitur Sacerdos, cùm ea profert in Altari.

Obj. 1. In Liturgia Chrysostomi post prolata Evangelica verba, *Hoc est Corpus meum*, Sacerdos à Deo petit mutationem panis in corpus Christi: *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui*; ergo supponit mutationem nondum per hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, factam fuisse.

Resp. Dist. ant. petit mutationem *moralem*; hoc est, ut prosint iis qui Sacrificio præsentes sunt, conc. ant. petit mutationem *physicam*, seu qua panis & vinum physicè transmutentur, nego ant.

Obj. 2. Patres (ut videre est in Hieronymo ad Evagrium scribente) asserunt Eucharistiam confici per Sacerdotum preces: ergo non conficitur per hæc verba, quæ haud dubiè non sunt preces: *Hoc est Corpus meum.*

Resp. Conc. ant. dist. subsumptum. Hæc verba: *Hoc est Corpus meum*, non sunt preces *explicitè*, conc. subsumptum: non sunt preces *implicitè*, nego subsumptum: continent enim invocationem divinæ potentiæ, per quam ex Christi promissione fit transubstantiatio panis in verum Christi corpus.

4. *Q.* Quæ est forma verborum per quæ vinum validè consecratur?

R Sunt hæc sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, aut (ut habet Marcus) *Hic est sanguis meus*. Nempè clarè exprimunt transsubstantiationem vini in Christi Sanguinem. Aliqui tamen aliter sentiunt, sed minùs probabiliter.

Obj. Præter illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, multa alia uno eodemque tenore suprà calicem profert Sacerdos; addit enim, *Novi & æterni Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum:*

rum: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Alia multa profert ex Ecclesiæ mandato; ut nempè explicetur sacrificii Eucharistiæ effectus, conc. ant. ex mandato Christi, nego ant.

5. *Q.* Quænam mutationes in Eucharistiæ formâ tollunt ejus veritatem?

R. Eæ omnes quæ tollunt sensum formæ, seu quæ efficiunt ne Sacerdos in persona Christi loquatur, aut ne panis aut vini transsubstantiatio significetur.

§. III.

De Ministro Eucharistiæ prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* QUi sunt *Ordinarii* Eucharistiæ dispensandæ ministri?

R. Sunt soli Episcopi & Sacerdotes. Nam 1. soli à Christo in ultima cœna jussi sunt Eucharistiam fidelibus dispensare; hoc est, solos Episcopos & Sacerdotes Christus in Apostolis allocutus est, cùm dixit: *Hoc facite*, seu non tantùm Eucharistiam conficite, ut ego confeci, sed & eam confectam dispensate, sicut & ego eam vobis dispensavi. 2. Ad eos solùm pertinet jus ordinarium Eucharistiam dispensandi, ad quos pertinet illius confectio: atqui ad solos Episcopos & Sacerdotes, &c. Ergo, &c.

Obj. Diaconi quondam in Ecclesia solenniter Eucharistiam dispensarunt: ergo illius erant ministri.

Resp. Dist. ant. Ex commissione Ecclesiæ, conc. ant. ex institutione Christi, nego ant. Hincque colligitur Diaconos quondam fuisse Eucharistiæ solenniter dispensandæ ministros extraordinarios, non autem ordinarios, de quibus solùm hìc agitur.

2. *Q.* Diaconi possuntne his etiam temporibus ab Episcopo committi ad solemnem Eucharistiæ dispensationem?

R. Possunt, si urget aliqua necessitas: *Si necessitas urgeat* (aït Canon. 38. Concilii Carthaginensis IV.) *jussus eroget*. Imò, etiam minimè jussus, urgente extrema

ma necessitate, potest eam ad ægrotum deferre: *Si necessitas evenerit* (inquit Alcuinus) *& Presbyter non fuerit præsens, Diaconus suscipiat pœnitentem, & det sanctam Communionem*.

3. *Q.* Subdiaconi & alii Clerici Diacono inferiores, possuntne ab Episcopis committi, ut Eucharistiam solenniter dispensent?

R. Non possunt committi: cùm enim id nusquàm factum sit in Ecclesia, id non est in Episcopi potestate. Imò non fert præsens Ecclesiarum consuetudo ut subdiaconi aliique Clerici minores, & à fortiori homines laici, sine expressâ Romani Pontificis dispensatione, etiam in casu necessitatis, sibi ipsis Eucharisticam Communionem dispensent, licet id olim sæviente persecutione, fieret à fidelibus.

§. IV.

De Subjecto Eucharistiæ prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* APud Latinos estne licitum Eucharistiam infantibus dispensare?

R. Non est licitum: quia sic ferunt jura quæ vigent in Ecclesia Occidentali.

Obj. Nunc in Ecclesia Græca, & olim in Latina per duodecim priora sæcula, infantibus statim post baptismum Eucharistia conferebatur: ergo nunc quoque conferri potest in Ecclesia Latina.

R. Nego conseq. Nempe pluribus abhinc sæculis usus contrarius apud Latinos invaluit, qui quidem instar est legis. Immeritò tamen Calvinus damnat Antiquos qui infantes communicarunt. Nam (ut ait Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 4.) *sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt*.

2. *Q.* Eucharistia debetne dari furiosis, amentibus, energumenis?

R. Iis pro loco & tempore dari debet qui nonnunquàm ratione sua fruuntur; possunt enim eo temporis momento sacrum illum cibum à prophano secernere: è

con-

contrà concedi non debet iis qui nusquàm sunt rationis & judicii compotes, quia non possunt (quod vult Apostolus) seipsos probare, nec cibum illum sacrum à prophano distinguere.

3. *Q.* Eucharistia debetne concedi publico peccatori?

R. Concedi non debet, si illum publicè non pœniteat: scilicet alioquin grave oriretur scandalum, & præterea Sanctum moraliter loquendo, daretur cani: Si tamen ille casus prævideri possit, consuli debet Episcopus, quia, ex Concilio Tridentino, ad ipsum specialiter pertinet publicæ pœnitentiæ disciplina.

Si quis verò roget quinam, quoad caput de quo agitur, censeri debeant peccatores publici? Respondendum erit intelligi debere eos quorum crimen est omnibus ferè notorium aut notorietate facti; quales sunt Comœdi, Histriones, quidam Usurarii, & alii de quibus loquitur Rituale Parisiense, pag. 73. aut notorietate Judicii Ecclesiastici, aut Civilis.

4. *Q.* Eucharistia potestne negari occulto peccatori?

R. Si eam publicè petat, negari non debet: quandiù enim est occultus, jus habet ad suam apud alios famam. E contrà, si eam in occulto petierit, debet negari, in eo nimirùm casu nullum in fama (ut supponitur) detrimentum patitur, & aliunde consulitur debitæ Sacramento reverentiæ. Ita S. Thomas.

§. V.

De re quæ in Eucharistia continetur.

Nota. QUæ spectant ad rem quæ in Eucharistia continetur, reduci possunt, 1. ad existentiam corporalis præsentiæ Christi: 2. ad ejusdem realis præsentiæ modum: 3. ad ea quæ eandem realem præsentiam consequuntur: 4. ad accidentia panis & vini quæ illam comitantur.

De

De existentia corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia.

1. *Quæst.* QUi sunt ii qui negarunt realem, corporalem & substantialem præsentiam Christi in Eucharistia?

R. Joannes Scotus Erigena qui obiit anno 884. primus inter eos qui admiserunt veritatem Incarnationis, aggressus est dogma de corporali ac substantiali præsentiâ Christi in Eucharistia. Subsecutus est Berengarius, Archidiaconus Andegavensis circà annum 1035. Subscripserunt sæculo 16. multi in Germania hæretici, quibus tandem adhæsit Calvinus, qui contendit Corpus Christi esse in Eucharistia præsens solùm quoad virtutem, non autem quoad substantiam & veritatem.

2. *Q.* Realis & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia potestne demonstrari ex capite 6. Joannis?

R. Potest; 1. Eo in loco Christus de orali manducatione sui corporis, & de orali potu sui sanguinis locutus est; potum enim à manducatione distinxit; quod tamen non fecisset, si de manducatione, aut potu tantùm spirituali per fidem, locutus fuisset: *Nisi* (inquit) *manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, &c.* Atqui oralis manducatio, oralis potus, seu per os sumptio, supponunt præsentiam realem corporis & sanguinis Christi: in hoc enim differunt à manducatione & sumptione quæ fiunt tantùm per fidem; in istis nimirùm actus manducandi & actus bibendi à se invicem non distinguuntur.

2. Res quæ per fidem tantùm manducantur, aut bibuntur, non sunt *verè* cibus, nec *verè* potus: *Caro mea* (ait ipse eodem Joannis capite 6.) *VERE est cibus, & sanguis meus VERE est potus.*

3. Tantùm abest ut Christus Judæos qui verba de quibus agitur, intellexerunt de manducatione verâ, reali & orali, deterruerit ab eo sensu, quin è contrà illum

lum hâcce comminatoria sententia confirmaverit: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Obj. 1. Christus Joannis cap. 6. hæc habet: *Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt:* at eâ sententiâ docuisse videtur, ea quæ de Carnis manducatione & de potu sui Sanguinis dixerat, non ad literam, sed metaphoricè tantùm sumi debere: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Caro, hoc est sensus carnalis non prodest quidquam, conc. maj. Caro, hoc est Corpus Christi cum Verbo conjunctum non prodest quidquam, neg. maj. Is igitur est allatæ sententiæ sensus: *Quæ hactenus dixi vobis, res sunt à sensibus maximè dissitæ, quæ proinde mente sola quæ fide illustrata sit, capi possunt: mirum igitur non est quòd vos, utpote maximè carnales & sensibus dediti, ea minimè capiatis.*

Obj. Augustinus enarratione in Psalm. 98. scribit *spiritualiter* intelligi debere, quæ Christus Joannis cap. 6. de sui corporis manducatione, & de potu sanguinis asseruit: ergo ex Augustino intelligi non debent in sensu litterali.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Intelligi non debent in sensu litterali Capharnaitico; hoc est, pro manducatione quæ fiat modo communi, quo scilicet res manducata ita dentibus atteritur, ut dividatur in frusta, conc. conseq. in sensu litterali non Capharnaitico, quo nimirùm res mãducata reverà trajicitur in stomachum manducantis, sed sine ulla læsione & divisione, nego conseq.

3. *Q.* Corporalis præsentia Christi in Eucharistia potestne demonstrari ex verbis quibus Christus Eucharistiam instituit?

R. Potest. Nempe Christus cùm Eucharistiam instituit, hisce verbis: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, usus est, ut patet ex Matthæi cap. 26. Marci 14. Lucæ 22. Primæ ad Corinth. 11. Atqui ea verba demonstrant corpus & sanguinem Christi esse realiter & substan-

ſtantialiter in Euchariſtia: nam alioquin Chriſtus falſum dixiſſet: tunc nimirùm aliquis falſum dicit, quandò rem ſignificatam prædicat *ſimpliciter* de ſigno, quod nullo prorsùs hominum uſu ſumitur pro ſigno; ſic mentiretur is qui de quercu ſimpliciter & abſolutè diceret, quod ſit Alexander Magnus: atqui Chriſtus rem ſignificatam ſeu corpus ſuum, & ſanguinem ſuum abſolutè & ſimpliciter prædicaſſet de ſigno (ſeu de pane & vino) quod nullo prorsùs hominum uſu pro ſigno ſumitur; neque enim quiſquam panem ſumpſerat pro ſigno, ſeu figurâ corporis humani, nec vinum pro figura ſanguinis humani alicujus: ergo, &c.

Obj. 1. Ea verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt Sanguis meus*, in ſenſu litterali ſumpta contradictionem implicant: nempè pronomen *Hoc*, ſumitur pro pane; ſicut & pronomen *Hic*, pro vino: ac proinde hæc verba: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, ad litteram ſumpta faciunt hunc ſenſum: *Hic panis eſt meum corpus. Hoc vinum eſt meus ſanguis*: at ille ſenſus contradictionem implicat; neque enim panis poteſt eſſe ſimul panis & corpus humanum, nec vinum poteſt eſſe ſimul vinum & ſanguis humanus: ac proinde Evangelica verba, ſumi debent in ſenſu metaphorico; ita ut hunc ſenſum reddant: *Hic panis eſt figura corporis mei. Hoc vinum eſt figura ſanguinis mei.*

R. Diſt. min. Atqui iſte ſenſus: *Hic panis eſt corpus meum. Hoc vinum eſt ſanguis meus*, implicat contradictionem, ſi corpus dicatur de pane ſumpto ſecundùm ſignificationem *permanentem*; hoc eſt, ita ut panis remaneat ſubſtantialiter panis, conc. min. Si corpus dicatur de pane ſumpto ſecundùm ſignificationem *tranſeuntem*: hoc eſt, ita ut panis deſierit eſſe panis, & vinum deſierit eſſe vinum poſt completam & finitam prolationem verborum, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, nego min. Ratio eſt, quia ſermo Chriſti in eo caſu fuit *operatorius* ſermo, de cujus natura eſt, ut ſubjectum mutet in naturam prædicati, ſicut ſi Chriſtus aquam in vinum mutans in nuptiis Canæ dixiſſet, *Aqua hæc eſt vinum*.

Obj.

Obj. 2. Ex re ipsa quam Christus conficiebat, Apostoli plusquam satis determinati erant ut Evangelica verba: *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus* metaphoricè sumerent: scilicet Christus instituebat Sacramentum; at de Sacramenti natura est, ut quæ de illo prædicantur, non ad litteram, sed figurativè sumantur; ergo, &c.

R. Dist. min. De natura Sacramenti est ut quæ de illo prædicantur prout est Sacramentum, hoc est, prout est signum, metaphoricè sumantur, conc. min. prout est res aliqua realis, nego min. Christus in verbis Evangelicis: *Hic est corpus meum* non prædicavit suum corpus de pane prout est Sacramentum, seu signum; quia reverà panis non est signum humani corporis, sed prout panis est res aliqua realis; unde necesse est ut Apostoli eo loquendi modo Transsubstantiationem panis in Christi corpus agnoverint.

4. *Q.* Realis præsentia corporis Christi in Eucharistia poteſtne ex Sanctis Patribus demonstrari?

R. Potest demonstrari. Nam 1. SS. Patres crediderunt Christi verba: *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, non debere sumi metaphoricè, sed in sensu litterali & proprio: nusquam nimirùm metaphoricum illum sensum explicuerunt; id tamen erat valdè necessarium, tùm quòd facilè non veniat in mentem eorum qui Evangelica illa verba audiunt; tùm quòd grave fuerit periculum ne fideles ea verba audientes, sensum litteralem intellexerint, sicut omnes Orbis Christiani fideles eum à Christi morte usque ad Scoti Erigenæ tempora, & à Berengario usque ad sæculum XVI. illum intellexere.

2. Nonnullos fideles olim subiit tentatio dubitandi, an Christus sit præsens in Eucharistia: *Quomodo* (inquiunt apud Ambrosium in libro de iis qui mysteriis initiantur, capite 9.) *tu dicis mihi quod Christi Corpus accipiam*. Patres verò dubium illud expugnarunt urgendo hæc Evangelica verba: *Hoc est Corpus meum*: atqui immeritò eis curæ fuisset urgere illa verba, & quidem sine ulla prorsùs explicatione, si non censuissent ea sumi

mi debere in sensu proprio & litterali, non autem in metaphorico.

3. Patres asseruerunt quod fideles *veram* Christi carnem, *verum* Christi sanguinem in Eucharistia recipiant, ut videre est apud Ambrosium lib. 6. *de Sacramentis* cap. 1. Asseruerunt Eucharistiam continere *proprium ipsummet* Christi corpus: *Seipsum* (ait Chrysostomus hom. 83. in Matthæum) *tibi tradit, non ut videas solùm, verùm etiam ut tangas, & in te habeas.*

Obj. 1. Patres non semel Eucharistiam vocarunt Antitypum, imaginem, figuram corporis & sanguinis Christi: ergo, &c.

R. Dist. ant. secundum *externam* illius partem, conc. ant. Nempè species panis & vini quæ etiam post consecrationem remanent, sunt imago & figura corporis Christi: Secundùm partem *internam* quam continet, nego ant. Licèt Catholici credant Christi corpus esse substantialiter in Eucharistia, eam tamen, his etiam temporibus passim vocant Sacramentum: hoc est, *signum* corporis & sanguinis Christi: mirum igitur non est quòd Patres, licèt persuasum eis fuerit eam continere realiter ipsummet Christi corpus, nonnunquam *signum*, Antitypum, figuram & imaginem corporis Christi eam appellaverint.

Obj. 2. Tertullianus *metaphoricè* exponit Evangelica verba: *Hoc est corpus meum*: sic enim loquitur libro 4. contra Marcionem cap. 40. *Acceptum panem, Corpus suum, illum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est FIGURA corporis mei:* ergo, &c.

R. Dist. ant. Et illa verba, *Id est, figura corporis mei*, referuntur ad hanc vocem *Panem*, & cum ea conjũgi debent, conc. ant. Referuntur ad hæc verba: *Hoc est corpus meum*, & cum iis conjungi debent, nego ant. Sic enim Tertulliani verba disponi debent: *Hoc, id est, panis qui in Antiquo Testamento erat figura mei corporis, jam est corpus meum:* hincque Tertullianus contrà Marcionem concludit, veterem Legem non fuisse malam, cùm illius figuras ipse Christus cùm instituit Eucharistiam, simpleverit.

Obj. 3. Patres docuerunt, eos qui fide carent, non manducare corpus Christi, ut videre est apud Augustinum Tractatu 25. in Joannem: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non manducare corpus Christi, ratione *fructûs* quem Eucharistiæ receptio per se nata est parere, conc. ant. ratione *rei* quam continet, nego ant.

5. *Q.* Corporalis Christi præsentia in Eucharistiæ sacramento, potestne ex *Præscriptione* demonstrari?

R. Potest. Nempè argumentum quod *Præscriptionis* vocant, est illud quo demonstratur Ecclesiam idem de dogmate aliquo credidisse semper quod nunc credit: atqui demonstrari potest Ecclesiam semper id de Eucharistia credidisse quod nunc credit: siquidem 1. assignari non potest *tempus*, quo aliqua mutatio eo in capite contigerit. 2. Appellari non possunt *authores*, qui illam mutationem primùm invexerint. 3. Dici non potest *qua via* fides de reali præsentia in omnes ubique gentium Ecclesias irrepserit. 4. Fieri non potuisset mutatio de qua agitur, quin plures tùm ex Episcopis, tùm ex Theologis, tùm ex fideli populo, illi solemniter & publicè contradixissent: neque enim mutatur fides, quin hinc & indè disputationes, strepitus & alia hujusmodi contingant: idque videre est in Berengario, qui ubi undecimo sæculo invehere tentavit doctrinam de absentia reali corporis Christi in Eucharistia, omnes ferè ad unum Orbis Episcopos passus est adversarios, ubique tùm doctorum hominum scriptis, tùm Conciliorum Decretis illi contradictum fuit. Unde locum hìc habet illud Tertulliani in libro de Præscriptionibus: *Cæterùm quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.*

6. *Q.* Corporalis præsentia Christi in Eucharistia potestne philosophicis argumentis expugnari?

R. Non potest; quæ enim ab hæterodoxis ex Philosophia petuntur objectiones facilè solvuntur à Catholicis.

Obj. 1. Ex doctrina de præsentia Corporali sequitur 1. unum & idem corpus esse simul in pluribus locis, ejusque partes sub exigua quantitate contineri. Sequitur

tur 2. accidentia panis & vini absque ullo substantiali subjecto remanere: Sequitur 3. falsum esse testimonium sensuum, à quibus panis & vinum eodem modo percipiuntur, ac si reverà adesset illorum substantia: sed hæc perabsurda sunt: ergo, &c.

Resp. Conc. maj. nego min. Nempè decuit jugiter illa miracula fieri, ut fidei de præsentia corporali locus daretur. Ità docent antiqui Patres. Gregorius Nyssenus Orat. Cath. cap. 87. Chrysostomus in libro 3. de Sacerdotio, Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. Mystagogicà.

Obj. 2. Inutilis est Corporalis præsentia Christi in Eucharistia: Christus scilicet, si in ea secundùm virtutem præsens supponatur, reipsà fidelem animam interiùs reficiat: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Christus enim pro sua in homines summa charitate, elegit illud medium, seu sui corporalem præsentiam, præ aliis mediis quæ poterat eligere: *Parentes* (inquit ipsemet Christus apud Chrysostomum; hom. 43. in Joannem) *sæpè numerò liberos suos aliis alendos dederunt: ego autem mea Carne alo.* Vide integram mox laudati sancti Præsulis homiliam.

De modo Corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia.

1. *Quæst.* VErbum Divinum estne in Eucharistia per Impanationem?

R. Non est per impanationem; hoc est, per substantialem sui cum pane unionem: alioquin enim dici deberet quòd panis sit corpus Verbi, quemadmodùm, propter unionem hypostaticam, de Christi carne dicitur quòd sit Verbi caro: sed hoc dici non potest: nempè Matthæi, capite 26. corpus de quo agitur in verbis Evangelicis: *Hoc est corpus meum*, est illud de quo Christus addidit, *Quod pro vobis tradetur*: atqui panis non erat Corpus quod pro nobis tradendum erat: ergo, &c.

2. *Q.* Corpus Christi estne in Eucharistia per Consubstantiationem?

 R. Non

R. Non est per Consubstantiationem; hoc est, in pane qui post consecrationem supersit & remaneat. Alioquin enim dicendum esset in his Evangelii verbis; *Hoc est corpus meum*, prædicatum: *Corpus*, asseri de pane demonstrato per pronomen, *hoc*, tamquam de subjecto, aut loco, in quo contineretur: atqui id dici non potest: nempè res contenta non prædicatur simpliciter & sine explicatione de subjecto continente, nisi fortè in rebus in quibus ille loquendi modus invaluit, ut cùm de dolio dicitur quòd sit vinum. At Christi tempore usus non invaluerat, nec jam etiam invaluit, ut humanum corpus prædicaretur simpliciter de pane tanquam de subjecto in quo contineatur: proindèque in systemate de Consubstantiatione, perabsurda, imò & falsa fuisset Christi sententia: *Hoc est corpus meum*.

3. Q. Christus estne in Eucharistia per panis & vini Transsubstantiationem in Corpus & Sanguinem illius?

R. Est per Transsubstantiationem. Nam 1. Evangelica verba *Hoc est Corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, cùm (ut superiùs ostensum est) nullam metaphoram contineant, necessariò includunt Transsubstantiationem, sicut & eam inclusissent ista, *Hoc est vinum*, si prolata fuissent à Christo, cùm in nuptiis Cana aquam in vinum convertit.

2. Patres transsubstantiationem expressè docuerunt. Nempè contenderunt 1. panem & vinum per consecrationem mutari in Corpus & Sanguinem Christi: *Aquam* (inquit Cyrillus Catech. 4. mystagog.) *aliquando mutavit in vinum: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in Sanguinem transmutarit?* Contenderunt 2. panem qui in Eucharistia videtur, non esse realiter panem. 3. Fidendum non esse sensibus, licèt post Eucharistiæ consecrationem eodem modo afficiantur, ac si reperiretur ipsa panis substantia: *Non esse panem* (ait Cyrillus mox laudatus) *etiamsi gustus panem esse sentiat*.

3. Huc etiam referri potest argumentum, quod *Præscriptionis* vocant: hoc est, Ecclesia Christiana ubique gentium crediderat semper transsubstantiationem, cùm Lutherus consubstantiationem sæculo 16. conatus est invehere:

vehere: eamque jam temporis credit non Occidentalis tantùm Ecclesia; hoc est, quæ Romano Pontifici communione jungitur, sed etiam Orientales omnes: sive Catholicæ, sive schismaticæ, sive hæreticæ, sive etiam à se invicem in aliis gravissimis capitibus dissidentes.

Obj. 1. Patres Eucharistiam, etiam post consecrationem, non semel vocarunt *panem & vinum*: ergo, &c.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia res potest appellari iis nominibus, quæ licèt ei prout est a parte rei, non conveniant, ei tamen conveniunt prout nobis apparet.

Obj. 2. Si panis in Euchatistia non remaneret, Deus ipse, qui sensus dedit nobis ad cognoscendam rerum veritatem, nos ipsos deciperet: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Deus hac in re nos nequaquam decipit. Nempè asserendo de pane quòd sit suum Corpus, *hoc est Corpus meum*, monuit *implicite* ne ex sensuum perceptione de Eucharistia post consecrationem judicaremus.

Obj. 3. Gelasius Papa, in lib. *De duabus in Christo naturis*, hæc ait; *Et tamen esse non definit substantia vel natura panis & vini*. Similia scribit Theodoretus Dialogo 1. quem *Impatibilis* inscripsit; *Manent* (inquit de pane & vino loquens) *in priore substantia, & figura, & forma*: ergo, &c.

R. Ad 1. Nomine *Substantiæ*, Gelasius intelligit quod jam per *Species* & per *Accidentia* intelligimus. Ratio est, quia ibidem conceptis terminis asserit panem & vinum *in divinam transire sancto Spiritu perficiente, substantiam*. Eadem est Theodoreti sententia: scribit nimirùm se *substantiæ* nomen sumere, pro eo quod *videri, tangique possit sicut prius*.

4. *Q.* Quo tempore *Transsubstantiationis* nomen cœpit usurpari, ut explicaretur modus quo Christi Corpus est præsens in Eucharistia?

R. Res illo nomine significata, fuit quidem semper à Christianis credita, sed ipsum *Transsubstantiationis* nomen, licèt jam ante Concilium Lateranense IV. apud aliquos esset in usu, ut videre est in Stephano Æduensi

& Petro Blesensi; tamen nonnisi post illud Concilium apud omnes adhibitum fuit.

De iis quæ comitantur & sequuntur Corporalem Christi præsentiam in Eucharistia?

1. *Quæst.* Corpus Christi habetne quantitatem in Eucharistia?

R. Habet. Nempè habet partes extrà se invicem; ità tamen ut se ipsas invicem penetrent: unde corpus Christi totum est sub minima specierum parte.

Obj. Quantitatis essentia, posita est in extensione: sed Christi corpus non est extensum in Eucharistia: ergo, &c.

Resp. Disting. maj. Posita est in extensione *in ordine ad se*, ità ut partes sint extrà partes, conc. maj. In extensione in ordine ad locum, ità ut partes sese ab eodem loco excludant, nego maj. Hincque patet impenatrabilitatem actualem, non esse de essentia quantitatis, sed (ut loquuntur Thomistæ) exigitivam tantùm & radicalem, qualis fuit in Christi corpore, cùm cœnaculum januis clausis ingressum est.

2. *Q.* Corpus Christi estne in Eucharistia *definitivè*, aut *circumscriptivè*; aut alio modo peculiari?

R. Corpus Christi non est 1. *definitivè*: quia rem esse *definitivè* est eam ita esse in uno loco, ut non sit in alio: sic autem Christi corpus non est in Eucharistia: est enim prætereà in cœlis. 2. Non est quoque *Circumscriptivè*, nec enim illius partes respondent variis locis, aut spatii partibus 3. Est præsens modo peculiari, qui quòd careat simili, *Sacramentalis* vocatur.

3. *Q.* Quænam sunt in Eucharistia *Vi verborum*, quænam verò tantùm per *Concomitantiam*?

R. Sunt *vi verborum* ea tantùm quæ distinctè exprimuntur in forma: sic solum Corpus est, *vi verborum*, sub speciebus panis, quia solum distinctè exprimitur in forma per quam panis consecratur; *Hoc est Corpus meum*. Sunt verò præsentia *per Concomitantiam* ea quæ distinctè non exprimuntur in forma: sic Sanguis est sub

sub specie panis, & Corpus est sub specie vini: dicuntur verò esse *per Concomitantiam*, quia a parte rei sunt unita iis quæ sunt *vi Verborum*. Vide Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 13. ubi argumentum de quo agitur, clarissimè explicatur.

4. *Q.* Quantitas Corpori Christi propria, est ne in Eucharistia *vi verborum*, an verò *per concomitantiam?*

R. Est præsens *vi verborum*. Nempè quantitas exprimitur, cùm exprimitur corpus humanum: neque enim (ut jam superiùs observatum est) aliquod corpus potest esse alicujus determinatæ speciei, nisi habeat partes extrà partes, ac proinde nec sine quantitate, qua efficiatur ut substantia partes habeat extrà partes.

De iis quæ sequuntur Corporalem Christi præsentiam in Eucharistia.

1. *Quæst.* ADorationis seu Latriæ cultus debitus, sequiturne ex præsentia corporali Christi in Eucharistia?

R. Sequitur necessariò: ubicumque enim Corpus Christi reperitur, est hypostaticè cum Verbo conjunctum: at Corpori quod cum verbo hypostaticè conjunctum est, debetur cultus latriæ.

Obj. 1. Christi Corpus non est in Eucharistia ante illius usum: ergo tunc solùm exhiberi debet cultus latriæ, cùm Eucharistia actu & de facto sumitur.

Resp. Nego ant. Scilicet Corpus Christi nunc est ante illius usum præsens in Eucharistia, si in ultima cœna Christi cum Apostolis præsens fuerit, antequam Apostoli illud sumerent: sed de facto res sic se habuit: nam alioquin Christus mentitus fuisset, cùm dixit de pane quòd esset suum Corpus: siquidem prolata fuerunt Evangelica verba; *Hoc est Corpus meum*, antequam Apostoli panis speciem sumerent.

Obj. 2. Non legitur in Scripturis quòd Christus præceperit Eucharistiæ adorationem, sed solùm illius usum: *Accipite & manducate*: ergo &c.

Resp. Dist. ant. Non præcepit *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, nego ant. Scilicet ad præceptum illud implicitum satis fuit ut moneret Apostolos suum Corpus Verbo hypostaticè conjunctum, in Eucharistia realiter contineri.

2. *Q.* Piane est consuetudo quæ fert, ut peracta fidelium communione Christi Corpus reservetur?

R. Est maximè pia; nempè fuit in usu primis & purioribus Ecclesiæ sæculis. Nam. 1. Romani Pontifices Eucharistiam ad Episcopos in signum mutuæ Communionis mittebant: ut videre est in Epistola Irenæi ad Victorem Papam. 2. Cypriano teste in libro *De Lapsis*, tradebatur fidelium in manus, ut ea domi quotidie sese reficerent. 3. Servabatur quoque (teste Concilio Laodiceno) ad Missam Præsanctificatorum.

3. *Q.* Estne perantiqua consuetudo Eucharistiam deferendi ad absentes?

R. Est perantiqua. Scilicet secundo Ecclesiæ sæculo illius non tanquam rei novæ, sed antiquæ, & ubique servatæ meminit Justinus Martyr in altera pro Christianis Apologia.

4. *Q.* Quandonam instituta est Corporis Christi festivitas? Quandonam cœpit publica illius circumgestatio in processionibus? Quandonam cœpit solemnis & publica illius expositio?

R. Festivitas anno 1264. primùm ab Urbano Papa IV. instituta est: Circumgestatio verò paulò ante Martini Papæ V. tempora, qui illius non tamquam rei a se institutæ, sed quæ jam esset in usu, meminit in Constitutione quæ incipit, *Ineffabile Sacramentum* Publicæ illi circumgestationi solemnis expositio suam debet originem. Vide de iis omnibus ritibus quæ a nobis scripta sunt in Commentario Historico, & Dogmatico *De Sacramentis in genere & specie*.

5. *Q.* Accidentia panis & vini remanentne in Eucharistia consecrata?

R. Remanent Accidentia, quæ non aliud sunt quàm qualitates seu species panis & vini: color nimirùm,

sapor,

sapor, & alia hujusmodi. Eæ verò qualitates a nonnullis Patribus qui transsubstantiationem expressè docuerunt, vocantur *panis & vinum*; à Concilio Lateranensi IV. vocantur *panis & vini species*: a Concilio Constantiensi Wiclefum damnante dicuntur *Accidentia panis & vini*: ita etiam nominantur in Concilio Tridentino sess. 13. can. 2. species.

6. *Q.* Estne de fide quòd *omnia* accidentia panis & vini remaneant in Eucharistia sine aliquo subjecto?

R. De fide est, quòd remaneant sine subjecto *substantiali*, id est, pane & vino: sed non est de fide quòd remaneant absque omni subjecto *accidentali*: neque enim damnati fuerunt Thomistæ qui contendunt saporem, colorem, gravitatem immediatè recipi in panis & vini quantitate, quæ (ut suprà dictum est) remanent in Eucharistia consecrata.

§. VI.

De Effectibus Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* EUcharistiæ Sacramentum confertne gratiam iis qui, eo quo par est modo dispositi, eam recipiunt?

R. Confert. Nempè 1. animæ dat vitam: *Panis* (ait Christus Joannis 6.) *quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. 2. Efficit ut Christus in anima, & anima in Christo maneat, juxtà illud Evangelii Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. 3. Nutrit animam: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: ergo producit gratiam, seu charitatem, charitas enim est (Augustino teste) animæ vita, sicut anima est vita corporis.

2. *Q.* Adeptio vitæ æternæ estne effectus Sacramenti Eucharistiæ?

R. Est illius effectus. Nempè Eucharistia est immortalitatis semen: *Et ego resuscitabo eum* [qui manducat meam carnem) *in novissimo die*. 2. Eucharistia est pignus felicitatis æternæ: *Qui manducat meam carnem, & bibit*

meum

meum sanguinem, habet vitam æternam. Verùm quamvis *per se* duplicem illum effectum habere debeat? eo tamen *per accidens* nonnumquàm frustratur, ratione nimirùm infirmitatis subjecti in quo recipitur, alimenti communis adinstar, quod quidem licet per se possit sumentis vitam servare, non servat tamen semper propter illius infirmitatem.

3. *Q.* Eucharistiæ Sacramentum remittitne peccata mortalia?

R. Non remittit *per se*. Siquidem 1. se habet in anima sicut cibus in corpore: sed cibus non expellit mortem a corpore: ergo nec Eucharistia eam ab anima depellit; ac proinde *per se* non delet peccata mortalia, cùm sint in anima, quod mors est in corpore. 2. Eucharistia non est Sacramentum *mortuorum*: at sola Sacramenta mortuorum *per se* remittunt peccata lethalia.

Obj. In ipsa Eucharistiæ institutione Christus asseruit illi remissionem peccatorum: *Hic est calix* (ait) Matth. 26. *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: ergo, &c.

R. Disting. ant. Eucharistia prout est Sacrificium, conc. ant. per eam enim sic acceptam obtinetur donum contritionis. Prout est Sacramentum, nego ant. Vide quæ dicentur inferius de effectu Sacrificii.

4. *Q.* Eucharistiæ Sacramentum remittitne peccata venialia?

R. Remittit, quatenus nimirùm dat quoddam velut jus ad auxilia actualia per quæ ferventes charitatis actus exerceantur, quibus peccatorum venialium & reatus & affectus tolluntur. Præservat quoque a mortalibus: cùm enim hominem fortiorem & validiorem reddat, efficit, ut si aliquæ tentationes insurgant, faciliùs superentur: Unde Christus in Evangelio ait Joan. 6. *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt: Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.*

Obj. Licèt aliqui reprobi Eucharistiam in statu gratiæ recipiant, à futuris tamen peccatis non præservantur: ergo Eucharistia non præservat a futuris peccatis.

catis: ac proinde in hoc non opponitur manna quod Judæi manducaverunt in deserto.

R. Disting. conseq. Non præservat *per accidens*, quia nimirùm recipitur in subjecto defectibili, conc. conseq. Non præservat *per se*, nego conseq. In hoc Eucharistia opponitur manna Judæorum, quòd *per se* vim habeat præservandi a peccatis futuris, cùm manna è contrà vim illam non haberet.

5. *Q.* Quo temporis momento Eucharistiæ Sacramentum effectum suum præcipuum, scilicet gratiæ sanctificantis augmentum, in recipiente producit?

R. Producit eo momento, quo verum est dicere quod in stomachum trajecta est; tunc enim impletum est Christi præceptum: *Accipite, Manducate, Bibite.*

6. *Q.* Suntne obices aliqui, quibus Eucharistiæ prout est Sacramentum, effectus impediantur?

R. Sunt. Nempè 1. conscientia peccati lethalis eos impedit *ex toto*, ut loquitur sanctus Thomas; quia cum sit Sacramentum vivorum non operatur, nisi in subjecto quod vivit per dominantem charitatem, seu per amorem Dei super omnia. Confirmatur ex sanctis Patribus qui quovis sæculo hanc Apostoli sententiam 1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indignè judicium sibi manducat & bibit*, explicarunt de iis qui Eucharistiam cum conscientia peccati mortalis reciperent; unde ubique ante Communionem Diaconus inclamabat: *Sancta Sanctis.*

Si quis verò roget utrùm peccata lethalia, sed quorum conscientia non habeatur, *ex toto* impediant effectum Sacramenti Eucharistiæ; dicendum erit cum sancto Thoma 3. p. q. 80. art. 4. impedire omninò, imò & sacrilegam reddere Communionem in iis qui *sua culpa* ignorant se in statu peccati mortalis versari: è contrà verò non impedire *ex toto* in iis qui non sua culpa id ignorantes, affectum habent ab iis peccatis liberum: in eo nimirùm casu illa peccata censentur includi in iis quæ ille impius per contritionem cum voto Sacramenti Pœnitentiæ conjunctam detestatur.

2. Amor voluntarius peccatorum venialium, sed

qui

qui subreptitius sit, non impedit *ex toto* sacræ Communionis effectum: quia non depellit ex anima dominantem charitatem in Deum, seu Dei amorem super omnia: sed licet non impediat *ex toto*, illum tamen impedit *ex parte*, sicut levis debilitas stomachi impedit *ex parte* cibi communis effectum.

3. Voluntarius peccatorum venialium ac pluribus actibus confirmatus amor adducit in periculum Communionis indignæ. Ratio est, quia peccatorum venialium, quæ sepiùs ex advertentia rationis commissa sunt, amor voluntarius disponit ad peccatum mortale: multùm scilicet auget cupiditatem, plurimùm minuit charitatem. Vide sanctum Bonaventuram in libro *de præparatione ad Missam*.

§. VII.

De Necessitate, & usu Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Usus Eucharistiæ estne ad salutem necessarius necessitate medii?

R. Non est necessarius *necessitate medii*. Quia independenter ab Eucharistia impius potest justificationis gratiam comparare, per Baptismum nimirum & Pœnitentiam.

Obj. 1. Christus Joannis 6. sic loquitur: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* ergo usus Eucharistiæ necessarius est necessitate medii.

R. Nego conseq. Ratio est, quia illa particula *Nisi*, non complectitur omnes omninò homines; cum omnes, parvuli v. g. amentes, & plures alii non sint capaces probationis ab Apostolo ad Eucharistiam prærequisitæ: ac proinde intelligitur tantum de necessitate præcepti, non autem de necessitate medii.

Obj. 2. Sanctus Augustinus, multique alii Patres asseruerunt Eucharistiæ usum ipsis etiam infantibus esse necessarium necessitate medii: unde Majores nostri illam

Iam olim ſtatim poſt baptiſma parvulis conferebant: ergo, &c.

R. Diſting. ant. Eſſe neceſſarium neceſſitate medii, quoad illius effectum; hoc eſt, quoad conjunctionem fidelium cum Chriſto, velut membrorum cum capite, conc. ant. quoad illius ſubſtantiam, nego ant. Nempè ille Euchariſtiæ effectus ab infantibus habetur per Baptiſmum quo charitas eis infunditur: *Ut autem* (ait Auguſtinus tractatu 27. in Joannem) *ſimus membra ejus, unitas non compaginat, ut compaginet unitas, quæ facit niſi charitas?*

2. *Q.* Euchariſtiæ uſus eſtne cuilibet adulto neceſſarius neceſſitate præcepti?

R. Eſt. Et quidem 1. de neceſſitate præcepti *Divini*: ſcilicet cùm Chriſtus Apoſtolis injunxerit ut fidelibus Euchariſtiam diſpenſarent; *Hoc facite*; id eſt, Conſecrate & diſtribuite, ut me conſecrantem & diſtribuentem vidiſtis, fidelibus conſequenter injunxit: ut illam reciperent. 2. Etiam neceſſitate præcepti *Eccleſiaſtici*; quod quidem legitur in Canone 21. Concilii Lateranenſis IV. ſub Innocentio Papa III. necnon in Concilio Tridentino ſeſſione 13. can. 9.

3. *Q.* Quo vitæ tempore fideles ligat *Divinum* de Communione Euchariſtica præceptum?

R. Ligat 1. ſæpiùs in vita: eſt enim animæ cibus; ac proinde ſicut corpus ſæpè cibo indiget,ità & animus Euchariſtia. Ligat. 2. in morali vitæ periculo: unde Majores noſtri curarunt ſemper, ne quis adultus debitè diſpoſitus, ſine illo ac maximè neceſſario viatico ex hac vita dimitteretur.

4. *Q.* Quo tempore fideles *Eccleſiaſtico* præcepto tenentur ad Euchariſtiam accedere?

R. Tenentur ſemel ſaltem in anno, in Paſchate ſcilicet.Ità poſt Concilium Lateranenſe IV. Tridentina Synodus ſeſſione 13. definiit.

5. *Q.* Qui indignè communicavit in Paſchate, fecitne ſatis *Eccleſiaſtico* de annua Communiòne præcepto?

R. Non fecit ſatis. Eandem enim Communionem præcipit Eccleſia, quam Chriſtus ipſe præcepit: illius enim præceptum non aliud eſt, quàm divini præcepti de-

determinatio ad certum & determinatum tempus. Unde meritò ab Innocentio Papa XI. & posteà à Clero Gallicano ad Comitia Generalia ann. 1700. coacto, ad minùs tanquàm scandalosa & in praxi perniciosa damnata fuit hæc Propositio: *Præcepto Communionis ANNUÆ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*

6. *Q.* Confessarius potestne ex causa, pœnitenti injungere ut Paschalem Communionem differat?

R. Potest; imò, & nonnunquam tenetur. Ità enim declaravit Concilium Lateranense IV. *Nisi fortè* (inquit) *de consilio proprii Sacerdotis, & ob rationabilem causam ad tempus duxerit abstinendum..*

7. *Q.* Frequens usus Eucharistiæ estne *per se* utilis, & maximè consulendus?

R. Est *per se* plurimùm utilis; atque adeò *per se*; hoc est, abstrahendo à circumstantiis particularibus, consulendus est: scilicet *in se* & absolutè loquendo, bonum est accedere sæpiùs ad gratiarum omnium fontem & principium; sed licèt *per se* utilis sit, nonnumquam tamen *per accidens*; hoc est, ratione dispositionum in quibus sunt ii qui possunt accedere, utilis non est.

Et quidem. 1. Utilis non est, imò noxius est iis hominibus qui gentiliter vivunt; hoc est, iis qui honestatem moralem præ se ferentes, ac exteriùs obeuntes Christianæ religionis officia, Christi Spiritum non habent; hoc est, nec humilitati, nec mortificationi, nec paupertati, nec charitatis exercitiis dant operam. Hincque colligitur meritò ab Innocentio Papa XI. & posteà à toto Clero Gallicano damnatam fuisse propositionem hisce terminis conceptam: *Frequens Confessio & Communio etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

2. Non est quoque utilis iis hominibus qui sæpiùs in peccata mortalia ex consuetudine relabuntur: Nempè non censentur liberi ab effectu peccati mortalis: undè ob id donari non debent nec ipsa absolutione sacramentali, nisi postquam suam emendationem operibus probaverint.

3. Frequens Eucharistiæ usus iis tantùm concedi de-

ber,

bet, qui liberi sunt non quidem à *reatu*, sed ab *affectu* peccatorum venialium: *Omnibus* (inquit Gennadius) *Dominicis diebus Communionem suadeo, & hortor: si tamen mens sine affectu peccandi sit*. Eadem est sancti Francisci Salesii doctrina Epistola 17. Hominem verò liberum esse ab affectu peccandi colligitur ex mortificatione sensuum, occasionum fuga, studio mutuæ charitatis conservandæ, & mox redintegrandæ, si vel leviter læsa fuerit.

8. *Q*. Communio Eucharistica sub utraque panis & vini specie, estne fideli populo, aut Sacerdotibus qui actu non sacrificant, necessaria necessitate præcepti divini?

R. Non est necessaria necessitate præcepti divini. Ità nimirùm Concilium Constantiense contra Joannem Hus, Basiliense contrà fratres Bohemos, & tandem Tridentinum contrà Lutheranos & Calvinistas definierunt.

Idque probari potest 1. ex eo quòd nec Apostoli, nec qui sub eorum oculis vixerunt fideles, *semper* sub utraque specie communicaverint. Christus discipulis in Castello Emmaus Eucharistiam sub solà panis specie dispensavit: *Cognoverunt eum* [ait Lucas cap. 24.] *in fractione panis*. Actorum 2. de fidelibus dicitur: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & Communione fractionis panis & orationibus*. Paulus 1. ad Corinth. 11. sub disjunctiva particula *vel*, Eucharistiæ usum describit: *Itaque quicunque manducaverit panem hunc, VEL biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*.

Probari potest 2. ex Traditione. Ex Cypriano libro *de Lapsis*, satis apertè colligitur infantes (quibus statim post baptismum Majores nostri Eucharistiam conferebant) sub vini tantùm specie communicasse. Communio domestica, cujus Tertullianus meminit lib. 2. ad uxorem, sub sola panis specie fieri solebat. Ante Leonis Magni tempora liberum erat cuique fideli Eucharistiam sub sola panis specie sumere: ob id enim Manichæi quibus vini usus summa erat impietas, irrepebant

in

in fidelium Synaxes: sed ut prohiberentur, mox laudatus Papa publico edicto sanxit, ut deinceps quisque fidelis in templis utramque speciem sumeret. Tandem Missa Præsanctificatorum, cujus meminit Concilium Laodicænum quarto ineunte sæculo celebratum, & quæ etiam his temporibus per Quadragesimale tempus apud Græcos habetur Liturgia, offerri solet sub una tantùm panis specie.

Obj. 1. Christus Joannis 6. utriusque speciei usum cuique fideli præcepit: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, Et biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ratio est quia particula *Et*, eo in loco sumitur pro disjunctiva *vel*: ità enim explicatur ab Apostolo 1. ad Corinth. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc, VEL biberit calicem Domini indignè &c.*

Obj. 2. Christus in ultima cœna usum Calicis omnibus præcepit. *Bibite* (inquit) *ex hoc omnes*: ergo, &c.

Resp. Disting. ant. Omnibus *Apostolis* præcepit, cùm nimirùm oblaturi erant sacrificium, conc. ant. Omnibus *fidelibus*, nego ant. Unde Marcus narrat illud Christi præceptum fuisse in Apostolis completum: *Et biberunt* (inquit) *ex illo omnes*.

Obj. 3. Fideles laici *passim & ordinariè* sub utraque specie communicarunt per duodecim priora sæcula, ut videre est apud sanctum Thomam 3. p. qu. 80. art. 12. Ergo id agebant ex divino præcepto.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Id enim per plura sæcula usque ad Leonem Magnum egerunt ex sola devotione; posteà verò, Manichæorum occasione: ex mero Ecclesiæ præcepto.

9. *Q.* Expeditne ut Ecclesia Calicis Communionem laicis restituat?

R. Non expedit, tùm ne Sacramentum, propter periculum effundendi sanguinem, alicui irreverentiæ periculo exponatur: tùm ne detur hæreticis locus asserendi, Ecclesiam Catholicam tandem aliquando judicasse necessarium Calicis usum.

Obj. Uberiore gratia donatur qui sub utraque specie

com-

communicat, quàm qui sub unà tantùm: par igitur est ut Ecclesia fidelibus omnibus Calicis usum restituat.

Resp. 1. Nego ant. 2. Dato ant. nego conseq. Nempè Ecclesia satius esse duxit nonnullo gratiæ *ad salutem* (ut loquitur Concilium Tridentinum) *non necessaria* augmento, per Calicis subtractionem laicos privare, quam Sanctissimum Sacramentum exponere alicujus irreverentiæ periculo.

CAPUT V.

De Eucharistia prout est Sacrificium.

§. I.

De existentia & Essentia Sacrificii Eucharistiæ.

1. *Quæst.* QUomodò definitur Sacrificium in genere sumptum?

R. Est. *Oblatio externa, soli Deo facta, qua in testimonium supremi illius in res omnes dominii, res aliqua sensibilis aut realiter, aut mysticè mutatur, aut absolutè destruitur.*

Dicitur 1. *Oblatio*, ex Actione ministri offerentis. Dicitur 2. Oblatio *rei sensibilis*, quia est signum Sacrificii invisibilis, ejus nimirùm quo quisque fidelis mentem, seu animam offert Deo per charitatis, aut alterius virtutis exercitium. Dicitur 3. *soli Deo facta:* quia soli Deo potest exhiberi, juxtà illud Augustini in libro 10. *De Civitate Dei* cap. 4. *Sacrificium certè nullus hominum est, qui audeat Dicere deberi, nisi Deo.* Dicitur 4. *In testimonium supremi dominii in res omnes creatas:* nempe institutum est Sacrificium, ut homo essentialem suam à Deo dependentiam exteriùs profiteatur. Dicitur 5. Oblatio facta *à legitimo Ministro*, eò quod ii tantùm externum Sacrificium offerre, ac consecrare possint, qui ad id muneris à Deo tanquàm Aaron specialiter vocati & missi sunt. Dicitur 6. Oblatio *qua res ali-*

qua sensibilis mutatur, aut mysticè, cum ex prophana fit sacra & sancta, aut absolutè destruitur, ut ostendatur Deum vitæ ac necis esse dominum.

2. *Q.* Quotuplex est Sacrificium in genere?

R. Triplex; Latreuticum, Propitiatorium, & Pacificum. *Primum*, est illud cujus finis immediatus est Dei cultus & honor. *Alterum*, est illud cujus finis est Dei placatio, & obtinenda peccatorum remissio. *Tertium*, subdividitur in *Eucharisticum*, *& Impetratorium*. Illud, pro acceptis beneficiis offertur; istud verò, pro aliquibus de novo recipiendis.

3. *Q.* Eucharistia estne Sacrificium verè & propriè dictum?

R. Est sacrificium *verè & propriè* dictum. Nam 1. Christus cùm in ultima cum Apostolis Cœna Eucharistiam instituit, verè ac propriè dictum Sacrificium obtulit Deo Patri. Id enim realiter tunc egit, quod Melchisedech olim egerat in typo: hoc est, obtulit sacrificium illud, cujus sacrificium oblatum Melchisedech in pane & vino fuerat typus & figura; alioquin immeritò (ut docet sanctus Cyprianus in Epistola ad Cæcilium) dictus fuisset Sacerdos *secundùm ordinem Melchisedech*.

2. Eucharistia est *Oblatio illa* quam Malachias capite 1. hisce verbis prædixerat: *In omni loco sacrificatur & offertur Nomini meo OBLATIO MUNDA, quia magnum est Nomen meum in gentibus*. Nempè prædictum à Propheta sacrificium non est sacrificium quod Christus semel obtulit in Cruce: siquidem sacrificium Crucis, non in omni loco, sed in Judæa tantùm oblatum est.

3. Patres qui Liturgias scripserunt, millies meminerunt oblationis, immolationis, sacrificii, Sacerdotum, Altarium, sacrorum vasorum, & instrumentorum, quorum usus adhiberi debet ad ritum illum externum, cujus leges & ceremonias describebant in suis Liturgiis: ergò persuasum illis fuit Eucharistiam, cujus offerendæ ritus descripserunt, esse verè ac propriè dictum sacrificium.

4. Idem persuasum fuit Patribus qui Concilia cele-

bra-

brarunt. Nicænum I. canone 18. Diaconis vetat ne deinceps audeant Christi corpus Præsbyteris concelebrantibus dispensare: *Quod* (inquit) *nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi corpus accipiant.* Concilium Ephesinum I. in declaratione XI. Anathematismi II. hæc habet, quæ non de alio, quàm de Eucharistiæ sacrificio intelligi possunt; *Sanctum ac vivificum, incruentumque in Ecclesia peragimus SACRIFICIUM.* in Concilio Calchedonensi mota est adversùs Dioscorum querela, quòd largissimis pecuniis omne frumentum in Ægypto coemisset: *Et ex hoc* (inquit author libelli supplicis qui Concilio oblatus fuit) *neque terribile & incruentum sacrificium celebratum est.* Vide etiam Concilium Toletanum XII. & alia quæ deinceps in variis Orbis Provinciis habita sunt.

Obj. 1. Missæ sacrificium supponeret sacrificium Crucis non fuisse satis ad integram & perfectam hominum redemptionem, sed hoc est falsum: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Non fuisse satis quantùm ad applicationem, transeat ant. quantùm ad virtutem, neg. ant. Scilicet Eucharistiæ sacrificium non aliud est *quoad effectum*, quàm applicatio meritorum quæ Christus in Cruce comparavit.

Obj. 2. Christi Corpus & ejus Sanguis, quæ supponuntur esse hostia quæ offertur in Eucharistiæ sacrificio, nullam omninò mutationem patiuntur: & tamen ad sacrificium verè & strictè sumptum requiritur ut Hostia quæ offertur, destruatur, aut saltem mutationem aliquam patiatur: ergo Eucharistia &c.

Resp. Disting. ant. Nullam patiuntur mutationem *internam* conc. ant. mutationem *externam*, nego ant. Nempe Corpus & Sanguis Christi *vi verborum* quibus Eucharistia consecratur, redduntur præsentia in loco in quo priùs non erant; hoc est, sub panis & vini speciebus.

4. *Q.* In quo *præcisè* Liturgiæ ritu posita est essentia sacrificii Eucharistiæ?

R. Posita est in sola specierum consecratione: quia hostia (quæ non est alia, quàm corpus & sanguis Christi)

sti) fit substantialiter præsens in loco in quo non erat priùs.

Obj. 1. Die Parasceves verum Sacrificium offertur; & tamen ea die nulla fit specierum consecratio: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ritus enim ille non est sacrificium, sed mera commemoratio sacrificii quod pridie fuit oblatum.

Obj. 2. In consecratione Hostia non moritur etiam mysticè: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Scilicet mors naturalis quæ Christo à Judæis illata est, distinctè exhibetur per consecrationem panis distinctam à consecratione vini: quia *vi verborum* quibus panis consecratur, solum Christi Corpus fit realiter præsens sub panis speciebus, sicut & per consecrationem vini distinctam à consecratione panis, solus sanguis fit *vi verborum* præsens sub vini speciebus: unde duplex specierum consecratio, est veluti spiritualis gladius quo iterum, sed *mysticè* tantùm, Corpus & Sanguis Christi à se invicem separantur.

Obj. 3. Sacerdotes qui Eucharistiam conficiunt, jure divino tenentur consecrata sumere, juxta illud Christi in Evangelio: *Accipite*, *Manducate*, *Bibite*: ergo specierum per communionem sumptio requiritur ad sacrificium, ac proinde non in *sola* consecratione positum est.

Resp. Dist. conseq. Requiritur ad sacrificium tamquam pars illius *integralis*, conc. conseq. tamquam pars *essentialis*, nego conseq. Cùm enim Eucharistia sit convivii spiritualis adinstar, mirum non est quod Christus cuilibet Sacerdoti sacrificanti præceperit ut species consecratas sumat & accipiat. Vide apud Gratianum, Canonem *relatum*, quod est Concilii Toletani XII. ubi non obscurè innuitur quod mox à nobis datum est responsum.

5. *Q.* Ad Eucharistiæ sacrificii *essentiam* requiriturne utriusque speciei consecratio; ita ut si una tantùm species, panis v. g. consecretur, nullum prorsus sit sacrificium?

R. Cer-

R. Certum est quidem quòd Sacerdotes qui offerunt, *præcepto divino* teneantur *utramque* panis & vini speciem consecrare, juxta illud Christi Eucharistiam instituentis: *Hoc* (id est, quod à me fieri vidistis) *facite*. Sed *fide Catholica* certum non est *utriusque* speciei panis & vini consecrationem ad sacrificii Eucharistiæ *essentiam* requiri: tùm quia non est Canon, quo id expresse definitum fuerit: tùm etiam quia per unius tantùm speciei consecrationem, Hostia redditur physicè præsens; statum mutat extrinsecè, & tandem (ut jam observatum est superius) *mysticè & metaphoricè* moritur.

6. *Q.* Ad quam sacrificii speciem reducitur Eucharistiæ sacrificium?

R. Est simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium.

1. Est *Latreuticum*. Ecclesia nempè per Christi mortem quæ in Eucharistiæ sacrificio exhibetur, agnoscit & veneratur supremum Dei in res omnes dominium, profiteturque illum esse summum necis & vitæ Dominum.

2. Est etiam *Eucharisticum*, Scilicet per Christum Victimam simul & Sacerdotem Ecclesia pro acceptis à Deo beneficiis gratias agit: unde est illud Augustini ad Dardanum scribentis: *Nosti in quo sacrificio dicatur, Gratias agamus Deo nostro.*

3. Est quoque: *Propitiatorium:* Deus enim in hominem iratus, per Eucharistiæ sacrificium placatur: eadem quippè victima per eumdem Sacerdotem offertur, quæ iram illius in Cruce placavit, eumque nobis reddit propitium; hoc est, bene in nos affectum.

4. Tandem est *Impetratorium*: nimirùm Christi oblatione quæ fit ab ipsomet Christo tanquàm à primario & præcipuo Sacerdote, Deus (à quo Christus pro sua dignitate & merito exaudiri debet juxta illud Apostoli Hebr. 5. *Exauditus est pro sua reverentia*) movetur ad conferendam peccatorum remissionem & ad largienda auxilia quibus impii homines ad contritionem, & justi ad perseverantiam & reliquorum mandatorum observationem indigent: quo autem modo id fiat, inferiùs

exponetur. *Vide* interim Concilium Tridentinum sessione 22. capite 2. ubi explicatur qua ratione Eucharistiæ sacrificium sit simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium.

§. II.

De Authore, Ministro, & Subjecto Sacrificii Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Quis est author Sacrificii Eucharistiæ?

R. Christus ipse, qui in ultima Cœna se ipsum sub panis & vini speciebus præsentem obtulit Deo Patri; & Apostolis, quos tunc Novi Testamenti Sacerdotes creavit, injunxit ut illum quoque per consecrationem redditum sub panis & vini speciebus præsentem eidem Deo Patri offerrent, offerendique potestatem facerent suis in Sacerdotio successoribus.

2. *Q.* Quis est sacrificii Eucharistiæ minister necessarius?

R. Solus Sacerdos, hoc est, is qui per Episcopalem manuum impositionem ad id muneris electus & consecratus est.

Et sanè 1. non omnes fideles, sed solos Apostolos, in eorumque persona eos qui deinceps consecrandi erant Sacerdotes, Christus alloquebatur, cum hisce verbis: *Hoc facite*, præcepit ut Eucharistiæ sacrificium offerretur.

2. Id planè persuasum fuit Nicæni Concilii I. Patribus, qui id ex præcedenti traditione hauserant, cùm can. 8. expressè asseruerunt id juris non esse ipsis etiam Diaconis: *Quod* (inquit) *nec Regula, nec Consuetudo tradidit, ut ab his qui POTESTATEM NON HABENT OFFERENDI, illi* (loquitur de Sacerdotibus per Episcopalem manuum impositionem consecratis) *qui OFFERUNT, Christi corpus accipiant.* Vide Concilium Tridentinum sess. 21. canone 1. ubi anathemate damnantur, qui contrarium ausi fuerint asserere.

Obj. 1. Singuli fideles, 1. Petri 2. dicuntur *Regale Sacer-*

Sacerdotium: ergo omnes vi characteris quod receperunt in Baptismate, sunt Eucharistiæ, etiam consecrandæ, Ministri.

R. Dist. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *Spirituale & internum*; scilicet vocati ad offerendum sacrificium internum mentis per fidem & charitatem; cordis per contritionem: *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus* Ps. 50.; corporis per mortificationem sensuum, conc. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *externum*: hoc est, vocati ad offerendum & consecrandum sacrificium *externum*, sacrificium *Religionis*, ut est Eucharistia, nego ant.

Obj. 2. Laicus *tanquam minister extraordinarius*, potest hominem in periculo mortis constitutum baptizare: ergo in eodem articulo potest quoque *tanquam minister extraordinarius* Eucharistiam consecrare, & eam homini in hujusmodi discrimine constituto consecratam dispensare.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia Christus propter *summam* baptismi necessitatem, quæ (ut suo loco dictum est) Eucharistiæ non convenit, pro sua in homines charitate, laicis etiam hominibus facultatem fecit baptizandi in necessitatis articulo.

Obj. 3. Canon. secundus Ancyrani Concilii, quod quarto ineunte sæculo celebratum est, in Diaconis supponit potestatem offerendi: nempè tollit eam à Diaconis flagitiosis: ergo non *soli* Sacerdotes sunt Eucharistiæ consecrandæ ministri.

R. Dist. ant. Tollit à Diaconis flagitiosis potestatem *offerendi*, hoc est, facultatem Sacerdoti sacrificanti porrigendi panem & vinum à fidelibus ad consecrationem oblata, conc. ant. Tollit potestatem *offerendi*; hoc est facultatem panem & vinum consecrandi, nego ant. Unde Canon. de quo agitur, utitur sine addito voce *offerendi*, non autem cum hoc addito *Christi Corpus & Sanguinem*.

3. *Q.* Eucharistiæ sacrificium potestne à pluribus simul Sacerdotibus offerri & consecrari?

R. Potest. Nam mos ille quondam invaluerat, ut colligitur ex canone 18. Concilii Nicæni I. Obtinet quo-

quæ his etiam temporibus, ut videre est in Pontificali Romano, quo Sacerdotes mox ab Episcopo consecrati, jubentur consecrationis verba simul cum illo proferre. Eo autem in casu singulorum & omnium actio se habet per modum unius actionis moralis; inde verò concluditur Eucharistiam eo tantùm instanti esse consecratam, quo omnes Sacerdotes verba consecrationis protulerunt.

4. *Q.* Quinam sunt ii pro quibus Sacerdos non potest offerre Eucharistiæ sacrificium?

R. Non licet illud offerre 1. pro iis qui extrà Ecclesiæ sinum, diem clauserunt extremum; aut quos constat obiisse in actu peccati mortalis: unde est illud Aug. lib. 3. *de Origine animæ*, cap. 12. *Noli credere, nec dicere, sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati, de corpore exierint, offerendum, si vis esse Catholicus.*

Obj. 1. Adrevaldus in libro *de miraculis S. Benedicti*, cap. 21. scribit Monachos Floriacenses, preces ad Dominum fudisse pro animabus prædonum qui in ipso actu peccati occisi fuerant; ergo, &c.

Resp. Illi Floriacenses Monachi facto suo probarunt quidem se habere zelum, sed qui non esset secundùm scientiam.

Obj. 2. Judas Machabæus (ut constat ex libro 2. Machab. cap. 12.) præcepit offerri sacrificium pro Judæis in acie occisis, iis etiam quos constabat mortuos esse non modò in statu peccati mortalis, sed & in illius affectu, iis nimirùm sub quorum tunicis inventa sunt idolorum donaria: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Inventa sunt idolorum donaria, tanquam pretium quod belli jure eis debebatur, conc. ant. tanquam idola quæ venerarentur, nego ant. Unde falsum est quòd Machabæus judicaverit Judæos illos obiisse in statu & affectu peccati mortalis.

Obj. 3. Hæc oratio legitur in hodierna Latinorum Liturgia: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis INFERNI, & de profundo lacu, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum*, ergo, &c.

Resp. 1. Voces istæ *Inferni & de profundo lacu* non intelliguntur de inferno ubi dæmones torquentur, sed de lo-

locis subterraneis, in quibus usque ad perfectam & integram liberationem, animæ justorum qui defuncti sunt, detinentur.

Resp. 2. Illa Liturgiæ oratio refertur ad illud instans quo defunctorum animæ de corpore exierunt: scilicet (ut Augustinus advertit Epistola 23. quæ est ad Bonifacium Episcopum) Ecclesia in suis precibus solet præteritum tempus aliquando recolere: quasi præsens esset, aliquando etiam præsens, quasi futurum esset.

2. Eucharistiæ sacrificium nec pro Beatis, nec pro Damnatis offerri potest: tùm quia Beatis, hoc est, Deo jam fruentibus, peccata omnia sive quoad culpam, sive quoad pœnam integrè remissa sunt: tùm etiam quòd ex immutabili Dei decreto perpetua sint damnatorum supplicia, juxtà illud Evangelii, Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, &c.*

5. *Q.* Quinam sunt ii pro quibus licet Sacerdoti offerre sacrificium Eucharistiæ?

R. Sacerdoti non licet quidem in Liturgia eorum nomina appellare, qui actu jacent extra Ecclesiæ sinum vel per infidelitatem, vel per hæresim, vel per majorem excommunicationem: id enim præsens Ecclesiæ disciplina non patitur, nisi in Liturgia quæ die Parasceves recitatur. Verùm licitum est privatim, & non recitando cum fidelibus nomina, pro omnibus omninò viventibus Eucharistiæ sacrificium offerre; nimirùm ut pro impiis & infidelibus hominibus à Deo petatur conversionis & pœnitentiæ donum; nempè jubet Apostolus primæ ad Timoth. 2. ut pro omnibus omninò hominibus, cùm Deus velit omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, præces fundantur etiam in publicis conventibus, in quibus (Justino teste) prioribus sæculis ferè semper offerebatur Eucharistiæ sacrificium.

Obj. Non licet offerre sacrificium pro iis qui non sunt membra Christi; dicit enim Augustinus in lib. 1. *de origine animæ*, capite 9. *Quis offerat sacrificium Corporis Christi; nisi pro iis qui sunt membra Christi?* ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Nisi pro iis qui sunt aut *actu*, aut *in* *po-*

potentia membra Christi, conc. ant. pro iis solùm, qui *actu* sunt membra Christi, nego ant.

6. *Q.* Eucharistiæ sacrificium poteſtne offerri pro animabus eorum omnium qui in Eccleſiæ ſinu, & non in ipſo actu peccati mortalis, obierunt?

R. Poteſt: omnes enim illi de quibus eſt quæſtio, præſumi debent obiiſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis: id verò Scriptura laudat 2. Machab. 12. id etiam confirmat perpetua Eccleſiæ praxis, ut videre eſt apud Tertullianum in libro *de Corona militis*, capite 3. apud Cyprianum in Epiſtola *ad Presbyteros, Diaconos, plebem Furnis conſiſtentem*; apud Auguſtinum in libro *de cura pro mortuis gerenda*: & tandem apud Patres ſive Græcos, ſive Latinos qui Liturgias quondam conſcripſerunt.

§. III.

De effectibus Sacrificii Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* Sacrificium Euchariſtiæ remittitne peccata, tum mortalia, tum venialia?

R. Suo modo (ut dicetur inferiùs) tum quoad culpam, tum quoad pœnam remittit. Nam 1. eſt omninò idem cum Crucis ſacrificio, ſolaque ab eo differt offerendi ratione. 2. eumdem ſcopum Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. c. 2. definiit Euchariſtiæ ſacrificium *verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

2. *Q.* Sacrificium Euchariſtiæ remittitne *immediatè* ſicut Baptiſmus & pœnitentia, peccata mortalia?

R. Non remittit *immediatè*, ſed *mediatè* tantùm; ſcilicet in quantùm impetrat media, quibus peccatum remittatur, contritionem nimirùm & Sacramenti Pœnitentiæ receptionem: is enim eſt ſenſus Concilii Tridentini ſeſſione 21. cap. 2. cùm hæc docet: *Hujus quippe ablatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.*

3. *Q.* Eu-

3. *Q.* Eucharistiæ sacrificium remittitne peccata ex *opere operato*, sicut Sacramentum Eucharistiæ ; an verò solùm *ex opere operantis*?

R. Ea de re non una est Scholasticorum opinio. Bellarminus Eucharistiæ sacrificio daścribit virtutem quæ sit *ex opere operato* : alii verò, virtutem qui sit solùm *ex opere operantis*. Horum verò Theologorum sententia videtur probabilior. Ratio est, quia licèt offeratur aut pro quorumdam impiorum conversione, aut pro quorumdam justorum in bono perseverantia usque ad finem ; effectum tamen illum aliquando non consequitur : ac proinde non agit *ex opere operato*, seu ex vi oblationis in se sumptæ ; quæ enim agunt ex opere operato, ut sol respectu caloris, semper, quoties non opponitur obex, suum effectum consequuntur.

Obj. Si Sacrificium Eucharistiæ non ageret *ex opere operato*, illius oblatio suo, propter Sacerdotis iniquitatem, effectu frustraretur : sed hoc est absurdum : ergo, &c.

R. Nego maj. Ratio est, quia sacrificium Eucharistiæ est Ecclesiæ totius oratio publica : sed propter in quitatem ministri, oratio publica non redditur inutilis : scilicet (propriè loquendo) non tàm Sacerdos qui loquitur, orat, quàm Ecclesia quæ utitur illius ministerio Unde Augustinus gemitui Columbæ, seu justorum cœtui, qui præcipuam Ecclesiæ partem constituit, adscribit omnia beneficia, quibus ex Christi meritis fideles afficiuntur.

4. *Q.* Valor Sacrificii Eucharistiæ estne infinitus?

R. Est infinitus *in se & secundùm sufficientiam*. Scilicet in Eucharistiæ sacrificio Victima sanctitatis infinitę ab ipsomet Christo, cujus actiones & orationes meriti sunt infiniti, Deo Patri per Sacerdotis ministerium offertur : finitus tamen est *secundùm effectum* quem operatur, quia per illud finito modo nobis applicantur dona quæ Christus in cruce moriens promeritus est.

5. *Q.* unde desumi debet quantitas fructus qui per Eucharistiæ sacrificium fidelibus applicatur?

R. Desumi debet ex triplici capite : nimirùm 1.

ex

ex absoluto Dei beneplacito: hincque fit ut Deus non semper id concedat, quod pro nonnullis in specie hominibus petitur a Sacerdote qui rei Sacræ dat operam. Desumitur 2. ex speciali intentione ministri; nempè (ut contrà Wiclefum Concilium Constantiense definiit) speciales orationes prosunt magis quàm generales, iis pro quibus funduntur. Desumitur 3. ex majori vel minori devotione, seu charitate personæ, cui à Sacerdote sacrificium Eucharistiæ specialiter applicatur: *Quamvis ergo* (inquit S. Thomas 3. p. q. 79. art. 5.) *oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna: tamen fit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundùm quantitatem suæ devotionis, & non pro tota pœna.* Nec id mirum est, cùm (ut superiùs dictum fuit) Eucharistiæ sacrificium per modum impetrationis, seu orationis operetur.

§. IV.

De Proprietatibus Sacrificii Eucharistiæ.

Nota. NOn patitur hocce Compendium ut de omnibus ac singulis sacrificii Eucharistiæ proprietatibus tractemus: itaque de sola illius necessitate hìc est a nobis agendum, tùm respectu ministri qui jus habet illud offerendi, tùm respectu populi fidelis qui certis diebus tenetur illi se præsentem sistere.

1. *Q.* Sacerdotes legitimè non impediti, tenenturne, licèt eis non incumbat animarum cura, Eucharistiæ sacrificium aliquando offerre?

R. Ad id jure divino tenentur: hæc enim Christi verba: *Hoc facite*, spectant ad eos omnes qui Apostolorum futuri erant in Sacerdotio successores. *Ut sumerent* (inquit Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 2.) *& eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent*, PRÆCEPIT *per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Ecclesia Catholica intellexit & docuit.*

2. *Q.* Quo-

2. *Q.* Quoties intrà annum Sacerdos legitimè non impeditus, tenetur offerre Eucharistiæ sacrificium?

Respondet S. Thomas hisce verbis 3. p. q. 83. art. 10. *Saltem videtur quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, in quibus fideles communicare consueverunt.* Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 14. Episcopis injungit ut dent operam, quò Sacerdotes quilibet saltem *diebus Dominicis, & festis solemnibus Missas celebrent:* quæ quidem sacræ Synodi verba sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi I. de præcepto strictè sumpto interpretatur.

3. *Q.* Licetne Sacerdoti offerre sacrificium Eucharistiæ, quamvis nullus sit qui præter ipsum communicet?

R. Licèt. Ità nimirùm contrà Lutheranos in Concilio Tridentino sess. 22. can 8. definitum est: nec immeritò; cùm adstantium communio nec ad essentiam, nec ad integritatem sacrificii Eucharistiæ requiratur.

Obj. Mancum est sacrificium in quo nullus præter Sacerdotem communicat: sed non licet offerre sacrificium quod mancum sit: ergo, &c.

Resp. Nego quòd mancum sit 1. quantùm ad finem *primarium* in eo positum, quòd Deo debitus latriæ cultus exhibeatur, & impetrentur dona quibus indiget Ecclesia. 2. Non est quoque mancum quantùm ad finem *secundarium*; quia in eo populus, *saltem spiritualiter*, communicat.

4. *Q.* Suntne causæ aliquæ quæ Sacerdotem *ad tempus*, impedire debeant, ne offerat Eucharistiæ sacrificium?

R. Multæ sunt. Et quidem 1. Suspensio; 2. Irregularitas: 3. Conscientia peccati mortalis, nisi (ut docet Concilium Tridentinum) urgeat necessitas, & non adsit alius Sacerdos a quo possit absolvi: 4. flagitia aut facinora in quæ Sacerdos ex consuetudine lapsus fuerit. Tandem 5. flagitium aliquod grave, aut facinus enorme brevi ante commissum. Vnde est illud Cypriani libro de lapsis, *A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini, sordidis & infectis nidore manibus accedunt,*

Mor-

Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus invadunt.

5. *Q.* Fideles tenenturne aliquo præcepto sistere se præsentes Eucharistiæ sacrificio, diebus Dominicis, & aliis anni festivis diebus?

R. Tenentur: *Missas* (inquit Concilium Agathense, quod habitum est ann. 505. quòdque relatum est in Corpus juris Canonici) *die Dominico a secularibus totas teneri speciali ordinatione præcipimus*, Idem jubetur in Decretalibus Gregorii Papæ IX. titulo *de feriis*. Vigebat verò lex illa in ipsis Ecclesiæ incunabulis: illius enim meminit Justinus Martyr in altera Apologia quam pro Religione Christiana obtulit Imperatoribus.

6. *Q.* Qui sunt ii qui non faciunt satis præcepto *Ecclesiastico* de audiendâ Missa festivis diebus?

R. Sunt 1. ii qui absunt a notabili parte Liturgiæ: 2. qui plures a diversis Sacerdotibus Missæ partes simul audiunt: 3. Qui duas Missæ partes a duobus Sacerdotibus etiam successivè audirent: 4. Qui per gravem Liturgiæ partem voluntarias mentis evagationes paterentur: 5. Qui tantùm abest ut tunc cogitent de obtinenda peccatorum contritione, quin potiùs in illorum amore per id tempus animum suum obfirment. *Vide* Cleri Gallicani Comitia Generalia ann. 1700. ubi doctrina contraria proscribitur.

7. *Q.* Quænam ex parte fidelium dispositiones internæ requiruntur, ut faciant satis præcepto de audienda Missa?

R. Requiritur 1. *Mentis* attentio: quia ii qui adsunt Missæ sacrificio, orare jubentur. Requiritur 2. devotus *Cordis* affectus: *Devoto* (inquit Concilium Tridentinum sess. 22. in Decreto, *de Observandis*) *Cordis affectu*. Ille autem *devotus cordis affectus*, non præsupponit necessariò statum gratiæ sanctificantis; nec requirit *absolutè* ut quis omninò liber sit ab amore peccati dominante; sed includit in homine impio *inchoatum* saltem pœnitentiæ & contritionis *desiderium*; ita ut eo fine se sacrificio præsentem sistat, ut obtinere conetur

veræ

veræ ac integræ contritionis donum, per quod ab effectu, seu peccati amore dominante liberetur: is est enim Concilii Tridentini sensus, cùm in sess. 22. c. 2. in Decreto *de Observandis*, sic loquitur: *Per ipsumque* (Missæ sacrificium) *fieri ut si eum* VERO CORDE, ET RECTA FIDE, *cum metu & reverentia* CONTRITI *ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno*.

8. *Q.* Fideles tenenturne diebus Dominicis, & majoribus anni Festis sistere se præsentes Missæ Parochiali?

R. Tenentur jure Ecclesiastico, tum *Antiquo*, quod quidem in Gratiani Decreto legitur, cuique robur addidit Sixti Papæ IV. Constitutio, quę incipit *Vices illius*; tum etiam, *Novo*, quod promulgatum est in Concilio Tridentino sess. 24. capite 4. *Moneat* (inquit) *Episcopus populum diligenter* TENERI *unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi* COMMODE *id fieri potest, ad audiendum verbum Dei;* quod quidem, ex ejusdem Concilii decreto, inter Missarum solemnia prędicari debet. *Vide* plures propositiones ad illud argumentum spectantes, quibus Clerus Gallicanus ad Comitia generalia coactus ann. 1700. censuras speciales inussit.

9. *Q.* Suntne aliquæ causę quę fideles eximant à debito audiendi Missam diebus Dominicis, ac Festivis aliis diebus?

R. Sunt aliquæ. Et quidem 1. eximit impotentia aut *physica* aut *moralis*, quà nimirùm efficitur ut quis aut absolute, aut sine gravi detrimento sui, aut aliorum, adesse non possit Eucharistię sacrificio. Eximit 2. charitatis erga proximum, sed in re necessaria, exercitium. Eximit 3. officium quod quis non potest deserere. Eximit 4. a debito audiendi Missam Parochialem honesta aliqua causa: *Nisi forsan* (ait Sixtus IV. in Constitutione, VICES illius) *ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent*.

CA-

CAPUT VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

§. I.

De essentia & Existentia Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Quæst.* QUot modis sumi potest Pœnitentia? *R.* Duobus modis; nimirùm, vel prout est virtus quæ *Pœnitentiæ* virtus dicitur, vel prout est Novę legis Sacramentum.

2. *Q.* Pœnitentia, *prout est virtus*, quomodò definitur?

R. Definitur displicentia de pręterito peccato, cum proposito non peccandi de cetero; ac Deo ut par est, satisfaciendi: hincque patet Pœnitentiam *prout est virtus*, esse omninò idem cum Contritione de qua suo loco fusè dicetur.

3. *Q.* Pœnitentia, *prout est Nova legis Sacramentum* quomodò definitur?

R. Definitur *Ritus sacer, quo lapsis post baptismum, Contritis, Confessis, ac Satisfacere proponentibus absolutio à peccatis impenditur à Sacerdote.*

Dicitur 1. *Ritus sacer*; constat enim rebus & verbis, quę sunt ex Christi Salvatoris institutione: & in hoc convenit cum sex aliis sacramentis Novæ legis.

Dicitur 2. quo *lapsis post baptismum* impenditur peccatorum absolutio: hincque colligitur illius a baptismo discrimen; cum enim baptismus *per se* pręcipuè remittat peccatum Originale; Pœnitentia è contra non dimittit, nisi quę post baptismum commissa sunt: unde dicitur a Patribus *Secunda post naufragium tabula*.

Dicitur 3. quo *Contritis, Confessis, ac Satisfacere proponentibus* impenditur absolutio, eò quòd (ut inferius exponetur) illi actus sint quasi illius materia.

4. *Q.* Existitne in nova Lege Sacramentum quod *Pœnitentia* dicitur?

R. Exi-

R. Existit. Scilicet Christus Joannis 20. dedit Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus potestatem remittendi peccata post baptismum commissa. *Accipite* (inquit) *Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Atqui in usu illius potestatis reperitur ratio Sacramenti strictè sumpti. Primò enim reperitur *signum sensibile* quia humano modo & per jurisdictionis viam fieri debet. 2. Usus hujusmodi potestatis est de *precepto divino:* SICUT *misit me vivens Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum; quorum*, &c. 3. Reperitur in eodem usu *Collatio gratia sanctificantis:* neque enim (ut ostendunt Theologi in tractatu de justificatione) peccata remittuntur, quin gratia sanctificans producatur.

Obj. 1. Hæc Christi verba; *Quorum remiseritis peccata, &c.* intelliguntur de remissione quæ per Baptismum confertur: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. distinctè in aliis Evangelii locis agitur de remissione quæ per Baptismum confertur. 2. Patres textum de quo est quæstio, unanimi consensu intellexerunt de remissione quæ fiat non per Baptismum, sed per Ecclesiæ claves. *Vide* Cyprianum Epistola 52. & libro *de lapsis*, Augustinum libro 5. *de Baptismo*, cap. 20. Chrysostomum libro 3. *de Sacerdotio*, Gregorium Magnum in eum de quo agitur, Evangelii locum. Hincque patet debito anathemate à Concilio Tridentino mulctatos esse eos qui contrarium ausi fuerint asserere.

Obj. 2. Per Sacerdotis absolutionem peccata verè non dimittuntur, sed tantùm declarantur esse remissa ei qui credit: ergo Pœnitentia in Nova lege non est Sacramentum strictè sumptum.

R. Nego ant. Nempè vox, *Remittuntur*, qua Christus usus est, ad litteram & in sensu obvio, veram & realem, & non declaratoriam tantùm, remissionem significat. 2. Patres unanimi consensu illam Christi sententiam de reali & vera remissione intellexerunt: ea enim usi sunt, ut assererent discrimen quod inter Leviti-

cos & Evangelicos Sacerdotes intercedit: hoc est, asseruerunt quod cùm isti verè depellant animi morbos curentque ac sanent ejus vulnera; illi è contrà solùm possent declarare quis sanus esset quisve impurus.

Obj. 3. Assignari non potest discrimen quod inter Baptismum & Pœnitentiæ Sacramentum intercedit: ergo sunt unum & idem Sacramentum.

R. Nego ant. Nam differunt 1. ratione materiæ; 2. ratione formæ; 3. ratione ministri; 4. ratione effectus. Ita contra Lutheranos Concilium Tridentinum definiit sess. 14. cap. 2. *Vide* quæ de quadruplici illo discrimine dicentur inferiùs.

Obj. 4. Lutherani & Calvinistæ qui denegant Ecclesiæ potestatem verè dimittendi peccata per claves, doctrinam illam hauserunt ex antiquis Patribus; ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. nullus Catholicus ante Hæreticorum de quibus agitur tempora, Ecclesiæ denegavit potestatem de qua agitur. 2. Nec ipsi Montanistæ nec Novatiani negarunt jus illud, eam facultatem à Christo Ecclesiæ concessam fuisse: scilicet peccata mortalia dividebant in remissibilia per claves Ecclesiæ concessas, & in irremissibilia per easdem claves: proindeque quoad primum caput, Evangelica verba; *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, intelligebant de vera & reali remissione quæ fiat per Ecclesiæ claves.

§. II.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ in genere.

1. *Quest.* Quotuplex est materia Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Duplex; nimirùm materia *Circà quam*, & materia *Ex qua*. Prima sunt peccata *omnia* post baptismum commissa; cum hoc tamen discrimine; quòd venialia sint materia *libera*; lethalia verò, materia *necessaria*; hoc est, dimitti non possunt, nisi aut per *actualem* Sacerdotalem absolutionem, aut saltem per illius votum,

seu

seu desiderium. *Altera*, est res aut pars ex qua intrinsece constat Pœnitentiæ Sacramentum, sicut aqua est materia *Ex qua*, baptismi; eo quòd baptismus aqua tamquam intrinseca parte constet.

2. *Q.* Quæ est materia *Ex qua* Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Sunt Pœnitentis actus: Contritio nimirùm, Confessio, & Satisfactio: siquidem illi actus sunt materia *ex qua* constat Sacramentum Pœnitentiæ, quos Concilium Tridentinum asserit esse *quasi* illius materiam, & esse illius *partes*: atqui de actibus de quibus agitur, id asserit Concilium Tridentinum: hæc enim habet sacra Synodus sess. 14. cap. 2. *Sunt autem QUASI MATERIA hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, nempè Contritio, Confessio, & Satisfactio; quia quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti, & ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, Pœnitentiæ PARTES dicuntur.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum non dicit *simpliciter* actus pœnitentis esse materiam sacramenti Pœnitentiæ, sed cum addito, *quasi* materiam: ergo censuit eos non propriè, sed metaphoricè tantùm esse materiam; quòd nimirùm sint dispositiones ad effectum sacramenti consequendum omninò necessariæ.

Resp. Nego conseq. Nempè non ideò Concilium actus illos vocavit *quasi* materiam, quòd veræ ac propriæ materiæ rationem non habeant: *Sed* (inquit Catechismus Romanus ad Parochos) *quia ejus generis materia non sunt, quæ extrinsecùs adhibeatur, ut aqua in Baptismate, & chrismatio in Confirmatione.*

Obj. 2. Materia *ex qua* Sacramentum constat, debet esse sensibilis: atqui contritio non est sensibilis, cùm sit actus merè internus: ergo contritio non est materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ.

Resp. Dist. min. Contritio non est sensibilis *per se*, conc. min. non est sensibilis *per aliud*, nego min. Scilicet sensibilis est aut per oris confessionem, aut per petitionem Sacramenti, aut per aliquod aliud signum exterius.

Obj. 3. Valet sacramentum Pœnitentiæ sine peccatorum confessione. Nempè valet absolutio sacramentalis collata homini qui ubi advocavit Sacerdotem, usum rationis amisit, antequam Sacerdos advenerit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Valet aliquando Sacramentum sine *oris* confessione, conc. ant. sine *omni* prorsùs confessione, nego ant. In casu verò de quo agitur est confessio virtualis, per nutus nimirùm & signa; qui enim Sacerdotem advocat, seipsum fatetur reum, suumque in absolutionem desiderium significat; quod quidem satis est in circumstantia de qua est quæstio.

Obj. 3. Pœnitentiæ Sacramentum valet sine Satisfactione; idque in triplici casu; 1. cùm Sacerdos post absolutionem datam omittit satisfactionis impositionem: 2. cùm pœnitens destitutus usu rationis absolvitur: 3. cùm idem pœnitens statim post receptam absolutionem moritur; ergo satisfactio non est materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Ergo satisfactio non est *essentialis* materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ, conc. conseq. Non est materia *integralis* ex *qua* nego conseq. Materia *ex qua* seu intrinseca, duplex est; essentialis, ut corpus respectu hominis; & integralis, ut digitus respectu ejusdem hominis, satisfactio (ut rectè probat argumentum) non est materia essentialis sacramenti Pœnitentiæ, sed est materia integralis; ita ut quamvis Pœnitentiæ sacramentum sine satisfactione habeat omnia quæ sibi essentialia sunt, non habet tamen ea quæ ad ejus integritatem requiruntur, sicut homo habens corpus & animam, sed orbatus digito, habet quidem omnia quæ homini sunt essentialia, sed non habet omnia quæ necessaria sunt ad illius integritatem.

Quæ mox de satisfactione dicta sunt, intelliguntur de satisfactione *actuali*, non autem de satisfactione *in animi præparatione*. Scilicet satisfactio in animi præparatione est idem cum proposito satisfaciendi: propositum autem satisfaciendi, saltem implicitum, est essentialis materia inadæquata sacramenti, quia est pars contri-

tritionis, seu Pœnitentiæ prout est virtus.

§. III.

De prima parte materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, seu de Contritione.

Nota. Dicemus in hoc paragrapho de Essentia, Necessitate, Effectu, & Divisione Contritionis.

De essentia Contritionis.

1. *Quæst.* In quo posita est Contritionis essentia? *R.* In hac ejus definitione, quam Concilium Tridentinum tradit sessione 14. cap. 4. *Contritio, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

1. Contritio est *animi dolor ac detestatio de peccato commisso:* Nempe dolor ille, eaque detestatio reperiuntur in omnium pœnitentium, de quibus Scriptura loquitur, contritione: *Recogitabo tibi* (inquit) Ezechias pœnitens Isaiæ 38.) *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Psaltes Regius Psal. 6. *Laboravi in gemitu meo Lavabo per singulas noctes lectum meum.* In ea autem verba sic loquitur Concilium Tridentinum: *Et certè qui illos Sanctorum clamores consideraverit, facilè intelliget eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse.*

2. Contritio est etiam *propositum non peccandi de cætero:* illud enim propositum tanquàm contritioni essentiale refert Scriptura: *Odite malum* [Amos 5.] *& diligite bonum*, Isaiæ 1. *Quiescite agere perversè, discite bene facere.* Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, vita vivet, & non morietur.* Hinc verò patet Concilium Tridentinum meritò damnasse hanc Lutheri propositionem: *Optima Pœnitentia, nova vita.*

2. *Q.* Odium vitæ veteris quod includitur in Contri-

tritione, debetne esse formale & explicitum? an verò satisne est ut sit implicitum & virtuale?

R. Debet esse formale & explicitum: nam implicitum includitur in proposito non peccandi de cætero: at illud propositum satis non est ad contritionem: ergo neque odium virtuale & implicitum vitæ veteris. *Vide* in hanc quæstionem Dominicum Soto.

3. *Q.* Quænam sunt conditiones requisitæ in Contritione, ut sit materia sacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur 1. ut sit *vera*; debet enim esse ex toto corde; *Convertimini ad me* (inquit Joelis 2.) *ex toto corde vestro*.

Requiritur 2. ut sit *supernaturalis*: nempè debet ad justificationem disponere; quòd quidem actui merè naturali non convenit; hoc est, actui qui non elicitur ex motione gratiæ per Christum.

Requiritur 3. ut sit *summa appretiativè*, seu (ut alii loquuntur) *extensivè*; hoc est, necesse est ut pœnitens ità sit animo dispositus, ut pro nullo commutabili bono lethaliter peccare velit. Non requiritur tamen ut dolor quem includit, sit maximè sensibilis, seu ut magis sensus & imaginationem afficiat, quàm dolor de malo aliquo temporali. Ratio est, quia major, aut minor sensibilitas oriuntur à majori vel minori motu imaginationis: at imaginatio magis movetur à rebus quæ cadunt sub sensum, quàm à spiritualibus, quæ solo mentis apice & per fidem attinguntur.

Requiritur 4. ut sit *Universalis*, seu ut se se extendat ad omnia peccata mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, quæque secundùm speciem & numerum pœnitens in eam revocare tenetur. Nec mirum: nam pœnitens in iniquo suo facto debet detestari rationem *divinæ offensæ*: hoc est, detestari peccatum prout est *offensa Dei*: at ratio offensæ divinæ in omni peccato mortali reperitur. Verum observet lector Contritionem quæ se extendit actu ad omnia peccata mortalia quæ memoriæ occurrunt, implicitè & virtualiter se extendere ad ea quæ non occurrunt memoriæ; in quantùm nempe impius paratus est ad ea detestanda formaliter

ter & actu; si memoriæ occurrerent. Vide Concilium Tridentinum sessione 14.

De Necessitate Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio estne necessaria *necessitate medii* ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium?

R. Est iis omnibus qui post baptismum lapsi sunt, necessaria necessitate medii. Nam 1. iis tantùm promittitur peccatorum remissio qui de iis contriti fuerint: *Si impius* (ait Deus Ezechielis 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet & non morietur.* 2. Iis qui de suis peccatis contriti non fuerint Christus æternam damnationem minatur: *Nisi* [ait Luc. 13.] *pœnitentiam egeritis*; hoc est, nisi habueritis pœnitentiæ virtutem, quæ [ut superiùs fuit observatum, est planè idem cum Contritione] *omnes similiter peribitis.*

Obj. Amor Dei super omnia satis est in impio, ut remissionem peccatorum consequatur: *Operit* enim (primæ Petri 4.) *multitudinem peccatorum*: ergo necessaria non est Contritio, saltem quæ à charitate distinguatur.

R. Ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Charitas operit *mediatè* multitudinem peccatorum, quia movet ad contritionem quæ necessaria est ad illorum remissionem, conc. ant. Operit *immediatè*, hoc est, non movendo ad contritionem, nego ant. Ratio est, quia charitas *in se* sumpta, non aliud est, quàm nova vita, ac proinde *per se* abstrahit ab odio vitæ veteris; sine quo tamen odio, peccata, ex Dei ordinatione, non remittuntur.

2. *Q.* Contritio venialium, saltem aliquorum ex iis quæ homo justus apud Sacerdotem confitetur, estne necessaria necessitate medii ad eorum per sacramentum Pœnitentiæ remissionem consequendam?

R. Est. Scilicet si in illo homine justo de quo agitur, non sit contritio aliquorum, nulla erit materia; nam (ut ex dictis patet) contritio est materia essentialis, saltem inadæquata, sacramenti Pœnitentiæ: at sine ma-

teria nullum omninò est sacramentum; ac proinde nullum potest effectum producere.

3. *Q.* Justus qui absque aliquorum venialium contritione confitetur, & absolvitur à Sacerdote, peccatne graviter?

R. Si supina fuerit illius negligentia in advocandà & eliciendà contritione, & conscientiam habeat, quod nullum detestatur, peccat graviter. Ratio est, quia ex gravi ejus culpa fit, ut Sacramenti forma reddatur non modò inutilis quoad effectum, sed etiam irrita secundùm substantiam. E contrà verò si sine supina negligentia, & cum bona fide accedat existimans se esse contritum, non peccat graviter. Nempè se habet in eo casu sicut ille qui leviter negligens, sed bona fide aquam vini loco Sacerdoti sacrificanti ministrasset. *Vide* quæstionem illam fusè pertractatam Tom. 2. Commentarii nostri Historici & Dogmatici de Sacramentis pag. 528. Primæ Editionis Lugdunensis.

4. *Q.* Contritio estne extrà Pœnitentiæ sacramentum necessaria justo ad remissionem peccatorum venialium?

R. Non est absolutè necessaria: satis enim ad hoc est contritio implicita, quæ includitur [ut superiùs jam observatum est] in actu charitatis elicito ab homine qui peccatorum venialium affectum deposuit. Unde Augustinus in libro Quinquaginta homiliarum, hom. 28. scribit peccata, de quibus agitur, dimitti, cùm quis *pie*, hoc est, ex motivo charitatis, recitat quintam Orationis Dominicæ petitionem, *Dimitte nobis debita nostra*.

5. *Q.* Contritio estne impio necessaria non modò necessitate medii, sed etiam necessitate præcepti; ita ut, si non conteratur, non solùm non consequatur remissionem peccatorum quorum reus est, sed etiam aliud novum contrahat?

R. Est illi necessaria non solùm necessitate *medii*, sed etiam necessitate *præcepti*. Nempè 1. homo tenetur deserere statum, in quo creaturam Deo anteponit: at impius non potest statum illum deserere, nisi de peccatis lethalibus conteratur 2. Præceptum de quo est quæstio

ex-

expresse traditur in Evangelio: *Nisi* [ait Christus ipse Luc. 13.] *pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.*

6. *Q.* Quandonam Contritionis præceptum *per se* obligat impium, ut actum Contritionis eliciat?

R. Urget impium 1. in morali vitæ periculo: quia non est alia via per quam suæ saluti [ut certè tenetur] consulere possit. 2. Obligat impium ne in multum tempus actum contritionis differat, aut proroget; quia status inimicitiæ cum Deo, est status intrinsecè malus; ac proindè homo non potest diù in eo manere quin novum peccatum contrahat. 3. Qui suam conversionem in multum temporis protrahit, sese exponit periculo moriendi in statu peccati mortalis, cum intrà multum tempus sit morale periculum.

Obj. Pluribus Scholasticis visum est impium ad contritionem teneri, statim atque peccatum admisit, aut saltem ubi primùm occurrit memoriæ: nam alioquin [inquiunt] sese exponit periculo moriendi in statu peccati mortalis, cùm nullus sit, qui vel instans vitæ sibi polliceri possit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Sese exponit periculo *metaphysico* moriendi in statu peccati lethalis, quia, absolutè loquendo, intrà brevissimum instans mors potest accidere, conc. ant. Sese exponit periculo *morali*, nego ant. scilicet ordinariè, & ad judicium viri prudentis mors homini intrà tam exiguum tempus accidere non solet: at reus non fit peccati, qui se exponit solùm periculo *metaphysico*, sed tantùm qui se exponit periculo *morali*.

7. *Q.* Quo tempore *per accidens* obligat præceptum Contritionis?

Respondet Scotus præceptum Contritionis obligare singulis festivis diebus: quia [ut contendit] nisi impius sua peccata detestetur, non potest facere satis præcepto de sanctificatione Sabbati, nec præcepto quo jubetur sistere se præsentem Missæ sacrificio.

Sed vera non videtur ea Scoti doctrina. Nam 1. quamvis impius remaneat in statu peccati mortalis; imò & in ejus affectu dominante, potest tamen cum aliquo fru-

fructu sistere se præsentem sacrificio, scilicet (ut agentes de dispositionibus ad audiendam Missam requisitis ostendimus) non inutile est sacrificium ei, qui licèt exploratum habeat se nondum habere contritionem super omnia, audit tamen Sacrum, ut auxilium obtineat, quo contritionem illam super omnia à Deo virtute sacrificii consequatur. 2. Impius, hoc est, homo qui jacet in statu peccati mortalis, licèt nondum habeat charitatem Dei super omnia, potest ex motivo charitatis quæ nondum sit super omnia, potest, inquam, piè exequi pietatis opera quæ diebus festivis ab Ecclesia præscribuntur.

Omissa igitur ea Scoti doctrina, dicendum est præceptum contritionis *per accidens* obligare impium, 1. cùm urget præceptum administrandi, aut recipiendi aliquod Sacramentum: 2. iis temporibus in quibus instat præceptum eliciendi actum amoris Dei super omnia: quænam autem in specie sint illa tempora, explicuimus agentes de virtute charitatis.

De effectu Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio remittitne omnia omninò peccata?

R. Remittit. Nam Scriptura pollicetur remissionem peccatorum iis omnibus, quos illorum verè pœnituerit: *Si impius* (ait Deus ipse, Ezechielis 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum ejus non recordabor.*

2. *Q.* Contritio qua ratione remittit peccata?

R. Extrà Pœnitentiæ Sacramentum peccata remittit *dispositivè*, ut Concilium Tridentinum hisce verbis tradit sess. 14. cap. 4. *In homine post baptismum lapso, ita demùm præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua, conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc* (Pœnitentiæ) *Sacramentum requiruntur.*

E contrà Contritio in ipso Sacramento, seu prout est conjuncta cum absolutione sacramentali, remittit per mo-

modum *causa efficientis*. Ratio est quia tunc Contritio est materia Sacramenti: materia verò Sacramenti est causa efficiens, saltem moralis, effectûs qui per sacramentum producitur: *Unde* (inquit Augustinus) *tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?*

3. *Q.* Merita per peccatum lethale mortificata, reviviscuntne posteà per Contritionem?

R. Reviviscunt. Nam 1. si non reviviscerent, eorum etiam post contritionem, Deus aliquo modò recordaretur: nempè propter illa peccata, pietatis opera quæ præcessissent, remanerent absque ulla mercede.

2. Ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. tria tantùm requiruntur ad opus meritorium, cui in fine gloria æterna rependi debeat. Primum, ut sit opus elicitum ab homine justificato: 2. ut factum sit ex Dei auxilio: 3. ut ipsemet operans in statu gratiæ moriatur. Atqui tria illa contingunt, cùm hominem pœnitet criminis post justitiam admissi: ergo tunc præcedentia illius merita reviviscunt; hoc est mercede ante subsequens peccatum debità non frustabuntur.

Obj. Dici non potest ad quem gloriæ gradum merita per peccatum mortificata reviviscunt per subsequentem contritionem: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet reviviscunt ad eum gloriæ gradum, qui advenientis Contritionis merito & fervori responderit. Unde per eam reviviscentiam pœnitens non donabitur in cœlis intensione & majore gloria *essentiali*, quæ posita est in intuitiva Dei visione, quam si ante peccatum nihil meruisset; sed donabitur uberiore gloria *accidentali*: hoc est, pœnitens, præter gaudium quo perfruetur ob meritum suæ contritionis, perfundetur etiam alio propter merita quæ lapsum illius præcesserant. Ita expresè docet Sanctus Thomas 3. p. q. 89. art. 5. ad 3.

De

De Divisione Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio quomodo dividitur?
R. Dividitur in perfectam & Imperfectam. Ita Concilium Tridentinum sessione 14. cap. 4. quid verò iis nominibus intelligatur, aperient ad subsequentia quæsita responsiones.

2. *Q.* Quotuplex est Contritio Imperfecta?
R. Duplex. Alia nimirùm est imperfecta ratione *Motivi*, & alia, imperfecta ratione *fervoris*; seu ratione quantitatis graduum charitatis qui in illa reperiuntur.

3. *Q.* Quæ contritio, est *Imperfecta* ratione Motivi?
R. Quæ non concipitur ex motivo benevolentiæ in Deum, seu ex motivo charitatis in Deum; sed aut ex pœnarum metu aut ex consideratione turpitudinis peccati: hoc est, peccati prout opponitur honestati quam recta ratio præscribit.

4. *Q.* Quæ contritio, est *Imperfecta* solum ratione fervoris, aut ratione quantitatis graduum charitatis, qui in illa reperiuntur?
R. Est ea, cujus motivum præcipuum, est quidem amor Dei super omnia, sed *in gradu valdè debili*, ac multùm remisso: seu, in qua pauci sunt gradus charitatis in Deum super omnia.

5. *Q.* Contritio, *Imperfecta* aut ratione motivi, aut ratione gradus remissi, quo nomine solet appellari?
R. Passim appellatur *Attritio*, petita nimirùm similitudine ex rebus corporeis, quæ ubi omninò fracta non sunt, sed tantùm divisa sunt in aliqua frusta, dicuntur *Attrita*.

6. *Q.* Contritio Imperfecta ratione motivi: hoc est, concepta ex solo aut præcipuo motivo timoris pœnarum, estne actus bonus *in se ipsa*, hoc est, si ex parte operantis nulla prava circumstantia vitietur?
R. Est bonus: 1. bonum siquidem est æternam pœnam timere; unde in Evangelio dicitur Matt. 5. *Timete*

te eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. 2. Bonum est in se, detestari peccatum, eò quod aversetur honestati quam recta ratio præscribit 3. Dolor de quo agitur, non solùm est bonus, sed etiam utilis; quia si fit ex auxilio Dei moventis, licèt nondum inhabitantis, disponit ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam.

7. *Q.* Quid de Attritione *Imperfecta* aut ratione motivi aut ratione fervoris, imò de Contritione *perfecta* tùm ratione motivi, tùm ratione fervoris, cui tamen admixtus esset aliquis gehennæ metus, docuerunt Lutherani?

R. Docuerunt actum illum non esse actum bonum, actum utilem; sed malum, qui hominem reddat hypocritam. Ratio autem cur Lutherani in eum errorem abjerint, petitur, ex eo quòd docuerint hominem justificari per actum fidei, quo certissimè credat sibi per Christum remissa esse peccata: at illi fidei, seu internæ persuasioni contrarius est actus, quo timentur inferorum pœnæ: neque enim qui de sua justificatione ac perseverantia usque in finem omninò securus est (ut ex Luthero, est omnis justus) potest pœnas inferorum pertimescere, aut si pertimescit, securus non est de sua justitia, nec de sua usque in finem perseverantia.

Quæ huc usque dicta sunt, confirmantur ex Concilio Tridentino: *Si quis* (ait sessione 14. can. 5.) *dixerit eam contritionem ... qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem; nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demùm illam esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema sit.*

De Insufficientia, aut Sufficientia Attritionis.

1. *Quæst.* ATtritio quæ concipitur tanquam *præcipue motivo*, aut ex consideratione turpitudi-

tudinis peccati, aut ex gehennarum metu, estne in pœnitente dispositio *sufficiens* ad recipiendum gratiam cum solo Sacramenti *voto?*

R. Non est sufficiens: *Et quamvis* (ait Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4.) *sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat: tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.*

2. *Q.* Contritio quæ concipitur ex *sola* consideratione turpitudinis peccati, estne dispositio *sufficiens* ad recipiendam gratiam in sacramento Pœnitentiæ?

R. Non est sufficiens. Nempè 1. *Sufficiens* non est quæ oritur ex peccati turpitudine, prout peccatum opponitur pulchritudini *famæ*: neque enim licet alicui ultimò agere, ut suæ apud homines famæ consulat. 2. Sufficiens quoque non est quæ oritur ex consideratione turpitudinis peccati, prout illa pulchritudo adversatur honestati naturali quam ratio præscribit: nam *Philosophica* est tantùm ea consideratio, nec Christiano satis est, qui in peccato offensam Dei debet præcipuè considerare.

3. *Q.* Contritio quæ concipitur ex gehennæ metu aut tanquàm *solo*, aut tanquam præcipuo motivo, estne dispositio *sufficiens* ad recipiendam gratiam in sacramento Pœnitentiæ?

R. Non est dispositio *sufficiens*. Nam 1. Contritio illa non excludit ab animo voluntatem peccandi: *Qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ,* [inquit Augustinus in libro *de Natura & gratia*, cap. 47.] *se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber est, ac alienus a voluntate peccandi*. Hinc ab eodem Augustino temperans à peccato, solo timore pœnæ, comparatur cum lupo, qui licèt pastoris præsentia territus, ovem non rapiat, intùs tamen lupus remanet, & cum lupi rabie recedit: comparatur etiam cum muliere, quæ licèt amet adulterium, temperat tamen ab externo illius opere, ne deprehensa a marito occidatur.

2. Soles guhennæ timor non includit odium præteriti peccati; quod tamen odium essentialis est pars doloris

ris ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiendam requisiti. Nam 1. *Tantùm* (ait Augustinus Epist. 144.) *quisque odit peccatum, quantùm justitiam diligit:* at eam, ne imperfectè quidem diligit, qui solius pœnarum timoris motivo iniqua facta detestatur. 2. Ut quis verè peccatum ipsum oderit, necesse est ut amet bonum quod peccato est oppositum: quippè odium mali nascitur ex amore boni quòd illi est oppositum: Sed attritus ex *solo* pœnarum metu non amat bonum oppositum peccato, justitiam nimirùm, quæ non alia est, quàm Deus ipse. 3. Qui odit peccatum ex solo gehennæ metu, nihil odit aliud quàm aliquid quod eum privet re illa quam in ipsa, aut in alia creatura diligit: *Timor pœnarum* (ait Augustinus Sermone 454. *de tempore*, cap. 3.) *propterea pungit animam, ne amittatur aliquid quod in creatura diligitur, vel ipsa salus & requies temporalis, aut tale aliquid post mortem; proptereà enim timentur & apud inferos pœnæ.*

3. Opinio quæ docet, dolorem conceptum ex solo gehennæ metu satis esse, ut impius gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiat, *Opinio est* (ait Franciscus Suarez) *nec valdè antiqua, nec multùm communis:* ergo non est vera: nempè novitas in rebus quæ ad fidem, aut mores spectant, certissimum est falsitatis argumentum: nec enim habet veritatis characteres de quo Vincentius Lirinensis hæc ait: *Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum sessione 14. cap. 4. docet Contritionem *Imperfectam*, quæ Attritio dicitur, *disponere* ad recipiendam gratiam in sacramento Pœnitentiæ: ergo sufficit.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Nam alioquin dicendum esset actum fidei satis esse ad receptionem gratiæ in sacramento Pœnitentię: nempè non minùs de illo quàm de Attritione servili dici potest, quòd ad recipiendam in sacramento Pœnitentiæ gratiam disponat.

Obj. 2. Concilium Tridentinum supponit Attritionem excludere voluntatem peccandi; id enim probat con-

conditionalis illius loquendi modus: *Si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ*, disponere ad gratiam in sacramento Pœnitentię recipiendam; ergo, &c.

R. Nego ant. Ideò enim Concilium hac conditionali loquendi ratione, *Si voluntatem peccandi excludat*, utitur, ut significet se de illa Attritione loqui, quę nulla prava circumstantia ex parte operantis vitietur.

Obj. 3. Concilium Tridentinum Attritionem extrà Pœnitentię Sacramentum consideratam, opponit Attritioni consideratę in ipso sacramento; asseritque quod, cùm per se sine sacramento Pœnitentię ad justificationem perducere nequeat, tamen *disponat* ad gratiam in sacramento Pœnitentię recipiendam; ergo per vocem hanc, *disponere*, intelligit dispositionem *sufficientem* in sacramento.

R Nego ant. Seu quod Concilium Attritionem extrà sacramentum consideratam opponat Attritioni in sacramento consideratę: neque enim dicit quod *cum* sacramento disponat; nempè si absque ullo amore absolutioni conjungatur, pœnitens sacrilegii reus constituitur, quod ipsum sacramentum nullitati exponat; sed sacra Synodus docet tantùm, quòd licet extrà sacramentum ad justificationem non perducat; tamen, etiam extrà sacramentum, disponat ad gratiam *in sacramento* recipiendam: quia metus pœnarum est veluti janua per quam ordinariè intrat charitas, juxtà illud Augustini; *Si nullus sit timor, non est qua intret charitas*.

De Sufficientia, aut Insufficientia Contritionis.

1. Quest. CONtritio perfecta tùm *ratione motivi* seu quod sit ex charitate in Deum super omnia, tùm ratione *intentionis*, seu *fervoris*, seu quantitatis graduum amoris quos includit, estne absolutè necessaria in pœnitente, ut gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiat?

R. Non est absolutè necessaria. Idque subsequentibus momentis ostenditur.

1. Con-

1. Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 6. loquens de amore ex cujus motivo pœnitens debet suum peccatum detestari, ut gratiam sanctificantem in baptismate recipiat, inchoati tantùm amoris meminit: *Illumque* [Deum] *tamquam omnis justitiæ fontem diligere INCIPIUNT*: at quæ Baptismi, eadem est Pœnitentiæ ratio.

2. Catechismus Romanus part. 2. cap. 5. de sacramento Pœnitentiæ, nu. 37. & 38. docet Christum ideò instituisse Pœnitentiæ sacramentum, quòd paucis admodum spes foret veniæ, si Contritio perfecta ad justificationem necessariò requireretur. *Ut* (inquit) *hoc concedamus, Contritione peccata deleri: quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodùm ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut à paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut Clementissimus Dominus faciliori ratione, communi hominum saluti consuleret: quod quidem*, &c.

2. *Q.* Contritio, *perfecta* quidem ex *parte motivi*, sed imperfecta ratione *intentionis*, seu *fervoris*, seu quantitatis graduum amoris, quos includat, estne absolutè necessaria impio, ut justificationem in sacramento pœnitentiæ recipiat, hoc est Contritio, concepta *non ex perfecta* quidem, sed *ex inchoata* in Deum charitate super omnia, requiriturne in pœnitente tanquàm materia essentialis & necessaria sacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur tanquàm materia essentialis & necessaria sacramenti Pœnitentiæ. Idque subsequentibus argumentis ostenditur.

1. Quæ Baptismi, eadem est Pœnitentiæ ratio: neque enim peccata post baptismum commissa via faciliori dimitti possunt, quàm quæ ante baptismum perpetrata fuerunt: atqui Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. in catechumeno prærequirit *inchoatam* caritatem Dei super omnia, ut gratiam in baptismo recipere valeat: *Ipsumque* [ait] *tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*.

2. Præequiritur in pœnitente sincerum propositum servandi divina mandata; ergo & primum quo præcipitur actus charitatis Dei super omnia: Sed qui sincerum habet propositum Deum super omnia diligendi, reipsa illum super omnia diligit: in hoc enim actus quos voluntas immediatè elicit, ut est amor; differunt ab actibus quos operatur per potentias extrinsecas, ut est motus manus, quòd illi fiant semper, quoties voluntas vult illos fieri, non autem isti.

3. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. & canone 4. definiit, Contritionem esse quasi materiam sacramenti Pœnitentiæ: *Sunt autem* [ait] *quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis, actus, Contritio, Confessio, Satisfactio.* Atqui nomine *Contritionis* Concilium intelligit dolorem conceptum ex motivo charitatis in Deum: siquidem nomen hoc *Contritio*, est nomen *Analogum*, cùm significare possit dolores diversæ speciei; dolorem nimirùm ex motivo charitatis, aut dolorem ex motivo timoris pœnarum: sed regula est apud Logicos. *Quòd quoties cumque nomen Analogum simpliciter & sine addito profertur, semper sumatur, & sumi debeat pro præcipuo Analogato.* Sic cùm nomen, *Panis*, simpliciter profertur, sumitur pro solo pane triticeo, quia præcipua est species panis: alii enim non dicuntur panes, nisi cum aliquo addito; *panis hordeaceus, &c.* Ac proinde cùm Contritio ex motivo charitatis concepta, sit præcipua Contritionis species, necesse est quòd ubi Concilium Tridentinum declaravit Contritionem esse materiam necessariam Sacramenti Pœnitentiæ, nomine *Contritionis*, intellexerit dolorem ex motivo charitatis conceptum.

Obj. 1. Vel Contritio concepta ex motivo charitatis in Deum super omnia, semper justificat impium ante actualem Sacramenti Pœnitentiæ receptionem; vel non justificat. Si primum, absolutio deinceps à Sacerdote collata, erit tantùm declaratoria: quod est falsum. Si secundum, fieri poterit ut quis sine sacramento moriens, pœnis æternis damnetur, licèt Deum amet super omnia, & ex eo charitatis in Deum motivo sua pecca-

ta

ea sincerè detestetur: quod quidem quàm sit absurdum nemo non videt.

Resp. 1. Contritio perfecta, seu (ut loquitur Catechismus Romanus) *acris, vehemens, incensa, & ad quam pauci sunt qui pervenirent*, impium justificat *semper*, antequam absolutione sacramentali *actu* donetur: sed nego quòd absolutio in eo casu sit merè declaratoria peccati jam remissi. Nam 1. jam in pœnitente illo, absolutio non lum actu data, per sui votum in contritione perfecta inclusum operata est peccatorum remissionem: 2. cùm *actu* impenditur, auget gratiam sanctificantem, quam illius votum jam operatum fuerat.

Resp. 2. Contritio *Imperfecta*, seu quæ non est multùm intensa, nec multùm robusta, in casu extremæ necessitatis, seu cùm haberi non potest Sacramentum, satis est cum solo voto Sacramenti ad hominis impii justificationem: dicit enim Scriptura, *Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit*, si penes eum non stet ea remedia actu recipere, quæ ad depellendam ab illo mortem spiritualem Christus instituit; unde est illud Augustini in lib. 8. de Civitate Dei: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit*: Hinc patet quàm immeritò doctrinæ de necessitate *inchoata* charitatis Dei super omnia, adscribatur quòd pœnitens sine Sacramento actu recepto mortuus, æternis pœnis addicendus sit, quamvis charitas in illius corde dominetur, & quamvis ex ejusdem charitatis motivo sua peccata detestetur.

Obj. 2. Non datur aliqua Dei charitas super omnia, quæ *statim* non justificet: nam Augustinus tractatu 5. in Epist. Joannis asserit quòd *Dilectio discernit inter filios Dei & filios Diaboli*: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Ex Augustino, dilectio quælibet discernit *imperfectè* inter filios Dei & filios Diaboli; hoc est, quia licèt per se non tollat *reatum* peccati, tollit tamen *affectum*; conc. ant. Discernit *perfectè*; hoc est, tollendo non tantùm peccati *affectum* sed etiam *reatum*, nego ant. Nec immeritò: si-

quidem se habet impius, sicut se habet qui rebellavit in Principem: quemadmodùm igitur rebellionis crimen non censetur à Principe remissum, nisi cùm à Principe Remissionis litteræ reo actu concessæ sunt: ità Deus ordinariè tunc tantùm peccatum remittit impio qui peccatum suum ex charitatis *Imperfectæ* motivo detestatur, cùm remissionis instrumentum, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, illi per Sacerdotem divinæ hac in parte misericordiæ ministrum applicatur.

3. *Q.* Quæ est Cleri Gallicani doctrina de necessitate Contritionis in Sacramento Pœnitentiæ?

R. Continetur in ejusdem Clerici Gallicani Declarationis edita in Comitiis Generalibus ann. 1700. sic autem habet hujusmodi Declaratio.

„ Post absolutas Propositionum censuras, supersunt „ quædam pro rei gravitate enucleatiùs exponenda, & „ ab ipsis principiis in apertam lucem deducenda.

„ Et quidem de dilectione Dei sicut ad Sacramentum „ Baptismi in adultis, ità ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est laboriosus baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus, hæc duo imprimis „ ex Sacrosancta Synodo Tridentina monenda & docenda esse duximus.

„ Primùm. Ne quis putet in utroque Sacramento requiri ut præviam, Contritionem eam, quæ sit charitate perfecta, *antequam actu suscipiatur, hominemque* „ *Deo reconciliet.*

„ Alterum. Ne quis putet, in utroque Sacramento „ securum se esse, si præter Fidei & Spei actus *non incipiat diligere Deum tamquam omnis justitiæ fontem.*

„ Neque verò satis adimpleri potest utrique Sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi ac „ maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat; nec sit saltem animo ità præparato, „ ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia, „ sese excitet ac provocet.

„ Placet etiam caveri à Sacramenti Pœnitentiæ administris, ne in hoc Pœnitentiæ Sacramento, *Aliisque*

„ *Sacramentis conferendis sequantur opinionem probabi-*
„ *lem de valore Sacramenti, relicta tutiore:* neve pœni-
„ tentes ipsorum fidei animam suam committentes ad-
„ monere cessent, ut in pœnitendo inchoatæ saltem di-
„ lectionis Dei ineant viam quæ sola secura sit, gravi-
„ ter peccaturi in hoc salutis discrimine, *vel eo solo*, quòd
„ certis incerta præponant.

4. *Q.* Præter Episcopos & Theologos Gallos suntne plures alii qui doceant Attritionem conceptam ex solo gehennarum metu satis non esse ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam, sed prætereà requiri *incboatam* Dei *charitatem* super omnia?

R. Sunt plures alii. Et quidem 1. tota Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis anno 1662. postulata ut suum doctrinale judicium ferret circà hunc articulum, *Attritionem quæ ex solo gehennæ, & pœnarum à Deo infligendarum metu concipitur, sine interventu alicujus, saltem imperfecti, amoris BENEVOLENTIÆ ergà Deum, non sufficere ad justificationis gratiam in Sacramento impetrandam:* postulata (inquam) his verbis respondit: *Facultas Theologica Lovaniensis in Curia Academica sub juramento convocata & congregata, ununimi consensu censuit doctrinam dicti Articuli esse sanam, securam, veram, nulli reprehensioni obnoxiam, & meritò esse fidelibus prædicandam & inculcandam.*

Eadem Facultas Theologica Lovaniensis anno 1677. suam hac de re sententiam tribus hisce propositionibus supremo S. Officii Senatui coram Innocentio XI. discutiendam obtulit Romæ per suos Deputatos.

Prima. *Servilis gehennarum metus nequaquam in sua substantia malus est, sed bonus, & utilis. Attamen ipsi soli insistens Attritio, etiàm cum Sacramento non sufficit ad justificationem, quia ad accipiendam hanc gratiam oportet credere, sperare, ac Deum propter se diligere.*

Secunda. *Vera Attritio debet esse dolor animi, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero; excludens voluntatem peccandi, attamen non debet includere perfectam charitatem, quæ hominem Deo reconciliet, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur.*

Tertia. *Nihilominus esse debet, licèt imperfecta, tamen vera Dei charitas, qua pœnitens Dominum Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligat; ideòque peccata sua detestetur & oderit. Eam aliqui appellant CHARITATEM AFFECTU SUPER OMNIA.*

2. Eadem doctrina publicis in Congressibus *Academiæ Dogmaticæ*, quæ vulgò dicitur *Sapientia Romana*, sæpiùs Romæ publicè propugnatur & defenditur;

3. Eam quoque Fridericus Nicolaus Gavardi Mediolanensis, Ordinis sancti Augustini, sacræ Scripturæ in Sapientia Romana publicus interpres, defendit tomo *6.* Scholæ Ægidianæ, Romanis typis anno *1696.* excuso.

4. Tandem Illustrissimus & Reverendissimus D. DOMINUS LAMBERTUS LE DROU Episcopus Porphyriensis, Sacrarii Apostolici Præfectus, eandem doctrinam eruditissimo, & numeris omnibus absoluto Opere Romæ ann. 1707. excuso sub hocce titulo, *De Contritione & Attritione Dissertationes quatuor*, quòdque Augustissimo Clementis Papæ XI. Nomini inscripsit, innumeris tum Scripturæ, tum SS. Patrum, tum Concilii Tridentini, tùm *S.* Thomæ textibus asseruit, liberavitque argumentis, quibus Attritionis servilis sufficientiæ defensores eam solent impugnare.

§. IV.

De Confessione.

1. *Quæst.* QUomodò definitur Confessio?

R. Definitur: *Accusatio peccatorum Sacerdoti facta, ut eorum remissio virtute clavium obtineatur.*

2. *Q.* Quæ est Confessionis materia?

R. Materia necessaria sunt peccata lethalia post Baptismum commissa: quia illa peccata non remittuntur in nova lege, nisi virtute clavium, quas Christus Joan. 20. hisce verbis Sacerdotibus credidit: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis reten-*

ta sunt. Materia verò libera sunt peccata venialia, quia sine ordine ad claves per charitatis nimirùm, pœnitentiæ, & aliarum virtutum exercitia dimitti possunt.

3. *Q.* Qui sunt Confessionis m nistri?

R. Soli Sacerdotes: à Sacerdotibus enim tantùm, & non ab aliquo inferiore ministro recipi potest absolutio à peccatis.

4. *Q.* Confessio peccatorum estne post Baptismum lapsis necessaria necessitate medii?

R. Est: quia hominibus post Baptismum lapsis, qui nec in re, nec in voto confitentur, non potest impendi sacramentalis absolutio: hinc est illud Basilii in Regulis brevioribus: *Necessariò eis peccata aperiri debent, quibus credita est mysteriorum dispensatio.*

Obj. 1. Veteres confitebantur quidem peccata publica, sed non confitebantur occulta: ergo omnium peccatorum mortalium confessio non est necessaria necessitate medii.

R. Nego ant. Scilicet antiqui Canones pœnitentias satisfactorias injungunt pro criminibus maximè occultis, ut sunt homicidium, & adulterium mulierum conjugatarum, quas ne venirent intemeratæ fidei maritis debitæ suspicionem, non damnabant prostratione, sed consistentia tantùm, ad quam solorum peccatorum venialium rei dimittebantur.

Obj. 2. Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus abrogavit peccatorum confessionem; id enim testantur Socrates historiæ lib. 5. cap. 19. Sozomenus hist. libro 7. cap. 16. ergo, &c.

R. Dist. ant. Confessionem *publicam*, conc. ant. occultam, nego ant. Hoc est Nectarius abrogavit usum quædam occulta peccata publicè confitendi ex mandato Sacerdotis, qui nonnumquàm eam confessionem imponebat satisfactionis loco.

5. *Q.* Quilibet adulti tenenturne semel in anno confiteri?

R. Tenentur; id enim præcipit Canon, *Omnis utriusque sexus*, ubique promulgatus & receptus.

6. *Q.* Confessio debetne esse integra?

R. Debet; hoc est, reus confiteri tenetur omnia sua peccata mortalia tùm quoad speciem, tùm quoad numerum. Ita definiit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5.

7. *Q.* Estne de fide accusari debere circumstantias quæ peccati speciem mutant?

R. Est. Id enim contra Lutheranos Concilium Tridentinum definiit. Et quidem meritò: nam circumstantiæ quæ mutant speciem, multiplicant peccata, ut patet in eo qui furatur in Templo: is enim & furti & sacrilegii reus est. Unde Canones in injungendâ satisfactione attendunt ad hujusmodi circumstantias: gravioribus nimirùm pœnis castigant incestuosum, quàm simplicem fornicarium.

8. *Q.* Circumstantiæ quæ non mutant quidem speciem, sed quæ multùm aggravant peccatum intra eamdem speciem debentne necessariò accusari?

R. Debent. Nam 1. alioquin Sacerdos proportionatam malitiæ peccati satisfactionem injungere non posset. 2. Id præscribunt Canones, cùm graviorem pœnam infligant incestuoso in primo gradu, quàm in secundo, & in aliis.

Obj. Concilium Tridentinum loquens de Confessionis integritate, non meminit circumstantiarum, quæ intrà eandem speciem peccatum aggravant: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non meminit *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, nego ant. Scilicet ratio qua utitur Concilium, ut doceat circumstantias quæ mutant speciem accusari debere, valet etiam pro confessione circumstantiarum quæ non mutant peccati speciem: petita nimirum est illa ratio ex eo quòd alioquin proportionatas malitiæ peccati pœnas Sacerdotes injungere non possent.

9. *Q.* Socius peccati debetne accusari?

R. Non debet, cùm pœnitens sine accusatione socii potest peccati speciem & circumstantias multùm aggravantes detegere. Debet è contrà si id non possit: nempè socius per peccatum ad quod complicem pellexit, jus amisit ad suam apud Confessarium famam. Vide

Mo-

Morinum, Cabassutium, Sambovium apud quos argumentum illud fusè pertractatur.

10. *Q.* Confessio debetne esse secreta?

R. Debet: nullo enim jure divino, aut canonico decretum est ut confessio peccatorum occultorum sit publica. Sacerdos verò qui confessionem excepit, jure Naturali, Divino & Ecclesiastico, tenetur ad secretum: *Caveat omninò* (inquit Concilium Lateranense IV.) *ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem*. Nec aliqua potest esse causa propter quam secretum de quo agitur, sive directè, sive indirectè aperire liceat.

§. V.

De Satisfactione.

1. *Quæst.* Satisfactio quomodò definitur?

R. Definitur Castigatio peccati inflicta à Sacerdote, ad resarciendam injuriam quæ Deo per peccatum fuit illata.

2. *Q.* Quomodò differunt Satisfactio & Satispassio?

R. In eo differunt quòd in satisfactione commutatio locum habeat: in Satispassione verò commutatio non habet locum, sed tanta infligitur, quanta per legem determinatur.

3. *Q.* Quo fundamento nititur debitum imponendi satisfactionem pœnitentibus?

R. Petitur ex eo quòd sacramentum Pœnitentiæ non tollat cum culpa pœnam quæ peccato debetur, sed æternam mutet in temporalem, & in hoc differt à Baptismo: nec immeritò; par enim non est ut peccata post Baptismum commissa utpote graviora eadem cum indulgentia remittantur, qua ea quæ ante Baptismum commissa sunt.

4. *Q.* Quas cautiones servare debet Sacerdos in injungenda sacramentali satisfactione?

R. Servari debent quæ à Concilio Tridentino hisce verbis sess. 14. cap. 8. præscribuntur: *Debent ergo Sacerdotes*

dotes Domini, quantùm spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere: ne, si fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, levissima quadam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.

5. *Q.* Quæ cautiones servari debent à pœnitente in adimplenda injuncta sibi satisfactione?

R. Debet 1. eam acceptare quam prudens Confessarius injunxerit: *Nam* (ut ait Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 8.) *claves Sacerdotum, non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent.* Debet 2. satisfactionem quàm citiùs poterit adimplere: si enim in longius tempus illius executionem protrahat, multum culpabilis negligentiæ, in re gravi reus erit. Debet 3. liber esse, cùm illam exequitur, non quidem à statu peccati mortalis, sed ab illius affectu: neque enim qui Deo rebellem voluntatem nutrit, censeri potest habere studium placandi Deum; quod tamen est essentiale satisfactioni.

§. VI.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Quæst.* Quæ est forma sacramenti Pœnitentiæ?

R. Sunt hæc verba, quæ à Sacerdote proferuntur: *Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Nam 1. ità docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. ubi sic loquitur: *Docet S. Synodus, sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est in illis ministri verbis positam esse: Ego te absolvo, &c.* 2. Clarè exprimunt effectum sacramenti Pœnitentiæ.

2. Q.

2. *Q.* Qui sunt ministri formæ sacramenti pœnitentiæ.

R. Soli Sacerdotes: solis nimirùm Sacerdotibus dictum est, Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

3. *Q.* Quotuplex potestas in Sacerdote requiritur, ut possit pœnitentem absolvere?

R. Duplex: Ordinis nimirùm, quæ per manuum impositionem in ordinatione confertur; & jurisdictionis, quæ recipitur per approbationem Ordinarii. Ità docet Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 15. *de Reformatione.*

Obj. Quilibet Sacerdos cùm per Episcopalem manuum impositionem ordinatur, recipit potestatem remittendi peccata: ergo non requiritur approbatio Ordinarii.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia ut exerceatur illa potestas, requiruntur subditi in quos exerceatur: non habentur verò subditi, nisi aut per Parochiale beneficium, aut per approbationem Ordinarii. *Quamvis* (verba sunt Concilii Tridentini sess. 23. cap. 15.) *Presbyteri in sua ordinatione, à peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire: nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium; aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, nonobstantibus.*

4. *Q.* Quotuplex est Jurisdictio?

R. Duplex: Ordinaria nimirùm quæ datur per beneficium Parochiale; & Subdelegata, quæ Presbytero non habenti Parochiale beneficium per Ordinarii approbationem confertur. Quæ sine Jurisdictione absolutio confertur, irrita est omninò: *Quoniam igitur* (inquit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.) *natura & ratio judicii exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nulliùs momenti absolutio-*

tionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.

5. *Q.* Quilibet Sacerdos approbatus potestne à quibuslibet peccatis absolvere?

R. Potest, si non sint Episcopo, aut summo Pontifici reservata: secùs, si sint reservata, & specialem ab eis absolvendi facultatem non acceperit. Ità decernit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.

6. *Q.* Suntne aliqui casus reservati in articulo mortis?

R. Non sunt: *Verumtamen* (ait Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.) *piè admodùm, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possint: extrà quem articulum Sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.*

7. *Q.* Quibus hominibus conferri debet absolutionis beneficium?

R. Iis, qui sunt contriti, ac pœnitentes: si enim contritio defuerit, irrita est absolutio: quia non est materia cui applicetur.

8. *Q.* Quinam homines, extrà morale vitæ periculum, censeri non debent pœnitentes?

R. Sunt ii, 1. qui mortaliter peccarunt ex consuetudine, nec emendationem operibus probarunt: *Irrisor enim est, & non pœnitens* (ait Isidorus Hispalensis libro 2. Sent. cap. 13.) *qui adhuc agit quod pœnitet, nec Deum videtur poscere subditus, sed subsannare superbus.* Vide Instructiones a sancto Carolo Borromæo pro Confessariis editas, toto plaudente Episcopali cœtu probatas & nuper jussu SS. D. D. N. Innocentii Papæ XII. per Eminentissimum Cardinalem Carpeigna Urbis Vicarium, Romæ solemni mandato promulgatas.

Sunt ii, 2. qui laborant ignorantia mysteriorum quorum explicita fides est ad salutem necessaria: hinc Clerus

rus Gallicanus in Comitiis generalibus ann. 1700. meritò damnavit hanc propositionem: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysterium fidei, & etiamsi per negligentiam culpabilem, nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini.*

Sunt, ii 3. qui versantur in occasione proxima peccati lethalis: ii enim qui affectum habent ad causam peccati, non censentur liberi ab ejusdem peccati affectu.

Sunt, ii 4. qui æs alienum, licèt possint, restituere detrectant, aut restitutionem longiùs protrahunt, necnon plures alii de quibus S. Carolus in suis Instructionibus.

CAPUT VII.

De Extrema unctione.

1. *Quæst.* Extrema unctio quomodò definitur?
R. Definitur, *Sacramentum quo præter gratiam sanctificantem, datur jus ad auxilia quæ necessaria sunt, ut ægrotus patienter ferat morbi incommoda, recuperetve corporis sanitatem, ubi expedierit animæ saluti.*

2. *Q.* Unde probari potest extremam unctionem esse Novæ legis sacramentum?
R. Ex eo quod sit ritus sensibilis qui ex institutione Christi gratiam sanctificantem producit, juxtà illud Jacobi 5. *Et si in peccatis sit, dimittentur ei.*

3. *Q.* Quænam est materia Extremæ unctionis?
R. Materia remota, est oleum ex olivis expressum: materia verò proxima est unctio eodem oleo facta; juxtà illud Jacobi 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini.* Præ cæteris autem rebus electum est oleum a Christo: quia (ut ait Concilium Tridentinum sess. 14. capite *de Extrema unctione*) unctio quæ fit oleo, aptissimè Spiritus sancti gratiam qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat.

4. *Q.* Olei

4. *Q.* Olei per Episcopum consecratio estne necessaria?

R. Est necessaria: juxtà illud Concilii Tridentini: *Oleum ab Episcopo benedictum*. An autem ea consecratio sit necessaria necessitate Sacramenti, non una est Theologorum opinio: probabiliùs sentire videntur qui docent eam ex solo Ecclesiæ præcepto requiri: neque enim laudari potest aliquis Patrum textus, quo probetur non valere, ea omissa, Sacramentum.

5. *Q.* Quæ est forma extremæ unctionis?

R. Sunt hæc verba. *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, odoratum, gustum, tactum, auditum.* Ità docet Conc. Trident. sess. 14. cap. de extrema unctione: *Formam deinde* (inquit) *esse illa verba, Per istam unctionem, &c.*

6. *Q.* Quis est author Extremæ unctionis?

R. Christus Dominus: ipse enim solus (ut superiùs probatum fuit) est author omnium & singulorum Sacramentorum Novæ legis: *Instituta est* (ait Concilium Tridentinum) *à Christo Domino nostro.*

7. *Q.* Quandonam Christus instituit Extremam unctionem?

R. Insinuata fuit, hoc est, in typo commendata cùm Christus apud Marcum cap. 6. discipulos misit, ut Judæos infirmos inungerent. Sed propriè instituta fuit post institutionem sacramenti Pœnitentiæ, quia ejusdem sacramenti Pœnitentiæ quoddam est, (ut ait Concilium Tridentinum) consummativum. Promulgata verò fuit à Jacobo in Epistola Canonica cap. 5. ubi hæc habentur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

8. *Q.* Qui sunt ministri Extremæ unctionis?

R. Præsbyteri per Episcopalem manuum impositionem consecrati: hos enim vocari vult Jacobus, ut ungant infirmum, & orent pro eo. Non ità tamen, ut excludantur Episcopi: quidquid enim possunt simpli-

ces

ces Presbyteri, possunt & Episcopi: unde utrique à Concilio Tridentino recensentur.

9. *Q.* Quilibet Sacerdos poteſtne licitè, ſicut validè poteſt, conferre Extremam-unctionem?

R. Non poteſt, niſi ſit Parochus, aut ab eo delegatus. Ità nimirùm expreſſè decernitur in Clementina 1. *de Privilegiis*.

10. *Q.* Quilibet homo eſtne capax Extremæ unctionis?

R. Pueri, & amentes a nativitate non ſunt illius capaces: quia primarius Extremæ unctionis effectus, remiſſio nimirùm peccatorum, in eis locum habere non poteſt. Secùs verò, ſi amentes lucidis intervallis aliquando fruiti fuerint: tunc enim actu peccare potuerunt.

11. *Q.* Quibus hominibus conferri debet Extrema-unctio?

R. Ægrotis: infirmorum enim tantùm meminit Jacobus, cùm de hoc Sacramento loquitur: *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis, inducat, &c.* Unde eſt illud Concilii Tridentini: *Declaratur etiam* (Jacobi verbis) *eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam; illis verò præſertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur, unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

12. *Q.* Eſtne multoties eidem infirmo conferenda Extrema unctio?

R. Non eſt conferenda in eodem infirmitatis ſtatu: at ſi ægrotus convaluerit, & iterum poſteà decumbat, iterum inungi debet: *Quod ſi infirmi* (ait Concilium Tridentinum) *poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterùm hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterunt.*

13. *Q.* Qui ſunt effectus Extremæ-unctionis?

R. Sunt productio gratiæ ſanctificantis; Remiſſio peccatorum; Abſterſio reliquiarum peccati; ægrotantis Alleviatio; Corporis ſanitas, ſi expedierit animæ ſaluti. Scilicet ii omnes effectus in verbis Jacobi continentur, & à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. capite *de Extrema unctione* recenſentur.

14. *Q.* Quæ peccata dimittuntur per extremam-unctionem?

R. Non

R. Non dimittit *per se* peccata mortalia; quia non est Sacramentum mortuorum: sed venialia tantum; quia est Sacramentum vivorum.

15. *Q.* Quid per peccatorum reliquias intelligitur?

R. Intelligitur propensio ad malum; torpor ad faciendum bonum; mentis debilitas ad cœlestium contemplationem.

16. *Q.* Quid intelligitur per ægrotantis alleviationem?

R. Intelligitur robur tùm ad patienter ferenda morbi incommoda, tùm ad resistendum Diabolo, qui in extremis præsertim, struit insidias.

17. *Q.* Extrema unctio confertne sanitatem corporis *ex opere operato*, an verò tantùm *ex opere operantis*?

R. Non una est ea de re Theologorum opinio. Thomistæ passim docent, conferre eam *ex opere operato*: Estius verò, tantùm *ex opere operantis*, seu virtute publicarum Ecclesiæ precum: unde effectus ille non est primarius, sed secundarius tantùm; quia (ait idem Estius) Sacramenta per se & primariò non referuntur ad hujus vitæ bona: hincque concludit Extremam unctionem non semper, etiam ubi expedierit animæ saluti, conferre sanitatem corpoream: idque innui asserit hisce Concilii Tridentini verbis: *Et sanitatem corporis INTERDUM, ubi saluti animæ expedierit, consequatur.*

18 *Q.* Quæ dispositiones ex parte subjecti requiruntur, ut recipiat fructus Extremæ unctionis?

R. Requiritur status gratiæ sanctificantis; quia Extrema unctio [ut jam sæpiùs observatum fuit) non est Sacramentum mortuorum, sed vivorum tantùm.

19. *Q.* Extrema unctio estne necessaria?

R. Non est quidem necessaria necessitate medii: quia, cùm non sit Sacramentum mortuorum, sine ea potest haberi gratia sanctificans, per Baptismum nimirùm & Pœnitentiam. Sed est necessaria necessitate præcepti: & quidem Divini, ut probant absoluta hæc Jacobi verba: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*, & etiam Ecclesiastici: unde quovis sæculo Ecclesia sedulò curavit, ne quis non unctus infirmorum oleo, exiret ex hac mortalium vita.

20. *Q.* Ex-

20. *Q.* Extrema-unctio producitne characterem?

R. Non producit: quia, ex Concilio Tridentino, potest iterari.

CAPUT VIII.

De Ordine in genere.

1. *Quæst.* ORdo quomodò definitur?

R. Definitur: *Ritus sacer quo spiritualis potestas confertur ad ea quæ ad Eucharistiæ tùm confectionem, tùm dispensationem pertinent.*

2. *Q.* Cur in Ordinis definitione dictum non fuit quod sit Novæ legis Sacramentum?

R. Id dictum non fuit; quia (ut inferiùs dicetur) omnes & singuli in specie Ordines non sunt Novæ legis Sacramentum.

3. *Q.* Ordo in genere sumptus, estne Sacramentum Novæ legis.

R. Est. Nam ità definiit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 3. & quidem meritò: est enim cæremonia sensibilis productiva gratiæ sanctificantis: juxtà illud Apostoli secundæ ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

4. *Q.* Quis est minister Ordinis?

R. Ordinarius minister est solus Episcopus. Nam 1. id docet Hieronymus in Epistola ad Evagrium, ubi sic loquitur. *Quid facit Episcopus, excepta Ordinatione, quod Presbiter non faciat?* 2. Nulli unquàm præter Episcopos, aut in sacris Litteris, aut in Patrum Traditione leguntur Ordinationes celebrasse; hincque patet quàm meritò Concilium Tridentinum sess. 24. can. 7. anathema dicit Lutheranis contrarium sentientibus: *Si quis dixerit, Episcopos non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel illam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem . . . anathema sit.*

5. *Q.* Qui sunt effectus sacræ Ordinationis?

R. Duo sunt; gratia sanctificans, & character: un-

de semel validè data iterari non potest.

6. *Q.* Ordines quomodò dividuntur?

R. Dividuntur in Majores & Minores. Ita nimirùm definiit Concilium Tridentinum sess. 23. can. 2. ubi sic loquitur: *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & Majores & minores, per quos, velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

7. *Q.* Cur instituti sunt Ordines, Majores & Minores?

R. Ut per eos veluti per gradus ad Sacerdotium tendatur, & ut ipsummet Sacerdotium dignius exerceatur. Petita est ea ratio ex Concilio Tridentino; quod quidem sic habet sess. 23. cap. 2. *Cùm autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quò digniùs, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdoti ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam Tonsura Clericali insigniti essent, per Minores ad Majores ascenderent.*

8. *Q.* Quot sunt Ordines Majores?

R. Tres tantùm vulgò recensentur: Sacerdotium, Diaconatus & Subdiaconatus: dicuntur verò Majores, quia per eos major & dignior potestas datur, quàm per Minores.

9. *Q.* Sutne *tantùm* tres Ordines Majores?

R. Concilium Tridentinum docet quidem esse tres, sed non definit esse tres tantùm nec immeritò: Episcopatus quippè est quoque Ordo Major, quia per eum datur perfecta & completa Sacerdotii potestas: unde Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. declarat, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem divinitùs institutum præcipuè pertinere.

10. *Q.* Quot sunt Ordines Minores?

R. Sunt quatuor: Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus & Ostiariatus: hos enim quatuor recenset Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. Solum tamen Lectoratum Græci, etiam Catholici retinent; alii

verò

verò nusquàm apud eos fuerunt in usu.

11. *Q.* Suntne *tantùm* quatuor Minores Ordines?

R. Docet quidem Concilium Tridentinum esse quatuor: sed non definit esse quatuor *tantùm*; unde plures Canonistæ (licèt immeritò, ut inferius dicetur) contendunt primam Tonsuram Clericalem esse verè ac propriè dictum Ordinem.

CAPUT IX.

De Ordinibus in specie.

§. I.

De Episcopatu.

1. *Quæst.* QUid est Episcopatus?

R. Est ritus sacer quo datur potestas confirmandi Neophytos, ordinandi ministros, & regendi Ecclesiam Dei.

2. *Q.* Episcopatus estne ex institutione divina?

R. Est. Nam (ut ait Conc. Trident.) Episcopi in Apostolorum locum successerunt: ac proinde, cùm Apostoli ab ipsomet Christo constituti sint Episcopi, Episcopatum ab eo institutum fuisse necesse est.

3. *Q.* Episcopatus estne Sacerdotio superior?

R. Est. Nam Episcopi præcipuè (ut ait Conc. Trident.) ad hierarchicum ordinem pertinent, positique sunt, regant Ecclesiam Dei: unde eadem Synodus recensens eos qui Hierarchiam constituunt, primo loco nominat Episcopos: *Si quis dixerit* (ait canone 6.) *in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris, anathema sit.*

4. *Q.* Quo jure Episcopi sunt Presbyteris superiores?

R. Divino jure. Scilicet 1. jure divino regunt Ecclesiam Dei; ac proinde & ipsos Sacerdotes; juxtà illud Actorum cap. 22. *Attendite vobis & universo gregi,*

in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. 2. Jure divino primum in Ecclesiastica Hierarchia locum tenent: Est autem Hierarchia ministrorum inter se subordinatio, ac veluti dependentia.

5. Q. Ecclesia potestne Episcopatum abrogare?

R. Non potest: quia abrogare non potest ea quæ sunt ex institutione divina, quæque (ut est Episcopatus,) ex Christi ordinatione, necessaria sunt Ecclesiæ.

6. Q. Quænam ab Episcopis debentur Ecclesiis quibus fuerunt præfecti?

R. Præcipua Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 1. *de Reformat.* hisce verbis tradit: „ Cùm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum „ cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, „ Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam „ gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere: „ quæ omnia nequaquam ab eis præstari, & impleri „ possunt, qui gregi suo non invigilant, neque „ assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis in judicio & „ veritate pascant & regant. Ne verò, &c.

7. Q. Episcopatus estne Ordo & propriè dictum Novæ legis Sacramentum?

R. Episcopatus 1. est Ordo: quia (ut superiùs dictum fuit) est ritus sacer quo in ordine ad Eucharistiam & Ecclesiæ regimen datur spiritualis potestas. 2. Est Sacramentum, quia est cæremonia sensibilis per quam gratia ex institutione divina producitur; scilicet Paulus secundæ ad Timoth. 1. de Episcopali præsertim ordinatione quam Timotheo contulerat, sic loquitur: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

Obj. Si Episcopatus esset Ordo, essent in Ecclesia Ordines octo: at id repugnat Concilio Tridentino, quod

quidem sessione 23. cap. 1. septem tantùm recenset.

Resp. Ad 1. neg. min. Ad 2. dist. Ant. Septem tantùm recenset, & non excludit majorem numerum, conc. ant. & excludit, nego ant. Lata est autem ea definitio contrà Lutheranos qui contendebant, septem Ordines, qui ab Ecclesia Catholica probantur, non esse veros Ordines.

§. II.

De Presbyteratu.

1. *Quæst.* Presbyteratus quomodò definitur?

R. Definitur: *Ritus sacer per quem datur potestas consecrandi & offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem Christi, necnon & peccata dimittendi & retinendi.*

2. Q. Presbyteratus estne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est: quia in eo tria reperiuntur quæ Sacramentum propriè dictum constituunt. Et quidem 1. verba & signa exteriora, scilicet impositio manuum, & Episcopi Sacerdotes ordinantis oratio. 2. Institutio divina: constat enim ex Scriptura, Christum contulisse duplicem potestatem quæ per verba & exteriora signa Presbytero tribuuntur, potestatem nimirùm in ipsius Corpus naturale hisce verbis, Matthæi 26. expressam: *Hoc facite*, & potestatem in Corpus mysticum his aliis verbis, Joannis 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* 3. Ea verò verba, ea signa exteriora gratiam sanctificantem producunt, juxtà illud Apostoli primæ ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.*

3. Q. Quæ est materia Presbyteratus?

R. Probabilius est esse solam manuum impositionem. Nempè soli manuum impositioni convenit illud Vin-

centii Lyrinensis: *Quod ubique; quod semper; quod ab omnibus.*

Et quidem 1. ab Apostolorum temporibus ad hanc usque ætatem ubique gentium in Presbyteris ordinandis adhibita est mannum impositio, ipsique adscripta fuit productio gratiæ sanctificantis.

2. Ante annum millesimum, in ordinandis Presbyteris erat non in usu traditio calicis cum vino, aut porrectio patenæ cum pane superimposito: neque enim in aliquo Sacramentario, aut in aliquo eorum temporum Concilio recensentur; ac proinde non potest esse materia quam Christus præcepit, & qua usi sunt Apostoli.

3. Ritus de quo agitur, seu traditio calicis & patenæ porrectio nusquam fuerunt in usu, nec sunt modò in Ecclesiis Orientalibus: scilicet (ut videre est in Græcorum Euchologiis) Orientales in conferendo Presbyteratu solam abhibent manuum impositionem.

4. Si ritus aliquis, alius ab impositione manuum dicatur essentialis materia Presbyteratus, vix contrà Lutheranos probari poterit Presbyteratum, seu Sacerdotium, esse propriè dictum Sacramentum Novæ legis: nempè probari vix poterit eumdem Presbyteratum fuisse in usu apud Majores nostros: neque enim traditione calicis, aut porrectione patenæ (ut ostensum est) usi sunt; nec modò utuntur Græci; quorum tamen Ordinationes admittit & probat Ecclesia Romana.

5. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. *de Extrema unctione*, loquens de ejusdem unctionis ministris asserit esse Presbyteros *ritè ordinatos per impositionem manuum Presbyterii*.

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum, docet Presbyteratus materiam esse traditionem calicis cum vino, & porrectionem patenæ cum pane superimposito: ergo non est impositio manuum.

R. Dist. ant. Esse materiam, integrantem & accessoriam, conc. ant. essentialem & substantialem, nego ant. Ratio est, quia Eugenii scopus fuit Armenos docere ritus Ecclesię Romanę: ac proinde debuit eis tradere solam

lam materiam integrantem, qua ipsi in suis Ordinationibus non utebantur, non autem essentialem quæ jam ab ipsis adhibebatur.

Obj. 2. Presbyteri in Pontificali Romano, antequam eis instrumenta Sacrificii porrigantur, dicuntur *ordinandi*, quamvis jam eis manus impositę fuerint: ergo, &c.

2. Dist. ant. Dicuntur *ordinandi*, quod Ordinationis ritus integralis nondum completus sit, conc. ant. ritus essentialis, nego ant. Vide Morinum.

4. *Q.* Quænam manuum impositio est essentialis materia Presbyteratus? an ea quæ præcedit porrectionem instrumentorum, an verò quæ fit post Communionem?

R. Est ea quæ fit longè ante porrectionem instrumentorum: scilicet altera quę fit post communionem (teste Morino nostro) ante quingentos abhinc annos non erat in usu, ne quidem apud Latinos, nec est modò apud Græcos.

5. *Q.* Quæ est forma Presbyteratus?

R. Est oratio, per quam Episcopus invocat Spiritum Sanctum in eos quibus una cum Presbyteris adstantibus manus imponit. Ratio est, quia per mille priores annos non per alia verba, quàm per orationem de qua agitur, Majores nostri in Ecclesia Latina Presbyteratum contulerunt; nec modò Græci: neque enim Concilium Carthaginense IV. in quo accuratè describuntur sacræ Ordinationis ritus, neque Sacramentarium Gregorii Magni, aliorum ab oratione de qua agitur, verborum meminerunt; nec genuina Euchologia quibus nunc utuntur Græci.

Obj. In pontificali Romano, Episcopus cum Sacrificii porrigit instrumenta, sic Presbyterum alloquitur: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis, quàm pro defunctis:* ergo illa verba sunt forma Presbyteratus.

Resp. Conc. ant nego conseq. Ea nimirùm verba sunt declarativa potestatis jam acceptæ per manuum impositionem, non autem ejus quæ tunc recipiatur, collativa: unde sunt forma integralis & accessoria, non autem substantialis & essentialis. Vide Morinum.

6. *Q.* Quis est author Presbyteratus?

R. Christus ipse: is enim est à quo Ecclesiastica Hierarchia quæ ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris constat, instituta est.

7. *Q.* Quo præcisè tempore à Christo institutus fuit Presbyteratus?

R. In ultima Cœna: tunc enim Apostolos constituit Sacerdotes, eisque ac eorum successoribus præcepit, ut Eucharistiam consecrarent & offerrent. „ Sacerdotem „ (inquit Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 1.) secundùm ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, Corpus & Sanguinem suum sub „ speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi „ Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Ecclesia Catholica intellexit, & docuit.*

Obj. Apostoli in ultima Cœna non receperunt manuum impositionem: ergo nec Sacerdotium.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Ergo nec Sacerdotium, sumptum secundùm substantiam: hoc est, prout est Sacramentum constans visibili signo conc. conseq. Sumptum secundùm effectum; id est, secundùm potestatem consecrandi & offerendi Corpus Christi, nego ant. Tunc enim effectum Sacramenti receperunt, licèt ipsummet Sacramentum non receperint.

8. *Q.* Quandonam Christus in specie determinavit impositionem manuum, & orationem pro materia & forma Presbyteratus?

R. Id factum est aut in ultima cœna, aut post resurrectionem: cùm enim Apostoli utroque illo ritu usi sint in conferendo Sacerdotio, illique gratiæ productionem adscripserint, certum est eos duplicem illum ritum ab ipsomet Christo edoctos fuisse.

9. *Q.* Presbyteri accipiuntne uno & eodem ritu, impositione scilicet manuum, quæ præcedit instrumentorum porrectionem, utramque potestatem, consecrandi

ni-

nimirùm Corpus Christi, & remittendi peccata?

R. Recipiunt: quia solus ille ritus, est essentialis materia; & oratio, quæ illum comitatur, sola essentialis forma Sacramenti Presbyteratus.

Obj. 1. Apostoli simul & semel non receperunt utramque de qua agitur, potestatem, sed seorsim & divisim: potestatem quidem consecrandi in ultima Cœna; potestatem verò remittendi & retinendi peccata, post resurrectionem, cùm Christus eos sic allocutus est Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt:* ergo nec his temporibus Presbyteri utramque potestatem simul & semel, uno eodemque ritu impositionis manuum, recipiunt.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Apostoli (ut superiùs dictum est) in ultima Cœna non receperunt Sacramentum Presbyteratus, licèt tunc illius effectu donati sint: at verò hodierni Sacerdotes, per impositionem manuum totum Sacerdotii Sacramentum recipiunt; ac proinde & totam eidem Sacerdotio conjunctam potestatem.

Obj. 2. Episcopus in ordinatione Presbyterorum (ut constat ex Pontificali Romano) post Communionem Presbytero manus imponens, sic loquitur: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt:* ergo in illo ritu confert Presbyteris potestatem remittendi, & retinendi peccata: neque frustrà id ab Episcopo dicitur, ut hisce verbis declarat Concilium Tridentinum sessione 23. canone 4. *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum: ac proinde frustrà Episcopos dicere, Accipe Spiritum Sanctum ... anathema sit.*

Resp. Ad 1. conc. ant. nego conseq. Ad 2. fateor illa verba frustrà non dici ab Episcopis: demonstrant nimirùm, per sacram ordinationem reverà dari Spiritum Sanctum licèt non significent dari per illum ritum qui post Communionem adhibetur. Nempè sacra Synodus hoc unum laudatis verbis contrà Lutheranos docere voluit, sacram Ordinationem non esse ritum otiosum, sed ritum

tum efficacem qui ex divina institutione Spiritum Sanctum, seu gratiam sanctificantem conferat. Si quid tamen casu aliquo fuerit omissum, cautè est ab Episcopo supplendum.

10. *Q.* Quis est Minister Presbyteratus?

R. Est solus Episcopus; non enim aut in Scriptura, aut in Traditione, aliquis præter Episcopum legitur Presbyteratum contulisse: unde Concilium Tridentinum loquens de Presbyteris quos Jacobus Epist. cap. 5. vult induci, ut ægrotum inungant, dicit eos esse qui ab Episcopis ritè ordinati sunt per impositionem manuum Presbyterii.

§. III.

De Diaconatu.

1. *Quæst.* Diaconatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ritus sacer quo datur potestas legendi solemniter Evangelium, & proximè ministrandi Presbytero celebranti.*

2. *Q.* Diaconatus estne ex institutione divina?

R. Est. Nempè Concilium Tridentinum sessione 23. canone 6. definiit, in Ecclesia Hierarchiam esse divina Ordinatione institutam quæ ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris constet: *Si quis dixerit*, [ait] *in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris; anathema sit*. At *Ministrorum* nomine præcipuè intelliguntur Diaconi: eos enim ipsa vox Græca significat.

3. *Q.* Quandonam à Christo institutus fuit Diaconatus?

R. Aut in ultima cœna, aut post resurrectionem: vi nimirùm ejusmodi institutionis Apostoli, Actorum 11. septem primos Diaconos ordinarunt.

4. *Q.* Diaconatus estne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est, repugnent licèt Cajetanus & Durandus. Nam 1. constat ceremonia sensibili: 2. est ex institutione divina:

vina: 3. confert Spiritum Sanctum, seu gratiam sanctificantem: nempè Episcopus frustrà non dicit Diacono quem consecrat: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus, in nomine Domini*: ergo Diaconatus est Sacramentum.

Obj. Diaconatus institutus fuit ab Apostolis ad usum merè prophanum, distributionem scilicet eleemosynarum quæ apud Apostolos deponebantur: unde Hieronymus eos vocat, Mensarum ac Viduarum ministros: ergo non est Sacramentum.

R. Ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Ad distributionem eleemosynarum, tanquam ad officium minùs præcipuum, conc. ant. tanquam ad officium præcipuum, nego antec. Scilicet & dotes quas in eis requisierunt Apostoli, & gravissima verba quibus eorum Ordinationem præscribunt, non obscurè innuunt eos ad officia spiritualia præcipuè consecratos fuisse. *Sed &* (inquit Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 2.) *de Diaconis sacra littera apertam mentionem faciunt, & quæ maximè in illorum Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent.* Unde & in actis baptizasse, & Evangelium prædicasse leguntur. Ad 3. dicendum est, Hieronymum Diaconos vocare *Mensarum & Viduarum Ministros*, ex occasione ad quam Apostoli mandarunt executioni præceptum sibi à Christo factum de Ordinandis Diaconis.

5. *Q.* Quæ est materia Diaconatus?

R. Sola manuum impositio: Non enim alia sive in Scriptura, sive in Patribus decem priorum sæculorum recensetur.

Obj. Materia Diaconatus est libri Evangeliorum porrectio: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. nondùm conscripta erant Evangelia, cùm Apostoli primos Diaconos ordinarunt: 2. Concilium Carthaginense IV. apertè innuit Diaconos non alio ritu ordinari, quàm impositione manuum: in hoc enim eos Subdiaconis opponit. 3. Alius ab impositione manuum ritus, non est apud Græcos in usu in Ordinatione Diaconorum: at essentialis materia Sacramen-

ti debet ubique eadem esse.

6. *Q.* Quæ est forma Diaconatas ?

R. Est oratio per quam Episcopus manum eis imponens, Spiritum Sanctum invocat. Nam 1 solius illius orationis meminerunt Patres decem priorum sæculorum. 2. Græci non alia forma, quàm Oratione utuntur in Ordinatione Diaconorum.

Obj. Forma Diaconatas sunt hæc verba, quæ, ex Pontificali Romano, Episcopus Diaconatum conferens profert: *Accipite Spiritum Sanctum ad robur, &c.* alioquin enim frustrà dicerentur ab Episcopo.

R. Ad 1. nego ant. Idque demonstrare videntur rationes quæ in responsione præcedenti laudatæ sunt.

Ad 2. nego ant. illa enim verba frustrà non dicuntur, si per Diaconatum conferatur (ut reverà confertur) Spiritus Sanctus: licèt per illa præcisè verba non conferatur. Vide Morinum nostrum.

7. *Q.* Quis est Minister Diaconàtûs ?

R. Solus Episcopus: non enim aut in Scriptura, aut in traditione legitur, ipsum ab alio quàm Episcopo, collatum fuisse.

8. *Q.* Quæ sunt officia Diaconorum ?

R. Diaconorum est 1. panem & vinum Sacerdoti sacrificanti immediatè ministrare: 2. docere solemniter populum, ubi id ab Episcopo specialiter jussi fuerint: 3. baptizare solemniter ex commissione Presbyteri, & eo absente: 4. Eucharistiam in casu necessitatis administrare: scilicet officia illa sive in jure Canonico, sive in Pontificali Romano Diaconis tribuuntur.

§. IV.

De Subdiaconatu.

1. *Quest.* SUbdiaconatus quomodo definitur ?

R. Definitur; *Ritus sacer qui datur potestas legendi solemniter Epistolam, & proximè inserviendi Diacono qui intrà missarum solemnia Presbytero ministrat;* idque innuit ipsa *Subdiaconi* appellatio.

2. Q.

2. *Q.* Subdiaconatus estne Ordo Sacer?

R. Est, & quidem 1. *Ordo:* tùm quia per eum datur potestas spiritualis per respectum ad Eucharistiam: tùm quia ita docet Concilium Tridentinum sess. 23. Est 2. Ordo *Sacer*, tùm quia propius accedit ad altare, dum offertur Missæ sacrificium; tùm etiam quia per eum datur potestas vasa sacra contingendi; tùm quia cœlibatus jugo subjicitur. Tùm denique quia sic docet idem Concilium sess. 23. *Nam* (inquit cap. 2.) *Subdiaconatus ad majores Ordines à Patribus, & sacris Conciliis refertur.*

3. *Q.* Subdiaconatus estne ex institutione divina?

R. Non est. Nam 1. nullus ex Patribus id asseruit. 2. Tantùm abest ut Patres id asseruerint, quin expressè negetur ab Urbano Papa II. in Concilio Beneventano, apud Yvonem, Decreti part. 5. cap. 71. ubi sic loquitur: *super his solis* (Presbyteratu, & Diaconatu) *præceptum Apostolicum habemus: Subdiaconos verò, quia & ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus.*

4. *Q.* Subdiaconatus estne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Non est. Ità Estius & plures alii: nec immeritò: Nam 1. Subdiaconatui deest (ut ostensum fuit) institutio divina. 2. Non producit gratiam sanctificantem: nempè nullus ex veteribus id asseruit. 3. Subdiaconatus (saltem apud Latinos teste Concilio Carthaginensi IV.) nusquam per impositionem manuum datus est: at Patres cum de ordinibus agunt post Scripturam, soli ritui materiali, qui fit impositio manuum, adscripserunt vim & virtutem producendi gratiam sanctificantem.

Obj. 1. Subdiaconatus producit characterem; non enim potest iterari: ergo est Sacramentum.

R. Nego ant. Quod enim Subdiaconatus non iteretur, oritur ex Ecclesiastica lege per quam etiam fit, ut prima Tonsura Clericalis non iteretur.

Obj. 2. Subdiaconatui annexa est lex cœlibatus: ergo est Sacramentum.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia subdiaconis,

nis, aliquot sæculis licitum fuit uti uxoribus ante ordinationem ductis: undè quòd jam servent cœlibatum, id oritur ex Ecclesiastica lege. Vide Gregorium Magnum lib. 1. Epist. 42.

Obj. 3. Subdiaconatus à Concilio Tridentino refertur ad Ordines Majores: ergo est Sacramentum.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia Subdiaconatus id dignitatis non habet, quod sit Sacramentum, sed ex Ecclesiæ disciplina: unde per annos mille apud Latinos, ad Minores Ordines relatus fuit, & nunc etiam refertur apud Græcos: nempè eis ad cancellos sacros quibus altare clauditur, aditus apud Græcos non patet.

Obj. 4. Omnis Ordo est Sacramentum: scilicet Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 3. & canone 3. definiit, Ordinem indefinitè & in genere sumptum, esse propriè dictum Novæ legis Sacramentum. *Si quis dixerit* [inquit] *Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum... anathema sit:* ac proinde de omnibus in specie Ordinibus intelligi debet.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia satis est, ut locum habeat Concilii definitio, quòd aliquis Ordo sit verè ac propriè Sacramentum: hoc est: sacra Synodus Ordinem sumit in abstracto: idque contrà Lutheranos qui contendebant, nullum ex septem Ordinibus, ne ipsum quidem Presbyteratum, esse verè ac propriè dictum sacramentum Novæ legis: nullum esse ex institutione divina, nullum producere gratiam Sanctificantem: idque non obscurè innuunt quæ adduntur in canone 3. ubi postquam definitum est Ordinem esse Sacramentum, hæc quæ Lutherani propugnabant, rejiciuntur: *Vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis: aut esse tantùm ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, & Sacramentorum; anathema sit.*

5. *Q.* Quis est minister Subdiaconatus?

Resp. Minister Ordinarius est solus Episcopus: nempè Concilium Tridentinũ definiit Ordinationis ministrum esse

esse solum Episcopum. Verùm de ministro extraordinario, res non est ità certa: scilicet Abbates Cistercienses proferunt Bullas quibus fit eis facultas subditis sibi Monachis Subdiaconatum conferendi. Nec id mirum est: si enim Subdiaconatus Ecclesiæ soli suam institutionem debeat, potest Ecclesia Abbatibus benedictione consecratis munus illum conferendi committere.

CAPUT V.

De Minoribus Ordinibus.

1. *Quæst.* MInores (ut vocant) Ordines, quomodo definiuntur?

R. Definiuntur: *Ritus per quos datur potestas spiritualis inserviendi sub ministris majoribus ad ea quæ ad decentem Eucharistiæ aut conficiendæ, aut distribuendæ cultum conferunt.*

2. *Q.* Quæ sunt materia, & forma Ordinum Minorum?

R. Sunt in genere signa sensibilia per quæ Ecclesia convenientem eis potestatem tribuit.

3. *Q.* Quis est minister Ordinum Minorum?

R. Ordinarius est solus Episcopus: quia ex Concilio Tridentino, solius est Episcopi Ordines conferre. Extraordinarius verò est Presbyter, licèt Episcopali charactere non sit insignitus. Scilicet Presbyteri Cardinales facultatem habere dicuntur, ut in Ecclesiis quarum habent titulum, Minores Ordines conferant. Idem munus sibi ab Apostolica Sede concessum fuisse Abbates Cistercienses contendunt.

4. *Q.* Quibus hominibus conferri debent Ordines Minores?

R. Mandari debet executioni præceptum quod hisce verbis in Concilio Tridentino sessione 23. capite 11. legitur: *Cumque hinc* (de Minoribus loquitur) *ad altiores gradus & sacratissima mysteria sit ingressus; nemo iis initietur, quem non scientiæ spes Majoribus Ordinibus dignum ostendat.*

5. Q.

5. *Q.* Minores Ordines suntne propriè dicta Novæ legis Sacramenta ?

R. Non sunt, quidquid in contrarium dicant Thomistæ nonnulli. Ratio est quia, non sunt ex institutione divina: unde (ut mox dicetur) solus Lectoratus est in usu apud Græcos, idque à mille & ampliùs annis. 2. Nemo ex veteribus asseruit, per eos dari Spiritum Sanctum, seu produci gratiam sanctificantem. 3. Spiritualem characterem non imprimunt: quòd enim non iterentur, oritur ex Ecclesiastica lege.

6. *Q.* Quot sunt apud Latinos Ordines Minores ?

R. Sunt quatuor: *Acolythatus* nimirùm, *Exorcistatus*, *Lectoratus*, *Ostiariatus*: de his autem hæc habet Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 2. *Et ab ipso Ecclesiæ initio, sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria . . . Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur.*

7. *Q.* Quot sunt apud Græcos Ordines Minores ?

R. Unus tantùm, scilicet Lectoratus. Ratio est quia nullum alium præter Lectoratum recensent Pontificalia, seu Ritualia, seu Euchologia, quibus à duodecim sæculis, non reclamante Ecclesia Romana, Orientales utuntur.

8. *Q.* Quomodò quatuor Minores Ordines conferunt ad Eucharistiæ seu conficiendæ, seu dispensandæ decentem cultum ?

R. Acolythatus offert Subdiacono urceolos qui vinum consecrandum, & aquam ei immiscendam continent; ac prætereà cereos defert & accendit, quibus Ecclesia utitur in celebratione Missæ. Exorcistatus, per exorcismos depellit dæmones ab iis qui ad Eucharistiam accessuri sunt, aut interfuturi Missæ sacrificio. Lectoratus, per sacram lectionem fideles parat, ut tum audiendæ Missæ, tum recipiendæ Eucharistiæ idonei sint. Ostiariatus arcet infideles & excommunicatos, ne sacris mysteriis intersint; fores verò fidelibus aperit, ut ad Sacra admittantur. Deinde campanas pulsat, ut fideles ad Missam, Conciones, & officia divina convocet.

9. Q. Acolythatus quomodò definitur ?

R. De-

R. Definitur: *Ordo quo Clerici facultatem recipiunt urceolos offerendi Subdiacono, deferendi & accendendi cereos, dum sacrum mysterium peragitur.*

10. Q. Exorcistatus quomodò definitur?

R. Definitur: *Ordo quo datur potestas dæmones ab energumenis per Ecclesiæ exorcismos fugandi.*

11. Q. Lectoratus quomodò definitur?

R. Definitur. *Ordo quo datur potestas publicè legendi in templis Scripturam & pios libros ad populi fidelis ædificationem.*

12. Q. Ostiariatus quomodò definitur?

R. Definitur: *Ordo quo datur jus recludendi, & claudendi Basilicarum fores, & per campanarum pulsationem, populum fidelem ad divina officia vocandi.*

§. VI.

De Prima Tonsura.

1. *Quæst.* Quid est Tonsura Clericalis?

R. Definitur: *Ceremonia sacra, per quam quis ex laico fit Clericus.*

2. Q. Tonsura estne Ordo?

R. Non est Ordo: neque enim per eam datur aliqua potestas spiritualis quæ ad Eucharistiæ sive confectionem, sive dispensationem referatur: est igitur mera ac simplex ad recipiendos Ordines Ecclesiastica dispositio.

3. Q. Quis est Tonsuræ minister?

R. Ordinarius est solus Episcopus; & quidem *Proprius*: Extraordinarius verò, is est qui ad officium hujusmodi specialiter à Romano Pontifice committeretur: an autem ex privilegio, potestas conferendi Tonsuram alicui non Episcopo concessa sit, diximus agentes de ministro Ordinum Minorum.

4. Q. Quotuplex est *proprius* Episcopus?

R. Triplex, Ordinis nimirùm, Beneficii, & Domicilii: in Galliis tamen passim non habetur ratio sive Beneficii, sive Domicilii, sed Originis tantùm: ita etiam

ut natus in una Diœcesi, & baptizatus in alia, litteras dimissorias ab Episcopo in cujus diœcesi natus est, non autem ab Episcopo in cujus Diœcesi baptizatus sit, recipere teneatur.

5. Q. Prima Tonsura Clericalis estne in usu apud Græcos?

R. Non est in usu: scilicet (ut ex Græcorum Euchologiis constat) laici apud Græcos fiunt Clerici immediatè per Lectoratus receptionem.

6. Q. Quibus laicis conferri debet prima Tonsura Clericalis?

R. Iis de quibus Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 4. *de reform.* hisce verbis loquitur: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint; quique legere & scribere nesciunt, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.*

CAPUT X.

De Matrimonio.

Nota. MAtrimonium considerari potest vel prout Naturalis & Civilis Contractus, vel prout est Novæ legis Sacramentum. De Matrimonio sub illa duplici consideratione sumpto hic a nobis est agendum.

§. I.

De Existentia, Materia, Forma & Authore Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* MAtrimonium prout est Contractus Naturalis & Politicus, quomodò definitur?

R. Definitur; *Actio per quam vir & mulier corporum suorum dominium ad actum conjugalem sibi invicem tradunt & accipiunt.* Scilicet posita illa actione ponitur Matrimo-

monii contractus, & ea sublata penitùs tollitur.

Obj. 1. Matrimonii contractus positus est in mutuo jure ad actum conjugalem: ergo non in actione per quam &c.

R. Nego ant. Nam 1. quamvis per adulterium unius e conjugibus tollatur jus ad actum conjugalem, Matrimonium tamen non dissolvitur. 2. Jus ad actum conjugalem est effectus contractus Matrimonialis; ideò enim jus illud est inter duos, quod contractus præcesserit.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum docet causam efficientem Matrimonii esse mutuum partium consensum: ergo non est actio per quam datur & accipitur dominium corporum in ordine ad actum conjugalem.

R. Dist. ant. Esse causam efficientem Matrimonii sumpti secundùm effectum: hoc est, *vinculum*, quod ex contractu resultat, conc. ant. Sumpti secundùm *essentiam*, de qua hìc agitur, nego ant.

2. Q. Quæ est materia *Ex quâ* constat Matrimonii contractus?

R. Est mutuus nubentium consensus: quia contractus ex illo consensu *intrinsecè* componitur.

3. Q. Quodnam est objectum consensus Matrimonialis?

R. Est 1. traditio proprii corporis, & acceptatio alieni in ordine ad actum conjugalem. Hinc verò sequitur non fore Matrimonium inter eos qui sibi invicem propria corpora traderent ad officia omninò alia ab officio, seu actu conjugali. Est 2. prolis generatio; quia ad eam *saltem implicitè*, Matrimonium ordinatur.

Obj. Inter Mariam Deiparam, & Josephum fuit verum Matrimonium: & tamen dici non potest quòd Maria consenserit etiam implicitè in prolis generationem: ille nimirùm consensus repugnat perpetuæ virginitatis voto quod emiserat: ergo, &c.

Resp. 1. Dist. hanc antecedentis partem: Ille consensus repugnat perpetuæ Virginitatis voto, ubi præbens consensum certus non est per divinam revelationem, compartem non exacturam debitum, conc. ant.,

 ubi

ubi est certus, nego ant. At Maria ejusmodi certitudinem habuit, quandò cùm Josepho contraxit, seu cùm tradidit illi sui corporis dominium. *Vide* sanctum Augustinum in libro de sancta Virginitate, cap. 24.

Resp. 2. Argumentum est de non supponente, supponit enim Beatam Mariam Virginem emisisse perpetuæ Virginitatis votum, antequàm cum Josepho nuberet: id tamen non est omninò certum: nempè Sanctus Thomas docet votum illud non fuisse emissum, nisi post nuptias cum Josepho, idque (ut ait idem sanctus Doctor) de consensu Josephi cum quo jam contraxerat.

4. *Q.* Quæ est materia *Circà quam*, contractus Matrimonialis?

R. Sunt propria conjugum corpora, quia per contractum Matrimonialem dantur & acceptantur.

5. *Q.* Quæ est forma essentialis Contractui Matrimoniali?

R. Sunt hæc verba, aut alia quæ æquivaleant: *Accipio te in meam. Accipio te in meum*: Ratio est, quia ea verba, aut signa æquivalentia, servatis servandis, mutuum exprimunt consensum in mutuam corporum traditionem & acceptationem in ordine ad actum conjugalem.

6. *Q.* Quis est Author Contractus Matrimonialis?

R. Deus ipse. Scilicet Adamum & Evam arctissima societate conjunxit in ordine ad prolis generationem impertita eis per hæc verba fœcunditate: *Crescite & multiplicamini*. Unde Adamus Genes. 2. hæc protulit spiritu prophetico: *Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem; & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una*.

7. *Q.* Quot sunt proprietates Contractus Matrimonialis?

R. Sunt tres: Unitas, cui repugnat Polygamia; Indissolubilitas quæ opponitur dimissioni ac separationi; & tandem in aliquo casu necessitas, quæ opponitur libertati non contrahendi. Sed hæc exponenda sunt in responsis ad quæsita quæ subsequuntur.

§. II.

§. II.

De Proprietatibus Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* POlygamia *Simultanea*, seu qua quis plures simul uxores habeat, estne *Divino* jure prohibita?

R. Est. Nam 1. Christus Lucæ 16. declarat adulterii reum esse, qui, uxore dimissa cum alia contraxerit: *Quicumque* (inquit) *dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mæchatur.* 2. Concilium Tridentinum sessione 24. canone 1. eos omnes anathemate damnat qui contenderint nulla *Divina* lege viro prohibitum esse plures simul uxores habere.

2. Q. Polygamia *Simultanea ex parte Viri*, estne *Jure Naturali* prohibita?

R. Bellarminus, nonnullique alii censent non esse *Jure Naturali* prohibitam. Ratio est, quia Patriarchæ cum pluribus uxoribus simul nupserunt, Deo sic permittente, eò quòd tunc populus fidelis esset carnali generatione propagandus: *Unde* (ut ait Augustinus) *peccatum non erat, quando mos erat.*

3. Q. Polygamia *Simultanea ex parte mulieris*, estne jure naturali prohibita?

R. Est: quia adversatur primario fini Matrimonii, seu prolis generationi: undè nusquàm in usu fuit apud populum fidelem, imò nec apud Gentes, quamvis Plato in ideali sua Republica eam conatus sit legibus stabilire.

4. Q. Polygamia *Successiva* estne *aliquo* jure prohibita?

R. Non est *aliquo* jure prohibita; nempè Paulus 1. ad Corinth. 7. de non nuptis & viduis hæc ait: *Quod si non se continent, nubant.* 2. Ecclesia proscripsit Montanistas, quòd olim secundas nuptias damnarent.

Obj. 1. Secundæ nuptiæ inducunt irregularitatem. 2. Concilium Neocæsariense pœnitentiam satisfactoriam imponit secundò nubentibus. 3. Sacerdos ab Ec-

clesia prohibetur, ne benedicat secundas nuptias: Sed hæc probant secundas nuptias esse jure, saltem *Ecclesiastico* prohibitas: ergo, &c.

R. Conc. maj. nego min. Nam 1. Irregularitas quæ nascitur ex secundis nuptiis non est *ex delicto* sed *ex defectu significationis*: siquidem secundæ nuptiæ non exhibent perfectè Ecclesiæ unionem cum Christo, qui non duas, sed unam tantùm sponsam sibi conjunxit. 2. Neocæsarienses Patres pœnam injunxerunt Bigamis, non quòd crederent secundas nuptias *per se* esse peccatum, sed tantùm *per accidens*, cùm plerumque sint in iis qui secundò nubunt, incontinentiæ & libidinis argumentum 3. Prohibetur Sacerdoti, ne *eam benedictionis speciem* mulieri secundò nubenti impertiatur, per quam fœcunditatem apprecetur, eò quòd jam in primis nuptiis eam illi apprecatus sit.

5. Q. Contractus Matrimonii estne *quoad vinculum*, jure divino indissolubilis?

R. Distinguenda est quæstio: vel enim Matrimonium est *consummatum* per actum conjugalem, vel per eum actum non est consummatum: sed *ratum* tantùm. Si primum, divino jure est prorsùs indissolubile juxtà illud Christi Matt. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet,* necnon & juxtà illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. *Mulier alligata est legi* (Matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit*. Si verò secundum, dissolvitur per solemnem professionem in approbata Religione: ita nimirùm definiit Concilium Tridentinum sessione 24. can. 6. Nec mirum: siquidem professio in approbata Religione, est in eo casu ex Ecclesiastica lege veluti quædam mortis species.

Obj. Christus Matthæi 19. à Judæis de repudio interrogatus, sic respondit: *Quicumque demiserit uxorem suam,* NISI OB FORNICATIONEM, & *aliam duxerit, mæchatur*: ergo, adveniente fornicationis causa, licitum est dimittere uxorem & aliam ducere, ac proinde in eo casu Matrimonium dissolvitur etiam quoad vinculum.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est; quia exceptio *Nisi* conjungenda est solùm cum priore membro responsionis

sionis Christi: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, ita ut sensus sit eum qui uxorem à thoro in perpetuum, nisi ob fornicationem, dimiserit, reum se constituere: non est verò conjungenda cum posteriore ejusdem responsionis membro: *Et aliam duxerit*, ita ut licitum sit, causa fornicationis adveniente, aliam uxorem ducere. Itaque Christus de repudio interrogatus respondit licitum illud esse adveniente fornicationis casu; inde verò occasionem sumit damnandi plurium Judæorum praxim, qui uxores quacumque ferè ex causa dimittebant; ac præterea prohibendi aliud inire Matrimonium, uxore etiam ob fornicationem dimissa vivente. *Vide* textum illum fusè explicatum in nostro Commentario Historico, & Dogmatico de Sacramentis.

6. *Q.* Contractus Matrimonii legitimè initus, estne quoad thorum indissolubilis?

R. Non est indissolubilis quoad thorum: ita enim post antiquos Patres Concilium Tridentinum definiit sessione 24. can. 4. Quænam autem sint præter fornicationem causæ, propter quas Matrimonium, quoad thorum dissolvi possit, repetendum est ex Jure Canonico.

7. Q. Matrimonium estne aliquo Dei mandato præceptum?

R 1. Initio mundi singulis hominibus jure naturali præceptum fuit: nempè ratio naturalis tùnc præcipiebat speciei propagationem, quemadmodùm præcipit conservationem individui per alimentorum usum. 2. Israelitis, quandiù populus fidelis exiguo erat numero positivo Jure divino præceptum fuit; quia carnalis generatio tunc via erat, per quam Dei populus propagandus erat. 3. In Nova lege liberum est omnibus qui continentiæ consilium capiunt: eos enim ad virginitatem Paulus hortatur; sed non ità est de iis qui idem continentiæ consilium non capiunt: scilicet post Adami peccatum, hominibus liberis; hoc est, nullo priore voto, aut impedimento irretitis, factum fuit, servatis tamen servandis, incontinentiæ remedium. Unde idem Paulus ait, *Quod si non se continent, nubant*.

 §. III.

§. III.

De Solemnitatibus Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* QUæ sunt Matrimonii, prout est Contractus Civilis, Solemnitates?

R. Duplicis sunt generis: nonnullæ enim præcedunt contractum: Sponsalia nimirùm, Proclamationes, & Consensus parentum: aliquæ verò ipsum comitantur; nempè Parochi, Testium, & amborum contrahentium præsentia.

2. *Q.* Sponsalia quomodò definiuntur?

R. Definiuntur, *Futuri Matrimonii mutua promissio acceptata, inter personas ad contrahendum habiles.*

3. Q. Qui sunt Sponsaliorum effectus?

R. Sunt duo præcipui: primus est obligatio contrahendi conventum Matrimonium; Alter verò est impedimentum publicæ honestatis, quod ex eis oritur.

4. *Q.* Quot modis Sponsalia, etiam juramento firmata, dissolvi possunt?

R. Dissolvuntur 1. mutuo partium consensu: 2. per longiorem partis unius absentiam, ut est biennium: 3. per ingressum in Religionem: 4. per susceptionem Subdiaconatus: 5. per subsequentem fornicationem; idque in favorem solius partis innocentis: 6. per subveniens impedimentum affinitatis: 7. per gravem aliquam infirmitatem, aut deformitatem: 8. per capitales inimicitias quæ inter desponsatos oriantur.

5. Q. Quid sunt Proclamationes?

R. Sunt *futuri Matrimonii publica denuntiatio.*

6. *Q.* Proclamationes requiruntur necessariò, ut Matrimonium valeat?

R. Non requiruntur necessariò, nec etiam in iis locis ubi Concilii Trident. Decretum *de reformatione Matrimonii* fuit promulgatum: nec enim Sacra Synodus, cùm de Proclamationibus agit, clausulam addit irritantem, sicut & eam addit, ubi declaravit Parochi & testium præsentiam requiri.

7. Q. Quis

7. Q. Quis poteſt circa Proclamationes diſpenſare?

R. Epiſcopus: ſed (ut ait Concilium Tridentinum) ex cauſa, cujus tamen judicium ad illum ſpectat. In Galliis Epiſcopi paſſim & ordinariè non ſolent ab omnibus diſpenſare.

8. *Q.* Ut Matrimonium filiorum familias valeat requiriturne parentum, aut tutorum conſenſus?

R. Licèt requiratur, ut Matrimonium de quo agitur, ſit licitum; tamen, ſpectato ſolo jure Concilii Tridentini, non requiritur ut valeat. In Galliis defectu conſenſus parentum, aut tutorum, Matrimonium filiorum familiàs in Supremis Curiis, ſeu (ut vocant) Parlamentis declaratur non validè contractum in ordine ad effectus Civiles. Hinc in Rituali Pariſienſi anni 1697. pag. 355. hæc leguntur: *Quamvis vir qui quatuordecim, & fœmina quæ duodecim annos expleverint, Matrimonium poſſint validè contrahere; caveat tamen Parochus ne filios, aut filias familiàs juniores viginti quinque annis, etiam viduos vel viduas, Matrimonio conjungat, ſine conſenſu parentum vel tutorum, eorumque ad quos illorum cura pertinet.*

9. Q. Requiriturne, ut valeat Matrimonium, præſentia Parochi, aut alteriùs Sacerdotis ab eo, aut ab Ordinario deputati.

R. Requiritur ex vi Concilii Tridentini ſeſſione 24. *de Reformatione*, capite 1. quod quidem quoad hoc executioni mandari juſſit Edictum Bleſenſe, promulgaruntque Synodi Provinciales quæ in Galliis poſt Oecumenicam Tridentinam celebratæ ſunt.

10. Q. An, & quot teſtes requiruntur, ut Matrimonium validè contrahatur?

R. Duo ſaltem, aut tres requiruntur ex vi Concilii Tridentini: de cujus Decreto hec habet Rituale Pariſienſe pag. 353. *Noverint imprimis Parochi clandeſtina qualibet Matrimonia; & quæ aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi vel Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus contrahuntur, ex ipſius Concilii Tridentini Decreto irrita omninò ac nulla eſſe.* Obtinet in omnibus Galliarum Provinciis illa Concilii Tridentini Sanctio.

§. V.

§. IV.

De impedimentis Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* QUomodò definitur Matrimonii Impedimentum?

R. Definitur: *Aliquid præexistens, quod Matrimonium reddit aut invalidum, aut illicitum, aut utrumque simul.*

2. *Q.* Matrimonii impedimenta quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis. Nempè nonnulla dicuntur *Dirimentia*; alia verò, *Impedientia* tantùm: Illa, efficiunt ne Matrimonium *validè* contrahatur; Ista verò, reddunt quidem Matrimonium *illicitum*, sed non reddunt *invalidum*.

3. Q. Ecclesia Potestne statuere Impedimenta Dirimentia?

R. Potest. Eo nimirùm jure usa est semper (ut fusè probavimus in Commentario nostro Historico & Dogmatico de Sacramentis,) illudque jus ipsi etiam Principes in Ecclesia agnoverunt: unde Concilium Trid. sess. 24. can. 4. meritò hocce anathema contrà Lutheranos intorquet: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in eis constituendis errasse, anathema sit.*

4. *Q.* Quis potest dispensare circa impedimenta quæ Matrimonium dirimunt?

R. Nulla potestas humana valet dispensare in iis quæ juris sunt naturalis, ut inter filium & matrem. Sed Ecclesia potest dispensare in iis omnibus quæ sunt solius juris humani: scilicet ea omnia ab ipsamet Ecclesià statuta sunt.

5. Q. Ecclesia potestne dispensare circà impedimenta quæ in Levitico continentur.

R. Non potest in iis quę juris sunt naturalis: potest verò in iis omnibus quæ erant juris cęremonialis tantùm; quia, Lege Mosaicà per Christum abrogata, præ-

præcepta cæremonialia quæ non sunt de jure naturali, desierunt habere vim ratione juris divini positivi.

6. Q. Quot sunt impedimenta Matrimonium Dirimentia?

R. Sunt quindecim, quæ hisce versibus continentur:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Amens, Affinis, si Clandestinus, & Impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.

Non patitur hujusce Compendii brevitas, ut hìc quindecim illa impedimenta explicentur; sed de iis vide prolixius aliud opus nostrum, aut Rituale Parisiense pag. 346. & nonnullis aliis subsequentibus.

7. Q. Quot & quæ sunt Impedimenta non Dirimentia?

R. Sunt quinque quæ hisce versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque Catechismus, Sponsalia, jungito votum.

Illis verò versibus ostenditur præcipua impedimenta non dirimentia, ad ista reduci: Votum simplex castitatis religionis, & non ducendi uxorem; Tempus ab Ecclesia prohibitum, Adventùs scilicet & quadragesimæ; Sponsalia validè cum alio contracta.

§. V.

De Matrimonio prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* MAtrimonium estne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est. Ità enim definiit Concilium Tridentinum contrà Calvinistas & Lutheranos sess. 24. can. 1. *Si quis* (inquit) *dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.*

2. Q. Quibus argumentis probari potest, Matrimonium esse Sacramentum Novæ legis?

R. Pro-

R. Probari potest 1. ex unanimi utriusque Ecclesię Orientalis & Occidentalis consensu: 2. ex sanctis Patribus; nempè S. Augustinus in lib. de bono conjugali cap. 24. Matrimonium comparat cum Baptismo, & Ordinatione; Innocentius Papa I. in epist. 9. docet, Matrimonium divinâ gratiâ fundari: 3. ex eo quòd sit ritus sensibilis gratiam (ut mox dicetur) ex institutione divina conferens.

3. Q. Quis Matrimonii, ut est Sacramentum, est author?

R. Christus ipse qui omnium & singulorum Novę legis Sacramentorum est author, ut suo loco probatum est.

4. Q. Quandonam Christus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit, aut cùm in Cana Galilęæ benedixit nuptiis, aut cùm Matthæi 19. dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

5. Q. Cur Christus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit, Ut (inquit Concilium Tridentinum sess. 24.) naturalem conjugum amorem perficeret: pręberetque vires quibus Conjugati sanctè Matrimonio uterentur: eam verò Matrimonii perfectionem ipse sua passione promeruit: *Quod* (ait ibidem Concilium Tridentinum) *Paulus Apostolus innuit dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subjungens: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.*

6. Q. Quę est materia Sacramenti Matrimonii?

R. Est legitimus contractus inter nubentes initus: quia contractus ille, accedente forma, gratiam sanctificantem producit.

7. Q. Quę est forma Matrimonii, prout est Sacramentum Novę legis?

R. Sunt hæc vel similia verba à legitimo ministro prolata: *Ego vos in Matrimonium conjungo:* scilicet 1. per ea verba confertur gratia sanctificans; datur verò, *Accedente* (inquit Coloniensis Synodus anno 1536. celebra-

lebrata) *Sacerdotali precatione*. 2. Eadem verba clarè exprimunt indissolubilem Matrimonii nexum: hunc enim sensum habent ex Sylvio: *Ego Sacramentum conjunctionis vobis impertior; & quantùm in me est, ex potestate mihi concessa, non corpore solùm, sed & animo vos conjungo*.

8. Q. Quis est minister Matrimonii, prout est legis Novę Sacramentum?

R. Solus Sacerdos. Ità nimirùm docent Melchior Canus, Estius & Sylvius. Ratio est 1. quia ipse solus profert hæc verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo*: quę quidem (ut diximus) sunt hujusce Sacramenti forma. 2. Sic vocatur à Patribus Concilii Cameracensis, quod anno 1567. celebratum est: *Admonendos* (inquiunt) *esse duximus Parochos hujus* (Sacramenti) *ministros*. 3. Sanctus Carolus in Actis Ecclesię Mediolanensis part. 4. §. 1. expressè docet, Matrimonii administrationem ad Sacerdotem pertinere. 4. Patres, gratię Matrimonialis productionem adscribunt benedictioni quam Sacerdos nubentibus impertitur: ergo, &c.

Obj. Omne Matrimonium, validum in ratione contractûs est Sacramentum: siquidem Concilium Tridentinum, cùm definit Matrimonium esse Sacramentum Novę legis, loquitur de omni Matrimonio valido: atqui omni Matrimonio, valido in ratione contractus, non adest Sacerdos: valent enim Matrimonia clandestina iis in locis, in quibus promulgatum non est Concilium Tridentinum, aut in quibus non sunt contrariæ leges quæ irrita faciant hujusmodi Matrimonia: ergo, &c.

Resp. Ad 1. neg. ant. Ad 2. nego pariter antecedens: loquitur enim Concilium de Matrimonio quod à legitimo ministro fuerit celebratum: ac proinde de eo tantùm quod Sacerdos contulerit: nempè, ex eodem Concilio, Sacerdos hęc debet verba proferre: *Ego vos in Matrimonium conjungo*.

9. Q. Quinam & quot sunt Matrimonii, ut Sacramentum est, effectus?

R. Duo sunt: gratia sanctificans, quæ per singula

Novæ

Novæ legis Sacramenta producitur: & jus quoddam ad auxilia actualia, quę necessaria sunt, ut Conjuges piè utantur Matrimonio, ut prolem religiosè educent, ut constanti affectu sese in Christo prosequantur. Vide Augustinum in libro 9. de Genesi ad litter. cap. 7.

CAPUT XI.

De Indulgentiis.

1. *Quæst.* INdulgentia quomodò definitur?
R. Definitur, *Absolutio authoritate Clavium à pœnâ injunctâ, vel injungendâ & Deo debitâ.*

2. Q. Indulgentia quomodò dividitur?
R. Dividitur in plenariam, & non plenariam. Illa absolvit à tota pœna Canonibus injungenda: ista verò, à parte tantùm.

3. Q. Quis est author Indulgentiarum?
R. Christus ipse: scilicet facultatem fecit Ecclesiæ Indulgentias concedendi, cùm Matthæi 18. sic Apostolos allocutus est: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo: Et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

4. Q. Quis est Indulgentiarum minister?
R. Est Summus Pontifex in tota Ecclesia, & Episcopi in suis Diœcesibus: *Episcopum* (inquit Ancyrana Synodus canone 5. ubi de Indulgentiis agit) *hanc habere licentiam oportet:* idem asserit Concilium Nicænum 1. Can. 1. *Licebit Episcopo, &c.*

5. Q. Quodnam est subjectum capax Indulgentiarum?
R. Sunt homines viventes baptizati: in eos enim solos Ecclesia potest Jurisdictionem exercere.
Obj. Conceduntur Indulgentiæ pro defunctis: ergo, &c.
Resp. Conc. ant. nego conseq. Siquidem non alio quam *suffragii* modo, Indulgentiæ defunctis prosunt: viventibus è contrà per modum absolutionis.

6. Q. Indulgentiæ sesene extendunt ad pœnas tempo-

po-

porales in altero sæculo peccatis quoad culpam dimissis debitas?

R. Se extendunt: juxtà illud Evangelii, Matt. 18. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

7. Q. Unde sumitur Indulgentiarum quantitas?

R. Ex triplici capite. 1. Ex causa propter quam dantur; dissipator enim est qui eas sine causâ dispensat: 2. ex operis injuncti proportione cum pœnâ quæ remittitur, scilicet qui propter opus leve amplissimas Indulgentias largitur, non rectè utitur dispensandi facultate: 3. ex majore, vel minore fervore charitatis ex parte subjecti: nempè Concilia jubent ut cum pœnitentibus qui suum fervorem operibus probarunt, humaniùs agatur, quàm cum iis qui segniter pœnitentiæ laboribus perfuncti fuerint.

8. Q. Unde petitur Indulgentiarum virtus?

R. Ex ipsiusmet Christi meritis; neque enim aliud sunt Indulgentiæ, quàm Christi meritorum per modum solutionis applicatio. Nituntur quoque meritis quæ Sancti per Christi merita compararunt: idque patet ex Extravagante Clementis VI. quæ incipit. *Unigenitus.*

9. Q. Quid requiritur ex parte subjecti, ut lucretur Indulgentias?

R. In eo qui culpæ reus est, requiritur 1. Contritio, neque enim (ut patet ex Cypriano) aliis concedebantur Indulgentiæ, quàm iis qui suam contritionem probaverant. 2. Requiritur in omnibus, executio operis ab eo qui concedit Indulgentias, injuncti, in illud enim opus, concedens mutat pœnam peccato alioquin debitam. 3. Requiritur status gratiæ sanctificantis, eo instanti, quo quis ex injunctis operibus ultimum exequitur; neque enim pœna dimittitur, antequam culpa remissa fuerit.

10. Q. Indulgentiæ eximuntne lapsos ab omni prorsùs satisfactione persolvenda?

R. Non eximunt eos qui nolunt, cùm tamen possunt, convenientem satisfactionem persolvere; ad eam enim

post

post baptismum lapsi jure divino tenentur: unde iis præsertim possunt, quorum (ut ait Cyprianus) pœnitentiam satisfactioni proxima est: iis quoque qui cùm satisfaciendi propositum habeant, id aut præ infirmitate, aut præ temporum angustiis non possunt. Vide Cyprianum in libro *de Lapsis*.

11. Q. Quid Concilium Tridentinum de Indulgentiis docet?

R. Docet 1. Christum, Ecclesiæ fecisse potestatem eas concedendi: 2. earum usum esse in Ecclesia retinendum: 3. utiles esse eas populo fidei: 4. in iis concedendis veterem & probatum usum servari debere: sic enim sacra Synodus loquitur sess. 25. Titulo de Indulgentiis: „ Cum potestas conferendi indulgentias à „ Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi pote„ state divinitùs sibi tradita, antiquissimis etiam tem„ poribus illa usa fuerit, sacrosancta Synodus Indul„ gentiarum usum Christiano populo maximè saluta„ rem, & sacrorum Conciliorum authoritate proba„ tum, in Ecclesia retinendum esse docet, & præci„ pit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles es„ se asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potesta„ tem esse negant. In his tamen concedendis modera„ tionem juxtà veterem & probatam in Ecclesia con„ suetudinem, adhiberi cupit, ne nimià facilitate, Ec„ clesiastica disciplina enervetur.

CAPUT XII.

De Censuris.

1. *Quæst.* Censura quomodò definitur?

R. Definitur: Pœna, qua in vindictam alicujus peccati fideles bonis aliquibus spiritualibus aut officiorum exercitio, in foro exteriori privantur.

2. Q. Quotuplex est Censura?

R. 1. Alia est à jure: alia verò ab homine. Prima, continetur aut in Conciliis, aut in Jure Canonico: altera verò fertur ab aliquo singulari superiore.

2. Alia

2. Alia est *latæ sententiæ*: alia *ferendæ*. Prior, eo ipso incurritur, quo peccatum commissum est, etsi nulla Judicis sententia ille qui peccavit, declaretur reus: posterior è contrà non incurritur, nisi peccato commisso, Judicis accesserit sententia.

3. Q. Quis est Censurarum author?

R. Christus ipse, scilicet hisce verbis Matthæi 18. *Amen dico vobis; quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.*

4. Q. Quis potest Censuras ferre?

R. 1. Ecclesia in Conciliis: 2. Romanus Pontifex in tota Ecclesia, servatis servandis: 3. Episcopi in suis Diœcesibus: 4. tandem, jure Ecclesiastico, ii omnes quibus in exteriori foro Ecclesia Jurisdictionem contulit.

5. Q. Quæ est materia Censurarum; seu quæ est causa propter quam ferri potest Censura?

R. Est peccatum grave exterius, & actu commissum: quia Censura est pœna publica; publica autem pœna nonnisi propter grave exterius peccatum infligi potest,

6. Q. Quodnam est subjectum Censurarum?

R. Est quilibet homo qui Baptismate fuerit initiatus; quia est subditus Ecclesiæ.

7. Q. Censuræ suntne necessariæ?

R. Sunt: tum ut illarum metu justi in officio contineantur: tum etiam ne oves scabiosæ cæteris noceant.

8. Q. Quot sunt Censurarum species?

R. Tres tantùm: Excommunicatio, Suspensio & Interdictum.

9. Q. Quotuplex est Excommunicatio?

R. Duplex: Major & Minor. Major, est ea per quam Christianus privatur omnibus, ac singulis bonis quæ Ecclesiæ corpori communia sunt. Minor verò est ea quam aliquis incurrit ex communione cum excommunicato, qui expressè denuntiatus fuerit.

10 Q. Qui sunt effectus Excommunicationis Minoris?

R. Privat. 1. jure, non quidem conferendi, sed recipiendi Sacramenta. 2. Reddit subjectum inhabile ad electionem passivam sive ad beneficia, sive ad dignitates Ecclesiasticas: non ità tamen ut electio sit *ipso facto* nulla, sed irritanda per sententiam Judicis.

11. Q. Quæ causæ excusant eos, qui cum excommunicato communicant?

R. Quinque, hocce versu comprehensæ: *Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse.*

12. Q. Quid est Suspensio?

R. Est Censura per quam in gravis delicti pœnam Clericus, aut ordinis, aut beneficii, aut officii Clericalis usu prohibetur.

13. Q. Quotuplex est Suspensio?

R. Alia est totalis; alia verò partialis. Alia est in perpetuum; & alia fertur ad tempus.

14 Q. Quid est Interdictum?

R. Est Censura, per quam Sacramentorum dispensatio, publica celebratio divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usus prohibentur.

15. Q. Quotuplex est Interdictum?

R. Triplex; Personale, Locale & Mixtum. Personali, quibusdam personis usus Sacramentorum, officiorum divinorum, Ecclesiasticæ sepulturæ, *ubique* prohibetur. Locali, vetatur ille usus in *aliquo* determinato loco; Mixtum, personas & locum complectitur.

CAPUT XIII.

De Irregularitate.

1. *Quæst.* IRregularitas quomodò definitur?

R. Definitur: *Impedimentum Canonicum Ordines aut suscipiendi, aut susceptos exercendi:* sed advertendum *Ordines* hìc sumi latè, pro ipsa etiam Tonsurà Clericali, imò & pro beneficiis Ecclesiasticis.

2. Q. Quot sunt Irregularitatis species?

R. Duæ sunt tantùm: ex defectu nimirùm, & ex de-

licto: quia causæ ex quibus oritur, duæ sunt tantùm, defectus scilicet & delictum.

3. Q. Quinam sunt defectus ex quibus irregularitas oritur?

R. Sunt novem, quorum quinque priores sunt spirituales, cæteri verò corporales. Illi sunt defectus Rationis, Famæ, Lenitatis, Libertatis, Significationis. Isti verò sunt defectus Natalium, Ætatis, & Membrorum.

4. Q. Ex quibus delictis oritur Irregularitas, quæ *ex delicto* dicitur?

R. Est 1. hæresis vel apostasia à fide: 2. illicita mutilatio, aut homicidium: 3. indebita Ordinis alicujus susceptio, aut exercitium: 4. Ordo quo quis caret, exercitio mandatus, 5. Baptismus semel validus, iteratò datus, aut receptus.

5. Q. Homicidium casuale paritne Irregularitatem?

R. Parit 1. si debita ad vitandum homicidium diligentia adhibita non fuerit: 2. cùm accidit ex opere illicito, sive in se, sive ratione statùs.

6. Q. Qui dubius est an ad homicidium, aut mutilationem contulerit, qua ratione sese gerere debet?

R. Debet se gerere tanquam irregularem: quia in dubiis semitam debemus eligere tutiorem.

7. Q. Quomodò Irregularitates tolluntur?

R. Tolluntur 1. per cessationem defectus, ex quo oriebantur. 2. Eæ omnes quæ nascuntur ex delicto, aut ex defectu lenitatis, tollu tur per Baptismum. 3. Per Professionem in approbata Religione tollitur ea quæ oritur ex natalium defectu. 4. Per dispensationem: exceptis tamen iis, quæ nascuntur ex corporis defectu, ratione cujus subjectum fit incapax præcipui muneris alicujus Ordinis.

8. Q. Quis potest in Irregularitatibus dispensare?

R. Solus Pontifex Maximus dispensat in iis, quæ nascuntur ex defectu: Episcopi verò in iis quæ oriuntur ex delicto, modò tamen sit occultum, nec ad forum contentiosum deductum fuerit: excipiendum est tamen homicidium voluntarium, etiamsi fuerit occul-

tum: scilicet apud Francos est in usu hocce Concii Tridentini Decretum sess. 24. cap. 6. de Reform. *Liceat Episcopis, in Irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario; & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare.*

CAPUT XIV.

De Monitorio in finem revelationis.

1. *Quest.* QUid est Monitorium in finem revelationis?

R. Est Mandatum quo sub excommunicationis interminatione Ecclesia jubet, factum aliquod occultum revelari.

2. Q. A quo potest concedi Monitorium in finem revelationis?

R. A solo Episcopo. Nempe Concilium Tridentinum sess. 24. *de Reformat.* cap. 3. vetat ne excommunicationes illæ quæ, Monitoriis ad finem revelationis præmissis, fieri solent seu pro amissis, seu pro subtractis rebus, aut aliis hujusmodi causis, à nemine prorsùs præter quàm ab Episcopo decernantur.

3. Q. Monitorium in finem revelationis debetne ex levi causa ab Episcopo concedi?

R. Non debet: unde Concilium Tridentinum vetat 1. ne concedatur nisi ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum discussa. Vetat 2. ne Episcopus ad illud concedendum per vim majorem adducatur; jubet è contra ut totum hoc in ejus conscientia & arbitrio sit positum.

4. Q. Monitorium in finem revelationis ligatne populum fidelem in conscientiæ foro?

R. Ligat. Scilicet populus Ecclesiæ præceptis parere tenetur. Unde si fideles Parochiæ in qua Monitorium promulgatur, non paruerint, peccabunt graviter, imò si contumaces fuerint, in excommunicationem latæ sententiæ post tertiam monitionem incurrent, tenebuntur

que

que ad restitutionem damni,quod ex non revelatione secutum est.

5. Q. Quinam eximuntur à revelatione post promulgatum in finem revelationis Monitorium?

R. Revelare non tenentur. 1. qui cum fundamento timent ne ob revelationem malè, & quidem graviter, aut in persona, aut in fortunæ bonis tractentur. 2. Non tenentur quoque Clerici, quoties ex denuntiatione supplicium mortis sequi potest; nisi tamen quæstio sit de notabili Reipublicæ bono: 3. cùm agitur de morte, aut gravi infamia, revelare non tenentur Consanguinei, affines in primo & secundo gradu: 4. tandem nec ii à quibus consilium postulatum fuerit.

6. Q. Quæ sunt Parochi partes, cùm de Monitoriis in finem revelationis agitur?

R. Parochorum partes sunt 1. ut ante illorum impetrationem, populum ad revelationem hortentur. 2. ut eundem populum doceant funestos excommunicationis effectus: 3. ut moneant Episcopum, si graves rixæ ex Monitorii promulgatione suboriri debeant.

FINIS.

INDEX TOMI II.

PARS PRIMA.

De Deo Authore Gratiæ.

PARS SECUNDA.

De Deo Authore Legum.

PARS TERTIA.

De Deo Ultimo Fine.

De

PARS QUARTA.
De Deo Authore Sacramentorum.

§. V.